

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Αργυρίου
Ελένη Τσούτσια-Λουλάκη
Μαρία Μαγαλιού

Μουσική

Α΄ & Β΄ Δημοτικού

ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

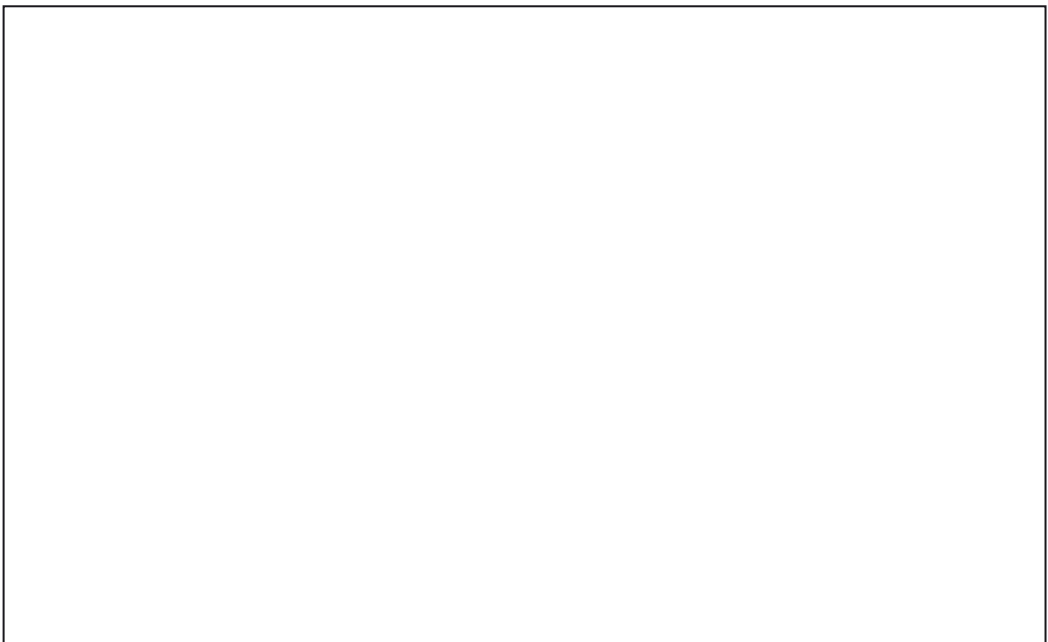
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Αργυρίου Ελένη Τσούτσια-Λουλάκη Μαρία Μαγαλιού

ΜΟΥΣΙΚΗ
Α΄ & Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Μαρία Αργυρίου , Εκπαιδευτικός Μουσικής ΠΕ16 – Μουσικοπαιδαγωγός Ελένη Τσούτσια-Λουλάκη , Μουσικοπαιδαγωγός Μαρία Μαγαλιού , Εκπαιδευτικός Μουσικής ΠΕ16 – Μουσικοπαιδαγωγός
ΚΡΙΤΕΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Λελούδα Στάμου , Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Κωνσταντίνος Πατσαντζόπουλος , Σχολικός Σύμβουλος Μουσικής Ανδρέας Πριονάς , Εκπαιδευτικός Μουσικής ΠΕ16 – Μουσικοπαιδαγωγός
ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Γεωργία Κολόκα , Γραφίστρια
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Μαίριτα Κλειδωνάρη , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Αθανάσιος Παπαζαρής , Μόνιμος Πάρεδρος, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ	Βασίλης Μητρόπουλος , Εκπαιδευτικός Μουσικής ΠΕ16 Νίκος Παπαθανασίου , Εκπαιδευτικός Μουσικής ΠΕ16 Γιώργος Αβραμίδης , Ηχολήπτης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Κατερίνα Βερούτσου , Εικονογράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Ι: ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΚΑΙ ΤΗ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	5
Σκοπός και στόχοι του βιβλίου του δασκάλου	5
Σκοποί και στόχοι της Μουσικής Αγωγής στην Α΄ και στη Β΄ Δημοτικού	5
Δομή του εκπαιδευτικού υλικού και αξιοποίησή του στην τάξη	8
Ο ρόλος του εκπαιδευτικού	10
Διαθεματικότητα και Μουσική Αγωγή	11
Μουσικές δραστηριότητες	13
Οργάνωση χώρου	20
Νέες τεχνολογίες και μουσική εκπαίδευση	21
Μουσειακή εκπαίδευση	22
Παράδοση και μουσική εκπαίδευση	23
Πολιτιστικές εκδηλώσεις στον σχολικό χώρο / Καλλιτέχνες στο σχολείο	24
Μουσική εκπαίδευση και Ολοήμερο Σχολείο	25
Αξιολόγηση	26

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: 25 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ (ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ)

31	31
Ενότητα 1: Η δική μου μουσική γωνιά	31
Ενότητα 2: Ήχε, ήχε, είς' εδώ;	32
Ενότητα 3: Ο κούκος	34
Ενότητα 4: Παίζουμε με τη φωνή μας... Καραγκιόζη!	35
Ενότητα 5: Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ	37
Ενότητα 6: Τα παιχνίδια της αυλής	38
Ενότητα 7: Ο βασιλιάς Αργός και η αρκούδα	40
Ενότητα 8: Ο Ήχος που δεν ήθελε... να τελειώσει!	42
Ενότητα 9: Ταξιδεύοντας στη Χώρα του Δυνατά και του Σιγά	43
Ενότητα 10: Ο κυρ Βοριάς εφύσηξε	45
Ενότητα 11: Σε κλίμα γιορτινό!	47
Ενότητα 12: Κάλαντα, καλαντίσματα	49
Ενότητα 13: Ελληνικό δωδεκάμερο	50
Ενότητα 14: Ο χιονάνθρωπος που δεν ήθελε να λιώσει	52
Ενότητα 15: Ώρα για παραμύθια!	54
Ενότητα 16: Δάχτυλα σε δράση!	55
Ενότητα 17: Ο χορός των ποντικών	57
Ενότητα 18: Τις μάσκες να φορέσουμε κι ελάτε να χορέψουμε	58
Ενότητα 19: Ήρθε, ήρθε η χελιδόνα!	60
Ενότητα 20: Ο παπαγάλος	61
Ενότητα 21: Ο Πάνω και ο Κάτω	62
Ενότητα 22: Τα λαζαράκια	64
Ενότητα 23: Ο κύριος Ντεσιμπέλ	65
Ενότητα 24: Παίζοντας... με τις παύσεις!	67

Ενότητα 25: Νότες που μυρίζουν θάλασσα	69
--	----

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: 25 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ (ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ).....71

Ενότητα 1: Με τα φτερά του ήχου	71
Ενότητα 2: Έλα κι εσύ, με τη γλυκιά φωνή!.....	73
Ενότητα 3: Το σαλιγκάρι.....	74
Ενότητα 4: Μ' ένα τσαμπί σταφύλι... όλοι φίλοι.....	76
Ενότητα 5: Βρέχει τραγούδια!.....	78
Ενότητα 6: Μια τρομπέτα... θυμάται	80
Ενότητα 7: Σε ρωτάω κι απαντάς	81
Ενότητα 8: Βάζω τις νότες, παίζεις τη μουσική;	83
Ενότητα 9: Του κόσμου τα κελαπίσματα.....	84
Ενότητα 10: Έλα να χορέψουμε βαλς.....	86
Ενότητα 11: Πινατές.....	88
Ενότητα 12: Τα ελάφια του Αϊ-Βασίλη.....	90
Ενότητα 13: Ένα σακούλι δώρα.....	91
Ενότητα 14: Χιόνι... χιόνισε!.....	93
Ενότητα 15: Απ' τα ψηλά στα χαμηλά!.....	95
Ενότητα 16: Μαγικός καθρέφτης.....	96
Ενότητα 17: Πιερότοι και κολομπίνες.....	98
Ενότητα 18: Χορεύω στον ρυθμό σου	100
Ενότητα 19: Χρώματα και σχήματα.....	101
Ενότητα 20: Μου το 'πε η άνοιξη	103
Ενότητα 21: Χελιδονάκι, πέταξε!.....	105
Ενότητα 22: Ταξίδι στην... Πασχαλινοχώρα!.....	107
Ενότητα 23: Τραγούδια από... κούνια!.....	109
Ενότητα 24: Στο μαγαζί του ρολογά	111
Ενότητα 25: Ο γύρος του κόσμου	113

ΜΕΡΟΣ ΙV: ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΚΑΙ ΤΗ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

12 + 3 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΗ.....	114
12 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΤΑΞΗ.....	116

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΠΑΡΤΙΤΟΥΡΕΣ.....	118
-------------------------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	144
--------------------	-----

ΜΕΡΟΣ Ι

Παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την Α΄ και τη Β΄ Δημοτικού

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Το βιβλίο του δασκάλου δημιουργήθηκε για να υποστηρίξει τη διδακτική μεθοδολογία της Μουσικής Αγωγής στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Σκοπός του είναι να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στη διαμόρφωση ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που ευνοεί και ενισχύει την ανάπτυξη των μουσικών δεξιοτήτων και της μουσικής αντίληψης των παιδιών, τη δημιουργική τους έκφραση μέσα από τη μουσική, την ανάπτυξη της αυτονομίας και της φαντασίας τους, αλλά και τη γενικότερη αισθητική καλλιέργεια και ευαισθητοποίησή τους, όπως αυτές επιτυγχάνονται μέσα από τη συμμετοχή τους σε ποικίλες μουσικές δραστηριότητες. Το εκπαιδευτικό υλικό που προτείνει η συγγραφική ομάδα για τον διδάσκοντα και τον διδασκόμενο διαπνέεται από ιδέες καταξιωμένων μουσικοπαιδαγωγών, οι οποίοι κατά καιρούς έχουν τιμήσει με την πρωτοτυπία των ιδεών τους και τη σημαντική δουλειά τους τον μουσικοπαιδαγωγικό χώρο. Το βιβλίο επιδιώκει να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό, αφού του παρέχει:

- βασικές θεωρητικές αρχές που διέπουν τη διδακτική της Μουσικής για το συγκεκριμένο ηλικιακό επίπεδο,
- περιγραφή του αναμενόμενου ρόλου του,
- αναλυτική παρουσίαση των προτεινόμενων ενοτήτων και της διδακτικής μεθοδολογίας που συνάδει με το προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό,
- παρτιτούρες,
- προτάσεις για δραστηριότητες επέκτασης στα πλαίσια της Ευέλικτης Ζώνης ή/και της Ζώνης του Διευρυμένου Ωραρίου (Ολοήμερο Σχολείο).

Επιπλέον, οι παραπομπές και η προτεινόμενη βιβλιογραφία, καθώς και η αναφορά σε τρέχουσες ιστοσελίδες κατά την περίοδο συγγραφής του βιβλίου, παρέχουν στον εκπαιδευτικό την ευκαιρία για περαιτέρω διερεύνηση των θεμάτων που θίγονται στο παρόν βιβλίο και αφορούν το αντικείμενο της Μουσικής Αγωγής για την πρωτοσχολική ηλικία.

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ Α΄ ΚΑΙ ΣΤΗ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Κάθε παιδί, από τη στιγμή της γέννησής του, βιώνει μέσα στο οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του ποικίλες εμπειρίες σχετικά με τη μουσική. Τα σύγχρονα μέσα αναπαραγωγής της μουσικής, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, το παιχνίδι με τους ενήλικους και τους συνομηλίκους και τα εκπαιδευτικά προγράμματα των βρεφονηπιακών σταθμών, μουσικών σχολών κτλ. εκθέτουν από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά σε ένα πλήθος μουσικών ερεθισμάτων.

Κατά την είσοδό τους στην εκπαίδευση τα παιδιά δέχονται την επίδραση της οργανωμένης Μουσικής Αγωγής, που συνίσταται στην προγραμματισμένη και συνειδητή προσπάθεια ανάπτυξης των μουσικών δεξιοτήτων και της μουσικής αντίληψής τους και διαμόρφωσης μιας θετικής στάσης απέναντι στη μουσική. Η ποιότητα των πρώτων εμπειριών του παιδιού όσον

αφορά την οργανωμένη Μουσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο και τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού είναι καίριας σημασίας όχι μόνο για τη μετέπειτα μουσική του ανάπτυξη, αλλά και για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Θεμελιώδεις αρχές για τη Μουσική Αγωγή κατά την πρώτη παιδική ηλικία, όπως αυτές προκύπτουν από ερευνητικά ευρήματα στον χώρο της μουσικής ανάπτυξης και παιδαγωγικής, καθώς και από μια σύνθεση σημαντικών προσεγγίσεων της μουσικής διδασκαλίας, όπως αυτές των Kodály, Dalcroze, Orff, υπαγορεύουν τα εξής για τη μουσική αγωγή των μικρών παιδιών:

- **Η μουσική μάθηση προκύπτει αβίαστα** μέσα από τη συμμετοχή του παιδιού σε ποικίλες μουσικές δραστηριότητες. Η αλληλεπίδρασή του με ένα περιβάλλον πλούσιο σε μουσικά ερεθίσματα δίνει ευκαιρίες για τον ενεργό πειραματισμό του με τους ήχους.
- **Το υλικό διδασκαλίας θα πρέπει να αντλείται από διάφορα είδη μουσικής και να είναι πολυπολιτισμικό.**
- **Οι ικανότητες, τα ενδιαφέροντα, ο τρόπος σκέψης και μάθησης** των παιδιών της πρώτης παιδικής ηλικίας **αποτελούν αφετηρία για τον σχεδιασμό κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος με έμφαση στη μουσική.**
- **Το παιχνίδι αποτελεί βασικό εργαλείο** για τη Μουσική Αγωγή των μικρών παιδιών.
- **Η μοναδικότητα, η ιδιαιτερότητα κάθε παιδιού θα πρέπει να γίνεται σεβαστή,** καθώς κάθε παιδί προέρχεται από ένα διαφορετικό περιβάλλον, έχει δεχτεί διαφορετικά μουσικά ερεθίσματα και βιώνει τις μουσικές εμπειρίες με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για τη Μουσική τονίζει την αναγκαιότητα του μαθήματος, καθώς επισημαίνει ως πρωταρχικό σκοπό της Μουσικής Αγωγής την «ανάπτυξη της ικανότητας για αισθητική απόλαυση κατά την ακρόαση, εκτέλεση και δημιουργία μουσικής ως μιας από τις εκδηλώσεις καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικότητας του ανθρώπου. Μέσω αυτού του σκοπού και παράλληλα προς αυτόν, η Μουσική Αγωγή αποβλέπει στη γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών, μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης»¹. Επιπρόσθετα, οι στόχοι της Μουσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο, όπως αυτοί καθορίζονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ), είναι:

- Να ασκηθούν οι μαθητές, ώστε να τραγουδούν ορθά.
- Να αναπτύξουν την ακουστική τους ικανότητα.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα να εκτιμούν και να ανταποκρίνονται σε αισθητικά στοιχεία της μουσικής.
- Να κατανοήσουν βασικά στοιχεία και βασικές έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής.
- Να έλθουν σε επαφή με τις παλαιότερες συνιστώσες της νεοελληνικής μουσικής παράδοσης και να εκτιμήσουν την αξία τους.
- Να αναπτύξουν τις μουσικές ικανότητές τους.

[1] ΔΕΠΠΣ Μουσικής (2003). Αθήνα: ΟΕΔΒ, σελ. 337.

- Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της μουσικής με τις άλλες τέχνες, καθώς και με τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο.
- Να αναπτύξουν, μέσω της μουσικής, πνεύμα συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας, στοιχείων απαραίτητων για την κοινωνικοποίησή τους

Το πλαίσιο αυτό σέβεται την προσωπικότητα και την πολιτισμική ταυτότητα κάθε παιδιού, παροτρύνοντάς το να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και να ανακαλύπτει το περιβάλλον του. Ταυτόχρονα, ενισχύει την αλληλεπίδρασή του με τον χώρο και ενθαρρύνει τις κοινωνικές σχέσεις του με άλλα παιδιά. Ως εκ τούτου, η Μουσική Αγωγή αποτελεί διαδικασία βιωματικής - ενεργητικής μάθησης, μέσα από την οποία το παιδί κατακτά σταδιακά μουσικές δεξιότητες και γνώσεις, εξοικειώνεται, συνεργάζεται και αλληλεπιδρά με τα άλλα μέλη της ομάδας.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι επιμέρους στόχοι **στον γνωσιολογικό, τον ψυχοκινητικό και τον συναισθηματικό τομέα**, όπως αυτοί καθορίζονται από το ΑΠΣ Μουσικής **για τις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού** και όπως κατατάσσονται στους άξονες της εκτέλεσης, της μουσικής δημιουργίας και της αξιολόγησης.

	Τα παιδιά θα πρέπει:
ΕΚΤΕΛΕΣΗ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να ακούν και να ανταποκρίνονται με διάφορους τρόπους στη μουσική, καθώς και σε ρυθμικά πρότυπα. 2. Να αναπτύσσουν τη φωνητική τους ικανότητα τραγουδώντας διάφορα απλά τραγούδια. 3. Να παράγουν απλά ηχητικά πρότυπα με τη φωνή, με το σώμα και με μουσικά όργανα. 4. Να εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα συγχρόνως με άλλους, ανταποκρινόμενα στις κατάλληλες οδηγίες. 5. Να εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα από μνήμης, αλλά και από γραπτά σύμβολα. 6. Να εκφράζουν συναισθήματα τραγουδώντας ένα φάσμα τραγουδιών που προέρχονται από διαφορετικές ηχητικές πηγές, δίνοντας προσοχή στην ένταση και στην ορθοφωνία. 7. Να αναπτύσσουν ικανότητα ελέγχου των ήχων σε μια ποικιλία μουσικών οργάνων. 8. Να τραγουδούν ένα ευρύ φάσμα τραγουδιών με αυξανόμενο έλεγχο του τονικού ύψους, ρυθμού, ορθοφωνίας, μουσικής έκφρασης και έντασης. 9. Να παίζουν, με αυξανόμενο έλεγχο της τεχνικής, ρυθμικά όργανα και ίσως κάποια μελωδικά. 10. Να κατανοούν την ανάγκη αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους ακροατές τους κατά τη διάρκεια της μουσικής εκτέλεσης.
ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να εξερευνούν, να επιλέγουν και να ταξινομούν ήχους από διάφορες πηγές. 2. Να ερευνούν, να επιλέγουν και να συνδυάζουν ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα, για να δημιουργούν απλές συνθέσεις. 3. Να αποθηκεύουν τις μουσικές τους ιδέες και να τις μεταδίδουν χρησιμοποιώντας κατάλληλα μέσα. 4. Να εξερευνούν, να επιλέγουν και να ελέγχουν ήχους για τη «σύνθεση» ενός απλού μουσικού κομματιού. Να «συνθέτουν» και να καταγράφουν τη μουσική τους για επόμενη ανάκληση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, σύμβολα, συνθήματα ή άλλα μέσα.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<ol style="list-style-type: none">1. Να αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται στη μουσική και στη σιωπή, αλλά και σε ήχους του περιβάλλοντος, αναφορικά με τα στοιχεία της έντασης, της ταχύτητας, του παλμού, του ηχοχρώματος και της δομής.2. Να ακούν και να συζητούν για ήχους που παράγονται με διάφορους τρόπους.3. Να ακούν προσεκτικά μουσική, να ανταποκρίνονται και να αναγνωρίζουν μουσικά στοιχεία όπως ύψος, διάρκεια και ρυθμό.4. Να μεταχειρίζονται απλούς όρους προκειμένου να περιγράψουν τον τρόπο και τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται τα μουσικά στοιχεία σε διάφορα είδη μουσικής που έχουν ακούσει.5. Να ανταποκρίνονται στα μουσικά στοιχεία και να ξεχωρίζουν διαφορές, συμπεριλαμβανομένης της μελωδίας.6. Να ακούν μια ποικιλία ειδών μουσικής από διάφορα στίλ και κουλτούρες του παρελθόντος και του παρόντος και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.
-------------------	---

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Το εκπαιδευτικό υλικό για τη Μουσική Αγωγή στην Α΄ και στη Β΄ Δημοτικού αποτελείται από τέσσερα μέρη: το βιβλίο και το τετράδιο εργασιών του μαθητή, το βιβλίο του δασκάλου και το ηχητικό υλικό που τα συνοδεύει.

Το **βιβλίο του μαθητή** περιλαμβάνει είκοσι πέντε διδακτικές ενότητες. Οι ενότητες πραγματεύονται βασικές μουσικές έννοιες, οι οποίες εικονογραφούνται με απλό και προσιτό τρόπο για τα παιδιά. Προτρέπουν για δραστηριότητες σχετικά με το τραγούδι και το παίξιμο μουσικών οργάνων και ενισχύουν τις δεξιότητες εκτέλεσης. Ειδικότερα το βιβλίο της Α΄ τάξης περιλαμβάνει θέματα του εθιμικού κύκλου του χρόνου, τα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να επεξεργαστεί μέσω σχεδίων εργασίας και στη συνέχεια να αναβιώσει ήθη, έθιμα και συνήθειες της ελληνικής λαϊκής παράδοσης και του πολιτισμού. Επιπλέον, οι θεματικές ενότητες συνδέονται με τα υπόλοιπα μαθήματα, τις γιορτές και τις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Κάθε μάθημα προσφέρεται και ως αυτόνομο σχέδιο εργασίας, το οποίο μπορεί να αναπτυχθεί με ποικίλες καινοτόμες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και στο Ολοήμερο Σχολείο. Κατ' επέκταση το βιβλίο της Β΄ τάξης επικεντρώνεται στην «έκθεση» των παιδιών σε έναν κόσμο μουσικών δυνατοτήτων, καθώς η μουσική θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού. Τα προτεινόμενα σχέδια εργασίας λειτουργούν υποστηρικτικά ως προς τις μουσικές έννοιες που πραγματευόμαστε, αποτελώντας ταυτόχρονα αφετηρία για τη διαχείριση της διαφορετικότητας. Σκοπός μας είναι η καλλιέργεια σχέσεων σεβασμού μεταξύ των παιδιών, η ευαισθησία στον πολιτισμό του άλλου και η ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων για τις Μουσικές του Κόσμου.

Το **τετράδιο εργασιών του μαθητή** περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με τους άξονες εκτέλεσης, δημιουργίας και αξιολόγησης, όπως αυτοί καθορίζονται από το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ. Οι δραστηριότητες εντάσσονται στις διδακτικές ενότητες που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή και στα αντίστοιχα σχέδια εργασίας που περιγράφονται στο βιβλίο του δασκάλου.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί, ανάλογα με το δυναμικό των τάξεων στις οποίες διδάσκει, τον ακριβή χρονικό προγραμματισμό των μαθημάτων και την ανταπόκριση των παιδιών στις μουσικές δραστηριότητες, να επιλέγει όλες ή ορισμένες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο τετράδιο εργασιών του μαθητή.

Το **βιβλίο του δασκάλου** επιχειρεί τον προσδιορισμό του παιδαγωγικού και θεωρητικού πλαισίου που θα πρέπει να διέπει την ανάπτυξη του προγράμματος, ενώ παράλληλα περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος της Μουσικής. Το βιβλίο ολοκληρώνεται με το παράρτημα που περιέχει τις παρτιτούρες των μουσικών κομματιών που συναντώνται στις διδακτικές ενότητες, τη σχετική βιβλιογραφία που προτείνεται και οδηγίες κατασκευής αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων.

Σε καμία περίπτωση το συγκεκριμένο βιβλίο δεν αποτελεί το «απόλυτο» εργαλείο στα χέρια των διδασκόντων, καθώς η εκπαιδευτική πρακτική μπορεί να επανακαθορίζεται και να μορφοποιείται ανάλογα με τις συνθήκες και τον χώρο στον οποίο εργάζεται ο εκπαιδευτικός. Το εκπαιδευτικό υλικό που περιέχεται στο συγκεκριμένο διδακτικό πακέτο αποτελεί μία πρόταση, η οποία μπορεί να διαφοροποιηθεί ή και να εμπλουτιστεί από τους προβληματισμούς, τις ιδέες, τη φαντασία και τις πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών και μαθητών. Το βιβλίο του δασκάλου δρα επεξηγηματικά και πάντα σε συνάρτηση με τις προτάσεις που περιλαμβάνονται ανά θεματική ενότητα στο βιβλίο και στο τετράδιο εργασιών του μαθητή. Σ' αυτό το πλαίσιο κινήθηκαν και οι προτάσεις επέκτασης δραστηριοτήτων για το διευρυμένο ωράριο (Ολοήμερο Σχολείο), όπως και οι αναφορές για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Για κάθε ενότητα ακολουθήσαμε συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος, σε μια προσπάθεια καλύτερου προγραμματισμού, οργάνωσης και αξιολόγησης του μαθήματος, βοηθώντας τον εκπαιδευτικό ακόμη και στην αρχειοθέτηση των δικών του σχεδίων εργασίας.

Τα σχέδια εργασίας ανά ενότητα απαρτίζονται από αλληλοσχετιζόμενες δραστηριότητες, που αναπτύσσουν τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα (σε αντιστοιχία με την ηλικία και τη σχολική τάξη), καλύπτοντας τους προτεινόμενους, μέσα από τα ΑΠΣ, εξειδικευμένους στόχους ανά επίπεδο. Οι στόχοι κάθε διδακτικής ενότητας, η ποικιλία των δραστηριοτήτων στην πορεία της διδασκαλίας, το εποπτικό και παιδαγωγικό υλικό, τα φύλλα εργασίας των μαθητών, οι προτάσεις για επέκταση της μουσικής διδασκαλίας, για αναστοχασμό και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθιστούν αναγκαίο τον συστηματικό προγραμματισμό του μαθήματος. Ο εκπαιδευτικός **μπορεί να επιλέγει** από τις προτεινόμενες δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας εκείνες που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών και στις δυνατότητές τους, αλλά παράλληλα είναι εφικτές με βάση τη διαμόρφωση της αίθουσας διδασκαλίας και τη διαθέσιμη υλικοτεχνική υποδομή. Σε καμία περίπτωση οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε σχέδιο εργασίας δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν σε μία μόνο διδακτική ώρα. Το υλικό αυτό δίνεται με σκοπό τη διευκόλυνση του εκπαιδευτικού, ώστε να επιλέγει τον βαθμό δυσκολίας και την ποικιλία των δραστηριοτήτων, ανάλογα με τη χρονική περίοδο που θα εντάξει τις δραστηριότητες (πρωινή ζώνη, Ολοήμερο Σχολείο, δημιουργική απασχόληση, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις) και τη σύνθεση της τάξης.

Ο εκπαιδευτικός που δε διαθέτει τις εξειδικευμένες μουσικές γνώσεις μπορεί να επιλέξει

ένα από τα «Παιχνίδια επικοινωνίας», το τραγούδι από το «Ακούμε και τραγουδάμε», την «Ηχοϊστορία» και την κατασκευή του αυτοσχέδιου μουσικού οργάνου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Ιδιαίτερα σημαντικός για την αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος της Μουσικής Αγωγής είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού, καθώς αυτός θα πρέπει «να κατανοεί τη φύση της μουσικής ως αισθητικής εμπειρίας και να έχει επίγνωση των εννοιών που αποτελούν τα βασικά στοιχεία της μουσικής και τα οποία διαμορφώνουν τη δομή της ως ειδικό μάθημα» (Σέρρη, 1995). Ιδιαίτερα όσον αφορά τους μαθητές της πρώτης παιδικής ηλικίας, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τους τρόπους μάθησης που λειτουργούν πιο αποτελεσματικά στο συγκεκριμένο ηλικιακό φάσμα, καλλιεργώντας κλίμα ενθάρρυνσης και συναισθηματικής ασφάλειας. Προκειμένου να επιτύχει στο έργο του, θα πρέπει να έχει κατανοήσει τι κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών για γνώση, καθώς τα παιδιά χρησιμοποιούν όλες τις αισθήσεις τους για να αντιληφθούν καλύτερα το περιβάλλον τους, πειραματίζονται με μια ευρεία ποικιλία υλικών, ρωτούν συνέχεια, ενεργούν από κοινού, μιμούνται, αντιγράφουν, προσποιούνται, δοκιμάζουν ρόλους.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διαμορφώνει τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε η μουσική μάθηση να προκύπτει φυσικά και ευχάριστα μέσα από το παιχνίδι, που αποτελεί μέσο απόκτησης γνώσεων, καθώς και δείκτη της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού (Piaget, 1962). Επιπλέον, θα πρέπει να λειτουργεί και ως ερευνητής, ακούγοντας με προσοχή τα παιδιά, παρατηρώντας τις αντιδράσεις τους, καταγράφοντας τις ιδέες τους και στη συνέχεια επανασχεδιάζοντας το καθημερινό πρόγραμμά του. Γι' αυτόν τον λόγο η αρχική εκπαίδευση και μελέτη σχετικά με την αποτελεσματική μουσική διδασκαλία θα πρέπει να προηγούνται της εισόδου του στην τάξη, αλλά και να ενισχύονται με επιμορφωτικά διά βίου προγράμματα. Η σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη, που διαμορφώνεται και αποτυπώνεται πια στα περισσότερα προγράμματα εκπαίδευσης, δίνει περισσότερο έμφαση στη διαδικασία της μάθησης και λιγότερο στο περιεχόμενο των σπουδών. Ως εκ τούτου, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να λειτουργεί ως εμπυκωτής:

- ενθαρρύνοντας την ενεργητική συμμετοχή όλων των παιδιών,
- απελευθερώνοντας τη δημιουργικότητά τους,
- δίνοντας ευκαιρίες για την απόκτηση εμπειριών,
- επιλέγοντας δραστηριότητες με νόημα για τα παιδιά,
- χρησιμοποιώντας το παιχνίδι ως εργαλείο μάθησης,
- εξατομικεύοντας «μαθησιακές διαδρομές» ανάλογα με τον ρυθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού,
- δημιουργώντας ελκυστικό περιβάλλον,
- αναπτύσσοντας συστηματική συνεργασία με τους γονείς,
- επιδιώκοντας τη συνεργασία με άλλες ειδικότητες.

Επιπρόσθετα, η παρουσία παιδιών από μειονοτικές ομάδες στο σχολείο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια ευκαιρία για την πρόκληση γόνιμου προβληματισμού, ώστε να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν κατάλληλες διδακτικές στρατηγικές που θα στοχεύουν τόσο στη σχολι-

κή επιτυχία όσο και στην ομαλή κοινωνική ένταξη των συγκεκριμένων παιδιών στην ομάδα. Η Μουσική Αγωγή, παρέχει μοναδικές ευκαιρίες για την επιτυχή ένταξη των συγκεκριμένων παιδιών στα μορφωτικά δρώμενα. Η γνωριμία με διαφορετικούς μουσικούς πολιτισμούς, στο πλαίσιο της Μουσικής Αγωγής, δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν και να μάθουν να σέβονται τις παραδόσεις άλλων λαών, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της αποδοχής και της συνεργασίας όλων μέσα στην τάξη. Έτσι, τα τραγούδια, τα παιχνίδια, η συζήτηση, η μουσική ακρόαση και δημιουργία μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης, αποδοχής και συνεργασίας στην τάξη.

Τέλος, σε τάξεις στις οποίες υπάρχουν παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να θέσει ρεαλιστικούς στόχους, με βάση τις ιδιαιτερότητες των συγκεκριμένων παιδιών, και να τους προσφέρει, μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του, πρόσθετη διδακτική υποστήριξη με ειδικά σχεδιασμένες παρουσιάσεις και δραστηριότητες, προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Η κατάλληλη διαμόρφωση του χώρου και η συνεργασία με τους γονείς και τους αρμόδιους συμβουλευτικούς φορείς θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για να γίνει εφικτή η συμμετοχή των συγκεκριμένων μαθητών στις μουσικές δραστηριότητες της ομάδας και για να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα οι δυνατότητες που παρέχει η Μουσική Αγωγή, στην ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών² (ΔΕΠΠΣ) για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση η **Μουσική Αγωγή αντιμετωπίζεται ως ένα γνωστικό αντικείμενο που βρίσκεται σε διαρκή διαθεματική διασύνδεση με άλλους γνωστικούς τομείς**. Για τα μικρότερα παιδιά «το τραγούδι, το παίξιμο απλών οργάνων, η εξερεύνηση και ο πειραματισμός με τον ήχο, η ακρόαση και οι δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας θα πρέπει συχνά να ολοκληρώνονται μέσα σε ένα ευρύ πλαίσιο δραστηριοτήτων, στενά συνδεδεμένων με άλλους τομείς της μάθησης». Η σύνδεση των μουσικών δραστηριοτήτων με άλλους τομείς της μάθησης πρέπει να βασίζεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών και στις προηγούμενες μαθησιακές και κοινωνικές τους εμπειρίες, με τον εκπαιδευτικό να αξιοποιεί θετικά κάθε αφορμή για επεξεργασία. Οι έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης, όπως αυτές προτείνονται από το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ για την Α΄ και τη Β΄ Δημοτικού συνίστανται στα εξής: ήχο/χρόνο/χώρο/χρώμα/συμμετρία/περιοδικότητα/δομή/συμβολισμό/μεταβολή/εξέλιξη/παράδοση/πολιτισμό/επικοινωνία/συνεργασία/αλληλεπίδραση.

Στον παρακάτω πίνακα περιέχονται οι θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης και αναφέρονται **ενδεικτικά οι δυνατότητες της σύνδεσης της Μουσικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα**.

[2] ΔΕΠΠΣ Μουσικής (2003). Αθήνα: ΟΕΔΒ, σελ. 350.

Ήχος	Μελέτη Περιβάλλοντος	Εξερεύνηση ιδιοτήτων του ήχου, εξερεύνηση ήχων από το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον.
Χρόνος	Μαθηματικά	Ρυθμική αγωγή (γρήγορα, αργά, επιτάχυνση, επιβράδυνση), ρυθμικές αξίες, αντιστοίχιση ρυθμικών αξιών-παλμού.
Χώρος	Μαθηματικά, Φυσική Αγωγή	Κίνηση με τη μουσική στον χώρο, αντίληψη του χώρου και των κατευθύνσεων στον χώρο.
Χρώμα	Εικαστικά	Απόδοση εννοιών της μουσικής με χρώματα (π.χ. διαφορετικές διαβαθμίσεις ενός χρώματος χρησιμοποιούνται για να απεικονίσουν τις διακυμάνσεις στη δυναμική της μουσικής), αντιστοίχιση του χρώματος στις εικαστικές τέχνες με το ηχοχρώμα στη μουσική.
Συμμετρία	Εικαστικά	Συμμετρία στη μουσική, συμμετρία στις εικαστικές τέχνες.
Περιοδικότητα	Μελέτη Περιβάλλοντος	Η περιοδικότητα στη μουσική (π.χ. παλμός), η περιοδικότητα στη φύση (εναλλαγή μέρας – νύχτας, εναλλαγή εποχών).
Δομή	Γλώσσα, Εικαστικά	Εκτέλεση και σύνθεση απλών μουσικών συνθέσεων με αρχή, μέση και τέλος, απόδοσή τους με μη συμβατική σημειογραφία.
Συμβολισμός	Γλώσσα, Φυσική Αγωγή	Αναπαράσταση της μουσικής με κίνηση και με σημειογραφία (συμβατική ή μη).
Μεταβολή, εξέλιξη	Γλώσσα, Εικαστικά, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	Μουσικές του χθες – μουσικές του σήμερα, ανακύκλωση άχρηστων υλικών και αξιοποίησή τους για την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων.
Παράδοση, πολιτισμός	Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Φυσική Αγωγή, Θεατρική Αγωγή	Τραγούδια, μουσική, μουσικά όργανα από την ελληνική και τη διεθνή παράδοση. Γνωριμία με έθιμα – δρώμενα από τη χώρα μας και από άλλες χώρες μέσω δραστηριοτήτων πολυτέχνης έκφρασης (λόγος, μουσική, κίνηση, δραματοποίηση).
Επικοινωνία, συνεργασία, αλληλεπίδραση	Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Φυσική Αγωγή, Θεατρική Αγωγή	Μουσικά παιχνίδια επικοινωνίας, ομαδικό τραγούδι, ατομικός και ομαδικός αυτοσχεδιασμός με τη φωνή και με μουσικά όργανα, παρουσίαση εκτελέσεων σε κοινό, κίνηση με τη μουσική, χορός.

Η Μουσική αποτελεί το κατεξοχήν γνωστικό αντικείμενο μέσα στο πλαίσιο του οποίου είναι δυνατόν να υλοποιηθούν προσεγγίσεις προωθημένης διαθεματικότητας. Ο τρόπος που θα επιλέξει ο εκπαιδευτικός για να οργανώσει τη μουσική γνώση, να διαχειριστεί τον σχολικό χρόνο και να εφαρμόσει τις μεθόδους διδασκαλίας μπορεί να είναι καινοτόμος, γεγονός που αναδεικνύει την αυτονομία του, αφού του επιτρέπει να χειριστεί κατάλληλα τη σύνδεση της γνώσης με την εμπειρικο-βιωματική των μαθητών (Ματσαγγούρας, 2002).

Τα παραπάνω υλοποιούνται με τη μορφή οργανωμένων σχεδίων εργασίας συλλογικής μορφής και έχουν συμπληρωματικό και όχι ανταγωνιστικό ρόλο προς τα άλλα μαθήματα. Ως εκ τούτου, τα σχέδια εργασίας διέπονται από συγκεκριμένη φιλοσοφία, καθώς αποδίδουν μεγάλη σημασία στον προγραμματισμό, κατά τον οποίο τίθενται οι στόχοι: ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στη μουσική, εκτέλεση απλών ρυθμικών και μελωδικών σχημάτων, ομαδικό τραγούδι, παίξιμο μουσικών οργάνων, εξοικείωση με διάφορους ηχοτόπους, οργάνωση και χρήση του τονικού ύψους, της διάρκειας, της δυναμικής, της ρυθμικής αγωγής, παραγωγή απλών συνθέσεων. Επιπλέον, γίνεται εξακρίβωση του θέματος που κάθε φορά πραγματευόμαστε σε υπο-θέματα και κατανομή των δραστηριοτήτων στις ομάδες που δημιουργούνται μέσα στην τάξη. Ο καταμερισμός εργασίας σε ομάδες απαιτεί ασφαλώς από τον εκπαιδευτικό ιδιαίτερες ικανότητες σύνθεσης, γι' αυτό και προτείνονται διαφορετικοί τρόποι επεξεργασίας των μουσικών δραστηριοτήτων που δίνουν στον διδάσκοντα ερεθίσματα για αναστοχασμό, καθώς και κριτήρια αξιολόγησης για κάθε μάθημα. Η ενεργητική ακρόαση, οι δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και η εκτέλεσή τους από τους μαθητές αποτελούν τους βασικούς πυλώνες πάνω στους οποίους κινείται κάθε σχέδιο εργασίας. Τέλος, προτείνονται δραστηριότητες επέκτασης ενός θέματος, καθώς αυτό μελετάται από πολλές πλευρές και αναφέρεται σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Η παρέμβαση του εκπαιδευτικού θεωρείται αναγκαία και κρίσιμη για την εσωτερική συνοχή και την πληρότητα κάθε διδακτικής ενότητας.

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων της Μουσικής Αγωγής για την Α΄ και τη Β΄ Δημοτικού εφαρμόζεται μια ποικιλία μουσικών δραστηριοτήτων, που βρίσκονται σε στενή σχέση και αλληλεπίδραση μεταξύ τους, όπως:

ΤΡΑΓΟΥΔΙ: Το τραγούδι αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες μουσικές δεξιότητες, καθώς η **φωνή** είναι το πρώτο «μουσικό όργανο» με το οποίο θα πειραματιστεί κάθε παιδί. Από τη βρεφική ακόμη ηλικία ξεκινούν οι πρώτες φωνητικές εξερευνήσεις και σταδιακά, καθώς το παιδί αναπτύσσεται νοητικά, ψυχοκινητικά και συναισθηματικά, το τραγούδι αναδεικνύεται σε σημαντικό μέσο έκφρασης, επικοινωνίας, αλλά και μάθησης. Στο πλαίσιο της Μουσικής Αγωγής το τραγούδι, εκτός από μέσο δημιουργικής έκφρασης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως μέσο για την κατανόηση και εμπέδωση μουσικών εννοιών (όπως ένταση, τονικό ύψος, ηχώχρωμα, κτλ.), για την εξάσκηση της ακοής και για την ανάπτυξη της μουσικής αντίληψης. Μέσα από την ενασχόλησή του με το τραγούδι το παιδί μπορεί να εξερευνήσει μια ποικιλία φωνητικών ήχων, να αναπτύξει φωνητικό έλεγχο και να έρθει σε επαφή με ένα ποικίλο ρεπερτόριο από

την πατρίδα μας, αλλά και από άλλους μουσικούς πολιτισμούς. Συχνά το τραγούδι χρησιμοποιείται σε συνδυασμό και με άλλες μουσικές δραστηριότητες, όπως η κίνηση, οι δημιουργικές εργασίες, το παίξιμο οργάνων. Επιπλέον, λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στη μουσική και άλλους γνωστικούς τομείς του Αναλυτικού Προγράμματος.

Προτάσεις για την καλύτερη διδασκαλία του τραγουδιού

- Τραγουδήστε όλο το τραγούδι.
- Συζητήστε με τα παιδιά την υπόθεση του τραγουδιού. Δείξτε εικόνες, εξηγήστε τις άγνωστες λέξεις, απαντήστε σε τυχόν απορίες τους.
- Τραγουδήστε ξανά καθαρά επιμένοντας στις «δύσκολες» λέξεις, σταθείτε σε λέξεις με «παράξενη» ντοπιολαλιά, μάθετε στα παιδιά να σέβονται τη **γλώσσα** μας κι επιμένετε στο να αρθρώνονται σωστά οι λέξεις.
- Ζητήστε από τα παιδιά να τραγουδήσουν μαζί σας.
- Επιμένετε στις δύσκολες μουσικά φράσεις.
- Παίξτε **μουσική σκυταλοδρομία** με τα παιδιά: ένα ένα παιδί, με τη σειρά, λέει μια φράση. Όταν τελειώσει το τραγούδι, το επαναλαμβάνουμε μαζί με τα παιδιά από την αρχή. Έτσι, όλα τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να τραγουδήσουν μόνα τους τουλάχιστον μία φράση (αν είναι πολλά τα παιδιά, μπορούν να γίνουν ομάδες των τριών ή των τεσσάρων). Η συγκεκριμένη πρόταση για τραγούδι και παιχνίδι τονώνει την αυτοπεποίθηση, βοηθά τα παιδιά να μάθουν τα λόγια, να συγκεντρώνονται, να ξέρουν ποια φράση θα τραγουδήσουν ή πότε θα είναι η σειρά τους.
- Τραγουδήστε το τραγούδι με κινήσεις, με χτυπήματα στο σώμα, με συνοδεία κρουστών.
- Τραγουδήστε ψιθυριστά, δυνατά, αργά, γρήγορα.
- Σε κάθε επανάληψη παίξτε διαφορετικά παιχνίδια, για να μην κουράζονται τα παιδιά:
 - α. Τραγουδήστε δυνατά όλοι μαζί την πρώτη φράση, ψιθυριστά τη δεύτερη, από μέσα σας την τρίτη και δυνατά την τέταρτη β. Τραγουδώντας όλοι μαζί πείτε «στοπ» σε κάποιο σημείο του τραγουδιού, μετρήστε ένα μέτρο παύσης και ζητήστε από τα παιδιά να συνεχίσουν, ώστε να διαπιστώσετε αν κράτησαν τον σωστό τόνο. Φτιάξτε και εσείς ανάλογα παιχνίδια.
- Τραγουδήστε ερωτήσεις κι απαντήσεις: τι είδα στον δρόμο, τι κάνω τώρα, τι μου αρέσει, ποιο βιβλίο αγαπώ, τι φρούτο προτιμώ κτλ. Αυτές οι μικρές φράσεις μπορούν να τραγουδηθούν σε οποιονδήποτε τόνο ή με οποιαδήποτε μελωδία. Αν τα παιδιά δυσκολεύονται, χρησιμοποιήστε μοτίβα από τραγούδια που ξέρουν, μέχρι να αρχίσουν να δημιουργούν δικά τους.
- Προκειμένου να βοηθήσετε τα παιδιά να αναγνωρίζουν τις φράσεις στα τραγούδια που ξέρουν, κινηθείτε στον χώρο επινοώντας μικρές «χορογραφίες» για κάθε τραγούδι.
- Χτυπήστε, σχηματίζοντας κύκλο, μια μπάλα στο ισχυρό μέρος του μέτρου.
- Κάντε μια λίστα από μικρούς «μελωδικούς συνεργάτες», δηλαδή μοτίβα παρμένα από γνωστά τραγούδια, που θα χρησιμοποιήσετε σε διάφορα παιχνίδια (π.χ.: «ο τόνος ανεβαίνει ή κατεβαίνει;»). Δουλέψτε με αυτές τις μελωδίες τη μουσική μνήμη των παιδιών. Φτιάξτε παιχνίδια αυτοσχεδιασμού (π.χ.: «μιλάω στο τηλέφωνο»). «Ντύστε» με αυτά τα μοτίβα τα αγαπημένα τους ποιήματα.

• Καθιερώστε ασκήσεις ρουτίνας, έτσι ώστε κάθε παιδί να είναι σε θέση να ανταποκριθεί άμεσα.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες έχουν ως στόχο να «δέσουν» τα παιδιά ως ομάδα, να δι-ορθώσουν ακουστικά προβλήματα, να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους και να ενισχύσουν τη δημιουργική συμμετοχή τους στα μουσικά παιχνίδια.

ΑΚΡΟΑΣΗ: Η ακρόαση είναι σύμφυτη με κάθε μορφή μουσικής δραστηριότητας. Η μουσική εμπειρία είναι αποτέλεσμα της ακρόασης. Ωστόσο, με τον όρο «ακρόαση» εννοούμε τη **συνειδητή και προσεκτική ακρόαση μουσικής, καθώς και την ανταπόκριση των παιδιών** σ' αυτήν. Τα παιδιά μπορεί να κινηθούν ελεύθερα στη μουσική, να αντιδράσουν σε διάφορα χαρακτηριστικά της (ένταση, ύψος, τέμπο, κτλ.) με κίνηση, με τον λόγο ή να δημιουργήσουν γραφικές/εικονικές αναπαραστάσεις της μουσικής. Έτσι, μέσα από εμπειρίες ακρόασης μπορεί να ενισχυθεί η ανάπτυξη της ρυθμικής και μελωδικής μνήμης των παιδιών, καθώς και η ικανότητά τους να συγκεντρώνονται, να διακρίνουν διάφορα χαρακτηριστικά της μουσικής (π.χ. αργά - γρήγορα, σιγά - δυνατά κτλ.) και να αφομοιώνουν μουσικές έννοιες. Παράλληλα, η ακρόαση αποτελεί **μέσο αισθητικής καλλιέργειας** και γνωριμίας με τον οικείο, αλλά και με μη οικείου μουσικούς πολιτισμούς. Είναι σημαντικό ότι τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία είναι «ανοιχτά» σε όλα τα είδη της μουσικής κι επομένως η περίοδος της πρώτης παιδικής ηλικίας είναι η πλέον κατάλληλη για να προσεγγίσουν διάφορα είδη μουσικής από διαφορετικές εποχές, χώρες και πολιτισμούς. Για τον λόγο αυτόν βέβαια πρέπει να είμαστε **επιλεκτικοί** στη χρήση ηχητικού υλικού για ακρόαση. Εκτός αυτού, οι εμπειρίες ακρόασης θα πρέπει να επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες ή «εντολές», ώστε να οξύνεται η προσοχή των παιδιών. Καλό είναι τα ηχητικά και μουσικά αποσπάσματα που επιλέγουμε να ακούγονται πολλές φορές, ώστε τα παιδιά να εξοικειώνονται μαζί τους και να τα απολαμβάνουν περισσότερο. Είναι, τέλος, σημαντικό να θυμόμαστε ότι τα παιδιά χαίρονται να ακούν ηχογραφήσεις της δικής τους μουσικής, καθώς μπορούν να είναι αυστηροί κριτές της μουσικής που δημιουργούν ή εκτελούν τα ίδια. Η ηχογράφηση και η ακρόαση της μουσικής τους μπορεί να βελτιώσει τις ικανότητές τους στην εκτέλεση και τη μουσική δημιουργία, αλλά και να αυξήσει την ικανοποίηση και την αυτοπεποίθησή τους.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ: Ο συνδυασμός εκτέλεσης μουσικής και κίνησης είναι παρατηρημένο ότι αποτελεί μια έμφυτη τάση των μικρών παιδιών, γνώριμη και «φυσική» σε όλους τους πολιτισμούς. Μέσα από τον συνδυασμό μουσικής και κίνησης τα παιδιά γνωρίζουν καλύτερα το σώμα τους, αναπτύσσουν τις κινητικές δεξιότητές τους και αποκτούν αίσθηση του χώρου, συνειδητοποιώντας τη θέση τους σ' αυτόν. Επιπλέον, **η κίνηση του σώματος** μπορεί να απο-τελέσει ένα άριστο μέσο για την αναπαράσταση μουσικών εννοιών. Το τέμπο, η ένταση, ο ρυθμός, η φόρμα είναι έννοιες κοινές για τη μουσική και την κίνηση, και οι δυνατότητες που προσφέρονται για συσχέτισμό είναι πάρα πολλές. Το γεγονός άλλωστε ότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας δεν έχουν αναπτύξει ακόμη επαρκώς το λεξιλόγιο, που θα τους επέτρεπε να περιγράψουν τις μουσικές τους εμπειρίες λεκτικά, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην κίνηση ως μέσο ανταπόκρισης στη μουσική (Μαγαλιού, 2007).

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ – ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ: Η ανάγκη της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης του μαθητή πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για τον εκπαιδευτικό της Μουσικής Αγωγής. Τα παιχνίδια επικοινωνίας – γνωριμίας και εξοικείωσης είναι ένα σημαντικό κομμάτι της Μουσικής Αγωγής, ιδιαίτερα για τα παιδιά της προσχολικής και της πρωτοσχολικής ηλικίας. Τα συγκεκριμένα παιχνίδια, που θα βοηθήσουν τα παιδιά να μάθουν τα ονόματα των άλλων παιδιών, να αναγνωρίζουν τις φωνές τους, να γίνουν ζευγάρι με έναν συμμαθητή/συμμαθήτριά τους και να κινηθούν μαζί στον χώρο, κρίνονται απαραίτητα, ιδίως στην αρχή της σχολικής χρονιάς, μέχρι τα μέλη της ομάδας να γνωριστούν καλύτερα και να εξοικειωθούν μεταξύ τους. Τα παιχνίδια επικοινωνίας, με τη μορφή της ενεργοποίησης, κρίνονται επίσης απαραίτητα στη διάρκεια όλης της χρονιάς, με στόχο πάντα την καλύτερη επικοινωνία των παιδιών μεταξύ τους, αλλά και με τον εκπαιδευτικό. Η εκτέλεσή τους στην αρχή κάθε μαθήματος δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να αισθανθούν το δέσιμο της ομάδας, να νιώσουν ασφάλεια στον χώρο, να γνωρίσουν το ένα το άλλο, αλλά και να προετοιμάσουν το σώμα τους για τις κινητικές ασκήσεις που θα ακολουθήσουν. Οι ασκήσεις που περιλαμβάνουν ελεύθερη κίνηση δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να εξοικειωθούν με τον χώρο και να αισθανθούν μεγαλύτερη ασφάλεια, αφού θα γνωρίσουν κατευθύνσεις και διαδρομές μέσα στην τάξη, που μπορούν να κάνουν ακόμα και με κλειστά μάτια.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ: Η αναγνώριση της σημασίας του παιχνιδιού στη μάθηση αποτελεί κοινά αποδεκτή αρχή όλων των σύγχρονων προσεγγίσεων για την προσχολική και την πρωτοσχολική εκπαίδευση. Μέσα από το παιχνίδι η γνώση προκύπτει αυθόρμητα και αβίαστα, τα παιδιά συμμετέχουν πρόθυμα, συνεργάζονται, κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να αποδέχονται κανόνες, ψυχαγωγούνται, ενώ παράλληλα ανακαλύπτουν το φυσικό και το κοινωνικό τους περιβάλλον. Το μουσικό παιχνίδι συνίσταται σε δραστηριότητες που επιτρέπουν στα παιδιά να εξερευνήσουν τους ήχους, να δημιουργήσουν δικούς τους και να αυτοσχεδιάσουν. Κατά τη διάρκεια των μουσικών παιχνιδιών τα μέλη της ομάδας δένονται μεταξύ τους, ενεργοποιούν όλη τη ζωτικότητα και το ενδιαφέρον τους, αποκτούν κοινούς στόχους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, μαθαίνουν να εκφράζονται μουσικά και να αυτοσχεδιάζουν.

Τα **παραδοσιακά παιχνιδοτράγουδα**, τα οποία περιλαμβάνονται στα βιβλία της Α΄ και της Β΄ Δημοτικού, είναι μουσικά παιχνίδια φτιαγμένα από τα ίδια τα παιδιά, που διατηρήθηκαν με το πέρασμα του χρόνου, συνιστώντας κατά βάση πολύτιμη μαγιά για τη μουσική αγωγή των μικρών παιδιών. Ταυτόχρονα αποτελούν και το βασικό υλικό πάνω στο οποίο στήριξαν τις θεωρίες τους οι μεγάλοι μουσικοπαιδαγωγοί του περασμένου αιώνα (Orff, Kodaly και Dalcroze). Τα **παιχνιδοτράγουδα** λειτουργούν, επίσης, πολύ θετικά ως μέσο γνωριμίας με άλλους πολιτισμούς. Στη βιβλιογραφία περιλαμβάνονται παιχνιδοτράγουδα από πολύ μακρινές χώρες, με «αστείες» διαλέκτους για τα παιδιά και κοινή θεματολογία μ' αυτήν του ελληνικού πολιτισμού. Εντυπωσιακές είναι οι ομοιότητες μεταξύ των παιχνιδοτράγουδων από διαφορετικές χώρες, γεγονός που αναδεικνύει το μουσικό παιχνίδι σε πολύτιμο «εργαλείο» της πολυπολιτισμικής αγωγής.

Χρησιμοποιώντας τον όρο «μουσικά παιχνίδια» εννοούμε όχι μόνο τα παραδοσιακά παιχνιδοτράγουδα, αλλά και οποιαδήποτε παιχνίδια χρησιμοποιούμε στην τάξη και δίνουν τη

δυνατότητα στα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν μελωδικά, να πάρουν πρωτοβουλίες κινητικές, να ανακαλύψουν ήχους, να μελοποιήσουν ιστορίες, να δραματοποιήσουν παραμύθια, να προσεγγίσουν δύσκολα ρυθμικά ή μελωδικά σχήματα. Με τα κατάλληλα μουσικά παιχνίδια τα παιδιά μπορούν να εξερευνήσουν τη φωνή τους, ήχους από το οικείο και το φυσικό περιβάλλον, αλλά και τους διαφορετικούς ήχους των μουσικών οργάνων που διαθέτει η τάξη. Με παιχνίδια ακρόασης, μνήμης και συγκέντρωσης τα παιδιά μπορούν να βοηθηθούν, ώστε να επικεντρώσουν την προσοχή τους στη μελωδική και τη ρυθμική γραμμή των τραγουδιών. Με παιχνίδια αυτοσχεδιασμού και δραματοποίησης μπορούν να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, αλλά και να συνειδητοποιήσουν παράλληλα τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες του ήχου. Με τα κινητικά παιχνίδια, τέλος, μπορούν να μάθουν να αναγνωρίζουν τις μελωδικές φράσεις και τη φόρμα ενός κομματιού.

ΠΑΙΞΙΜΟ ΜΕΛΩΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ: Απαραίτητη δραστηριότητα θεωρείται η ενασχόληση με τα ρυθμικά και τα μελωδικά μουσικά όργανα της τάξης. Για τις δραστηριότητές μας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μουσικά όργανα που κυκλοφορούν στο εμπόριο ή αυτοσχέδια όργανα που θα φτιάξουμε με τα παιδιά. Τα παιδιά μπορούν να παίζουν όργανα κατά τη διάρκεια των μουσικών παιχνιδιών, με σκοπό την κατανόηση και την εμπέδωση μουσικών εννοιών. Μπορούν ακόμη να χρησιμοποιούν τα μουσικά όργανα στα πλαίσια δημιουργικών εργασιών (αυτοσχεδιασμός, μουσική επένδυση ποιημάτων, παροιμιών, παραμυθιών κτλ.). Επίσης, τα μουσικά όργανα μπορούν να χρησιμοποιούνται για τη συνοδεία τραγουδιών με απλές ενορχηστρώσεις.

Ως πρώτο «μουσικό όργανο» θα προτείναμε να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά **το σώμα τους**. Τα παλαμάκια, τα χτυπήματα των χεριών στους μηρούς και άλλες πχηρές κινήσεις του σώματος (body percussion) πρέπει να χρησιμοποιηθούν πριν από την εξοικείωση των παιδιών με τα μουσικά όργανα. Όταν τα παιδιά έχουν μάθει να χτυπούν ένα ρυθμικό μοτίβο ή να κρατούν έναν σταθερό παλμό με το σώμα τους, μπορούν πιο εύκολα να επιτύχουν το ίδιο και με τα μουσικά όργανα. Αρχικά τα παιδιά ενδέχεται να δυσκολευτούν στον χειρισμό των οργάνων. Καθώς όμως αποκτούν ολοένα και περισσότερη εξοικείωση³ μ' αυτά, είναι σε θέση να τα χειριστούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελέγχουν τους παραγόμενους ήχους ως προς την ένταση, τον ρυθμό και αργότερα το τονικό ύψος. Εκτός από τα **μουσικά όργανα του εμπορίου**, τα παιδιά μπορούν να κατασκευάσουν **αυτοσχέδια μουσικά όργανα** από αναλώσιμα υλικά και να τα χρησιμοποιήσουν στις μουσικές δραστηριότητες εμπλουτίζοντας την ορχήστρα τους.

Η κατασκευή αυτοσχέδιων οργάνων από τα ίδια τα παιδιά μπορεί να αυξήσει τη δεκτικότητα και να διεγείρει το ενδιαφέρον τους, επηρεάζοντας θετικά τη διαδικασία της μουσικής μάθησης. Όταν τα παιδιά κατασκευάζουν μόνα τους και στη συνέχεια χρησιμοποιούν τα αυ-

[3] «Παίζοντας μουσική μαθαίνουμε και ασκούμε τον έλεγχο των κινήσεων διά των αισθήσεων επ' ωφελεία, αλλά όχι μόνον, της μουσικής δημιουργίας. Η ψυχοκινητική άσκηση ευνοεί την κοινωνικοποίηση, τη δράση και την αντίδραση στα ερεθίσματα της ζωής και μπορεί να συμβάλει στην ευδιαθεσία και την ασφάλεια του ατόμου» (Regner, H., 1988).

τοσχέδια όργανα, συμμετέχουν με μεγαλύτερο ενδιαφέρον στις μουσικές δραστηριότητες⁴. Η κατασκευή των αυτοσχέδιων οργάνων συνδέει τη μουσική με άλλους γνωστικούς τομείς, καθώς βοηθά στην ανάπτυξη ικανοτήτων χειρωνακτικής εργασίας, στην αντίληψη και την εμπέδωση μαθηματικών εννοιών (μεγέθη, αναλογίες, σχήματα, όγκος κτλ.), στην εξερεύνηση των ιδιοτήτων του ήχου (Μελέτη Περιβάλλοντος), αλλά και στην ανάπτυξη της συνεργασίας και της ομαδικής εργασίας. Παράλληλα, αποτελεί έναν τρόπο ανακύκλωσης άχρηστων υλικών, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα σύνδεσης της Μουσικής Αγωγής με την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Φυσικά η ευθύνη της επιμέλειας και η επίβλεψη της μουσικής κατασκευής ανήκουν στον εκπαιδευτικό.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Η δημιουργικότητα⁵ θεωρείται σήμερα ως ένα χαρακτηριστικό που υπάρχει σε κάθε άνθρωπο, το οποίο αναπτύσσεται με την κατάλληλη ενθάρρυνση και τροφοδότηση από το περιβάλλον. Σύμφωνα με την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή της Βρετανίας για Δημιουργική και Πολιτισμική Εκπαίδευση (National Advisory Committee on Creative and Cultural Education), ως **δημιουργική δραστηριότητα** μπορεί να εννοηθεί κάθε «δραστηριότητα που χαρακτηρίζεται από φαντασία, και έχει σκοπό να παραγάγει προϊόντα που είναι πρωτότυπα και μοναδικά»⁶. Ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα μουσικοπαιδαγωγοί, όπως η Coleman⁷, είχαν επισημάνει τη στενή σχέση της δημιουργικότητας με τις διάφορες μουσικές δραστηριότητες και τον κεντρικό ρόλο που πρέπει να έχει το στοιχείο της δημιουργικότητας στα εκπαιδευτικά προγράμματα μουσικής. Μέσα από τις δημιουργικές μουσικές δραστηριότητες τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να πειραματιστούν με τον ήχο και τα χαρακτηριστικά του, αναπτύσσοντας παράλληλα τη δημιουργικότητά τους. Κατά τις δημιουργικές εργασίες τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάσουν με τη φωνή ή με τα μουσικά όργανα, να επενδύσουν μουσικά λέξεις, φράσεις, παροιμίες, ποιήματα και παραμύθια ή να κινηθούν ελεύθερα στον χώρο ανταποκρινόμενα στη μουσική. Μια ιδιαίτερη μορφή δημιουργικής εργασίας, που κατέχει σημαντική θέση στη Μουσική Αγωγή των παιδιών της προσχολικής και της πρωτοσχολικής ηλικίας, αποτελούν οι ηχοϊστορίες.

ΗΧΟΪΣΤΟΡΙΕΣ: Τα παιδιά μπορούν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού να επενδύσουν μια εικόνα ή έναν μύθο με διάφορους ήχους. Οι ήχοι αυτοί μπορεί να προέρχονται από μουσικά όργανα της τάξης και από ηχογόνα αντικείμενα (μπουκάλια, τενεκεδάκια, χαλίκια κτλ.) ή να παράγονται με τη φωνή. Παράλληλα με τους ήχους και ανάλογα με την πλοκή της ιστορίας

[4] Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Regner (1994): «Ό,τι κανείς έφτιαξε με τα ίδια του τα χέρια, καρφώνοντας, λιμάροντας και βάζοντας, του ανήκει περισσότερο απ' το καλύτερα κουρδισμένο και μουσικά ανεπίληπτο όργανο που προέρχεται από ένα κατάστημα». Τις κατασκευές οργάνων από τα παιδιά συναντάμε και στη λαϊκή μας παράδοση ως ηχητικές κατασκευές – παιχνίδια (Ανωγειανάνκης, 1976). Κάποιες απ' αυτές είχαν «παιδευτικό χαρακτήρα» και κάποιες άλλες είχαν χαρακτήρα παιχνιδιού ή ήταν αποτέλεσμα της ανάγκης για μίμηση κάποιου οργάνου (Τσαφταρίδης, 1995).

[5] Η σημασία της δημιουργικότητας για την ανάπτυξη του ατόμου είναι σήμερα ευρέως αποδεκτή. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Μπενέκος (1992, σελ. 134), «η αγωγή της δημιουργικότητας θεωρείται σήμερα ως ο πυρήνας και το σημείο αναφοράς της όλης αγωγής και όχι μόνο ή απλά ως αντίρροπο ή συμπλήρωμα της ακαδημαϊκής μάθησης».

[6] NACCCE, National Advisory Committee on Creative and Cultural Education, 1999.

[7] Στο Σέργη, 1994, σελ. 57.

μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα παιδιά και κινήσεις με το σώμα, αποδίδοντας και ερμηνεύοντας μ' αυτόν τον τρόπο ζώα ή ανθρώπινους χαρακτήρες. Ο εκπαιδευτικός, πριν από την παρουσίαση της ιστορίας καλό είναι να προετοιμάσει τα παιδιά για το θέμα που θα ακολουθήσει, ώστε να εξοικειωθούν μ' αυτό μέσα από συζήτηση και να διαβάσει σχετικά αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων. Μπορεί, για παράδειγμα, να δείξει εικόνες που σχετίζονται με την ιστορία και να ενθαρρύνει τα παιδιά να προτείνουν την κατάλληλη ηχητική συνοδεία για την περιγραφή αυτών των εικόνων. Επίσης, μπορεί να κινητοποιήσει τα παιδιά, ώστε να βρουν τρόπους παραγωγής των ζητούμενων ήχων. Αρχικά μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν τους ήχους χρησιμοποιώντας το σώμα τους ως ηχογόνο αντικείμενο. Σε επόμενο στάδιο μπορεί να δώσει ιδέες για παραγωγή των ήχων με χρήση διάφορων ηχογόνων αντικειμένων (π.χ. μολύβια, χαρτιά, μπουκάλια κτλ.). Τέλος, προτείνει στα παιδιά να χρησιμοποιήσουν ρυθμικά ή μελωδικά όργανα, τα οποία, λόγω του ηχοχρωματικού τους πλούτου, μπορούν να επενδύσουν μουσικά την ηχοϊστορία. Ο εκπαιδευτικός μπορεί, επιπλέον, να μοιράσει ρόλους στα παιδιά για τη δραματοποίηση της ιστορίας, προτρέποντάς τα να χρησιμοποιήσουν το σώμα τους και να κινηθούν με βάση την πλοκή της ιστορίας ή και να υποδυθούν τους χαρακτήρες που συμμετέχουν σ' αυτήν.

Οι ηχοϊστορίες αποτελούν χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό, καθώς η γνωστική, η ψυχοκινητική και η κοινωνική μάθηση των παιδιών επιτυγχάνεται σήμερα με πολλούς τρόπους. Με τη βοήθεια γνήσιων παραμυθιών, που διατηρούν μέσα τους ψυχικά στοιχεία κατάλληλα για τα παιδιά, κάθε ηχοϊστορία γίνεται το μέσο για την ανάπτυξη ποικίλων γνωστικών ιδιοτήτων (Τσίτσλοπεργκερ, 1999).

Στο βιβλίο του μαθητή της Α΄ και της Β΄ Δημοτικού περιλαμβάνονται οι ηχοϊστορίες που διευκολύνουν τον εκπαιδευτικό να τις χρησιμοποιήσει στην τάξη, καθώς έχει παρατηρηθεί ότι το βιβλίο του δασκάλου δεν υπάρχει πάντα στη βιβλιοθήκη κάθε σχολικής μονάδας.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ / ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΜΕ ΣΥΜΒΟΛΑ

Όπως για την εκμάθηση κάθε γραπτής γλώσσας που χρησιμοποιείται στην επικοινωνία, έτσι και για τη γλώσσα της μουσικής υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις, ώστε το παιδί να αποκτήσει τη δυνατότητα να τη χρησιμοποιεί σύμφωνα με τις ατομικές του ικανότητες και εμπειρίες⁸. Οι μουσικοπαιδαγωγοί Dalcroze, Orff και Kodály έχουν τονίσει την ιδέα του «ήχου πριν από το σύμβολο», τη σημασία δηλαδή της απόκτησης αρκετών μουσικών εμπειριών πριν από τη διδασκαλία του συμβολικού συστήματος της μουσικής σημειογραφίας, και έχουν προτείνει τρόπους, ώστε η εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής της μουσικής από τα παιδιά να γίνεται σταδιακά, φυσικά και αβίαστα.

Αφού λοιπόν τα παιδιά έχουν αποκτήσει αρκετές εμπειρίες με την ενεργητική ακρόαση, την κίνηση, το τραγούδι, το παίξιμο οργάνων και τις δημιουργικές εργασίες, μπορεί να επιδιωχθεί,

[8] Σέργη, 1982/1995.

με κατάλληλη προσέγγιση, η ανάπτυξη της ικανότητάς τους για αναπαράσταση της μουσικής με σύμβολα. Στα πλαίσια των μουσικών δραστηριοτήτων δίνονται στα παιδιά ευκαιρίες να συνδυάσουν τους μουσικούς ήχους με σύμβολα, χρησιμοποιώντας εναλλακτικούς τρόπους συμβολισμού πριν από τη διδασκαλία της καθιερωμένης σημειογραφίας. Οι πρώτες «παρτιτούρες» που παρουσιάζονται στα παιδιά δεν περιλαμβάνουν τα καθιερωμένα μουσικά σύμβολα, αλλά διάφορα σύμβολα, όπως εικόνες, σχήματα, γραμμές, γραφικές παραστάσεις κτλ. Αργότερα επιδιώκουμε τη γνωριμία των παιδιών και με τη συμβατική σημειογραφία, στην οποία ωστόσο δε θα πρέπει να επιμείνουμε ιδιαίτερα, καθώς μεγαλύτερη προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση θα γίνει στις επόμενες τάξεις. Σ' αυτό το στάδιο ο σημαντικότερος στόχος μας ως προς τη σημειογραφία πρέπει να είναι η κωδικοποίηση και η καταγραφή της μουσικής με ποικίλους τρόπους από τα παιδιά.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΟΥ

Η οργάνωση του χώρου αποτελεί θέμα μείζονος σημασίας για την αποτελεσματική εφαρμογή των μουσικών δραστηριοτήτων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η ύπαρξη κατάλληλα διαμορφωμένου εργαστηρίου μουσικής συμβάλλει την απρόσκοπτη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, ενισχύοντας τη δημιουργικότητα ειδικά των μαθητών μικρότερων τάξεων. Το εργαστήριο θα πρέπει να είναι εξοπλισμένο με απαραίτητα υλικά όπως:

- **μουσικά όργανα του εμπορίου⁹,**
- **αυτοσχέδια μουσικά όργανα και ηχογόνα αντικείμενα,**
- **CD player και συλλογή CD,**
- **κάρτες εικονικών/γραφικών αναπαραστάσεων,**
- **ηλεκτρονικά μέσα για την ηχογράφηση εκτελέσεων ή συνθέσεων των παιδιών,**
- **αναλώσιμα και ανακυκλώσιμα υλικά,** όπως χαρτιά, υφάσματα, εφημερίδες κ.ά.,
- **υλικά για κατασκευές αυτοσχέδιων οργάνων¹⁰,**
- **βιβλία με τραγούδια, παραμύθια ή ιστορίες,** που θα χρησιμοποιηθούν στα μαθήματα.

Επιπλέον, θα πρέπει η διαμόρφωση του χώρου να επιτρέπει την κίνηση και την εργασία σε ομάδες. Εκτός όμως από το φυσικό περιβάλλον και τη διαμόρφωση του χώρου, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία και στη δημιουργία του κατάλληλου ψυχολογικού περιβάλλοντος. Είναι σημαντικό τα παιδιά να νιώθουν ασφάλεια και να ξέρουν ότι έχουν τον σεβασμό, την ενθάρρυνση και την υποστήριξη του παιδαγωγού που τα καθοδηγεί στη διαδικασία της μουσικής μάθησης.

[9] Κρουστά ακαθόριστου τονικού ύψους (χειροτύμπανα, ξυλάκια, γούντμπλοκ, μαράκας, πιατίνια, τρίγωνα, κουδουνάκια, κτλ.), κρουστά καθορισμένου τονικού ύψους (ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα, καμπανάκια, κινητές ράβδοι), μουσικό όργανο για τη συνοδεία των τραγουδιών από τον εκπαιδευτικό (όπως πιάνο, αρμόνιο, κιθάρα).

[10] Μπορούμε να τα ζητήσουμε από τους γονείς με την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η σύγχρονη τεχνολογία έχει επιφέρει στον χώρο της εκπαίδευσης αλλαγές ακόμη και στον τρόπο της διδασκαλίας, καθώς ο υπολογιστής, κυρίως χρησιμοποιείται από όλο και περισσότερους εκπαιδευτικούς ως εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης. Με τη σωστή χρήση του δεν υπάρχει κανένας λόγος να φοβούμεστε ότι το μάθημα της Μουσικής θα γίνει λιγότερο άμεσο ή περισσότερο τεχνοκρατικό.

Πριν όμως ο εκπαιδευτικός αναζητήσει κάποιο λογισμικό για το μάθημα της Μουσικής, καλό είναι να σκεφτεί τι θα ήθελε να κάνει: να ηχογραφήσει, να επεξεργαστεί, να τυπώσει ή απλώς να παίξει μουσική μαζί με τους μαθητές; Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των υπολογιστών, και ιδίως τα πιο πρόσφατα, εισάγουν τους μαθητές, διαμέσου συναρπαστικών γραφικών, με ήχους και εικόνες, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ελέγχουν πολλές παραμέτρους της διαδικασίας μάθησης. Ένας και μόνο υπολογιστής μπορεί να γίνει πολύ αποτελεσματικό εργαλείο για την εισαγωγή, την εξάσκηση και την επανάληψη των περισσότερων μουσικών δεξιοτήτων και εννοιών, όπως αυτές παρουσιάζονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Γι' αυτόν τον λόγο ο εκπαιδευτικός θεωρείται απαραίτητο να αποφασίσει εκ των προτέρων (Βαρελάς, 2009):

- Τι είδος λογισμικού να αγοράσει, εφόσον οργανώσει τη διδασκαλία του στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές του να καλλιεργήσουν τις μουσικές δεξιότητές τους και να κατανοήσουν τις έννοιες.
- Ποιες ρυθμίσεις πρέπει να κάνει, για να εξασφαλίσει ότι όλοι οι μαθητές ακούν τον ήχο από τον δικό τους υπολογιστή.
- Πώς να παρακολουθήσει και να καταγράψει την πρόοδο του κάθε μαθητή μέσα από την εξέλιξη των μαθημάτων.
- Πώς να παροτρύνει τους μαθητές οι οποίοι δεν είναι εξοικειωμένοι με τους υπολογιστές.

Πολλά καινούρια μουσικά προγράμματα έχουν ενσωματωμένα παιχνίδια που προκαλούν τα παιδιά να βρουν διαφορές όσον αφορά το τονικό ύψος, τον ρυθμό, το χρώμα, το τέμπο κτλ. Ακόμη και προγράμματα που σχεδιάστηκαν για χρήση από έναν ή δύο μαθητές σε κάθε υπολογιστή μπορούν να προσαρμοστούν ώστε να χρησιμοποιηθούν σαν «παιχνίδι» από ολόκληρη την τάξη. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δίνει βαθμούς στον χειριστή – μαθητή του υπολογιστή όταν ακολουθεί «σωστά» τις οδηγίες, καθώς εργάζεται πάνω σε ένα συγκεκριμένο μάθημα¹¹.

Έναν διαφορετικό τρόπο χρήσης του υπολογιστή στην τάξη μάς παρέχει η αξιοποίηση ενός προγράμματος ηχογράφησης που μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά στον δημιουργικό αυτοσχεδιασμό. Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες επιτρέποντας στους μαθητές να πειραματιστούν με τις φωνές τους και τα μουσικά όργανα, να κάνουν λάθη και να ξαναπροσπαθήσουν, χωρίς να κρίνονται από τους συμμαθητές τους ή τον εκπαιδευτικό. Σε περίπτωση που υπάρχει μόνο ένας υπολογιστής, οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν εκ περιτροπής σε ομάδες των δύο ή τριών. Αν υπάρχουν περισσότεροι υπολογιστές, οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν σε ομάδες ταυτόχρονα. Σε κάθε περίπτωση ο αριθμός των

[11] Μ' αυτόν τον τρόπο όλα τα παιδιά παρακολουθούν και ταυτόχρονα μαθαίνουν από την τεχνολογία, ακόμη και όταν δε χειρίζονται συνεχώς το πληκτρολόγιο και το ποντίκι.

μαθητών ανά ομάδα εξαρτάται από τον αριθμό των ακουστικών που είναι διαθέσιμα. Επίσης, η χρήση ενός μικροφώνου είναι προτιμότερη από τη χρήση του ενσωματωμένου μικροφώνου του υπολογιστή, γιατί θα μειώσει κατά πολύ τα ποσοστά θορύβου από τον περιβάλλοντα χώρο (Βαρελάς, 2009).

ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κάθε εκπαιδευτικό σύστημα φιλοδοξεί να υπηρετήσει την πολιτιστική του κληρονομιά. Η νέα εκπαιδευτική άποψη επιζητεί την καθημερινή έρευνα στην τάξη και τη δημιουργική συμμετοχή των παιδιών σε καινοτόμους δραστηριότητες, «προκαλώντας» έτσι τη συνάντηση των Τεχνών. Η παιδαγωγική προοπτική της πολιτισμικής αγωγής, η αναζήτηση της αισθητικής διάστασης της διδακτέας ύλης και η συναφής καλλιτεχνική δραστηριότητα φαίνεται να διευρύνουν σημαντικά την παιδαγωγική εμβέλεια της μουσικής στην εκπαίδευση (Αργυρίου, Μ. & Λουλάκη, Ε. 2009). Τα μουσεία και οι συλλογές τους αποτελούν εγγενή στοιχεία του πολιτισμικού μοντέλου της νεότερης Ευρώπης, αλλά και του επηρεασμένου από την Ευρώπη κόσμου. Αποτελούν συγχρόνως κομμάτι της ιστορίας και της φιλοσοφίας της γνώσης τόσο στις ανθρωπιστικές όσο και στις θετικές επιστήμες¹². Στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα ο παιδευτικός ρόλος του μουσείου επαναδιατυπώνεται. Το μουσείο δεν αντιμετωπίζεται πια ως ένας αμερόληπτος διδακτικός μηχανισμός που παρουσιάζει ουδέτερα τις αποδείξεις για την «αλήθεια» του κόσμου, που εικονογραφεί ευθύγραμμα τα σχολικά βιβλία, που εμφυτεύει γνώσεις σε παθητικούς δέκτες, που νομιμοποιείται να επιβάλλει αισθητικές αξιολογήσεις και κρίσεις (Τσιτούρη, 2002). Αντίθετα, ο παιδευτικός ρόλος του μουσείου σήμερα ανιχνεύεται στη δυνατότητα που παρέχει για πολλαπλές αναγνώσεις του υλικού πολιτισμού, στη δυνατότητα να προσφέρει στις διαφορετικές κατηγορίες κοινού τα κατάλληλα εργαλεία για την κατανόηση των εκθεμάτων, στη δυνατότητα, τέλος, να υποστηρίζει την κριτική γνώση (Hooper-Greenhill, 1999). Στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εκπονούνται από τα μουσεία εντάσσονται πολλές κατηγορίες δραστηριοτήτων, με στόχο την ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους: κινητές θεματικές εκθέσεις, παραγωγή εποπτικού και εκπαιδευτικού υλικού, φορητές θεματικές βαλίτσες. Ο στόχος είναι σαφής: η επικοινωνία και η εκπαίδευση του κοινού στον πολιτισμό.

Ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για συγκεκριμένο εκθεσιακό υλικό προϋποθέτει τον εντοπισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε ομάδας που θα συμμετάσχει, ώστε όχι μόνο να ικανοποιηθούν οι συγκεκριμένοι μορφωτικοί στόχοι των δραστηριοτήτων, αλλά μέσα από δημιουργικές και ευχάριστες διαδικασίες να προετοιμαστούν οι μαθητές θετικά και για επόμενες μουσειακές εμπειρίες (Cole, 1985). Ειδικότερα για το μάθημα της Μουσικής, εκπονούνται πολλά προγράμματα στο Μουσείο Λαϊκών Οργάνων του Φοίβου Ανωγειανάκη, στο Κέντρο Μελετών του Μουσείου Ακροπόλεως (με πρόγραμμα για τα αρχαία ελληνικά όργανα), στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης (με μουσικές εκδόσεις και εκδηλώσεις), στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

[12] Σύμφωνα με το Καταστατικό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων-ICOM (1974), «το μουσείο είναι ένα ίδρυμα μόνιμο, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της εξέλιξής της, ανοικτό στο κοινό, το οποίο ερευνά, αποκτά, συντηρεί, γνωστοποιεί και κυρίως εκθέτει τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία».

(με εκπαιδευτικό υλικό για τη μουσική των Ελλήνων του 18ου και του 19ου αιώνα κ.ά.).

Τα οφέλη από μια επίσκεψη των μικρών μαθητών σε μουσείο προέρχονται από την εξοικείωσή τους με τον χώρο του, και από την προσδοκώμενη ευαισθητοποίησή τους με τη νεότερη πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και με τη διαφύλαξη και την προβολή της ιστορικής μνήμης. Το μουσείο μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού που επιχειρεί να υπερβεί τους περιορισμούς και τις περιχαράκώσεις του στενού Αναλυτικού Προγράμματος, του εκπαιδευτικού που αναζητά τρόπους για να ξεπεράσει τη μηχανιστική πολυδιάσπαση των επιστημονικών πεδίων, του εκπαιδευτικού που αντιλαμβάνεται τον ρόλο του όχι ως απλού αναμεταδότη πληροφοριών, αλλά ως παιδαγωγού που οδηγεί τους μαθητές του στα μονοπάτια της κριτικής γνώσης, μαθαίνοντας μαζί τους.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο ρόλος του πολιτισμού στην εκπαίδευση, πολύπλευρος και πολυπρισματικός από τη φύση του, επηρεάζει το σύνολο των πεδίων της αγωγής. Ως εκ τούτου, η μελέτη του παρουσιάζει μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον, καθώς οι επιδιώξεις της αισθητικής αγωγής και η ιεράρχησή τους μέσα στο σχολικό πλαίσιο αποτελούν ένα ρευστό θέμα, που βρίσκεται σταθερά στο κέντρο του ενδιαφέροντος (Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά, 2007).

Αυτό που δίνει μια νέα διάσταση στην εκπαιδευτική προοπτική των τεχνών είναι η αυξανόμενη συνεργασία τους σε θέματα αρχών της αισθητικής τους –καθώς «αποστάγματα» αυτής της αισθητικής διατρέχουν τα ακαδημαϊκά μαθήματα– αλλά και τον επαναπροσδιορισμό τους στο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Ο Bruner (1996) θέτει για πρώτη φορά το ζήτημα του πολιτισμικού καθορισμού της εκπαίδευσης, θεωρώντας ότι μ' αυτόν τον τρόπο καλλιεργούνται και επαυξάνονται όχι μόνο τα όρια της νόησης και της σκέψης, αλλά και αυτά της επικοινωνίας και της αλληλοκατανόησης. Ως εκ τούτου, ο πολιτισμός στην εκπαίδευση επιχειρεί μια ανθρωπολογική επισκόπηση του ίδιου του θεσμού, αλλά και του ρόλου του εκπαιδευτικού μέσα στη σύγχρονη μεταβαλλόμενη κοινωνία.

Ένα από τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συνέχεια της ελληνικής παράδοσης στο πέρασμα των αιώνων είναι αναμφισβήτητη η μουσική: τραγουδάμε στο μωρό για να το κοιμίσουμε, το ταχαρίζουμε στα πόδια μας για να το «παίξουμε», του κρατάμε το χεράκι λέγοντάς του πρωτοβαδίσματα για να το βοηθήσουμε να περπατήσει. Μαθαίνουμε στο παιδί τον κόσμο με τραγούδια για την οικογένεια, τα ζώα, τα ήθη και τα έθιμα κάθε περιοχής, του τραγουδάμε για να μάθει να μετρά, για να αναγνωρίζει τα γράμματα και τους αριθμούς. Επίσης, το διαπαιδαγωγούμε με τραγουδάκια που διώχνουν τους φόβους του, αλλά και το συμβουλεύουν, με χελιδονίσματα για να καλωσορίσει την άνοιξη, με τραγούδια για νεράιδες και δράκους για να τροφοδοτήσουμε τη φαντασία του, με γλωσσοδέτες και με αινίγματα για να εξασκήσει τη γλώσσα και τη μνήμη του, με κάλαντα για να γιορτάσει, με παιχνιδοτράγουδα, για να παίξει και να χαρεί.

Από τον πλούτο της λαϊκής μας παράδοσης διαλέγουμε το κυρίως υλικό των τραγουδιών μας. Οι μεγάλοι μουσικοπαιδαγωγοί Kodály και Orff τόνισαν τη σημασία της μουσικής γλώσσας κάθε λαού στη διαδικασία της μουσικής μάθησης και εκπαίδευσης. Τα απλά τραγουδάκια

με τον κατάλληλο παιδαγωγικά στίχο βοηθούν στην εύκολη **απομνημόνευση μελωδικών μοτίβων** και **καλλιεργούν την ακοή**. Η στροφική δομή που τα διέπει, με τις επαναλήψεις τους, λειτουργεί δυναμικά στη διαδικασία της μάθησης (οι μουσικές φράσεις, για παράδειγμα γίνονται εύκολα διακριτές και τα τσακίσματα διαφοροποιούν τα tempi).

Ο στίχος βοηθά στην **κατανόηση του συναισθήματος**– και τα παιδιά μπορούν να ξεχωρίσουν το ύφος της μουσικής. Οι γλωσσοδέτες και τα λαχνίσματα **διευκολύνουν την κατανόηση και τη σωστή απόδοση του ρυθμού** σε πολύπλοκα ρυθμικά μοτίβα. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες προσφέρονται για **κινητικές προσεγγίσεις**, που μελλοντικά θα οδηγήσουν σε χορευτικά βήματα. Μεταφέρουν με τον στίχο τους ή με τον τρόπο εκτέλεσής τους **ιστορίες και έθιμα** που έχουν καταξιωθεί μέσα στον χρόνο και που εντάσσουν **τα παιδιά στην κοινωνία και τα εξοικειώνουν με την πολιτιστική μας κληρονομιά**. Το υλικό αυτών των τραγουδιών προσφέρεται κατεξοχήν για **διαθεματικές προσεγγίσεις**¹³.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΙΚΟ ΧΩΡΟ / ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν μια σύνθεση των τεχνών, καθώς περιλαμβάνουν στο δυναμικό τους θεατρικές ή μουσικές παραστάσεις, αφηγήσεις, κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών, δραματοποιήσεις, παραδοσιακούς και μοντέρνους χορούς, εικαστικές προτάσεις, πολυθεάματα και αξιοποιούν διάφορα οπτικοακουστικά μέσα έκφρασης. Κλειδί της επιτυχίας κάθε πολιτιστικής εκδήλωσης αποτελεί η σωστή οργάνωσή τους και η δημιουργία κλίματος ενθάρρυνσης του παιδιού, με σκοπό αυτό να επινοήσει και να διερευνήσει τον δικό του ρόλο χωρίς φόβο και αναστολές. Μια πολιτιστική εκδήλωση προϋποθέτει από την πλευρά του εκπαιδευτικού:

- Τον καλλιτεχνικό προγραμματισμό, ίσως και από την αρχή της σχολικής χρονιάς, με σκοπό την καλύτερη συνεργασία με άλλες ειδικότητες, αλλά και τον σωστό χρονικό προγραμματισμό.
- Τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους με εκπαιδευτικά προγράμματα (για παράδειγμα, εργαστήρια κατασκευής οργάνων ή μουσικών συνόλων για παιδιά) όσο και την παρακολούθηση από τα παιδιά επαγγελματικών παραστάσεων, εντός και εκτός του σχολικού χώρου. Ο σκοπός είναι διττός, καθώς τα παιδιά γίνονται κοινωνοί της πολιτιστικής διαδικασίας και ταυτόχρονα ενθαρρύνονται για ενεργητική συμμετοχή στα δρώμενα.
- Την προβολή καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.
- Την εξάλειψη οργανωτικών αδυναμιών (π.χ. ζητήματα ήχου, άνεσης των θεατών, καθυστερήσεις στην έναρξη κτλ.) για τη βελτίωση της όλης εμπειρίας της συμμετοχής για τους επισκέπτες.

[13] Τα αριθμητικά τραγούδια μπορούν να συνδεθούν με το μάθημα των Μαθηματικών, οι γλωσσοδέτες με το μάθημα της Γλώσσας, τα κάλαντα με τη διδακτική προσέγγιση των Θρησκευτικών, τα ιστορικά τραγούδια με το μάθημα της Ιστορίας.

για την εκπλήρωση των στόχων της σύγχρονης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι δυνατότητες αυτές απορρέουν από την ιδιαίτερη φύση του Ολοήμερου, το οποίο αποτελεί μια σύγχρονη εκπαιδευτική παρέμβαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς σχετίζεται με εκπαιδευτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα των περισσότερων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ολοήμερο Σχολείο συνιστά μια ριζική αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς δεν προσπαθεί απλώς να «καλύψει» ή να «θεραπεύσει» κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες, αλλά «να καταστήσει το σχολείο από απλή, μη μεταβλητή και αδιάφορη πρακτική σε έναν χώρο ενδιαφέρουσας και ευχάριστης μάθησης για όλους τους μαθητές [...] ενισχύοντας τις μαθησιακές τους δυνατότητες και προσπαθώντας να απαλύνει την κάθε είδους διαφορετικότητα» (Παμουκτσόγλου, 2002). Βασικά χαρακτηριστικά του Ολοήμερου Σχολείου είναι ότι αποφεύγει την αποσπασματικότητα της «παραδοσιακής» σχολικής μονάδας, καθώς δίνει έμφαση σε νέους τομείς μάθησης και καλλιέργειας δεξιοτήτων, ότι προσεγγίζει τη μάθηση βιωματικά με τη χρήση καινοτόμων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και ότι δίνει νέα ώθηση στην αρμονική και ισόρροπη καλλιέργεια του γνωστικού, συναισθηματικού και ψυχοκινητικού τομέα, μέσα από την ποιοτική αναβάθμιση της αισθητικής αγωγής στην ευρύτερη έννοιά της.

Η διδασκαλία των επιμέρους μαθημάτων της αισθητικής αγωγής έχει κεντρική θέση στο πρόγραμμα του Ολοήμερου Σχολείου και συχνά συνδυάζεται με τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, συναυλίες, χορούς κ.ά. Οι δραστηριότητες αυτές προσδίδουν μια άλλη, πιο δημιουργική και ευχάριστη διάσταση στη μαθησιακή διαδικασία και ταυτόχρονα δημιουργούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και τον πολιτισμό, ενώ παράλληλα αναδεικνύουν το σχολείο σε πολιτιστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Η Μουσική Αγωγή μπορεί να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση, αποτελώντας το μέσο που ενδυναμώνει και εμπλουτίζει την πολιτιστική επικοινωνία στην τοπική και την ευρύτερη κοινότητα, που συνδέει τη σχολική με την οικογενειακή ζωή, που στηρίζει την εκπαιδευτική διαδικασία. Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να είναι καινοτόμο με ποικίλους τρόπους. Γι' αυτό η δημιουργία και η χρήση του κατάλληλου διδακτικού υλικού έχει κρίνεται ως ιδιαίτερος απαραίτητη για την ποιοτική αναβάθμιση του Ολοήμερου Σχολείου.

Με βάση τα παραπάνω, το παιδαγωγικό-διδακτικό υλικό του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής για την Α΄ και τη Β΄ Δημοτικού συντελεί στην ενίσχυση του παιδαγωγικού κλίματος της πρωινής ζώνης, μέσω της συγκεκριμενοποίησης και της αναλυτικής παρουσίασης δημιουργικών μουσικών δραστηριοτήτων με σχέδια εργασίας, τα οποία μπορούν να επεκταθούν και να εμπλουτιστούν στο πλαίσιο της ζώνης του Ολοήμερου. Γι' αυτόν τον λόγο θεωρήθηκε αναγκαίο από τη συγγραφική ομάδα τα σχέδια εργασίας που προτείνονται για την πρωινή ζώνη να περιλαμβάνουν προτάσεις για δραστηριότητες εμπέδωσης – επέκτασης στο πλαίσιο του Ολοήμερου. Κάτι τέτοιο βέβαια προϋποθέτει τη συστηματική και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού που είναι υπεύθυνος για τη Μουσική Αγωγή κατά την πρωινή ζώνη και του εκπαιδευτικού που είναι υπεύθυνος για τη Μουσική Αγωγή κατά τη ζώνη του Ολοήμερου, στην περίπτωση πάντα που δεν πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των σχεδίων εργασίας ο εκπαιδευτικός: πρέπει να επιζητεί την εφαρμογή των βασικών μουσικοπαιδαγωγικών και διδακτικών αρχών (ενθάρρυνση των μαθητών, προώθηση της αυτενέρ-

γειας και της συνεργασίας, παροχή κινήτρων μάθησης και ευκαιριών για πρωτοβουλίες κτλ.). Η δράση «από το παρασκήνιο» θεωρείται η πιο ενδεδειγμένη στάση για τον εκπαιδευτικό, καθώς πρέπει να παρακολουθεί με προσοχή την εξέλιξη της διαδικασίας, να παρεμβαίνει όταν είναι απαραίτητο, παρέχοντας κάθε δυνατή βοήθεια και να συμμετέχει χωρίς να προκαταλαμβάνει τις προσπάθειες των μαθητών (Αργυρίου, Μητρόπουλος & Σαρρής, 2008).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση αποτελεί ένα από τα δομικά στοιχεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και επηρεάζει άμεσα την ποιότητα του διδακτικού έργου που πραγματοποιείται (Ζωγράφου, Καμπέρη & Μπιρμπίλη, 2006). Σύμφωνα με τον Epstein και τους συνεργάτες του (2004, στο Ζωγράφου, Καμπέρη & Μπιρμπίλη, 2006) η αξιολόγηση μπορεί να οριστεί ως «μια συνεχής διαδικασία συλλογής, σύνθεσης και ερμηνείας πληροφοριών με στόχο να βοηθήσουμε τις αποφάσεις που παίρνονται μέσα στην τάξη. Οι πληροφορίες αφορούν τα παιδιά, τη διδασκαλία και το κλίμα της τάξης». Οι σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις για την κατάκτηση της γνώσης, τον ρόλο του εκπαιδευτικού και των μαθητών και τη σημασία των συνθηκών μάθησης και των διαπροσωπικών σχέσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία καθορίζουν, όπως είναι λογικό, και τον τρόπο αξιολόγησης (Ζωγράφου, Καμπέρη & Μπιρμπίλη, 2006).

Συγκεκριμένα, η συνειδητοποίηση ότι η μάθηση δεν είναι μια «γραμμική» υπόθεση, αλλά μια συνεχής διαδικασία οικοδόμησης πληροφοριών, η οποία επηρεάζεται σημαντικά από το πλαίσιο στο οποίο συντελείται (Ματσαγγούρας, 2002), δημιούργησε την ανάγκη για τρόπους αξιολόγησης που δίνουν έμφαση στη διαδικασία της κατάκτησης της γνώσης και στη συμμετοχή των ίδιων των μαθητών στην αξιολόγησή τους (McClellan, 2004). Οι σύγχρονες προτάσεις για την αξιολόγηση εστιάζονται κυρίως στον συνδυασμό διαφορετικών τεχνικών και μεθόδων αξιολόγησης, στη συλλογή τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών δεδομένων και στην αξιολόγηση όχι μόνο της επίδοσης, αλλά και της ανάπτυξης. Επιπλέον, οι σύγχρονες απόψεις για την αξιολόγηση τονίζουν ότι αυτή πρέπει να είναι «αυθεντική», να αξιολογεί δηλαδή τα παιδιά μέσα από πραγματικές καταστάσεις που έχουν νόημα γι' αυτά κι όχι μέσα από προεπιλεγμένα από τους ενήλικες εργαλεία ή ερωτήσεις (Grace, 1992).

Η αξιολόγηση συνδέεται τόσο με τον βαθμό ανταπόκρισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις ανάγκες της κοινωνίας και των ατόμων (εξωτερική αξιολόγηση) όσο και με τον βαθμό λειτουργικότητας και επίτευξης των ειδικών στόχων του εκπαιδευτικού (εσωτερική αξιολόγηση). Στην περίπτωση αυτή η αξιολόγηση αποβλέπει στην ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Με την αξιοποίηση των στοιχείων αυτών επιτυγχάνονται η βελτίωση και η πρόοδος τόσο του μαθητή όσο και του εκπαιδευτικού. Η αξιολόγηση, με την έννοια αυτή, κρίνεται αναγκαία για την επίτευξη των στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Οι σύγχρονες απόψεις για την αξιολόγηση στο μάθημα της Μουσικής υποστηρίζουν την αναγκαιότητά του, υπογραμμίζοντας όμως το γεγονός ότι αυτό ενέχει ιδιαιτερότητες οι οποίες σχετίζονται με τη φύση της μουσικής ως ιδιαίτερου γνωστικού αντικειμένου. Η αξιολόγηση της διδασκαλίας και της μάθησης στο μάθημα της Μουσικής αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και μέσο ανατροφοδότησης του εκπαιδευτικού συστήματος

(Χρυσοστόμου, 2006). Η ανάπτυξη δεξιοτήτων και η συμμετοχή του μαθητή στις διαδικασίες ενεργητικής ακρόασης, δημιουργικής σύνθεσης και μουσικής δράσης δεν μπορούν να εξελιχθούν χωρίς τη διαρκή επίγνωση της διαδικασίας, που μας παρέχει η αξιολόγηση (Αργυρίου, Μπτρόπουλος & Σαρρής, 2008).

Ο σχεδιασμός κάθε επόμενου σταδίου της μαθησιακής διαδικασίας προϋποθέτει τη διερεύνηση και την αποτύπωση τόσο της ατομικής όσο και της συλλογικής πορείας των μαθητών. Από την αρχή της μαθησιακής διαδικασίας ο εκπαιδευτικός εντοπίζει πιθανές δυσκολίες, αποτυπώνει το προϋπάρχον γνωστικό επίπεδο, προσδιορίζει τα αίτια που επιδρούν ανασταλτικά στη μάθηση και προσαρμόζει τις μαθησιακές διαδικασίες στο ηλικιακό επίπεδο, στις δυνατότητες και στις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή. Ως εκ τούτου η αξιολόγηση στο μάθημα της Μουσικής εστιάζεται περισσότερο στον συναισθηματικό και στον ψυχοκινητικό τομέα. Ο μαθητής αντιμετωπίζεται περισσότερο ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα μέσα από ένα μάθημα που βελτιώνει την αυτοαντίληψή του σε κλίμα αποδοχής και αλληλεγγύης, ώστε να προχωρήσει και ο ίδιος σε αυτοαξιολόγηση της προσπάθειάς του. Οι τελικές διαπιστώσεις προκύπτουν από τον παιδαγωγικό, δημιουργικό διάλογο μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών και μπορεί να οδηγήσουν στην τροποποίηση του σχεδιασμού της διδακτικής μεθόδου.

Η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι μια μακρόπνοη διαδικασία και να αφορά όχι μόνο την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και τη διαμόρφωση στάσεων – αξιών και συμπεριφορών. Όμως, και στα στενότερα χρονικά πλαίσια του μαθήματος θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να έχει διαρκώς επίγνωση του βαθμού της συναισθηματικής συμμετοχής κάθε μαθητή, στο μάθημα, μέσα από μια διαρκή αξιολόγηση κατά τη ροή του μαθήματος. Έτσι, στη Μουσική οι διαδικασίες αξιολόγησης είναι πάντα περισσότερο ποιοτικές παρά ποσοτικές¹⁴. Το αποτέλεσμα της αξιολόγησης δε θα πρέπει να είναι αυτοσκοπός ούτε μέσο κατάταξης των μαθητών σε «καλούς» και «κακούς» αλλά μοχλός κινητοποίησης των ιδιαίτερων ικανοτήτων τους, και αναβάθμισης της ποιότητας της μουσικής εκπαίδευσης (Αργυρίου, Μπτρόπουλος & Σαρρής, 2008). Ενδεικτικά, ως καταλληλότερες μεθόδους για την αξιολόγηση των μαθητών της πρώτης παιδικής ηλικίας στη Μουσική προτείνουμε εκείνες που απορρέουν και απορρέουν με φυσικό τρόπο μέσα από τις μουσικές δραστηριότητες στις οποίες ο εκπαιδευτικός και τα παιδιά συμμετέχουν. Μια τέτοια μέθοδος μπορεί να είναι η παρατήρηση των παιδιών κατά τη συμμετοχή τους στις μουσικές δραστηριότητες. Ποικίλες προσεγγίσεις έχουν αναπτυχθεί και για τη συστηματική και επιστημονική καταγραφή των μουσικών συμπεριφορών των παιδιών. Οι σημαντικότερες είναι

[14] Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται στο ΔΕΠΠΣ: «Η Μουσική Αγωγή είναι μια σύνθετη και διαρκής διαδικασία αισθητικής – διανοητικής ευαισθητοποίησης και ψυχοσωματικής ενεργοποίησης. Γι' αυτό ο έλεγχος επίτευξης των διδακτικών στόχων θα πρέπει να έχει περισσότερο ποιοτικό παρά ποσοτικό χαρακτήρα. Οποιαδήποτε αξιολόγηση που θα περιοριζόταν μόνο στη μέτρηση της επίδοσης σε σχέση με μια συγκεκριμένη δεξιότητα θα ήταν εκτός της φιλοσοφίας του προγράμματος. Η αξιολόγηση πρέπει να εστιάζεται στον συναισθηματικό και στον ψυχοκινητικό τομέα κατά κύριο λόγο και δευτερευόντως στον γνωστικό τομέα. Και τούτο γιατί ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα και στόχος είναι να βοηθηθεί να βελτιώσει την αυτοαντίληψή του και να ξεπεράσει τις τυχόν αδυναμίες του μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής και αλληλεγγύης, ώστε να μπορέσει σταδιακά να προχωρήσει σε αυτοαξιολόγηση της προσπάθειάς του. Με αυτό το σκεπτικό η αξιολόγηση αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας» (σελ. 351).

οι καταγραφές σε ρέοντα-συνεχή λόγο¹⁵, οι κατάλογοι παρατήρησης¹⁶ και οι διαβαθμιστικές κλίμακες¹⁷ (Flowers, 1993).

Ένας κατάλογος παρατήρησης, όπως αυτός που προτείνεται παρακάτω, μπορεί, αν χρησιμοποιηθεί συστηματικά και προσεκτικά για την περιοδική συλλογή στοιχείων, να προσφέρει μια περιγραφική αξιολόγηση της μουσικής προόδου των παιδιών. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η καταγραφή των παρατηρήσεων του εκπαιδευτικού με οποιαδήποτε από τις παραπάνω προσεγγίσεις κι αν πραγματοποιηθεί θα πρέπει να περιλαμβάνει την επίδοση των παιδιών σε διάφορους τομείς της μουσικής μάθησης (μουσική αντίληψη, δεξιότητες εκτέλεσης, δεξιότητες στην κίνηση με τη μουσική, ικανότητα στο τραγούδι, στάση απέναντι στη μουσική κτλ.). Η ηχογράφηση εκτελέσεων ή συνθέσεων των παιδιών μπορεί επίσης να αποτελέσει ένα αναλυτικό και αδιαμφισβήτητο «αρχείο» της μουσικής ανάπτυξης των παιδιών και να προσφέρει εναλλακτικές δυνατότητες αξιολόγησης, ακόμη και τη δυνατότητα των παιδιών να αξιολογήσουν μόνο τους τη δουλειά τους (αυτοαξιολόγηση) ή τη δουλειά των συμμαθητών τους.

Η μέθοδος των φακέλων (portfolios) αποτελεί μια μέθοδο αξιολόγησης που έχει γίνει ευρέως αποδεκτή στην προσχολική και την πρωτοσχολική εκπαίδευση κατά τις τελευταίες δεκαετίες και η οποία μπορεί να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για την αξιολόγηση της μουσικής ανάπτυξης των παιδιών της Α΄ και της Β΄ Δημοτικού. Οι Arter & Spandel (1996, σελ. 36) ορίζουν το portfolio ως «συστηματική συλλογή των εργασιών του μαθητή, η οποία διηγείται την ιστορία των προσπαθειών, της προόδου και των επιτυχιών του σε έναν ή περισσότερους τομείς». Τα portfolios μπορεί να περιλαμβάνουν δείγματα από καταγραφές παρατηρήσεων του εκπαιδευτικού, ηχογραφήσεις εκτελέσεων, αυτοσχεδιασμών ή ομαδικών μουσικών συνθέσεων, συνεντεύξεις, αλλά και ατομικές ή ομαδικές «εργασίες» των παιδιών (κατά τις οποίες, για παράδειγμα τα παιδιά παράγουν γραφικές/εικονικές αναπαραστάσεις της μουσικής που ακούν, εκτελούν ή δημιουργούν, ή συμπληρώνουν ένα φύλλο εργασίας που έχει ετοιμάσει ο εκπαιδευτικός), συγκεντρωμένα από τον εκπαιδευτικό και τοποθετημένα σε χρονολογική σειρά. Τα portfolios παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για την πρόοδο κάθε μαθητή, αλλά και ολόκληρης της ομάδας κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Ως πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη χρήση του portfolio ως βασικής μεθόδου αξιολόγησης επισημαίνονται η δυνατότητα συνεργασίας εκπαιδευτικού και μαθητή στην αξιολόγηση του δεύτερου, καθώς και το γεγονός ότι το portfolio διαμορφώνεται από πολλαπλές πηγές και μεθόδους συλλογής δεδομένων και στο κέντρο του έχει τόσο τα «προϊόντα» που παράγει ένα παιδί όσο και τη διαδικασία μάθησης στην οποία συμμετέχει (Benson & Smith, 1998).

[15] Οι καταγραφές σε ρέοντα-συνεχή λόγο πραγματοποιούνται την αντικειμενική καταγραφή σημαντικών γεγονότων ή συμπεριφορών που σχετίζονται με τη μουσική μάθηση.

[16] Οι κατάλογοι παρατήρησης (checklists), στους οποίους διάφορες μουσικές συμπεριφορές καταγράφονται ως παρούσες ή απούσες, αποτελούν επίσης ένα εύχρηστο εργαλείο για την καταγραφή της προόδου των παιδιών.

[17] Οι διαβαθμιστικές κλίμακες (rating scales) είναι ό,τι και οι κατάλογοι παρατήρησης, μόνο που εκφράζουν και μια ποιοτική διάσταση. Οι συμπεριφορές δεν καταγράφονται μόνο ως παρούσες ή απούσες, αλλά σημειώνεται και μια αριθμητική αξία (π.χ. από το 1 ως το 3 ή από το 1 ως το 5), που δηλώνει τον βαθμό εκδήλωσης κάθε παρατηρούμενης συμπεριφοράς.

ΔΕΙΓΜΑ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ		
ΤΑΞΗ		ΤΜΗΜΑ
Ειδικές Παρατηρήσεις		
ΗΜ/ΝΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕΝΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ
	ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Συμμετέχει ελεύθερα στις μουσικές δραστηριότητες. 2. Εκφράζει την επιθυμία να συμμετέχει σε μουσικές δραστηριότητες και δείχνει να τις απολαμβάνει. 3. Δείχνει την προτίμησή του για συγκεκριμένα είδη μουσικής ή μουσικές δραστηριότητες.
	ΤΡΑΓΟΥΔΙ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μιμείται με τη φωνή του απλά μελωδικά μοτίβα με ρυθμική και τονική ακρίβεια. 2. Τραγουδά απλά τραγούδια, που έχει διδαχθεί, με ικανοποιητική ρυθμική και τονική ακρίβεια. 3. Τραγουδά με εκφραστικότητα (π.χ. διακυμάνσεις στη δυναμική, στο τέμπο, κτλ.), ακολουθώντας σχετικές οδηγίες του εκπαιδευτικού.
	ΚΙΝΗΣΗ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κινείται ελεύθερα με τη μουσική, ανταποκρινόμενος/η σε στοιχεία της μουσικής (ρυθμός, δυναμική, τονικό ύψος, φόρμα κτλ.). 2. Μιμείται με ακρίβεια απλά ρυθμικά μοτίβα με πηχρές κινήσεις του σώματος. 3. Κινείται σε συγχρονισμό με τη μουσική που εκτελεί ή ακούει.
	ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ελέγχει τους ήχους που παράγει με τα μουσικά όργανα ως προς την ένταση, τον ρυθμό και αργότερα το τονικό ύψος. 2. Μιμείται με ικανοποιητική ακρίβεια απλά ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα παίζοντας τα στα μουσικά όργανα της τάξης. 3. Δείχνει ενδιαφέρον να εξερευνήσει τις ηχητικές δυνατότητες των μουσικών οργάνων.
	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Δείχνει ενδιαφέρον να πειραματιστεί με τα μουσικά όργανα της τάξης και με άλλα ηχογόνα αντικείμενα. 2. Επινοεί τις δικές του/της κινήσεις ανταποκρινόμενος/η στη μουσική με ελεύθερη κίνηση. 3. Προσπαθεί να αυτοσχεδιάσει απλά ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα με τη φωνή και με τα μουσικά όργανα.
	ΑΚΡΟΑΣΗ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Επιδεικνύει, μέσω κίνησης, προφορικών δηλώσεων ή γραφικών/εικονικών αναπαραστάσεων, κατανόηση των μουσικών εννοιών (ηχόχρωμα, δυναμική, ρυθμική αγωγή, τονικό ύψος κτλ.) κατά την ακρόαση μουσικών αποσπασμάτων. 2. Διακρίνει απλά ρυθμικά ή/και μελωδικά μοτίβα κατά την ακρόαση μουσικής. 3. Αναγνωρίζει ήχους (π.χ. τις φωνές των συμμαθητών, ήχους από τα μουσικά όργανα της τάξης ή οικεία μουσικά όργανα της ορχήστρας, περιβαλλοντικούς ήχους κτλ.) χωρίς να βλέπει την ηχητική πηγή από την οποία προέρχονται. 4. Ακούει μουσική με προσοχή και συγκέντρωση κατά τη διάρκεια ατομικών και ομαδικών μουσικών δραστηριοτήτων.

ΜΕΡΟΣ II

25 Διδακτικές ενότητες για την Α΄ Δημοτικού (σχέδια εργασίας¹⁾)

Α1	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: <i>Η δική μου μουσική γωνιά</i>		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους μέσα από μουσικές δραστηριότητες. • Να επικοινωνήσουν μέσω της μουσικής. • Να εστιάσουν την προσοχή τους σε αντικείμενα και θέματα με μουσικό περιεχόμενο. • Να πειραματιστούν συγκεντρώνοντας, ακούγοντας και παίζοντας διάφορα όργανα ή ηχογόνα αντικείμενα. 		
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Χαρτόκουτα, μαλακός τάπητας, μαξιλάρια • Βιβλία/εκπαιδευτικό υλικό με μουσικό περιεχόμενο, αναλόγια • Μουσικά όργανα, φελλοπίνακας, μαρκαδόροι, πολύχρωμα χαρτόνια, διαφανής φάκελος για ταχυδρομικό κουτί, πινέζες, ψαλιδάκια 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Καλωσήρθες στην τάξη μας!</i> Αποτύπωμα (παλάμη) στο οποίο γράφουμε το όνομά μας.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: «Αποφασίζουμε να γνωριστούμε καλύτερα, για να γίνουμε φίλοι». Αφήνουμε στον κύκλο δεξιά μας μια άδεια θέση και τραγουδάμε ρυθμικά: <i>Η θέση δεξιά μου είναι αδειανή! Έλα, ..., να κάτσουμε μαζί!</i> (καλούμε συγκεκριμένο παιδί προσφωνώντας το με το όνομά του). Το παιδί σκάνεται και κάθεται στην κενή θέση. Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια νέα κενή θέση στον κύκλο. Το παιδί που έχει στα δεξιά του την κενή θέση επαναλαμβάνει τα λόγια της ρυθμικής πρόσκλησης και έτσι όλα τα παιδιά αλλάζουν θέσεις και γνωρίζονται μεταξύ τους.</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Ο Καρακατσάνης</i> (λάχνισμα). Παροτρύνουμε τα παιδιά να τραγουδήσουν μαζί μας. Με τη δεύτερη ή την τρίτη επανάληψη τα περισσότερα είναι σε θέση να ακολουθήσουν. Επισημαίνουμε στα παιδιά ότι πρέπει να τραγουδάνε σωστά, να αρθρώνουν σωστά τις λέξεις και να μη φωνάζουν. Πρέπει να κάθονται με ίσια πλάτη, για να στηρίζεται καλά το σώμα τους. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να τραγουδάνε μόνο τους. Εξηγούμε πώς «τα βγάζουμε» (δηλαδή τη διαδικασία του λαχνίσματος). Τα παιδιά, μέχρι να καταλάβουν τη δραστηριότητα, τα έχουμε όλα σε κύκλο. Στη συνέχεια όμως βγάζουμε ένα κάθε φορά παιδί από τον κύκλο, για να τραγουδήσει μόνο του. Το παιδί που «τα βγάζει» ακουμπά τα άλλα στο κεφάλι. Επιμένουμε στο να χωρίζουν σωστά τα παιδιά τις συλλαβές και να «μοιράζουν» σωστά το τραγούδι.</p> <p>Φτιάχνω τη μουσική γωνιά μου: Για τα παιδιά της Α΄ Δημοτικού οι γωνιές με θεματικό περιεχόμενο μέσα στον χώρο της τάξης τους αποτελούν ισχυρό κίνητρο διαρκούς ενασχόλησης με το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οριοθετούμε τον χώρο της μουσικής γωνιάς. Τα αντικείμενα που θα χρησιμοποιήσουμε θα «περιφράξουν» στην ουσία τον χώρο δίνοντας την αίσθηση της αποκλειστικότητας. Μπορούμε να ντύσουμε τα ράφια με υλικό το οποίο θα μονώνει την επιφάνεια, έτσι ώστε, όταν ακουμπάμε τα μουσικά όργανα, να περιορίζεται η «φασαρία». • Ο μαλακός τάπητας και τα μαξιλάρια ενισχύουν το κλίμα της παρέας. • Στον ειδικό φελλοπίνακα μπορούμε να τοποθετήσουμε το μουσικό παρουσιολόγιο, το οποίο θα κατασκευάσουμε μαζί με τα παιδιά. Αυτό θα βοηθήσει εμάς να θυμόμαστε τα ονόματα των παιδιών και τα παιδιά να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ τους (Βρίσκω το όνομά μου / Τοποθετώ το όνομά μου στον χώρο). 		

[1] Ο εκπαιδευτικός επιλέγει από τις προτεινόμενες δραστηριότητες εκείνες που θα τον βοηθήσουν καλύτερα στη διδασκαλία των μουσικών εννοιών που πραγματεύεται κάθε σχέδιο εργασίας.

	<p>Περιμετρικά του χώρου μπορούμε να εκθέσουμε βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό με ανάλογο περιεχόμενο, ενώ στο αναλόγιο θα τοποθετείται η ηχοιστορία ή το παραμύθι ή μια εικόνα, στα οποία θα αναφερόμαστε σε κάθε μάθημα.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Κατασκευάζουμε ειδική ταμπέλα στην οποία θα αναγράφεται κάθε φορά ο αριθμός των παιδιών που επιτρέπεται να μπει στη μουσική γωνιά της τάξης, καθώς τα υπόλοιπα θα δουλεύουν ομαδοποιημένα σε ξεχωριστές δραστηριότητες. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να λειτούργησει και ως επιβράβευση για ένα συγκεκριμένο επίτευγμα των παιδιών.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος (ενότητα 1): <i>Η τάξη μου</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Ας γνωρίσουμε μερικά μουσικά όργανα, Πώς παίζουμε τα μουσικά όργανα</i>. Μαθηματικά: <i>Προσανατολισμός στον χώρο</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μπορούμε εξ αρχής να αποθηκεύσουμε κατά ομάδες τα μουσικά όργανα/ηχητικά αντικείμενα ανάλογα με το πώς ηχούν (π.χ. εκείνα που χτυπάμε, φυσάμε, κουνάμε). Αποφασίζουμε κάθε φορά ποια όργανα θα χρησιμοποιήσουμε στις δραστηριότητές μας. <p>Οι δραστηριότητες της ενότητας επικεντρώνονται στην εξοικείωση των παιδιών με τον εκπαιδευτικό, αποτελώντας στην ουσία την πρώτη επαφή με το μάθημα της Μουσικής.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Η ανταπόκριση των παιδιών στις παραπάνω δραστηριότητες θα αποτελέσει και τον δείκτη ενδιαφέροντός τους για το μάθημα της Μουσικής. Ο πειραματισμός των παιδιών με ηχητικά αντικείμενα και μουσικά όργανα θα τα βοηθήσει να ανακαλύψουν πώς μπορούμε να παράγουμε ήχους με διαφορετικό τρόπο. Η τακτοποίηση του χώρου και η διαδικασία αποθήκευσης των μουσικών «παιχνιδιών» θα ενισχύσουν την υπευθυνότητά τους.</p>

A2	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ήχε, ήχε, είσ' εδώ;	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> Να καλλιεργήσουν την ικανότητα ακρόασης της μουσικής με προσοχή και συγκέντρωση. Να παρατηρήσουν, να συζητήσουν και να βιώσουν την επικοινωνιακή αμεσότητα. Να κατανοήσουν ότι διαφορετικά όργανα παράγουν διαφορετικούς ήχους. Να μάθουν τα ονόματα των μουσικών οργάνων, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους. Να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> Μουσική βαλίτσα: ζευγάρι πιατίνα, τρίγωνο, ταμπουρίνο, τύμπανο, ζευγάρι μαράκες, κουδουνάκια, κασετίνα, καστανιέτες κ.ά. Καρτέλες με ηχογόνες πηγές Πλαστικά καλαμάκια, σελοτέιπ, μπαλόνια 	<p>ΤΕΤΡΑΛΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Βόλτα στο δάσος Αντιστοίχιση ηχητικού αποσπάσματος και εικόνας (ήχοι πουλιών, ήχοι εντόμων, ήχοι άλλων ζώων, ήχοι καιρικών φαινομένων).</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και μοιράζουμε στο καθένα από ένα μπαλόνι. Αφού τα παιδιά φουσκώσουν τα μπαλόνια, προσπαθούμε να εξερευνήσουμε τις ηχητικές τους δυνατότητες: ξεφουσκώνοντάς τα, τρίβοντας την επιφάνειά τους, τσιμπώντας τα, χτυπώντας τα ελαφρά. Στο τέλος τα δένουμε στην άκρη τους και μεταξύ τους και φτιάχνουμε μια ορχήστρα από μπαλόνια, την μπαλονόζα, μια αυτοσχέδια ορχήστρα με την οποία πειραματιζόμαστε (διδασκαλία: Α. Σλάβικ).</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το <i>Α μπε μπα μπλομ</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγουδι-λάχνισμα και τους ζητάμε να χτυπούν τα μπαλόνια τους στον ρυθμό του. Όταν τα παιδιά μάθουν το τραγουδί, παίζουμε μουσική σκυταλοδρομία, χωρίζοντας τα παιδιά σε δύο ομάδες: κάθε ομάδα τραγουδά μία φράση, χωρίς να διακόπτεται η ροή του λαχνίσματος.</p>	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να «τα βγάλουν». Μέχρι να γνωριστούμε με όλα τα παιδιά, ζητάμε από διαφορετικό κάθε φορά παιδί να τραγουδήσει μόνο του το λάχνισμα. Το συγκεκριμένο παιδί μπορεί να θεωρηθεί «μαέστρος»: παίζει και τραγουδά το τραγούδι με το μπαλόني του και τα υπόλοιπα απαντούν στις παύσεις του λαχνίσματος με τα μπαλόνια τους. Οι οδηγίες για την εκτέλεση των μουσικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να δίνονται από εμάς.</p> <p>Γνωρίζουμε τα μουσικά όργανα της τάξης μας: Σε κυκλική διάταξη, φέρνουμε τα παιδιά για πρώτη φορά σε επαφή με τα μουσικά όργανα της τάξης. Η μουσική βαλίτσα είναι τοποθετημένη στο κέντρο του κύκλου και ανοίγει για να αποκαλύψει τους «θησαυρούς» της. Παρουσιάζουμε στα παιδιά το κάθε όργανο ξεχωριστά και υποδεικνύουμε τον σωστό τρόπο παιξίματος. Προσπαθούμε να διεγείρουμε το ενδιαφέρον των παιδιών καλώντας τα να παρομοιάσουν κάθε όργανο με αυτό που φαντάζονται. Στη συνέχεια τα μουσικά όργανα «ταξιδεύουν» από χέρι σε χέρι, έτσι ώστε όλα τα παιδιά να ανακαλύψουν τον ήχο κάθε οργάνου και να πειραματιστούν με τους ήχους που μπορούν να παραχθούν ακόμη και με ανορθόδοξους τρόπους εκτέλεσης. Αν όλα τα παιδιά έχουν τύμπανα, μπορούμε να παίξουμε με το αίνιγμα της Αγγέλικας Σλάβικ:</p> <p style="text-align: center;">Τι 'ναι αυτό / που είναι στρογγυλό, / μοιάζει με καπέλο, / μοιάζει με ταψί / κι όταν το χτυπήσεις, / βγάζει μια φωνή; (διδασκαλία: Α. Σλάβικ)</p> <p>Ακούμε και αντιστοιχίζουμε (τετράδιο εργασιών): Αφού έχουμε από πριν φωτοτυπήσει το φύλλο με τα καρτελάκια για κάθε ήχο, το μοιράζουμε στα παιδιά, για να το κόψουν. Τα παιδιά ακούν τους ήχους από την ηχογράφιση και αντιδρούν σε κάθε ήχο σηκώνοντας το σωστό καρτελάκι. Στη συνέχεια ταξινομούν τα καρτελάκια ανάλογα με την ηχογόνο πηγή που απεικονίζουν (π.χ. ήχοι πουλιών, ήχοι εντόμων, ήχοι άλλων ζώων, ήχοι καιρικών φαινομένων κτλ.).</p> <p>Παίζουμε το παιχνίδι «Μάντεψε ποιο είναι». Ανακατεύουμε τα καρτελάκια με τα μουσικά όργανα σε ένα κουτί ή σακούλι. Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες. Η μία ομάδα έχει μπροστά της τη μουσική βαλίτσα, η άλλη τη μουσικό σακούλι, ενώ η τρίτη, με γυρισμένες πλάτες, δεν έχει ορατότητα σε κανένα από αυτά. Όλα τα παιδιά τραγουδούν ρυθμικά:</p> <p style="text-align: center;">Εδώ είναι το κουτί, ♪ ♪ ♪ ♪ το μουσικό κουτί. ♪ ♪ ♪ ♪ Πόσα πράγματα θα πει, ♪ ♪ ♪ ♪ έλα μάντεψε κι εσύ! ♪ ♪ ♪ ♪</p> <p>Ένα παιδί από την ομάδα με το σακούλι σηκώνεται δείχνοντας το καρτελάκι με ένα μουσικό όργανο, χωρίς να το κατονομάσει. Ένα παιδί από την ομάδα που έχει μπροστά της τη μουσική βαλίτσα πρέπει να παίξει μ' αυτό, ενώ η τρίτη ομάδα να το ονομάσει, χωρίς όμως να το βλέπει. Το ρυθμικό τραγούδι επαναλαμβάνεται από όλες τις ομάδες κάθε φορά που ένα παιδί σηκώνεται για να «ψαρέψει» καρτελάκι με μουσικό όργανο. Το παιχνίδι συνεχίζεται, μέχρι τα παιδιά να ακούσουν και να ονομάσουν όλα τα μουσικά όργανα.</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Κατασκευάζουμε με χαρτοκοπτική και ζωγραφίζουμε μουσικά όργανα όπως αυτά της μουσικής βαλίτσας. Μπορούμε να κολλήσουμε ένα καλαμάκι με σελοτέιπ πίσω από τα καρτελάκια και να τα «χορέψουμε» στον ρυθμό της μουσικής. Προτρέπουμε τα παιδιά να φέρουν ένα λάχνισμα την επόμενη φορά, ρωτώντας τη γιαγιά, τους γονείς τους ή ψάχνοντας σε βιβλία. Τα συγκεντρώνουμε όλα σε έναν φάκελο, με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουμε σε επόμενα παιχνίδια. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: Το ταξίδι του ήχου. Ανθολόγιο Κειμένων: Η σφυρίτσα. Φυσική Αγωγή: Πώς παίζουμε τα μουσικά όργανα.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες προσφέρονται για την ενεργοποίηση και τη συμμετοχή των παιδιών σε ομάδες. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά καθ' όλη τη διάρκεια των παιχνιδιών να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και επιμένουμε να τραγουδούν σύμφωνα με τον ρυθμό.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Αξιολογούμε την ικανότητα συγκέντρωσης και συνεργασίας των παιδιών καθώς και τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνουν το ομαδικό πνεύμα. Η «αξιολόγηση κατά τη ροή της διαδικασίας» που προτείνεται μας επιτρέπει να έχουμε ενεργητικό ρόλο σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος. Μπορούμε, επίσης, να αφιερώσουμε λίγο χρόνο στο τέλος της ώρας, για να προβούμε σε ατομικές ερωτήσεις σε σχέση με την κατανόηση ταξινόμησης των ήχων.
-------------------	--

A3	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο κούκος	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν απλά ρυθμικά και μελωδικά σχήματα. • Να χρησιμοποιήσουν τη φωνή τους με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. • Να εξοικειωθούν με το ύψος ως ιδιότητα του ήχου. • Να γνωρίσουν παιχνίδια του λόγου (λαχνίσματα). 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p>Μπορείς να ακούσεις τον κούκο; Τα παιδιά καλούνται να ακούσουν και να σημειώσουν πόσες φορές άκουσαν τη φωνή του κούκου (διάστημα 3ης μικρής από το κλαρινέτο). Στο τέλος μετρούν τις γραμμούλες.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Βάζουμε μουσική της επιλογής μας και ζητάμε από τα παιδιά να σκορπιστούν στην τάξη αυτοσχεδιάζοντας με κινήσεις στον ρυθμό της μουσικής. Όταν σταματάμε τη μουσική, κάθε παιδί θα πρέπει να γίνεται ζευγάρι με ένα άλλο παιδί και πλησιάζοντάς το να ψιθυρίζει στο αυτί του το όνομά του. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται, έτσι ώστε όλα τα παιδιά να συστηθούν με το όνομά τους στους συμμαθητές τους.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ο κούκος στο δάσος από το έργο <i>Το καρναβάλι των ζώων</i> του C. Saint-Saëns.</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το δημοτικό τραγούδι της Κύπρου <i>Αλαλί</i>. Μαθαίνουμε πρώτα στα παιδιά τα λόγια και στη συνέχεια τους ζητάμε να περπατούν σε κύκλο σύμφωνα με τον ρυθμό του τραγουδιού. Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο αντικριστές ομάδες και ζητάμε να ενώνουν και να απομακρύνουν τις παλάμες τους σύμφωνα με τον ρυθμό (στα μισά, ♩). Προσπαθούμε να εξοικειώσουμε τα παιδιά με παιχνίδια που παίζονται σε κυκλική διάταξη, ώστε να μπορούν αργότερα να δημιουργούν γρήγορα κύκλο, χωρίς να ενώνουν τα χέρια, να αλλάζουν τη φορά του και να περπατάνε σωστά σ' αυτόν.</p> <p>Μουσική εκτέλεση: <i>Κούκε, έλα δω</i> της Ν. Ατέσογλου. Μαθαίνουμε στα παιδιά να τραγουδούν το τραγούδι ρυθμικά και μιμούμαστε τη φωνή του κούκου με διαφορετικό τρόπο.</p> <p>Μουσική δημιουργία: Ο <i>Καρακατσάνης</i>, <i>Α μπε μπα μπλομ</i>, <i>Άκατα μάκατα</i>. Παίζουμε με παραδοσιακά λαχνίσματα. Ζητάμε από τα παιδιά να «τα βγάζουν» συνέχεια με διαφορετικό λάχνισμα κάθε φορά, ώστε όλα να έχουν την ευκαιρία να τραγουδήσουν τα λαχνίσματα.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ». Προσπαθούμε να εντοπίσουμε μαζί με τα παιδιά τις ηχογόνες πηγές που υπάρχουν στο κείμενο και στη συνέχεια προσπαθούμε να μιμηθούμε με τη φωνή μας όσο περισσότερες από αυτές μπορούμε.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μια... σφυρίχτρα! Ζητάμε από τα παιδιά να φέρουν, αν έχουν, σφυρίχτρες ή πηλινες λαλίτσες από το σπίτι. Φτιάχνουμε μια «ορχήστρα» από «παράξενα πουλιά» αξιοποιώντας και τις δυνατότητες της φωνής μας, ώστε να αποδώσουμε όσο καλύτερα μπορούμε τους φτερωτούς φίλους του δάσους.</p>	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μπορούμε να διδάξουμε κι άλλο λάχνισμα, π.χ. <i>Ανεβαίνω στη συκιά</i>. Δραματοποίηση: Τα παιδιά καλούνται να μιμηθούν τον κούκο που είναι κρυμμένος και βγαίνει από τη φωλιά του. Θα πρέπει να «βγαίνουν από τη φωλιά τους» κάθε φορά που ακούν τη φωνή του κούκου. Μπορούμε επίσης να τους ζητήσουμε να μετρήσουν πόσες φορές ακούστηκε η φωνή του κούκου. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Γλωσσοδέτες</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Διαφορετικές μορφές μετακίνησης, Ηχηρές κινήσεις</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Η δραστηριότητα με τα λαχνίσματα και την ταξινόμηση των ήχων και της έκφρασης της ανθρώπινης φωνής θα βοηθήσει τους μικρούς μαθητές να καταλάβουν τις απεριόριστες δυνατότητες της ανθρώπινης φωνής.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες αντιλαμβανόμαστε αν τα παιδιά:</p> <ul style="list-style-type: none"> ανταποκρίνονται στα συναισθήματα και τις διαθέσεις που προκαλούνται από τη μουσική, αναγνωρίζουν τις αλλαγές στους ήχους, κατανοούν την επανάληψη, ανταποκρίνονται στις οδηγίες μας.

Α4	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Παίζουμε με τη φωνή μας... Καραγκιόζη!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> Να εξοικειωθούν με τις ιδιότητες του ήχου: ένταση, ύψος και χροιά. Να κατανοήσουν τη χροιά στην ανθρώπινη φωνή. Να χρησιμοποιήσουν τη φωνή τους με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Να γνωρίσουν τα κρουστά όργανα της τάξης. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> Ηχητικά αποσπάσματα από παράσταση Καραγκιόζη (χαρακτηριστικές φωνές: Καραγκιόζη, Κολλητήρι, Μπαρμπαγιώργος, Μορφονιός, Νιόνιος, Χατζηναβάτης, Βεληγκέκας, Βεζυροπούλα) Μουσειοσκευή: «Οι Μουσικές της Ελλάδας μέσα από το Θέατρο Σκιών» Χαρτόνια σε διάφορα χρώματα και με διαφορετικό πάχος για τα κάρτινα μεγάλφων 	<p>ΤΕΤΡΑΛΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Έ, ρε γλέντια!</i> Τα παιδιά βάζουν ένα x στο κενό τετραγωνάκι που υπάρχει κάτω από κάθε ήρωα του Θεάτρου Σκιών, όταν αναγνωρίζουν τη φωνή του στο απόσπασμα που ακούν.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και παίζουμε τα λαχνίσματα που έχουμε διδάξει, προσπαθώντας να τα απαγγείλουμε με διάφορους τρόπους: γελώντας, κλαίγοντας, παρακαλώντας, θυμώνοντας, φωνάζοντας, ψιθυρίζοντας. Προτρέπουμε τα παιδιά να προβληματιστούν με δημιουργικό τρόπο: Τι ήχους μπορώ να φτιάξω με τη φωνή μου, όταν, για παράδειγμα, φωνάζω, κλαίω, ψιθυρίζω, γελάω, σφυρίζω, γουγουρίζω, γρυλίζω, αναστενάζω, βελάζω κτλ. Στη συνέχεια βοηθάμε τα παιδιά να φτιάξουν έναν κατάλογο με όλες τις δυνατότητες της ανθρώπινης φωνής (στον πίνακα ή σε κανσόν χαρτόνι).</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα ηχητικά αποσπάσματα από το CD της μουσειοσκευής, όπως και μεμονωμένα ηχητικά αποσπάσματα με τις χαρακτηριστικές φωνές των ηρώων. Σε κυκλική διάταξη, μοιράζουμε χρωματιστές μπάλες στα παιδιά οι οποίες αντιστοιχούν σε ήρωες του Θεάτρου Σκιών: τον Καραγκιόζη, τον Μπαρμπαγιώργο, το Κολλητήρι, τον Νιόνιο και τη Βεζυροπούλα. Κατόπιν σχετικής οδηγίας, κάθε παιδί πετάει την μπάλα σε ένα άλλο μιμούμενο τη φωνή που αντιστοιχεί στον ήρωα που αντιπροσωπεύει η μπάλα. Για παράδειγμα: «Είμαι η Βεζυροπούλα και σας χαιρετώ».</p>	

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική δημιουργία: Γνωριμία με τη μουσειοσκευή «Οι Μουσικές της Ελλάδας μέσα από το Θέατρο Σκιών» (Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ΥΠΠΟ). Σκοπός μας είναι να παρουσιάσουμε τη μουσική ως σημαντικό στοιχείο του Θεάτρου Σκιών στον ελληνικό χώρο, ως φορέα διαπολιτισμικού διαλόγου, και να ενεργοποιήσουμε ευχάριστα τα παιδιά. Η μουσειοσκευή διαθέτει μια σειρά από φιγούρες Θεάτρου Σκιών και αναπαραστάσεις μουσικών οργάνων, μουσικό CD, σενάριο Θεάτρου Σκιών, σχετικά κείμενα, προτεινόμενες δραστηριότητες και άλλο σχετικό εκπαιδευτικό υλικό. Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δημιουργικές δραστηριότητες, όπως δημιουργία σεναρίου για παράσταση Θεάτρου Σκιών και μουσική επένδυσή του, «στήσιμο» σύντομης παράστασης κτλ.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Η μικρή Ελένη</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και παίζουμε το παιχνίδι. Στη συνέχεια μπορούμε να περάσουμε στη διδασκαλία του τραγουδιού <i>Βρέχει, βρέχει</i>. Το τραγούδι θα το συνδέσουμε με τον κύκλο του χρόνου, εξηγώντας στα παιδιά ότι για τους αγρότες ο Οκτώβριος είναι ο μήνας της σοδιάς. Σε κάθε άκρη της Ελλάδας οι αγρότες έχουν σκάψει τα χωράφια τους, τα έχουν σπείρει και περιμένουν τη βροχή για να φυτρώσουν οι σπόροι. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και περπατάμε κυκλικά σύμφωνα με τον ρυθμό του αλλάζοντας φορά στις μουσικές φράσεις. Χτυπάμε παλαμάκια στον ρυθμό του τραγουδιού, μπορούμε όμως να χρησιμοποιήσουμε και τα κρουστά της τάξης.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νχοϊστορία «Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ». Αφηγούμαστε ξανά την νχοϊστορία χρησιμοποιώντας για πρώτη φορά κρουστά όργανα για την αναπαράστασή της.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: <i>ένα... χάρτινο μεγάφωνο!</i></p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζουμε τον ρυθμό από ένα παινιδοτραγούδο που διδάξαμε και σταματάμε ξαφνικά σε κάποιο σημείο του τραγουδιού για λίγο. Μετά από σχετική οδηγία τα παιδιά συνεχίζουν να τραγουδούν κανονικά το υπόλοιπο τραγούδι από το σημείο που προηγουμένως σταματήσαμε. • Η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες και η κάθε ομάδα προσπαθεί να βρει όσο περισσότερα τραγούδια μπορεί. Νικήτρια θα αναδειχθεί εκείνη που θα ολοκληρώσει με επιτυχία τη ρυθμική απαγγελία των περισσότερων τραγουδιών. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Φτιάχνουμε και παίζουμε δακτυλόκουκλες, Η οικογένειά μου, Ανακαλύπτουμε κι άλλα παιχνίδια, Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα.</i> Γλώσσα: <i>Μια παράσταση στην πλατεία.</i> Φυσική Αγωγή: <i>Παιχνίδια.</i> Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Πολιτιστική κληρονομιά, Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι.</i></p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Η γνωριμία με το Θέατρο Σκιών εμπνέει για ουσιαστική και δημιουργική επαφή με τον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες αντιλαμβανόμαστε αν τα παιδιά: αναγνωρίζουν τις αλλαγές των ήχων, ανταποκρίνονται στον ρυθμό, κατανοούν την επανάληψη.</p>

Α5	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να παραγάγουν απλά ηχητικά μοτίβα με τη φωνή, με το σώμα και με τα μουσικά όργανα της τάξης. • Να εκτελέσουν ρυθμικά μοτίβα συγχρόνως με άλλους, ανταποκρινόμενοι με άλλους στις κατάλληλες οδηγίες. • Να εκτελέσουν ρυθμικά μοτίβα από μνήμης. • Να ερευνήσουν, να επιλέξουν και να συνδυάσουν ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα, για να δημιουργήσουν απλές συνθέσεις. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχογραφημένα αποσπάσματα με φωνή • Ρυθμικά κρουστά τάξης 	<p style="text-align: center;">ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΜΑΘΗΤΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ρυθμική απαγγελία των αρχικών γραμμάτων της αλφαβήτας. • Αυτοσχεδιασμός ρυθμικής επένδυσης των επόμενων γραμμάτων με ηχηρές κινήσεις ή ρυθμικά μουσικά όργανα.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Προτρέπουμε ένα ένα να πει το όνομά του με διαφορετικό τρόπο: ψιθυριστά, δυνατά, θυμωμένα, γελαστά, συλλαβιστά. Το παιχνίδι θα επαναληφθεί με μια παραλλαγή: κάθε παιδί θα έχει τη δυνατότητα να αυτοσχεδιάσει φωνητικά, με οποιονδήποτε τρόπο, με το όνομα κάποιου συμμαθητή του. • Βρισκόμαστε ξανά σε κύκλο. Μαθαίνουμε στα παιδιά να τον ανοίγουν και να τον κλείνουν, με ρυθμό. Τα παιδιά συνήθως βιάζονται και κάποια χαλούν τον κύκλο τρέχοντας. Επιμένουμε λοιπόν στο να συντονίσουμε όλοι μαζί τα βήματά μας. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και ηχογραφημένη μουσική, αλλά είναι καλύτερα τα παιδιά να ανοίγουν και να κλείνουν τον κύκλο τραγουδώντας φράσεις ενός τραγουδιού που έχουμε ήδη διδάξει (π.χ. <i>Ο Καρακατσάνης</i>). <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε αποσπάσματα στα οποία η φωνή χρησιμοποιείται σαν ρυθμικό όργανο, αλλά και ηχογραφήσεις διάφορων ήχων με τη φωνή.</p> <p>Μουσική δημιουργία: Αποφασίζουμε να βρούμε μαζί με τα παιδιά συλλαβές ή λέξεις που να έχουν ένα τουλάχιστον από τα τέσσερα φωνήεντα α, ε, ι, ο και τα πέντε σύμφωνα π, τ, λ, ν, μ (από τη Γλώσσα, Α΄ τεύχος: π.χ. Μα-ρί-να, πα-νί, έ-λα). Η επιλογή των φωνηέντων και των συμφώνων θα πρέπει να στηρίζεται στη συχνότητα εμφάνισής τους, στην αναγνωσιμότητά τους από τα παιδιά, αλλά και στις δυνατότητες που προσφέρουν για τη σύνθεση λέξεων. Τις συλλαβές ή τις λέξεις που βρίσκουμε προσπαθούμε να τις αποδώσουμε με διάφορους ήχους: φωνάζουμε, ψιθυρίζουμε, κλαίμε, γελάμε, σφυρίζουμε, γουργουρίζουμε, γρυλίζουμε, αναστενάζουμε κτλ. Φτιάχνουμε έναν κατάλογο με όλες τις δυνατότητες της ανθρώπινης φωνής.</p> <p>Μουσική εκτέλεση: Επιλέγουμε το χειροτόμπανο για να εκτελέσουμε: συνεχή δυνατά χτυπήματα, προτρέποντας τα παιδιά να περπατήσουν, σιγανά χτυπήματα, προτρέποντας τα παιδιά να τρέξουν, και σύντομα, κοφτά χτυπήματα με την μπαγκέτα, προτρέποντάς τα να πηδήξουν. Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να μας συνοδεύσουν στο ρυθμικό τραγουδάκι:</p> <p><i>Πες το όνομά σου μέσα στον ρυθμό,</i> ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ; <i>φτιάξ' ένα τραγούδι όπως κάνω γω.</i> ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ;</p> <p>Καθώς τα παιδιά επαναλαμβάνουν μαζί μας το ρυθμικό τραγουδάκι, περπατούν, τρέχουν, πηδούν, άλλοτε υπακούοντας στις υποδείξεις και άλλοτε αυτοσχεδιάζοντας. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και κρουστά όργανα, για να συνοδεύσουμε το ρυθμικό τραγούδι μας.</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το Άλφα, βήτα, γάμμα, δέλτα, παραδοσιακό παιδικό τραγούδι της Σμύρνης. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και χτυπάμε παλαμάκια στον ρυθμό του. Στη συνέχεια τραγουδάμε το τραγούδι περπατώντας σε κύκλο και αλλάζοντας τη φορά μας σε κάθε μουσική φράση.</p>	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ» και τα ενθαρρύνουμε να συμμετέχουν στην αφήγηση αναπαράγοντας τους ήχους με τη φωνή τους. Μπορούμε να επεκτείνουμε τη δραστηριότητα της «Μουσικής Εκτέλεσης» δίνοντας ρυθμικά κρουστά στα παιδιά ή αφήνοντας να επιλέξουν εκείνα τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσουν το ρυθμικό τραγουδάκι. Μπορεί επίσης τα παιδιά να επιλέξουν να σταθούν μπροστά από κάποιο άλλο παιδί, μετά από ελεύθερη κίνηση στον χώρο, και να το προτρέψουν να τους πει το όνομά του.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Γλώσσα (Α΄ τεύχος, ενότητες 1): <i>Η παρέα</i>. Φυσική Αγωγή: Ψυχοκινητική Αγωγή: <i>Το σώμα μιλάει, Εκφράσεις προσώπου</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Μαργαρίτα, φοβάμαι</i>. Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Γνωρίζω το σώμα μου</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να εκτελέσουν απλά ρυθμικά μοτίβα, που προκύπτουν από γράμματα του αλφαβήτου, με τη φωνή, με το σώμα και με ρυθμικά όργανα, να πειραματιστούν με τις ηχητικές δυνατότητες του σώματός τους και των μουσικών οργάνων, να επινοήσουν τρόπους για να καταγράψουν τις ιδέες τους στα φύλλα εργασίας, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους, να συνεργαστούν και να αλληλεπιδράσουν με τους συμμαθητές τους στις ομάδες.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες αντιλαμβανόμαστε αν τα παιδιά: ανταποκρίνονται στον ρυθμό, αναγνωρίζουν τις αλλαγές των ήχων, ανταποκρίνονται στις οδηγίες μας.</p>

A6	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Τα παιχνίδια της αυλής	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συνδυάσουν τον ρυθμό με τα λόγια των τραγουδιών. • Να μάθουν να ρωτούν και να απαντούν μελωδικά και ρυθμικά. • Να αναπτύξουν τη φωνητική τους ικανότητα τραγουδώντας διάφορα απλά τραγούδια. • Να παραγάγουν απλά ηχητικά μοτίβα με τη φωνή και με μουσικά όργανα. • Να έρθουν σε επαφή με τις έννοιες της δυναμικής και του τονικού ύψους. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Ο μουσικομάγος και τα λόγια που... χάθηκαν!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Τραγουδάμε ένα από τα δύο ή τρία τραγούδια στα οποία σκόπιμα παραλείπουμε λέξεις και τα παιδιά συμπληρώνουν τραγουδιστά τις λέξεις που λείπουν. • Ενεργητική ακρόαση και συμμετοχή των παιδιών στο παίξιμο ενός κρουστού οργάνου.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ακούμε ηχογραφημένη μουσική με έντονο ρυθμό ή παίζουμε εμείς κάποιο μελωδικό μουσικό όργανο. Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Κάποια στιγμή σταματάμε απότομα τη μουσική και προτρέπουμε τα παιδιά να ακουμπήσουν την πλάτη τους στην πλάτη ενός άλλου παιδιού. Κάθε φορά που δίνουμε εντολή να σταματήσει η μουσική, προτρέπουμε τα παιδιά να ενώσουν διαφορετικά μέλη του σώματός τους: να ακουμπήσουν το μέτωπο του άλλου, να ενώσουν τα μικρά τους δαχτυλάκια, να σταθούν γόνατο με γόνατο, να ενώσουν τις μύτες τους, τις παλάμες τους κ.ο.κ.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Τραγουδάμε στα παιδιά ρυθμικά παραδοσιακά παινοδοτράγουδα (όπως: <i>Η μικρή Ελένη, Γύρω-γύρω όλοι, Ένα λεπτό κρεμμύδι</i>), μεταφέροντάς τους εικόνες από το παρελθόν και εξηγώντας τους τη διαδικασία των παιχνιδιών. Στη συνέχεια τραγουδάμε (ή και παίζουμε με ένα μελωδικό όργανο) διαφορετικά παινοδοτράγουδα παραλείποντας κάποιες λέξεις και τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν ποιο τραγούδι είναι.</p>	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Φτιάχνουμε πρωτότυπα λαχνίσματα με τα παιδιά, εξηγώντας τη χρησιμότητά τους, και ζωντανεύουμε σε μικρές ομάδες τα παιχνίδια. Η τάξη μπορεί να χωριστεί σε δύο ομάδες: τους μουσικούς (που θα παίζουν τα τραγούδια των παιχνιδιών με ρυθμικά όργανα) και τους παίκτες (που θα παίρνουν ενεργά μέρος στο παιχνίδι). Η αντιστροφή των ρόλων θα βοηθήσει στην ενεργητική συμμετοχή όλων των παιδιών στις δραστηριότητες. Επίσης, επειδή η χρονική περίοδος που διανύουμε αποτελεί περίοδο προετοιμασίας για τη γιορτή της 28ης Οκτωβρίου, είναι ευκαιρία να «περπατήσουμε» με το ρυθμικό τραγούδι <i>Η παρέλαση</i> (Α. Πριονάς):</p> <p style="text-align: right;"> <i>Πάμ' όλοι, παιδιά, ♪ ♪ ♪ ♪</i> <i>και με λεβεντιά ♪ ♪ ♪ ♪</i> <i>στην παρέλαση. ♪ ♪ ♪ ♪</i> <i>Πάμε ζωηρά. ♪ ♪ ♪ ♪</i> </p> <p>Στον α΄ στίχο της επόμενης στροφής μπορούμε να αλλάξουμε το όνομα των ρυθμικών οργάνων, ανάλογα με τα ποια ομάδα βηματίζει:</p> <p>π.χ. ομάδα με τυμπανάκια: <i>Με το τύμπανο...</i> <i>τώρα που χτυπώ σταθερά κρατώ βήμα και ρυθμό.</i></p> <p>ομάδα με ντέφια: <i>Με το ντέφι μου...</i> <i>τώρα που χτυπώ σταθερά κρατώ βήμα και ρυθμό.</i></p> <p>ομάδα με κλάβες: <i>Τα ξυλάκια μου...</i> <i>τώρα που χτυπώ σταθερά κρατώ βήμα και ρυθμό.</i></p> <p>Μπορούμε να προτείνουμε στα παιδιά φράσεις που αλλάζουν τον α΄ στίχο και να διαμορφώσουν ένα νέο αποτέλεσμα. Έτσι, μπορούμε να εκτελέσουμε το τραγούδι με διαφορετικές ομάδες οργάνων κάθε φορά.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την προίστορία «Με το Άλφα και το Ρο τραγουδάω και εγώ». Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συμμετέχουν στην αφήγηση και να αναπαράγουν τους ήχους με τη φωνή τους, αλλά και με κρουστά ή αυτοσχέδια όργανα που έχουμε στην τάξη.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: ένα μπαστούνι... της βροχής!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζουμε το παιχνίδι «Μάντεψε τι παίζω»: Τα παιδιά σχηματίζουν δύο ομάδες. Από κάθε ομάδα σπκώνεται ένα ένα παιδί και αναπαριστά με παντομίμα ένα αυτοσχέδιο όργανο ή ένα παιχνιδοτραγούδο (π.χ. <i>Αλάτι χοντρό - αλάτι ψιλό, Περνά, περνά η μέλισσα, Πού 'ν' το, πού 'ν' το το δακτυλίδι, Ένα λεπτό κρεμμύδι, Ψαράκι ένα κ.ά.</i>). Τα παιδιά της άλλης ομάδας πρέπει να βρουν το όργανο ή το τραγούδι. • Δημιουργούμε έναν πίνακα με φωτογραφίες της τάξης και τίτλο «Θέλω να παίξουμε μαζί». Γύρω από κάθε φωτογραφία καταγράφουμε ερωτήσεις που αφορούν τα αγαπημένα παιχνίδια των παιδιών. • Επίσκεψη στο Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Οργάνων (Μ.Ε.Λ.Μ.Ο.Κ.Ε.) για γνωριμία με τα παραδοσιακά ελληνικά μουσικά όργανα-παιχνίδια. Επίσκεψη στο Τμήμα Παιχνιδιών και Παιδικής Ηλικίας του Μουσείου Μπενάκη. Πρόσκληση της Ελληνικής Εταιρείας Παιγνιοθήκης στην τάξη μας. <p>Ενδεικτική διθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Φτιάχνουμε και παίζουμε δακτυλόκουκλες, Η οικογένειά μου, Φτιάχνουμε και τραγουδάμε τη χελιδόνα, Τι είναι ο πολιτισμός; Ανακαλύπτουμε κι άλλα παιχνίδια, Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα.</i> Γλώσσα: <i>Μια παράσταση στην πλατεία. Φυσική Αγωγή: Παιχνίδια. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: Πολιτιστική κληρονομιά, Όταν κάνουνε πόλεμο, Η γιορτή του «Όχι».</i></p>

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Θα πρέπει να αναρωτηθούμε κατά πόσο οι συγκεκριμένες δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να αναπτύξουν τη φαντασία τους και να καλλιεργήσουν τη δημιουργική ικανότητά τους σχηματίζοντας ρίμες αντλώντας στοιχεία από την ελληνική λαϊκή παράδοση.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τα παιχνιδοτράγουδα μας δίνουν την ευκαιρία να αξιολογήσουμε: <ul style="list-style-type: none"> • αν τα παιδιά ακούν με προσοχή και συγκέντρωση, αναπτύσσοντας την «εσωτερική ακοή τους». • πόσο σωστά αποδίδουν τα ρυθμικά τραγούδια και πώς τα αξιοποιούν στο παιχνίδι τους.

Α7	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο βασιλιάς Αργός και η αρκούδα	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν να αποδίδουν με κινήσεις την ταχύτητα της μουσικής. • Να κατανοήσουν την έννοια της ταχύτητας της μουσικής (ρυθμική αγωγή). • Να αναπτύξουν την ικανότητα ελέγχου της διάρκειας των ήχων. • Να ερευνήσουν, να επιλέξουν και να συνδυάσουν ήχους που παράγονται από τα μουσικά όργανα, για να δημιουργήσουν απλές συνθέσεις μουσικής επένδυσης. • Να περιγράψουν με απλούς όρους τον λόγο για τον οποίο χρησιμοποιούνται διαφορετικές ταχύτητες σε διάφορα μουσικά κομμάτια. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα σε αργή και γρήγορη ταχύτητα («Χελώνες» και «Πουλάρια» από <i>Το καρναβάλι των ζώων</i> του C. Saint-Saëns) • Κομμάτι ύφασμα, χάρτινα στέμματα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ Χελώνες και πουλάρια. Δραστηριότητες που αφορούν τη μουσική ακρόαση.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Βάζουμε μουσική σε γρήγορο ρυθμό και τα προτρέπουμε να κινηθούν ελεύθερα στον χώρο. Ζητάμε από τα παιδιά, μόλις σταματήσουμε τη μουσική, να σταματήσουν κι εκείνα και να κλείσουν τα μάτια τους. Επιλέγουμε ένα παιδί το οποίο καλύπτουμε με ένα μεγάλο κομμάτι ύφασμα ή το κρύβουμε κάτω από την έδρα και στη συνέχεια ζητάμε από τα υπόλοιπα παιδιά να αναρωτηθούν: Ποιος μας λείπει; Το παιχνίδι συνεχίζεται με την επιλογή μερικών παιδιών ακόμη. • Παίζουμε με τα ονόματά μας: αυτοσχεδιάζουμε προφέροντας τα ονόματά μας σε γρήγορη και αργή ταχύτητα. <p>Μουσική ακρόαση: Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες: στους κυνηγούς και τις αρκούδες. Επιλέγουμε δύο ηχητικά αποσπάσματα σε γρήγορη (κυνηγοί) και σε αργή ταχύτητα (αρκούδες). Προτρέπουμε τα παιδιά να αποδώσουν σωστά τις κινήσεις του ρόλου που υποδύονται, ανάλογα με το τι ακούν κάθε φορά. Προσεγγίζοντας εμπειρικά τη γρήγορη και την αργή ταχύτητα, επαναλαμβάνουμε την ίδια δραστηριότητα χτυπώντας τέταρτα (♩) και όγδοα (♩♩) στο χειροτύμπανο.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο βασιλιάς Αργός και η αρκούδα». Τα προτρέπουμε να επαναλάβουν τα λόγια του βασιλιά με συγκεκριμένη ταχύτητα, αλλά και να τον μιμηθούν. Η ιστορία είναι σύντομη, αλλά μπορούμε να συζητήσουμε για το δίδαγμά της.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Τα παιδιά είναι σκορπισμένα στον χώρο. Επιλέγουμε ένα παιδί για να παίξει τον βασιλιά Αργό φορώντας ένα στέμμα (το οποίο έχουμε κατασκευάσει από πριν) και του ζητάμε να περπατά σύμφωνα με την ταχύτητα της μουσικής που έχουμε επιλέξει ή παίζουμε οι ίδιοι. Στο τέλος κάθε φράσης το παιδί πρέπει να σταθεί μπροστά από ένα άλλο παιδί που εκείνο επιλέγει ή βρίσκεται κοντά του, να σκύψει το κεφάλι και να ρίξει το στέμμα στα ανοιχτά χέρια του παιδιού. Οι ρόλοι αντιστρέφονται μόλις το στέμμα πέσει στα χέρια του παιδιού.</p>	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Τραγουδάμε το <i>Βρέχει, βρέχει</i>, παραδοσιακό τραγούδι από το Μελί της Σμύρνης. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού. Παίζουμε <i>μουσική σκυταλοδρομία</i> χωρισμένοι αρχικά σε δύο ομάδες και αλλάζοντας φράσεις ανά ομάδα. Στη συνέχεια η «σκυτάλη» περνά από το ένα παιδί στο άλλο, ώστε να έχουν όλα τα παιδιά την ευκαιρία να τραγουδήσουν, καθισμένα σε κύκλο, χωρίς να σταματά καθόλου η ροή του τραγουδιού. Τα παιδιά θα πρέπει να ακολουθούν τον ρυθμό του μαθητή που ξεκίνησε. Θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας να τραγουδάμε μαζί με το παιδί που τυχόν δυσκολεύεται και να διορθώνουμε λάθη στη μελωδία ή τον ρυθμό. Συζητάμε για τις βροχές και τα χιόνια που θα έρθουν. Με αφορμή τα λόγια του τραγουδιού, μιλάμε για τη ζωή στο χωριό την εποχή των παπουδιών τους.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Πιάτα που... ηχούν και μπαγκέτες!</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μπορούμε να επιλέξουμε να ταυτίσουμε δύο ρυθμικά κρουστά της τάξης με τους ήρωες της ηχοϊστορίας: χειροτόμπανο για τον βασιλιά και κουδουνάκια για την αρκούδα. Όταν ακούγεται το χειροτόμπανο, τα παιδιά παριστάνουν τον βασιλιά, όταν ακούγονται τα κουδουνάκια, την αρκούδα. Οι ρόλοι μπορούν να ενισχυθούν και από τους «μουσικούς» που θα παίζουν τα συγκεκριμένα όργανα. Στη δραματοποίηση της ηχοϊστορίας μπορούμε να προσθέσουμε και μεταλλόφωνα, αφού προηγουμένως έχουμε εξοικειώσει τα παιδιά με τον ήχο τους και τον τρόπο με τον οποίο παίζονται. Οι «μουσικοί» μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες: η Α΄ ομάδα μπορεί να παίζει σολ-μι εναλλακτικά με αργό ρυθμό, παριστάνοντας τον βασιλιά Αργό, και η Β΄ ομάδα να παίζει glissando, αποδίδοντας το τρέξιμο της αρκούδας. Η μουσική επένδυση επιδέχεται επίσης accelerando και ritardanto, όταν η αρκούδα πλησιάζει τον βασιλιά και όταν εκείνος της ξεφεύγει, αντίστοιχα. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: Ο χρόνος. Φυσική Αγωγή: Διαφορετικές μορφές μετακίνησης. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Νανουρίσματα και ταχταρίσματα</i> (αργό τέμπο), <i>Γλωσσοδέτες</i> (γρήγορο τέμπο).</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Σε συνδυασμό με την αυτοσυγκέντρωση θα πρέπει να αναρωτηθούμε κατά πόσο αυξάνονται οι αντιληπτικές ικανότητες των παιδιών σχετικά με τη γρήγορη και την αργή ταχύτητα, καθώς και αν τα παιδιά ανταποκρίνονται άμεσα σε ανάλογα μουσικά ερεθίσματα μέσα από τον λόγο, την κίνηση και τον ρυθμό.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Οι δραστηριότητες αποσκοπούν, μέσα από την ακρόαση, την κίνηση και γενικά τη βιωματική εμπειρία, στην κατανόηση από τα παιδιά της έννοιας της ταχύτητας. Η ανταπόκριση των παιδιών και η αναγνώριση της διαφοράς ανάμεσα σε γρήγορο και αργό τέμπο θα επιβεβαιώσει την επίτευξη της συγκεκριμένης στοχοθεσίας. Οι δραστηριότητες θα θεωρηθούν επιτυχημένες, αν το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών ξεκινά και σταματά με τα κατάλληλα ακουστικά ερεθίσματα.</p>

Α8	<p>Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο Ήχος που δεν ήθελε... να τελειώσει!</p>
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την έννοια της διάρκειας του ήχου. • Να μάθουν να ταξινομούν μουσικά όργανα και ηχογόνα αντικείμενα σε κατηγορίες ανάλογα με το είδος των ήχων που παράγουν. • Να παραγάγουν με τη φωνή και με τα μουσικά όργανα ήχους κοφτούς και διαρκείς. • Να εξερευνήσουν τις ηχητικές δυνατότητες ποικίλων μουσικών οργάνων. • Να πειραματιστούν με το τονικό ύψος.

<p>ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κρουστά όργανα τάξης • Αυτοσχέδιες καρτέλες που θα τις αναπαράγουμε με ήχους • Μπαλόνια χρωματιστά, μαρκαδόρος 	<p>ΤΕΤΡΑΛΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p>	<p>Χρωμάτισε τα μουσικά όργανα τα οποία δίνουν ήχους που διαρκούν. Τα παιδιά πραγματοποιούν τη δραστηριότητα που τους ζητείται.</p>
<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλούμε τα παιδιά να καθίσουν σε κύκλο. Στη μέση του κύκλου τοποθετούμε τα μουσικά όργανα της τάξης μας. Συζητάμε για το όνομα και τον τρόπο παιξίματος των οργάνων καθώς και για τη διάρκεια των ήχων που παράγουν. Εξηγούμε τη διαφορά ανάμεσα σε «μακρύ» και «κοντό» ήχο. Δίνουμε στα παιδιά από ένα όργανο και τους προτείνουμε να πειραματιστούν με τον τρόπο παιξίματός του και με τη διάρκεια του ήχου του. Ένα παιδί αρχίζει με δεξιόστροφη κατεύθυνση, να χτυπά μία φορά το όργανο που έχει στα χέρια του και ακολουθεί το επόμενο παιδί που κάνει το ίδιο, μόλις τελειώσει ο ήχος του οργάνου που χτύπησε το προηγούμενο. Τα παιδιά θα πρέπει να υπακούουν πάντα στις οδηγίες μας. • Τα παιδιά είναι χωρισμένα σε δύο ομάδες, οι οποίες κάθονται αντικριστά. Τα παιδιά της Α΄ ομάδας έχουν από ένα όργανο στα χέρια τους. Το πρώτο παιδί της Α΄ ομάδας παίζει το όργανο που κρατά (π.χ. τρίγωνο). Τα παιδιά της Β΄ ομάδας σπκώνουν τα χέρια ψηλά για όσο χρόνο διαρκεί ο ήχος του οργάνου. Έπειτα παίζει το δεύτερο παιδί της Α΄ ομάδας, ενώ τα παιδιά της Β΄ ομάδας σπκώνουν τα χέρια για όσο χρόνο διαρκεί ο ήχος του οργάνου κ.ο.κ. <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε διάφορα ηχητικά αποσπάσματα, όπως φρενάρισμα αυτοκινήτου, φιλί, ροχαλτό, καρδιοχτύπι, βήματα, απογείωση αεροπλάνου, τηλεφώνω, αγελάδα, άλογο, λιοντάρι. Προσπαθούμε να κατατάξουμε τους ήχους σε κατηγορίες με κριτήριο το είδος τους: ανθρώπινους ή τεχνητούς ήχους, ήχους ζώων. Στη συνέχεια τους κατατάσσουμε σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τη διάρκειά τους: ήχους με παρατεταμένη διάρκεια, ήχους με σύντομη διάρκεια. Καταχωρίζουμε σε δύο στήλες τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και τα αναρτούμε εν είδει πίνακα στην τάξη.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Δίνουμε και πάλι από ένα κρουστό στα παιδιά. Προτρέπουμε τα παιδιά να φανταστούν ότι ακολουθούν έναν ήρωα με διαστημόπλοιο στην τροχιά της πτήσης του από πλανήτη σε πλανήτη (φουσκωμένα μπαλόνια τα οποία τα παιδιά έχουν ζωγραφίσει). Η απόσταση μεταξύ των πλανητών δεν είναι ίδια, γι' αυτό και το ταξίδι των παιδιών θα κρατά άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο. Το διαστημόπλοιο μπορεί να είναι ο μαρκαδόρος μας και ο πιλότος του διαστημόπλοιο μπορεί να λέγεται Aaaa!. Ο ήρωας που έρχεται από τον πλανήτη των ήχων προσκαλεί τα παιδιά να τον συντροφεύουν στα ταξίδια του από τη μια πλευρά της τάξης ως την άλλη. Τα παιδιά ανεβοκατεβάζουν τη φωνή τους, ακολουθώντας τον Aaaa! από πλανήτη σε πλανήτη. Ο Aaaa! τα επιβραβεύει ή αντίθετα, τα διορθώνει παροτρύνοντάς τα να «ταξιδέψουν» τη φωνή με τη σωστή διάρκεια, δοκιμάζοντας για πρώτη φορά το σωστό τονικό ύψος.</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το παιχνιδιότραγουδο της Μικράς Ασίας <i>Αντριβίτσα</i>. Εμείς τραγουδάμε τους μονούς στίχους και τα παιδιά απαντούν (αντιφωνία).</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο βασιλιάς Αργός και η αρκούδα» και προσπαθούμε να αποδώσουμε τα λόγια του βασιλιά με ρυθμό, χρησιμοποιώντας τα κρουστά της τάξης.</p> <p style="text-align: center;"> <i>Αρ-γό, Αρ-γό, με λεν Αρ-γό.</i> [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪] <i>Δε θέ-λω γω τί-πο-τα γορ-γό.</i> [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪] </p> <p style="text-align: center;"> <i>Ό-ταν, φί-λοι μου, πει-νώ, ό,-τι βρω θα φά-ω ε-γώ</i> [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪] <i>κι αν βρω και βα-σι-λιά, τη γε-μί-ζω την κοι-λιά!</i> [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪] </p> <p>Επίσης, μπορούμε να αυτοσχεδιάσουμε ρυθμικά με τα παιδιά παίζοντας όλους τους ρόλους της ιστορίας.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μια... <i>τρομπονέρα!</i></p>		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Γραφική αναπαράσταση των κοφτών και των διαρκών ήχων με τελείες και παύλες. • Παίζουμε με όργανα που μπορούν να εκτελέσουν ήχους με διάρκεια (π.χ. φλογέρα, αρμόνιο) δύο σειρές ήχων (ρυθμών) και τα παιδιά ταιριάζουν κάθε σειρά ήχων με την απεικόνισή της (χρωματίζοντας, δείχνοντας ή βάζοντας σε κύκλο την απεικόνιση που ταιριάζει με κάθε εκτέλεση, π.χ: ___... ___...). <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Πώς μετράω τον χρόνο;</i> Μαθηματικά: <i>Σύγκριση μεγεθών.</i> Φυσική Αγωγή: <i>Αργά – Γρήγορα.</i></p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Η διάρκεια του ήχου εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο αυτός παράγεται. Έτσι, θα πρέπει να αναρωτηθούμε για τον τρόπο με τον οποίο θα καταστήσουμε σαφείς τις διαφορές σχετικά με τη διάρκεια του ήχου. Τα παιδιά πρώτα θα πρέπει να ακούν και μετά να διακρίνουν, να δοκιμάζουν και να παράγουν ήχους.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Τα παιδιά ανακαλούν στη μνήμη τις εμπειρίες τους σχετικά με τη διάρκεια των ήχων που παράγουν διαφορετικά μουσικά όργανα και ταξινομούν τα όργανα που τους δίνονται στη δραστηριότητα του τετραδίου εργασιών σε εκείνα που παράγουν κοφτούς και σε εκείνα που παράγουν διαρκείς ήχους. Η πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων με διάφορες ηχογόνες πηγές, αλλά και η γραφική αναπαράσταση της διάρκειας των ήχων θα μας δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με το πώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται την έννοια της διάρκειας.</p>

A9	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ταξιδεύοντας στη Χώρα του Δυνατά και του Σιγά	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την έννοια της έντασης του ήχου. • Να καλλιεργήσουν την αίσθηση του τονικού ύψους. • Να μάθουν να ξεχωρίζουν ήχους που διαφέρουν ως προς την ένταση. • Να αντιστοιχίσουν την ένταση με την οποία εκτελείται ένα μουσικό κομμάτι με τη γραφική/εικονική της αναπαράσταση. • Να εξοικειωθούν με τη χρήση μη συμβατικής μουσικής σημειογραφίας. • Να εκτελέσουν ρυθμικά μοτίβα με τον λόγο και με τα κρουστά όργανα, ελέγχοντας την ένταση. • Να ενσωματώσουν στο παιχνίδι τους τη δική τους δυναμική. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<p>Ηχητικά αποσπάσματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Φόρτε Δυνατός</i> και <i>Πιάνο Σιγανή</i> του Ν. Θεοδωρίδη • <i>Ενυδρείο</i> του C. Saint-Saëns • <i>Η συμφωνία των παινιδιών</i> του L. Mozart. 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Με πινέλο και φαντασία!</i> Σχεδιάζω και χρωματίζω το Δυνατά και το Σιγά. Τραγουδάμε ένα τραγούδι, συνοδεύοντας με ένα κρουστό όργανο ή με κάποιο όργανο μελωδίας (πιάνο, κιθάρα κτλ.) πότε σιγά και πότε δυνατά, και τα παιδιά ανταποκρίνονται κυκλώνοντας ή απλώς δείχνοντας την απεικόνιση που αντιστοιχεί στον τρόπο εκτέλεσης.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγούμε τα παιδιά σε μια σύντομη βόλτα έξω από την αίθουσα όπου θα προσπαθήσουμε να συλλέξουμε ήχους. Σταματάμε και ακούμε. Ρωτάμε τα παιδιά αν μπορούν να διακρίνουν τους ήχους σε δυνατούς και σιγανούς. Προσπαθούμε να εντοπίσουμε την πηγή από την οποία προέρχονται οι ήχοι και αποτυπώνουμε σε ζωγραφιά με ελεύθερη απεικόνιση την ένταση των σιγανών ήχων, ενώ στη συνέχεια κάνουμε το ίδιο και για τους δυνατούς ήχους. Συγκρίνουμε τους ήχους και συζητάμε για τις διαφορές τους. • Παίζουμε ένα μοτίβο στο τύμπανο άλλοτε δυνατά και άλλοτε σιγά. Προτρέπουμε τα παιδιά να 	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>αντιδράσουν ανάλογα με τη δυναμική των ήχων: να περπατήσουν βαριά σαν γίγαντες στα δυνατά χτυπήματα και ελαφριά σαν πουλάκια στα σιγανά. Κάνουμε ξαφνικές εναλλαγές και καλούμε τα παιδιά να τις ακολουθήσουν. Στη συνέχεια συζητάμε μαζί τους για τις διαφορές δυναμικής ανάμεσα και σε άλλα ζώα ή πουλιά (π.χ.: ελέφαντας / γάτα, αρκούδα / πάπια κτλ.).</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε το <i>Ενυδρείο</i> του C. Saint-Saëns και το έργο <i>Η συμφωνία των παιχνιδιών</i> του L. Mozart. Ολοκληρώνουμε την ακρόαση με το έργο <i>Φόρτε Δυνατός</i> και <i>Πιάνο Σιγανή</i> του N. Θεοδωρίδη και στη συνέχεια συζητάμε με τα παιδιά για τις διαφορές των δυναμικών.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Περπατάμε» τις παλάμες των χεριών πάνω στην επιφάνεια των θρανίων με συγκεκριμένο ρυθμό προσπαθώντας να αποδώσουμε το περπάτημα ενός ελέφαντα που πλησιάζει. Αυξάνουμε την ένταση σιγά σιγά, μέχρι να γίνει δυνατός ο ήχος, και βαθμιαία την ελαττώνουμε, «αφήνοντας» τον ελέφαντα να απομακρυνθεί, μέχρι να υπάρξει απόλυτη ησυχία. Μπορούμε να επαναλάβουμε τη δραστηριότητα μιμούμενοι το περπάτημα άλλων ζώων που κινούνται στο δάσος. • Αποδίδουμε τις επιλογές μας με μελωδία και ρυθμό χρησιμοποιώντας μεταλλόφωνο ή τη φωνή μας (παίζοντας μόνο νότες sol – mi), ρωτώντας και απαντώντας: <ul style="list-style-type: none"> — Πες μου ποιο σ' αρέσει; Ποιο ζώο σου αρέσει; (sol – mi) — Μ' αρέσει το σκυλάκι, μ' αρέσει το σκυλάκι. (mi – sol) • Βάζουμε ξανά στο παιχνίδι μας τον <i>Aaa!</i>, ο οποίος αυτή τη φορά παίρνει μέρος στους χειμερινούς ολυμπιακούς αγώνες κολύμβησης. Ο ήρωάς μας θα πρέπει να «κολυμπήσει» σε τέσσερις διαδρομές με διαφορετικό τρόπο, και εμείς αποδίδουμε όλες τις κινήσεις του (ακόμη και τις καταδύσεις) με τη φωνή. Αν ο <i>Aaa!</i> τερματίζει με επιτυχία, τότε κερδίζει (τον παρατηρούν κριτές – μαθητές στην «κερκίδα»). Αν η προσπάθειά του δεν είναι επιτυχημένη, τότε είναι υποχρεωμένος να προσπαθήσει από την αρχή. <p>Ακούμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι από την Κάλυμνο <i>Ψιχαλίζει</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και προσέχουμε να τραγουδάνε πάντα στον σωστό τόνο. Στη λέξη «ψιχαλίζει» ζητάμε από τα παιδιά να χτυπάνε το δάχτυλο στην παλάμη, ενώ στη δεύτερη φράση να παριστάνουν πως χτυπούν στο μάρμαρο με δυνατά χτυπήματα.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Μουσική των νερών!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η δραστηριότητα με την ηχητική απόδοση του περπατήματος των ζώων μπορεί να εμπλουτιστεί με εικαστικές δημιουργίες των παιδιών και την έκθεσή τους στον τοίχο της τάξης. Ταξινομούμε τα ζώα σε δύο κατηγορίες: σε εκείνα που περπατούν ήσυχα και σε εκείνα που περπατούν με δυνατό θόρυβο. Αντιστοιχίζουμε σε κάθε κατηγορία ζώων τα μουσικά όργανα των οποίων ο ήχος αποδίδει καλύτερα το περπάτημά τους. • Οι χειμωνιάτικες εικόνες μπορούν να γίνουν το θέμα συζήτησης της ενότητας. Παρατηρούμε τις διαφορές και συζητάμε με τα παιδιά για τις μετακινήσεις των ανθρώπων στη διάρκεια του χειμώνα σε περιοχές με ηπιότερο κλίμα, εστιάζοντας στο ότι οι άνθρωποι μετέφεραν μαζί τους τα τραγούδια, τους χορούς και τα έθιμά τους. Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν οι παραλλαγές των τραγουδιών. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: <i>Χειμώνας</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Η σφυρίχτρα</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Οι παραπάνω δραστηριότητες θα πρέπει να δίνουν στα παιδιά την ευκαιρία να αναπτύξουν την ικανότητα συγκέντρωσης και προσεκτικής ακρόασης, καθώς και την ευκαιρία να αντιληφθούν έννοια της έντασης του ήχου. Τα φύλλα εργασίας παραπέμπουν στη μη συμβατική μουσική σημειογραφία, ενώ ο στόχος τους είναι η εξοικείωση των παιδιών μ' αυτήν.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση με τα άλλα μέλη της ομάδας πρέπει να ενισχύσει και τη δυναμική της. Η προσεκτική ακρόαση, η ανταπόκριση και η σωστή αντιστοιχία στο φύλλο εργασίας αποτελούν κριτήρια αξιολόγησης της συγκεκριμένης ενότητας.</p>

A10	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο κυρ Βοριάς εφύσηξε	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εκτελέσουν απλά ρυθμικά μοτίβα, με τη φωνή και με τα μουσικά όργανα, συγχρόνως με τα άλλα μέλη της ομάδας ανταποκρινόμενοι κατάλληλα στις οδηγίες. • Να μάθουν συγχρονίζουν τη ρυθμική απαγγελία με την εκτέλεση του αντίστοιχου ρυθμικού μοτίβου στα κρουστά όργανα. • Να εκτελέσουν ρυθμικά μοτίβα με τη φωνή και με τα μουσικά όργανα πραγματοποιώντας αλλαγές στην ένταση της φωνής και των μουσικών οργάνων. • Να έρθουν σε επαφή με την ποίηση μέσα από μια ευχάριστη μουσική δραστηριότητα. • Να καλλιεργήσουν δεξιότητες εκτέλεσης μουσικού ρυθμού. • Να γνωρίσουν τις βασικές οικογένειες μουσικών οργάνων. 	
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<p>Η Ηχοθήκη, Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Ήχος και Φύση, ΚΠΕ Ποροία Σερρών</p>	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Τα παιχνίδια του Αγέρα.</i> Για να φτιάξουμε την ορχήστρα από σωλήνες, θα επιλέξουμε διαφορετικά πάχη σωλήνων, ώστε να έχουμε ποικιλία τονικού ύψους και χροιάς.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο, στο κέντρο του οποίου έχουμε τοποθετήσει αρκετά κρουστά όργανα. Μέσα σε ένα σακουλάκι έχουμε βάλει πολύχρωμα καρτελάκια, από τα οποία όμως μόνο ένα είναι ζωγραφισμένο στη μία όψη του. Μοιράζουμε από ένα καρτελάκι σε κάθε παιδί, προσέχοντας να μην αποκαλυφθεί το καρτελάκι με τη ζωγραφιά. Δίνουμε ρυθμό σύμφωνα με τον οποίο τα καρτελάκια αλλάζουν θέση προς τα δεξιά από παιδί σε παιδί. Όταν ο ρυθμός σταματήσει, τα παιδιά αναποδογυρίζουν τα καρτελάκια. Όποιο παιδί κρατάει στα χέρια του το ζωγραφισμένο καρτελάκι σπκώνεται, βγαίνει από τον κύκλο, διαλέγει όργανο και συνοδεύει ρυθμικά με το όργανο τον επόμενο γύρο μαζί μας. Το παιχνίδι συνεχίζεται, μέχρι να πάρουν όλα τα παιδιά όργανα.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε αποσπάσματα φυσικών ήχων (αέρας, βροχή στο δάσος, βροντή, καταρράκτης, νερό που στάζει, ρυάκι, σταγόνα, υγροβιότοπος, ωκεανός). Συζητάμε για τις αλλαγές στην ένταση και στη δυναμική των ήχων της φύσης και αντιστοιχίζουμε τους ήχους με τις εποχές. Μπορούμε να φτιάξουμε έναν κατάλογο με εικαστικά έργα των παιδιών και να προσθέσουμε μουσικά όργανα που θυμίζουν ήχους της φύσης.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Τραγουδάμε ρυθμικά το Ένα τραγουδάκι της Μ. Κυνηγού-Φλάμπουρα:</p> <p>Ένα τραγουδάκι λέω μαλακά, με τα δυο μου χέρια το χτυπώ σωστά. [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪] Ένα τραγουδάκι λέω δυνατά, με τα δυο μου πόδια το πατώ σωστά. [♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪]</p> <p>Συνοδεύουμε το ρυθμικό τραγούδι με μουσικά όργανα και αντιστοιχίζουμε τις δυναμικές (δυνατά – σιγά) προσπαθώντας να δημιουργήσουμε ζευγάρια αντιθέσεων, όπως:</p> <p>Ένα τραγουδάκι λέω μαλακά, με τα κουνουράκια το χτυπώ σωστά. Ένα τραγουδάκι λέω δυνατά, με το ταμπουρίνο το χτυπώ σωστά.</p> <p>Μπορούμε να αυτοσχεδιάσουμε χρησιμοποιώντας το σώμα μας ως κρουστό όργανο: δημιουργούμε δύο ομάδες, μία από παιδιά που παίζουν μουσικά όργανα και μία από παιδιά που κρούουν το σώμα τους με ελεύθερη κίνηση στον χώρο.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νχοϊστορία «Καλικαντζαρροσκανταλιές».</p> <p>Ακούμε και τραγουδάμε το δημοτικό τραγούδι Έλα, καραβάκι από τα Κοτύωρα του Πόντου. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού. Σχηματίζουμε δύο κύκλους, έναν μικρότερο μέσα σε έναν μεγαλύτερο. Όλοι κρατιούνται από τα χέρια. Τα παιδιά στον εσωτερικό κύκλο ανεβάζουν και κατεβάζουν τα χέρια περπατώντας. Τα παιδιά στον εξωτερικό κύκλο περπατούν σε αντίθετη φορά, έχουν τα χέρια ψηλά και τα κατεβάζουν ή τα ανεβάζουν. Ένα παιδί γίνεται</p>	

	<p>το καντηλάκι (με λάχνισμα) και περπατά στο εσωτερικό του μέσα κύκλου, ενώ ένα άλλο παιδί γίνεται το καραβάκι (με λάχνισμα επίσης) και περπατά έξω και από τους δύο κύκλους (διδασκαλία: Δ. Μαζαράκη).</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: τον κυρ Βοριά!</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ακούμε το απόσπασμα της «Παρέλασης» από τον Πέτρο και τον Λύκο, κάνοντας αναφορά στις «οικογένειες» των μουσικών οργάνων. Μπορούμε να αντιστοιχίσουμε κάθε ζώο με ένα όργανο. Αποδίδουμε με παντομίμα τον τρόπο παιξίματος των οργάνων. • Σε χαρτί του μέτρου αποδίδουμε με εικαστικό τρόπο κάθε όργανο και το ζωγραφίζουμε με χρώματα της επιλογής μας. Μπορούμε να ντύσουμε με την τεράστια ζωγραφιά έναν τοίχο της τάξης. • Είναι ευκαιρία να μιλήσουμε στα παιδιά για τα χειμωνιάτικα βράδια στην επαρχία και στην πόλη τις εποχές που δεν υπήρχε το ηλεκτρικό ρεύμα. Με λυχνάρια και καντήλια φώτιζαν οι άνθρωποι τη νύχτα και μαζεύονταν στα σπίτια, για να κάνουν παρέα μεταξύ τους, αφού τότε δεν είχαν τηλεόραση. Για να περάσουν την ώρα τους, οι γυναίκες κεντούσαν, έπλεκαν ή έγγνεθαν, τραγουδούσαν όλοι μαζί, έλεγαν παραμύθια, μαντέματα, αλλά και σπαζοκεφαλίες. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Η επικοινωνία άλλοτε και σήμερα, Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα.</i> Γλώσσα: <i>Χωρίς φως.</i> Φυσική Αγωγή: <i>Ο Ήλιος και ο Αέρας.</i> Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Τα παιχνίδια του Αγέρα.</i></p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να συνεργαστούν στα πλαίσια των ομάδων, ώστε να συντονιστούν μεταξύ τους κατά τη φωνητική και την οργανική εκτέλεση των ρυθμικών μοτίβων. Παράλληλα, οι δραστηριότητες θα βοηθήσουν τα παιδιά αναπτύξουν την ικανότητα τους στη ρυθμική απαγγελία και να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στην εκτέλεση ρυθμικών μοτίβων με κρουστά όργανα.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Η ρυθμική απαγγελία και η επαφή με την ποίηση και τον έμμετρο λόγο στοχεύουν στην όσο το δυνατόν καλύτερη ανταπόκριση των παιδιών σε οργανωμένα ρυθμικά μοτίβα τα οποία εκτελούνται και με τη συνοδεία κρουστών οργάνων.</p>

A11	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Σε κλίμα γιορτινό!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εμπεδώσουν τις έννοιες της δυναμικής και του τονικού ύψους. • Να κατανοήσουν τις δυναμικές διαφοροποιήσεις: ff, f, mf, mp, p, pp. • Να μπορούν να απεικονίσουν με δικά τους σύμβολα τις διαβαθμίσεις της δυναμικής και να είναι σε θέση να τις ενσωματώσουν στις μουσικές δραστηριότητες. 	
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πολύχρωμα μπαλόνια • Ταμπουρίνα, κουδουνάκια, κλάβες • Ηχητικά αποσπάσματα μουσικών οργάνων 	<p>ΤΕΤΡΑΛΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Άλεθε, μύλε, άλεθε!</i> Δραστηριότητες για τη διάρκεια και τις δυναμικές.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Επιλέγουμε μουσικό απόσπασμα για ελεύθερη κίνηση των παιδιών στον χώρο και τα παροτρύνουμε να κινηθούν με βάση τις δυναμικές: περπάτημα στις μύτες των ποδιών (piano), βαρύ περπάτημα με ολόκληρο το πέλμα (forte), χτύπημα με τα ακροδάχτυλα (piano), χτύπημα με παλαμάκια (forte). • Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και συζητάμε μαζί τους για τις διαφορές που υπάρχουν στη δυναμική διαφορετικών μουσικών οργάνων. Από τις εμπειρίες και τα ακούσματά τους 	

τα παιδιά μοιράζονται μαζί μας χρήσιμες πληροφορίες. Χωρίζουμε τους ήχους σε δυνατούς και σιγανούς. Στη συνέχεια μοιράζουμε στο καθένα από ένα μπαλόνι.

Μουσική ακρόαση: Ακούμε ηχητικά αποσπάσματα μουσικών οργάνων. Όταν ακούγονται δυνατοί ήχοι, τα παιδιά πετούν τα μπαλόνια ψηλά, παίζοντας μ' αυτά στον αέρα. Όταν ακούγονται σιγανοί ήχοι, τα παιδιά αφήνουν τα μπαλόνια στο πάτωμα και τα «οδηγούν» με τα πόδια. Όταν η μουσική σταματά, αλλάζουν μεταξύ τους συνεχώς μπαλόνια, μέχρι να ακουστεί ξανά κάποιο μουσικό όργανο.

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:

- Δίνουμε στα παιδιά από ένα μουσικό όργανο και υποδουμάστε τον μαέστρο. Όταν στεκόμαστε στο ένα πόδι, η «ορχήστρα» παίζει **σιγά**, ενώ, όταν στεκόμαστε και στα δύο, παίζει **δυνατά**. Όταν αλλάζουμε πόδι, τα παιδιά εξακολουθούν να παίζουν **σιγά**. Στο βαθύ κάθισμα γίνεται **παύση**. Μπορούμε να υποδείξουμε στα παιδιά να μιμούνται τις κινήσεις μας. Για να γίνει το παιχνίδι πιο σύνθετο, χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες που αντιπροσωπεύουν δύο οικογένειες μουσικών οργάνων (πνευστά, κρουστά) και ορίζουμε έναν μαέστρο για κάθε ομάδα (μπορούμε να ορίζουμε ποιες ομάδες ο μαέστρος έχει σειρά δείχνοντας μια ταμπέλα **μουσικού οργάνου** για την κάθε ομάδα: π.χ. φλογέρα για τα πνευστά και τύμπανο για τα κρουστά). Αν ο μαέστρος των κρουστών πατά στο ένα πόδι, οι μουσικοί της συγκεκριμένης ομάδας θα πρέπει να παίζουν **σιγά**. Αν ο μαέστρος των πνευστών πατά και στα δύο πόδια, τα παιδιά που κρατούν αυτά τα όργανα θα πρέπει να παίζουν **δυνατά**. Αν ο μαέστρος των κρουστών είναι σε βαθύ κάθισμα δε θα παράγονται ήχοι (μόνο όμως για τη συγκεκριμένη ομάδα).
- Δύο παιδιά, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει μυστικά ένα όργανο (για παράδειγμα, τύμπανο - ντέφι), στέκονται αντικριστά σχηματίζοντας με τα χέρια τους ενωμένα μια γέφυρα. Τα υπόλοιπα παιδιά περνούν διαδοχικά κάτω από τη γέφυρα με φόρα. Όταν τα παιδιά που σχηματίζουν τη γέφυρα πιάσουν ένα παιδί, το καλούν (ψιθυρίζοντας στο αυτί του) να επιλέξει ένα από τα δύο όργανα. Ανάλογα με την επιλογή του, κατατάσσεται και στην αντίστοιχη ομάδα. Ο τελευταίος μαθητής (ο αποκαλούμενος «κλέφτης») που θα περάσει τη γέφυρα ερωτάται φανερά ποιο όργανο διαλέγει και τότε τα υπόλοιπα παιδιά τραγουδούν τη ρίμα:

Ένα; / Αγάπα με κι εμένα. / Δύο; / Να σ' αγαπώ κι εγώ. / Τρία; / Πάμε και τα τρία. / Τέσσερα; / Εγώ 'φταιξα που σ' έφερα.

Μ' αυτόν τον τρόπο αυτοσχεδιάζουμε φτιάχνοντας αστείες ρίμες με ερώτηση και απάντηση. Στο τέλος του παιχνιδιού όλοι έχουν χωριστεί σε δύο ομάδες μουσικών οργάνων, **τύμπανο** και **ντέφι**. Τα παιδιά λένε τη ρίμα χρησιμοποιώντας **δυνατή φωνή** (forte) για τους αριθμούς και **σιγανή** για τις λέξεις (ρίαπο), ενώ μπορούν να δοκιμάσουν και άλλες παραλλαγές.

Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Καλικάντζαροσκανταλιές». Εισάγουμε βαθμιαία το γιορτινό κλίμα των Χριστουγέννων στην τάξη. Αυτοσχεδιάζουμε με ρυθμικές και μελωδικές ερωτήσεις σε σχέση με τους καλικάντζαρους. Προσέχουμε πάντα πώς τονίζουμε τις λέξεις.

Παίζουμε και τραγουδάμε ρυθμικά τον *Καλικάντζαρο* της Ν. Ατέσογλου:

Είμαι καλικάντζαρος / καλός, κακός και άντζαρος! / Μια βουράω, μια ηηδάω / ό,τι αρπάξω κι ό,τι φάω. / Γιούργια, γιούργια, / πίτες και κουλούρια!

Ακούμε και τραγουδάμε το *Άλεθε, μύλε, άλεθε* της Ελένης Κεφάλου-Χορς (διδασκαλία κίνησης: Ε. Κεφάλου-Χορς). Τραγουδάμε μέχρι τα παιδιά να μάθουν τα λόγια και τη μελωδία. Στη συνέχεια τα παιδιά στέκονται όρθια σε κύκλο και έχουν το δεξί χέρι ανοικτό στο πλάι, ενώ ένα παιδί (με λάχνισμα) στέκεται απέναντί τους και χτυπά τον ρυθμό στο τύμπανο.

1ος και 2ος στίχος: Με το δεξί χέρι τα παιδιά διαγράφουν δύο οριζόντιους κύκλους, δηλαδή διπλώνουν στο ένα μέτρο της μουσικής το δεξί χέρι προς τον θώρακα και στο δεύτερο μέτρο το ανοίγουν στο πλάι, σαν να γυρίζουν μολόπετρα. Ένα παιδί χτυπά τον ρυθμό στο τύμπανο.

3ος και 4ος στίχος: Η ομάδα χτυπά παλαμάκια στον ρυθμό, ενώ το παιδί που μέχρι τώρα χτυπούσε το τύμπανο τραγουδά και δείχνει με το δάχτυλο ένα άλλο παιδί (να φας κι εσύ) και μετά τον εαυτό του (να φάω κι εγώ). Μπορούμε να επαναλάβουμε το παιχνίδι αρκετές φορές.

Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Κουδουνάκια που ηχούν!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Έχουμε ήδη μιλήσει στα παιδιά για τη σπορά. Στη συγκεκριμένη ενότητα είναι ευκαιρία να αναφερθούμε στο πώς γινόταν ο θερισμός στο παρελθόν και στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μετέτρεπαν το στάχυ σε αλεύρι, για να γίνει το ψωμί. Άλλωστε ο μυλωνάς είναι πρόσωπο αναφοράς στις μέρες των Χριστουγέννων, ακόμη και για τους καλικάντζαρους. • Κατά την εναλλαγή των ομάδων μπορούμε να πειραματιστούμε με τις άλλες διαβαθμίσεις, όπως: ff, mf, pp, mp, subito piano, sforzando. • Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι <i>Ντίλι, ντίλι, ντίλι</i>. Υποδεικνύουμε κινήσεις των μελών του σώματος σε συνάρτηση με τους ήρωες του τραγουδιού: ποντικός → δεξί χέρι, γάτα → αριστερό χέρι, σκύλος → δεξί πόδι, λύκος → αριστερό πόδι, κυνηγός → κεφάλι κ.ο.κ. Έτσι θα αναπτύξουμε την ανεξαρτησία των κινήσεων των μελών του σώματος παράλληλα με τη ρυθμική εξάσκηση. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Χριστούγεννα – Πρωτοχρονιά</i>. Γλώσσα: <i>Καλά Χριστούγεννα, Καλή Χρονιά</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Μουσικό μονοπάτι, Ο χορός τού έσωσε τη ζωή</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Οι τηγανίτες του Τραγοπόδη</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Το συγκεκριμένο παιχνίδι αποτελεί πρόκληση για τον διδάσκοντα, για να μπορέσει να αναστοχαστεί τις προσωπικές του ικανότητες στη διεύθυνση και την εμπύκωση των ομάδων (μέσω του παιχνιδιού), καθώς και στη μεταδότηση των λεπτών μουσικών εννοιών, όπως αυτές των δυναμικών διαφοροποιήσεων.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Στο τέλος της ώρας μπορούμε να αφιερώσουμε λίγο χρόνο, για να προβούμε σε ατομικές ερωτήσεις σε σχέση με την ορολογία των δυναμικών. Επίσης, μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να κατατάξουν τα όργανα ανάλογα με το ποια παίζουν δυνατά και ποια σιγά, με βάση τη συγκεκριμένη μουσική ακρόαση.</p>

Α12	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Κάλαντα, καλαντίσματα		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν να ταυτίζουν απλά ρυθμικά μοτίβα με τον ρυθμό λέξεων. • Να εκτελέσουν με τη φωνή απλά ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα. • Να μάθουν να τραγουδούν με ρυθμική και τονική ακρίβεια. • Να αναπτύξουν την αυτοπεποίθησή τους, αυτοσχεδιάζοντας. 		
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Κρουστά όργανα τάξης • Κουτί από παπούτσια • Ηχητικά αποσπάσματα με κάλαντα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<i>Τρέχα, καλικαντζαράκι!</i>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και τα προτρέπουμε να αυτοσχεδιάσουν παριστάνοντας τις φωνές και τις κινήσεις των καλικάντζαρων με σβούρες, αλληλοπειράγματα, τσιριχτές φωνούλες, αστεία γέλια κτλ. Τα προτρέπουμε να κινηθούν ελεύθερα παριστάνοντας τους καλικάντζαρους και να σκεφτούν «ζημιές» που θα μπορούσαν να κάνουν (π.χ.: να ανακατέψουν τις σελίδες του βιβλίου της δασκάλας, να μηπεδέψουν τις τσάντες τους κ.ά.). Μπορούμε να παίξουμε κι ένα παιχνίδι: με λάχνισμα βγαίνει ένα παιδί έξω από την τάξη. Τα υπόλοιπα <i>καλικαντζαράκια – μαθητές</i> ανακατεύουν τα πράγματα μέσα στην τάξη. Όταν το παιδί επιστρέψει στην τάξη, προσπαθεί να μαντέψει τι άλλαξαν οι καλικάντζαροι – μαθητές, οι οποίοι θα τον βοηθήσουν σ' αυτό με το τραγούδι τους: όταν το παιδί πλησιάζει τα σημεία που έχουν υποστεί 		

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>αλλαγές, το τραγούδι δυναμώνει ενώ, όταν το παιδί απομακρύνεται, η ένταση του τραγουδιού μειώνεται.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά σχηματίζουν ζευγαράκια και αποφασίζουν σιωπηλά ποια σκανταλιά θα παρουσιάσουν με παντομίμα στους συμμαθητές τους. Τα υπόλοιπα παιδιά θα πρέπει να μαντέψουν ποια σκανταλιά έχει στο μυαλό του το ζευγάρι. <p>Μουσική ακρόαση: <i>Κάλαντα Χριστουγέννων Σάμου, Κάλαντα Χριστουγέννων Μετσόβου.</i></p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο και κρατούν τα αυτοσχέδια όργανα που έχουν ήδη φτιάξει. Στο κέντρο του κύκλου αφήνουμε τα κρουστά της τάξης. Προτρέπουμε τα παιδιά να σκεφτούν με ποιον τρόπο θα αναπαραστήσουν τους ήχους από τις σκανταλιές τους, (π.χ.: πιάτα για... σπάσιμο πιάτων, κουδουνάκια για... το κατέβασμα από το τζάκι, σφυρίχτρα... για τον συνθηματικό τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν μεταξύ τους κτλ.). Τους δίνουμε όσο περισσότερα ερεθίσματα μπορούμε, για να αξιοποιήσουν όλα τα μουσικά όργανα.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα <i>Κάλαντα Χριστουγέννων Σάμου</i> και τη <i>Σούρβα, σούρβα</i>, πρωτοχρονιάτικα κάλαντα Θράκης. Τραγουδάμε τα κάλαντα της Σάμου και τα συνοδεύουμε με κρουστά. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια από τα κάλαντα της Θράκης και επιμένουμε στη σωστή άρθρωση των λέξεων και των καταλήξεων. Μιλάμε στα παιδιά για τις ντοπιολαλιές, εξηγώντας τις λέξεις για τις οποίες έχουν απορίες.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Καλικαντζαρσκανταλιές». Αφηγούμαστε θρύλους για τους καλικάντζαρους που θέλουν να κόψουν το δέντρο της Γης, δείχνουμε εικόνες και φτιάχνουμε κατάλογο με όλες τις σκανταλιές που μπορούν να κάνουν τα παιδιά.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: <i>Ξύστρα από χάντρες</i> και <i>μικρό τύμπανο!</i> Τραγουδάμε ρυθμικά και παίζουμε στο τύμπανό μας <i>Το κουτί</i> της Ν. Ατέσογλου:</p> <p style="text-align: center;"><i>Το κουτί, το κουτί / είν' φτιαγμένο από χαρτί. Το κουτί, κουτί, κουτάκι / το χτυπώ σαν τυμπανάκι!</i></p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Παιχνίδια με την μπάλα: Προτρέπουμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο ενώ εμείς στεκόμαστε στη μέση και τραγουδάμε. Πετάμε την μπάλα στο πάτωμα με δύναμη, ώστε με αναπήδηση να κατευθυνθεί προς το πρώτο παιδί του κύκλου. Το παιδί πρέπει να πετάξει την μπάλα πίσω σ' εμάς σύμφωνα με τον ρυθμό της μουσικής. Τα παιδιά «μπαίνουν» γρήγορα στον ρυθμό του παιχνιδιού. Η μπάλα στέλνεται από κάθε παιδί πίσω σ' εμάς κι εμείς, με τη σειρά μας, πετάμε την μπάλα σε κάθε παιδί ξεχωριστά, ώσπου η μπάλα να κάνει τον γύρο του κύκλου. Προχωρούμε σε παραλλαγές του παιχνιδιού, φροντίζοντας η μπάλα να ακολουθεί τη μουσική, χωρίς να πέσει κάτω.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Χριστούγεννα – Πρωτοχρονιά</i>. Γλώσσα: <i>Καλά Χριστούγεννα, Καλή Χρονιά</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Μουσικό μονοπάτι, Ο χορός τού έσωσε τη ζωή</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Οι τηγανίτες του Τραγοπόδη</i>. Μαθηματικά: <i>Μοτίβα</i>. Εικαστικά: <i>Το ραντεβού των σκουπιδιών</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Ο συνδυασμός των δραστηριοτήτων στοχεύει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων φωνητικού αυτοσχεδιασμού των παιδιών, στην επικοινωνία τους με τα άλλα μέλη της ομάδας και τον παιδαγωγό, αλλά και στη συναισθηματική απελευθέρωση και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Θα πρέπει να διαπιστώσουμε εάν μέσα από τις δραστηριότητες οι μαθητές θα αναπτύξουν την ικανότητα να ταιριάζουν λέξεις και φράσεις με ρυθμικά ή/και μελωδικά μοτίβα.</p>

Α13	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ελληνικό δωδεκάμερο		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να προετοιμάσουν τη χριστουγεννιάτικη γιορτή. • Να γνωρίσουν ελληνικά ήθη και έθιμα του δωδεκαήμερου. • Να τραγουδήσουν κάλαντα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. 		
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Υφασμάτινο σακούλι • Καρτελάκια χάρτινα από κανσόν • Μαγκαδόροι 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Μπορείς να βρεις τα δώρα;</i> Αντιστοίχιση πηκτικών αποσπασμάτων και κουτιών.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Ένα παιδί, «ο αρχηγός καλικάντζαρος», γυρνά έξω από τον κύκλο με ένα σακούλι τραγουδώντας ρυθμικά το τραγούδι <i>Ο καλικάντζαρος</i>, το οποίο τα παιδιά έχουν ήδη μάθει. Όταν «ο αρχηγός καλικάντζαρος» διαλέξει ένα παιδί και του ρίξει το σακούλι, αυτό πρέπει να τον κυνηγήσει και, αν τον πιάσει, να πάρει τη θέση του αρχηγού. Κατά τη διάρκεια του κυνηγητού η ομάδα τραγουδά:</p> <p style="text-align: center;"><i>Γιούργια, γιούργια, πίτες και κουλούρια!</i></p> <p>Στη συνέχεια τα παιδιά μπορούν να συνοδεύσουν ρυθμικά το τραγούδι με τα κρουστά όργανα.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Αθηναϊκά κάλαντα, Κάλαντα της Κρήτης, Κάλαντα Χριστουγέννων Σάμου, Σούρβα, σούρβα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα Θράκης.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Τραγουδάμε με τα παιδιά όλα τα κάλαντα με τη συνοδεία των κρουστών μας. Εξηγούμε ότι ανά την Ελλάδα υπάρχουν διαφορετικά ήθη και έθιμα για το χρονικό διάστημα των δώδεκα ημερών από τα Χριστούγεννα ως τα Θεοφάνεια. Επιλέγουμε συγκεκριμένα έθιμα, για να τα παρουσιάσουμε στη γιορτή μας: τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά λένε τα κάλαντα κρατώντας φαναράκι, για να τους δείχνει τον δρόμο, ή κρατώντας ξύλο (ματσούκα), για να απομακρύνουν τους σκύλους, και, ασφαλώς, τα μουσικά όργανα με τα οποία θα συνοδεύσουν το τραγούδι τους. Ειδικά για τα <i>Σούρβα, σούρβα</i>, τα παιδιά θα πρέπει να έχουν και ένα κλαδί με φύλλα, με το οποίο θα «χτυπήσουν» τη μέση του νοικοκύρη που θα τους ανοίξει την πόρτα του σπιτιού του, για καλή υγεία. Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι <i>Άλεθε, μύλε, άλεθε</i>, για να θυμίσουμε στα παιδιά τη διαδικασία προετοιμασίας του παραδοσιακού χριστόψωμου. Δραματοποιούμε το έθιμο για «το κέρασμα της βρύσης» (ηπειρώτικο έθιμο), με ομάδα κοριτσιών τα οποία είναι αμίλητα και πηγαίνουν στη «βρύση» (ομάδα αγοριών με <i>Μουσική των νερών</i>), για να γεμίσουν το κανάτι. Εξηγούμε ότι μ' αυτό το νερό οι νοικοκυρές θα φτιάξουν το προζύμι για όλη τη χρονιά, το οποίο αποτελεί βασικό συστατικό για τις πίτες και τα ψωμιά. Όλα τα παιδιά λένε ρυθμικά: <i>Χριστός γεννιέται, το φως ανεβαίνει, / το προζύμι για να γένει</i>.</p> <p>Αναπαριστούμε τους ήχους για την ημέρα των Φώτων, μοιράζοντας ρόλους στα παιδιά: <i>κόκορας</i> = ξεκινά η μέρα, <i>κουδουνάκια</i> = θυμιατήρι του παπά, <i>ποδοβολητά</i> = οι καλικάντζαροι που τρέχουν για να φύγουν.</p> <p>Επεξεργαζόμαστε μουσικοκινητική δραστηριότητα για τον <i>Παγανό</i> (καλικάντζαρο). Τα παιδιά χορεύουν το ρυθμικό τραγούδι με πηδηματάκια, με ζωηρές και αστείες φωνές, με γονατίσματα και με περιπαχτικές κινήσεις:</p> <p style="text-align: center;"><i>Η πίτα που εφάγαμε ήταν κολοκυθένια κι ο φούρνος που την έψησε ήτανε μαρμαρένιος. Τζούμπα, τζούμπα, πάπα, ραμ! Ράμπα, ράμπα, ράπα, παμ!</i></p> <p>Δραματοποίηση από τα παιδιά της πχοϊστορίας που έχουμε ήδη επεξεργαστεί.</p>		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μπορούμε να δώσουμε στα παιδιά ακόμα και χαρτοκοπτική από τον φάκελο «Το ελληνικό δωδεκάημερο» (έκδοση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Μουσείου Μπενάκη), όπως επίσης και ένα χάρτινο ομοίωμα από καραβάκι το οποίο κρατούσαν παλιότερα στα νησιά τα παιδιά όταν έλεγαν τα κάλαντα. Η συγκεκριμένη ενότητα αποτελεί σύνοψη δραστηριοτήτων οι οποίες θα γίνουν για την προετοιμασία της χριστουγεννιάτικης γιορτής του σχολείου και θα πρέπει να μας απασχολήσει περισσότερο χρόνο. Επεξήγηση σχετικά με το τετράδιο εργασιών: Τα παιδιά ακούν σύντομα αποσπάσματα μουσικών κομματιών, σε καθένα από τα οποία ακούγεται ένα διαφορετικό μουσικό όργανο να παίζει σόλο. Για παράδειγμα, για το κόκκινο κουτί ακούμε ηχητικό απόσπασμα με μαράκες, για το πράσινο κουτί ακούμε απόσπασμα με τύμπανα, για το μπλε κουτί ακούμε απόσπασμα με τρομπέτα, για το άσπρο κουτί ακούμε απόσπασμα με βιολί και για το κίτρινο κουτί ακούμε απόσπασμα με φλάουτο.
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Τα σύμβολα και οι τελετουργίες του ελληνικού λαού για το χριστουγεννιάτικο δωδεκάημερο θα μπορούσαν να αποτελέσουν το αντικείμενο των ενοτήτων για τον μήνα Δεκέμβριο σε συνδυασμό με μουσικές δραστηριότητες, ήθη και έθιμα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Ας μην ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια εορταστική περίοδο, την οποία παραδοσιακά ο λαός δεν τη βίωνε αποσπασματικά και μεμονωμένα, όπως εμείς σήμερα, αλλά συμμετείχε σ' αυτή μέσα από μια συνεχή τελετουργική διαδικασία ενός ολόκληρου δωδεκάημερου.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τα διάφορα κάλαντα από όλες τις περιοχές της Ελλάδας αποτελούν ευκαιρία για την καλλιέργεια της ιστορικής μνήμης και την ανάπτυξη της μουσικότητας των παιδιών. Επιπλέον, οι διαφορετικές μελωδίες, οι διαφορετικοί ρυθμοί και οι ντοπιολαλιές ενισχύουν την επικοινωνία καθώς πολλά από τα παιδιά μοιράζονται τις εμπειρίες τους τόσο με τους συμμαθητές τους όσο και με το οικογενειακό τους περιβάλλον.

A14	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο χιονάνθρωπος που δεν ήθελε να λιώσει	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> Να μάθουν να ανταποκρίνονται στον ρυθμό με κίνηση. Να μάθουν να προσανατολίζονται στον χώρο σωστά. Να αντιληφθούν την έννοια του τέμπο. Να μάθουν να συνοδεύουν το τραγούδι τους χτυπώντας τον ρυθμό. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> Ο χορός της ζαχαρένιας νεράιδας του I.P. Tchaikowsky Ο χορός των σπαθιών του A. Khachaturian Συρτάκι του Μ. Θεοδωράκη Ραβδάκι 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΜΑΘΗΤΗ
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο, ενώ ακούγεται μουσική που έχουμε επιλέξει. Όταν η μουσική σταματήσει, τα παιδιά τρέχουν στο σημείο που έχουμε υποδείξει ενώ νοντας συγκεκριμένα μέλη του σώματός τους. Βάζουμε μουσική. Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο σύμφωνα με τον ρυθμό της μουσικής. Ένα ή δύο παιδιά κρατούν στο χέρι τους ένα ραβδάκι και γίνονται «μάγοι». Κάθε φορά που σταματά η μουσική, όλα τα παιδιά μένουν ακίνητα, μέχρι ο «μάγος» να αγγίξει με το ραβδί κάποιο σημείο του σώματός τους. Τότε το παιδί κινεί το μέλος του σώματος που άγγιξε ο «μάγος», μέχρι να ξαναρχίσει η μουσική (αν ο «μάγος» αγγίξει το παιδί με επαναλαμβανόμενες γρήγορες κινήσεις, τότε αυτό κουνά με ανάλογο ρυθμό το μέλος του σώματός του. 	
		Τα χρώματα... τρέχουν! Ζωγραφίζουμε με χρώματα τις δυναμικές.

Όταν ο «μάγος» αγγίξει το παιδί αργά και με μία μόνο κίνηση, τότε αυτό κουνά αργά το μέλος του σώματός του). Επίσης, ο «μάγος» μπορεί να αγγίξει το παιδί με επιταχυνόμενο ρυθμό ή με επιβράδυνση. Το άγγιγμα του «μάγου» θα πρέπει να γίνεται με αργές κινήσεις, για να ανταποκριθεί το παιδί στο αργό τέμπο, αλλά και με γρήγορες κινήσεις για το γρήγορο τέμπο.

Μουσική ακρόαση: Ακούμε μουσικά αποσπάσματα από τα έργα *Ο χορός της ζαχαρένιας νεράιδας*, *Ο χορός των σπαθιών* και *Συρτάκι*, εστιάζοντας τόσο στη διαφορά **γρήγορου** και **αργού** ρυθμού όσο και στην κατανόηση της ρυθμικής έννοιας του **accelerando** και του **ritardando**.

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:

- Μοιράζουμε στα παιδιά διαφανή χρωματιστά τετράγωνα μαντίλια. Είναι σημαντικό να υπάρχουν δύο από κάθε χρώμα. Ζητάμε από τα παιδιά να μας δείξουν τι μπορούν να κάνουν με το μαντίλι που πήραν (άλλα παιδιά θα το κάνουν κασκόλ, άλλα ποδιά, άλλα φόρεμα. Ορισμένα παιδιά θα κάνουν ότι το σιδερώνουν, άλλα θα το δέσουν στο πόδι τους, σαν να έχουν κτυπήσει). Προτρέπειμε όλη την ομάδα να μιμηθεί την επιλογή κάθε παιδιού. Στη συνέχεια παίζουμε στο τύμπανο διάφορα ρυθμικά μοτίβα και, όταν σταματάμε, πρέπει κάθε παιδί να βρει το ζευγάρι του, δηλαδή αυτόν που έχει μαντίλι του ίδιου χρώματος. Όταν ξαναρχίσει το τύμπανο, πρέπει τα δυο παιδιά να πιαστούν χέρι χέρι και να κινηθούν μαζί στον χώρο. Όταν το τύμπανο σταματήσει ξανά, τα παιδιά χωρίζουν και πάλι.
- Μοιράζουμε στα παιδιά μαντίλια τεσσάρων χρωμάτων. Κάθε χρώμα αντιστοιχεί και σε μία από τις έννοιες που έχουμε δείξει: *αργά*, *γρήγορα*, *επιτάχυνση*, *επιβράδυνση*. Τα παιδιά του πράσινου χρώματος, για παράδειγμα, σχηματίζοντας ζευγάρια, χορεύουν γρήγορο χορό στο ανάλογο ρυθμικό κάλεσμά μας, τα παιδιά του κίτρινου χρώματος χορεύουν αργό χορό κ.ο.κ. Θα ήταν σκόπιμο να δώσουμε στις ομάδες τιμητικούς τίτλους, όπως: *αργοί* - *άρχοντες*, *γρήγοροι* - *αετοί*, *ομάδα επιβράδυνσης* - *σοφοί*, *ομάδα επιτάχυνσης* - *πύραυλοι*.
- Διαβάζουμε στα παιδιά την ιστορία *Ο χιονάνθρωπος που δεν ήθελε να λιώσει* του Μάνου Κοντολέοντος. Εντοπίζουμε τα σημεία αναφοράς για ηχογόνες πηγές και ζητάμε από τα παιδιά να τα κατατάξουν σε κατηγορίες (ήχοι της πόλης, του δάσους, της θάλασσας κτλ.).

Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι *Ο χειμώνας της Π. Ματέυ* (διδασκαλία: Ν. Ατέσογλου). Αφού μάθουμε τα λόγια του τραγουδιού, σχηματίζουμε κύκλο με τα παιδιά και «παίζουμε» το τραγούδι:

<i>A, a, a!</i>	<i>παλαμάκια (clapping)</i>	→ <i>τύμπανα</i>
<i>Αρχίζ' η παγωνιά!</i>	<i>κτυπήματα στους μηρούς (patching)</i>	→ <i>κλάβες</i>
<i>Πάει ο ήλιος... τυλίγει.</i>	<i>τρέξιμο στη δεξιά φορά του κύκλου</i>	→ <i>κουδουνάκια</i>
<i>Ου, ου, ου!</i>	<i>κλειστές παλάμες στο στόμα</i>	→ <i>τύμπανα</i>
<i>Το κρύο πάει παντού!</i>	<i>αγκαλιάζουμε το σώμα και τρίβουμε τα μπράτσα</i>	→ <i>κλάβες</i>
<i>Τα χεράκια ξυλιασμένα</i>	<i>τρίβουμε τις παλάμες</i>	→ <i>κουδουνάκια</i>
<i>και τα πόδια παγωμένα.</i>	<i>κτυπάμε τα πόδια ρυθμικά</i>	→ <i>κουδουνάκια</i>
<i>Ω, ω, ω!</i>	<i>πήδημα επιτόπου</i>	→ <i>τύμπανα</i>
<i>Ζεστά που θα ντυθώ!</i>	<i>ντυνόμαστε με παντομίμα</i>	→ <i>κλάβες</i>
<i>Έξω... θα τρέξω</i>	<i>τρέξιμο στη δεξιά φορά του κύκλου</i>	→ <i>κουδουνάκια</i>
<i>και... παίζω.</i>	<i>σκύβουμε, «πιάνουμε χιόνι»</i>	→ και... το πετάμε!

Όταν όλοι μάθουν την κίνηση, χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες, από τις οποίες η μία χορεύει και η άλλη αποτελεί την «ορχήστρα». Η «ορχήστρα» των κρουστών συνοδεύει ρυθμικά τα επιφωνήματα με τύμπανα, ενώ τις φράσεις «αρχίζ' η παγωνιά», «το κρύο πάει παντού» και «ζεστά που θα ντυθώ» τις συνοδεύει με κλάβες. Τον γ' και τον δ' στίχο κάθε στροφής η «ορχήστρα» τους συνοδεύει με κουδουνάκια.

Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: ένα... *χορδόκουτο!*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μοιράζουμε τα μαντίλια στα παιδιά και, ενώ ακούμε μουσική, κουνάμε τα μαντίλια στον ρυθμό της. Όταν σταματήσει η μουσική, τα παιδιά πετούν τα μαντίλια στη μέση του κύκλου. Συζητάμε για τη «ζωγραφιά» που δημιουργήθηκε στο πάτωμα. Επινοούμε μαζί με τα παιδιά μια συμβολική σημειογραφία για τους χτύπους, όπως: χρωματιστούς κύκλους, κουμπιά, καπάκια από μπουκάλια, κύκλους από τσόχα. Τα ενθαρρύνουμε να χρησιμοποιήσουν τα παραπάνω υλικά για να συμβολίσουν το περπάτημα, το τρέξιμο, τα επιτόπου πηδήματα σε επιφάνειες κανσόν, δημιουργώντας πρωτότυπες εικονικές αναπαραστάσεις. Επίσης, μπορούμε να σχηματίσουμε με τα μαντίλια μια «ρυθμική παρτιτούρα»: μαντίλια τοποθετημένα αραιά → αργά, μαντίλια τοποθετημένα κοντά → γρήγορα, από αραιά σε πυκνά → επιτάχυνση, από πυκνά σε αραιά → επιβράδυνση. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: Πώς μετράω τον χρόνο; Μαθηματικά: Σύγκριση και εκτίμηση ποσοτήτων. Φυσική Αγωγή: Με ενωμένα τα μέλη του σώματος, Παίζω και χορεύω τον ρυθμό, Τα πρώτα μουσικά όργανα. Εικαστικά: Πάνω, κάτω, δεξιά, αριστερά... Μια πόλη σε ρυθμό. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: Ο χιονάνθρωπος.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Στη συγκεκριμένη ενότητα θα πρέπει να αφιερώσουμε περισσότερα μαθήματα, καθώς τα παιδιά θα πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνουν το τέμπο. Οι δραστηριότητες θα πρέπει να μας δίνουν τη δυνατότητα να συντονίζουμε τις κινήσεις του σώματος και να ανταποκρινόμαστε ανάλογα στον ρυθμό.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Η ανταπόκριση των παιδιών στις δραστηριότητες επιβεβαιώνει τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά καταφέρνουν να επαναλάβουν ρυθμικές φράσεις και μουσικές ιδέες.

A15	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ώρα για παραμύθια!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν να συνοδεύουν ένα τραγούδι με ένα απλό ρυθμικό οσινάτο. • Να μιμηθούν φυσικούς ήχους από το περιβάλλον. • Να ασκηθούν στην πειθαρχία της ομάδας, έτσι ώστε να παίζουν τα μουσικά όργανα την κατάλληλη στιγμή. • Να αναπτύξουν ικανότητα ελέγχου των ήχων σε μια ποικιλία μουσικών οργάνων. • Να μάθουν να αναγνωρίζουν εικονικές αναπαραστάσεις απλών ρυθμικών μοτίβων. • Να δημιουργήσουν μια εικονική αναπαράσταση ενός απλού ρυθμικού μοτίβου χρησιμοποιώντας μη συμβατικά σύμβολα. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Χειμώνας (β΄ μέρος, largo) από το 4ο κοντσέρτο του Vivaldi σε F minor • Ηχοθήκη, θεματικό δίκτυο ΚΠΕ Πορόιων, Σέρρες • Κρουστά όργανα, αυτοσχέδια μουσικά όργανα και ιδιόφωνα αντικείμενα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Έχουμε σκορπίσει στο πάτωμα της τάξης χρωματιστά χαρτιά A4. Παίζουμε το ηχητικό απόσπασμα Χειμώνας (β΄ μέρος, largo) από το 4ο κοντσέρτο του Vivaldi σε F minor. Κινούμαστε ελεύθερα στον χώρο, γύρω από τα χρωματιστά χαρτιά. Όταν η μουσική σταματήσει, προτρέπειμε τα παιδιά να επιλέξουν ένα χρώμα της αρεσκείας τους και ζητάμε να ζωγραφίσουν χαρακτηριστικά χειμωνιάτικα θέματα όπως: κλαδιά που σπάνε, αέρας, βροντές, βροχή, ζώα και πουλιά του δάσους, πατήματα στο χιόνι, ξύλα που καίνε στο τζάκι. Μετά την ολοκλήρωση της εργασίας συγκεντρώνουμε τις ζωγραφιές σε ένα κουτί, το οποίο έχουμε ονομάσει «το κουτί του κρυμμένου ήχου».</p>	
		<p>Παίζω... εικόνες! Εκτέλεση ρυθμικής παρτιτούρας με μη συμβατική σημειογραφία.</p>

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική ακρόαση: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και αναπαριστούμε με τις φωνές μας όλους τους παραπάνω ήχους που θεωρούμε ότι μας θυμίζουν τη φύση τον χειμώνα. Ακούμε ανάλογα ηχητικά αποσπάσματα.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Βάζουμε στο κέντρο του κύκλου «το κουτί του κρυμμένου ήχου» και ένα καλάθι με διάφορα κρουστά όργανα και άλλα ηχογόνα αντικείμενα (λάστιχο, χαρτί, σωλήνες από χαρτί, πλαστικό σωλήνα, πέτρα, πλαστικά ποτήρια κ.ά.). Εκτός καλάθιού έχουμε αφήσει μια σειρά από άλλα κρουστά όργανα, για να παίξουμε μ’ αυτά στη συνέχεια. Ζητάμε από τα παιδιά να κλείσουν τα μάτια τους και να ανοίξουν τα χέρια τους. Αφήνουμε στα χέρια κάθε παιδιού από ένα κρουστό όργανο και εκείνο προσπαθεί να ανακαλύψει ποιο είναι. Στη συνέχεια ζητάμε από κάθε παιδί, που εξακολουθεί να έχει τα μάτια κλειστά, να ακούσει και να επαναλάβει το ρυθμικό μοτίβο που παίξαμε με το ανάλογο όργανο. Το παιδί που καταλαβαίνει ότι ο ήχος ανήκει στο όργανο που κρατά επαναλαμβάνει, μετά από συγκεκριμένη οδηγία, το ρυθμικό μοτίβο. Κάθε φορά που ένα παιδί βρίσκει το μουσικό όργανο και το ρυθμικό μοτίβο που ακούει, του λέμε να ανοίξει τα μάτια. • Στη συνέχεια εστιάζουμε την προσοχή μας στο «κουτί». Βγάζουμε τις ζωγραφιές/κάρτες των παιδιών και τις αναποδογυρίζουμε. Με λάχνισμα, ένα παιδί κάθε φορά επιλέγει μια ζωγραφιά/κάρτα και αναπαριστά τον ήχο του ζώου ή του πουλιού που βλέπει. Τα υπόλοιπα παιδιά πρέπει να βρουν σε τι αντιστοιχεί ο ήχος που ακούν. <p>Επεξεργαζόμαστε την ιστορία <i>Ο χιονάνθρωπος που δεν ήθελε να λιώσει</i>, προσπαθώντας να ζωντανέψουμε το παραμύθι ηχητικά.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παιχνιδιότραγουδο <i>Έβγα, ήλιε</i> από τον Μαραθόκαμπο Σάμου (διδασκαλία κίνησης: Μαζαράκη, Χορς, Δημητράτου). Καθώς τα παιδιά γνωρίζουν ήδη τη μελωδία από το <i>Βρέξε, βρέξε, Παναγιά</i>, εύκολα θα μάθουν και τα λόγια του τραγουδιού. Τα παιδιά σχηματίζουν δύο κύκλους, τον έναν μέσα στον άλλον: κρατιούνται με τα χέρια ψηλά στον έναν κύκλο και με τα χέρια χαμηλά στον άλλον. Στον εσωτερικό κύκλο τα παιδιά θα πρέπει να στέκονται ελαφρώς σκυμμένα. Περπατάνε στη φορά του κύκλου δεκαέξι βήματα τραγουδώντας και «πατώντας» τις συλλαβές (στον 1ο και τον 3ο στίχο ο εξωτερικός κύκλος) και το ίδιο στην αντίθετη φορά (στον 2ο και τον 4ο στίχο ο εσωτερικός κύκλος).</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Τετράδιο εργασιών: Τα παιδιά «διαβάζουν» τις εικονικές αναπαραστάσεις των ρυθμικών μοτίβων λέγοντας ρυθμικά και τις αντίστοιχες λέξεις:</p> <p style="text-align: center;">μή – λο = ♩ ♩ α χλά – δι = ♩ ♩ κα – στα νά – κια = ♩ ♩</p> <p>Μπορούμε να φωτοτυπήσουμε και να μεγεθύνουμε τις εικονικές αναπαραστάσεις, φτιάχνοντας καρτέλες ρυθμικής ανάγνωσης. Οι ρυθμικές καρτέλες θα χρησιμοποιηθούν από όλη την τάξη (εμείς δείχνουμε τις καρτέλες και τα παιδιά εκτελούν με τη φωνή, απαγγέλλοντας ρυθμικά τις αντίστοιχες λέξεις, με ηχηρές κινήσεις του σώματος ή/και με τα μουσικά όργανα).</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα</i>. Γλώσσα: <i>Κοντά στο τζάκι</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Το άλμπουμ με τις φωτογραφίες της γιαγιάς</i>. Εικαστικά: <i>Ένας πίνακας μπορεί να είναι και ένα όνειρο</i>;</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να οργανώνουν ήχους σε ποικιλία σχημάτων, να επαναλαμβάνουν τις μουσικές ιδέες, αλλά και να μιμούνται τις ιδέες των άλλων.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Θα πρέπει να αξιολογήσουμε το κατά πόσο τα παιδιά θα αντιληφθούν τις ρυθμικές αξίες του τετάρτου και του ογδόου. Οι δραστηριότητες μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο εξοικείωσης των παιδιών με τη μη συμβατική μουσική σημειογραφία, αλλά και να δώσουν ευκαιρίες για συνεργασία και αλληλεπίδραση στα πλαίσια των ομάδων.</p>

A16	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Δάχτυλα σε δράση!		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να προσεγγίσουν με συστηματικό τρόπο τις ρυθμικές αξίες του τετάρτου και του ογδούου. • Να εξοικειωθούν με απλά ρυθμικά μοτίβα. • Να μάθουν να εκτελούν ρυθμικά μοτίβα συγχρόνως με άλλους και να ανταποκρίνονται κατάλληλα στις οδηγίες. • Να διακρίνουν τους ήχους διάφορων μουσικών οργάνων. • Να μάθουν να αναγνωρίζουν εικονικές αναπαραστάσεις απλών ρυθμικών μοτίβων. 		
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Χαρτόνι • Μαρκαδόροι • Κρουστά όργανα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Ρυθμικές καρτέλες</i> Τα παιδιά, βοηθούμενα από εμάς, εκτελούν το ρυθμικό μοτίβο που απεικονίζεται σε κάθε εικόνα, αρχικά με ηχηρές κινήσεις του σώματος και στη συνέχεια με κρουστά όργανα.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Παίζουμε <i>τέταρτα</i> (♩) και <i>όγδοα</i> (♫). Ζητάμε από τα παιδιά στο άκουσμα των <i>τετάρτων</i> να περπατούν μόνα τους στον χώρο, ενώ στο άκουσμα των <i>ογδών</i> να γίνονται ζευγάρια. Στη συνέχεια τα παιδιά χωρίζονται σε δύο αντικριστές ομάδες. Η Α΄ ομάδα κάνει κινήσεις (κάθε παιδί αυτόνομα), ενώ η Β΄ ομάδα παίζει τον ρόλο του καθρέφτη. Μόλις χτυπήσουμε το ντέφι, κάθε παιδί πρέπει να κάνει ένα βήμα δεξιά, και έτσι σχηματίζονται διαφορετικά ζευγάρια. Όταν τα παιδιά αλλάζουν ομάδα, αντιστρέφονται και οι ρόλοι.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακόμει το ηχητικό απόσπασμα <i>Spielstück Allegro</i> από το έργο <i>Musica Poetica</i> του C. Orff. Παίζουμε με ηχηρές κινήσεις μαζί με τα παιδιά τα <i>τέταρτα</i> και τα <i>όγδοα</i>. Στη συνέχεια χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Οι ρυθμικές αξίες των <i>ογδών</i> και των <i>τετάρτων</i> εναλλάσσονται.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μοιράζουμε στα παιδιά κλάβες και τύμπανα (αν δεν έχουμε τύμπανα, χρησιμοποιούμε τα κουτιά παπουτσιών που έχουμε κατασκευάσει σε προηγούμενο μάθημα ως αυτοσχέδια τύμπανα). Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ομάδες. Η Α΄ ομάδα παίζει <i>τέταρτα</i> ενώ η Β΄ ομάδα παίζει <i>όγδοα</i>. Στην αρχή, παίζουν χωριστά, όταν όμως διαπιστώσουμε ότι κάθε ομάδα κρατά σταθερά τον ρυθμό της, ζητάμε να παίξουν ταυτόχρονα. • Κρατάμε στα χέρια μας δύο μεγάλες καρτέλες. Στη μία είναι ζωγραφισμένο το <i>τέταρτο</i> και στην άλλη το <i>όγδοο</i>. Όταν σηκώνουμε την καρτέλα με το <i>όγδοο</i> τα παιδιά παίζουν <i>όγδοα</i> ενώ, όταν σηκώνουμε την καρτέλα με τη ρυθμική αξία του <i>τετάρτου</i>, παίζουν <i>τέταρτα</i>. • Μοιράζουμε χαρτόνια και μαρκαδόρους, ώστε κάθε παιδί να έχει από δύο καρτελάκια, <i>όγδοο</i> και <i>τέταρτο</i>, τα οποία θα ζωγραφίσει μόνο του. Στη συνέχεια παίζουμε με γρήγορες εναλλαγές <i>τέταρτα</i> και <i>όγδοα</i> και τα παιδιά σηκώνουν το αντίστοιχο καρτελάκι. Ονομάζουμε τα <i>τέταρτα</i> Τα και τα <i>όγδοα</i> Τι-τι. Διευκρινίζουμε στα παιδιά ότι το ζευγάρι <i>ογδών</i> Τι-τι (♫) αποτελείται από δύο ξεχωριστούς ήχους και επιμένουμε να το χτυπούν σωστά. • Συνοδεύουμε με τα κρουστά όργανα το ηχητικό απόσπασμα από το έργο <i>Musica Poetica</i> που ακούσαμε. • Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Τους δίνουμε από δύο δίστιχα με γλωσσοδέτες, ανίγματα ή παροιμίες, όπως: <ol style="list-style-type: none"> 1. Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα (γνωμικό). 2. Πίτα σπανακόπιτα, σπανακολαδόπιτα (γλωσσοδέτης). 3. Γαϊδουρίτσα φορτωμένη στη σπηλίτσα πάει και μπαίνει. (Τι είναι; Το κουτάλι.) 4. Ανεβαίνει, κατεβαίνει, το ζωνάρι λύνει, δένει. (Τι είναι; Ο κουβάς του πηγαδιού.) <p>Κατόπιν δίνουμε στα παιδιά διάφορα ρυθμικά μοτίβα, όπως:</p> <p>(♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩) (♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩) (♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩)</p> <p>και τους ζητάμε να συνδυάσουν τον λόγο με τον ρυθμό. Όποια ομάδα το κάνει πιο εύστοχα και πιο γρήγορα κερδίζει.</p>		

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Διαβάζουμε την ηχοϊστορία «Συναυλία... από χαρτί!». Προτρέπουμε τα παιδιά να συγκεντρώσουν τους ήρωες της ιστορίας σε έναν κατάλογο και να προτείνουν τους ήχους που θα τους ζωντανέψουν.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το πανελλήνιο παιχνιδοτραγούδο <i>Να, ποντικέ, το δόντι μου</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι. Συνοδεύουμε το τραγούδι με κρουστά. Βοηθάμε τα παιδιά να χωρίσουν το τραγούδι σε φράσεις. Παίζουμε «μουσική σκυταλοδρομία» με τις φράσεις του τραγουδιού, απομονώνοντας τις ρυθμικές. Αποδίδουμε τις μελωδικές φράσεις χτυπώντας τον ρυθμό μόνο στην πρώτη συλλαβή και ψιθυρίζοντας τα λόγια.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Καστανιέτες... από καρυδότσουφλα!</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες, καθεμία από τις οποίες εκπροσωπείται από έναν αρχηγό, που βγαίνει με λάχνισμα. Ψιθυρίζουμε στο αυτί του αρχηγού κάθε ομάδας ένα διαφορετικό τραγούδι, που έχουμε ήδη διδάξει, με χαρακτηριστικό ρυθμικό μοτίβο με Τα και Τι-τι. Όποια ομάδα, με την καθοδήγηση του αρχηγού της, καταφέρει πρώτη να «στήσει» σωστά το βασικό ρυθμικό μοτίβο του τραγουδιού της με τα σώματα των παιδιών, κερδίζει το παιχνίδι (π.χ.: όρθιο παιδί → Τα, δύο παιδιά αντικριστά πιασμένα από τον ώμο → Τι-τι).</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Το βιβλίο των παροιμιών</i>. Εικαστικά: 1, 2, 3... με ρυθμό! Μαθηματικά: <i>Χάραξη γραμμών, Μοτίβα</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Εξασκώντας τα παιδιά στην πιστή ρυθμική απόδοση των τραγουδιών με τα κρουστά όργανα, σε συνδυασμό και με τον λόγο, τα βοηθούμε να αποκτήσουν άνεση στην ανάγνωση και την εκτέλεση της μουσικής σημειογραφίας.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Μέσα από τις δραστηριότητες διαπιστώνουμε κατά πόσο τα παιδιά ανταποκρίνονται στους επιδιωκόμενους στόχους.

Α17	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο χορός των ποντικών		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εντάξουν τον ρυθμό στις δραστηριότητές τους. • Να μάθουν να συνεργάζονται. • Να μάθουν να αποδίδουν τον ρυθμό με το σώμα και τα όργανα. • Να μάθουν να περπατούν σε κύκλο, να αλλάζουν τη φορά του, να τον ανοίγουν και να τον κλείνουν. • Να αναπτύξουν τον εσωτερικό παλμό. 		
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα με παροιμίες, γλωσσοδέτες, ανιγήματα • Κρουστά όργανα • Τα καρτελάκια με τις αξίες Τα και Τι-τι 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Πού είναι ο καρταετός μου; Αντιστοίχιση ονομάτων με ρυθμικά μοτίβα.</i></p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ομάδες και μοιράζουμε στη μία ομάδα κόκκινες και στην άλλη πράσινες καρτοπετσέτες. Προτρέπουμε τα παιδιά να κινηθούν ελεύθερα στον ρυθμό της μουσική που έχουμε επιλέξει. Τα ενημερώνουμε ότι, όταν σταματήσει η μουσική, τη στιγμή της παύσης, πρέπει να σχηματίσουν ζευγάρια ανάλογα με το χρώμα της καρτοπετσέτας που έχουν, αυτοσχεδιάζοντας ρυθμικά το ένα παιδί στην πλάτη του άλλου. Το παιδί που «δέχεται» τον ρυθμικό αυτοσχεδιασμό θα πρέπει να τον επαναλάβει λεκτικά με Τα (♪) και με Τι-τι (♪). 		

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>• Ζητάμε από τα παιδιά να περπατούν σε κύκλο και να αλλάζουν τη φορά της πορείας τους σύμφωνα με τις οδηγίες μας. Όταν τα παιδιά υπακούουν με άνεση στην εντολή της αλλαγής, περνάμε στην επόμενη δραστηριότητα: περπατάμε μέσα και έξω στον κύκλο, κλείνοντας και ανοίγοντάς τον. Προσέχουμε να έχουν όλα τα παιδιά τον ίδιο βηματισμό στον ρυθμό τους και διορθώνουμε τους «βιαστικούς».</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε ηχογραφημένα αποσπάσματα με παροιμίες, γλωσσοδέτες, αινίγματα.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Επιλέγουμε ένα παιδί για να παίξει ένα ρυθμικό μοτίβο με παλαμάκια, το οποίο όλη η τάξη επαναλαμβάνει. Κάνουμε το ίδιο και με άλλα παιδιά, τα οποία κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Στη συνέχεια καλούμε τα παιδιά να καθίσουν σε ημικύκλιο και βάζουμε όλα τα καρτελάκια με τις ρυθμικές αξίες που έχουμε στο κέντρο του. Δίνουμε ένα παράδειγμα στα παιδιά τοποθετώντας 4 καρτελάκια στη σειρά και παίζουμε το ρυθμικό μοτίβο όλοι μαζί. Προτρέπουμε τα παιδιά να επιλέξουν τα δικά τους καρτελάκια, φτιάχνοντας διαφορετικά ρυθμικά μοτίβα. Επιμένουμε να βάζουν 4 καρτελάκια σε κάθε σειρά. Επαναλαμβάνουμε κάθε φορά και την προηγούμενη σειρά μοτίβων. Κατόπιν φτιάχνουμε 4 σειρές από ρυθμικά μοτίβα και επιλέγουμε ένα παιδί για να δείχνει το καρτελάκι που «χτυπάμε» κάθε φορά με το σύνολο της τάξης. Ανακατεύουμε τα καρτελάκια και επαναλαμβάνουμε τη δραστηριότητα και με άλλα παιδιά.</p> <p>Δραματοποιούμε την ηχοϊστορία «Συναυλία... από χαρτί!». Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες ανάλογα με τους ήρωες της ιστορίας που προτιμούν να υποδυθούν και τους δίνουμε χρόνο να πειραματιστούν με τις ιδέες τους και τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα. Μ' αυτόν τον τρόπο θα αρχίσουν να οργανώνουν μια μικρή παράσταση.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παικνιδοτραγούδο της Ηπείρου <i>Φορτώσαμ' έναν ποντικό</i> (διδασκαλία κίνησης: Δ. Μαζαράκη, Ε. Κεφάλου-Χορς, Β. Δημητράτου). Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και στη συνέχεια τους ζητάμε να σχηματίσουν κύκλο. Τα παιδιά έχουν τους αγκώνες λυγισμένους και κρατούνται με τα χέρια στο ύψος των ώμων. Στο κέντρο του κύκλου τοποθετούμε ένα καλάθι με κρουστά. Ένα παιδί –βγαίνει με λάχνισμα– γίνεται ο ποντικός και μπαίνει στο κέντρο του κύκλου. Ο ποντικός θα χτυπά τον ρυθμό του τραγουδιού όπου θέλει: στα χέρια, στα πόδια, στους μπρούς, στο πάτωμα, ακόμα και με τη βοήθεια των κρουστών. Στο 1ο εννιασύλλαβο του τραγουδιού τα παιδιά προχωρούν 4 αργά βήματα προς το κέντρο του κύκλου, όλα μαζί. Στο «άντε» στέκονται ακίνητα και ανεβάζουν με φόρα τα χέρια ψηλά, ενώ στο «μπρε» τα κατεβάζουν απότομα. Σ' αυτό το σημείο ο ποντικός τραβά ένα παιδί στο κέντρο του κύκλου κι έτσι οι ποντικοί γίνονται δύο. Στην επανάληψη ανοίγουν τον κύκλο πισωπατώντας 4 βήματα. Επαναλαμβάνουν τις ίδιες κινήσεις στο «άντε μπρε». Στις επόμενες συλλαβές πατούν στη θέση τους δυνατά τα 8 βήματα και στην επανάληψη κάνουν πιασμένα από τα χέρια 8 βήματα στη δεξιά φορά του κύκλου. Το παικνίδι συνεχίζεται με τον ίδιο τρόπο, ενώ οι ποντικοί πολλαπλασιάζονται και γίνονται τόσο όσοι και οι στίχοι του τραγουδιού.</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Προτείνουμε στα παιδιά, χρησιμοποιώντας μια παροιμία ή έναν γλωσσοδέτη που ήδη ξέρουν, να παραλλάξουν λέξεις ή και ολόκληρους στίχους αυτοσχεδιάζοντας με τον λόγο και τον ρυθμό. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορούμε να προσθέσουμε μελωδικά σχήματα ή και ρυθμικά ostinati.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: Κατευθύνσεις. Ευθείες και καμπύλες. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: Χαρταετοί.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Η έννοια των ρυθμικών φράσεων βιώνεται τόσο με τον εσωτερικό ρυθμό κάθε παιδιού όσο και με ποικίλες εμπειρίες που αφορούν την κίνηση του σώματος στον χώρο, τις ηχηρές κινήσεις, τα λεκτικά μοτίβα και τις ακουστικές εμπειρίες.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Τα παιδιά ασκούνται συνδυάζοντας ρυθμό, λόγο και κίνηση, με σκοπό την εξοικειωσή τους με τις αξίες των τετάρτων και των ογδόων. Η προοδευτική ανταπόκριση στη ρυθμική αγωγή, ο σωστός τονισμός των φράσεων και η ενίσχυση της συνεργασίας αποτελούν δείκτες επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων.
-------------------	---

A18	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Τις μάσκες να φορέσουμε κι ελάτε να χορέψουμε	
ΣΤΟΧΟΙ	Οι μαθητές θα πρέπει: <ul style="list-style-type: none"> • Να αυτοσχεδιάσουν με τη φωνή τους. • Να ανταποκριθούν στις οδηγίες μας για ατομικό και ομαδικό τραγούδι. • Να συνδυάσουν το τραγούδι και την κίνηση με τον ρυθμό. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ο Καρυσθραύστης του P.I. Tschaikowsky • Κορδέλες ρυθμικής γυμναστικής ή χαρτί γκοφρέ ως προέκταση σε μπαστούνια από σύρμα πίπας • Τύμπανο 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. «Βγάζουμε» με λάχνισμα ένα παιδί, που αναγνωρίζεται ως ο <i>οδηγός</i>. Στη συνέχεια τα παιδιά, το ένα πίσω από το άλλο, σχηματίζουν τρενάκι. Ζητάμε από τον <i>οδηγό</i> να μπει επικεφαλής και στην εντολή μας «πά-με» (Τι-τι, ♪), τα υπόλοιπα παιδιά ακολουθούν τον <i>οδηγό</i> σε κατευθύνσεις που εκείνος επιλέγει. Ενημερώνουμε τον <i>οδηγό</i> ότι, όταν τραγουδήσουμε ή παίξουμε σε μελωδικό όργανο <i>σολ-μι</i> ή προφέρουμε τη λέξη «πί-σω» (Τι-τι, ♪), εκείνος θα πρέπει να επιστρέψει τα παιδιά σε κύκλο. Όταν χτυπήσει όμως το τύμπανο, ο <i>οδηγός</i> θα πρέπει να αγγίξει στην πλάτη ένα άλλο παιδί, το οποίο θα γίνει ο επόμενος <i>οδηγός</i> της ομάδας. Παίζουμε γρήγορα και έντονα ρυθμικά μοτίβα στο τύμπανο. Τα παιδιά θα πρέπει να υπακούουν στις εναλλαγές τετάρτων-ογδών και να κινούνται ανάλογα. Όταν το τύμπανο σταματήσει, τα παιδιά ακινητοποιούνται και με παντομίμα υποδύονται τον ρόλο που έχουν φανταστεί (π.χ. <i>μάγιστρας, τροχονόμος, μουσικός, πριγκίπισσα, νεράιδα</i> κ.ά.).</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τον <i>Κινεζικό χορό</i> από τον <i>Καρυσθραύστη</i> του P.I. Tschaikowsky. Μεταμορφωνάμαστε σε... <i>Κινεζάκια</i> και χορεύουμε ελεύθερα. Ακούμε και τον <i>Αραβικό χορό</i> από το ίδιο έργο και μεταφερόμαστε στη... <i>ώρα του Αλαντίν!</i></p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Για να εκτελέσουμε τον <i>Κινεζικό χορό</i>, μοιράζουμε κορδέλες ρυθμικής γυμναστικής ή κορδέλες που έχουμε φτιάξει μόνοι μας με ραβδάκια και σατέν κορδέλες εμπορίου. Χορεύουμε κρατώντας τις κορδέλες, τις οποίες κατευθύνουμε ανάλογα με την κίνηση του τονικού ύψους του κομματιού.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Συναυλία από... χαρτί!». Δίνουμε στα παιδιά ιδέες, για να εμπλουτίσουν την παρουσίασή τους, για παράδειγμα: με ζωγραφική απεικόνιση, με αφήγηση της ιστορίας, με δημιουργία ρίμας, με ρυθμική συνοδεία κ.ά.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παιχνιδιότραγούδο της Θράκης <i>Ήρθαν τρεις σπανοί</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και στη συνέχεια τα χωρίζουμε σε δύο ομάδες: η Α΄ τραγουδάει το <i>σόλο</i> (solo) και η Β΄ το <i>τούτι</i> (tutti). Στο <i>τούτι</i> τα παιδιά συνοδεύουν με κρουστά όργανα. Παίζουμε μουσική σκυταλοδρομία με ένα παιδί από την ομάδα του <i>solo</i> να τραγουδά και την ομάδα του <i>τούτι</i> να απαντά. Αλλάζουμε ομάδες, έτσι ώστε όλοι να έχουν την ευκαιρία για ατομικό τραγούδι. Μπορούμε τώρα να επιλέξουμε την ομάδα των παιδιών που θα τραγουδήσουν το <i>σόλο</i> και την ομάδα των παιδιών που θα τραγουδήσουν το <i>τούτι</i>. Παρουσιάζουμε τα τραγούδια <i>Φορτώσαμ' έναν ποντικό</i> και <i>Ήρθαν τρεις σπανοί</i> για τη γιορτή της Αποκριάς.</p>	

	<p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: αυτοσχεδιάζοντας με... χαρτί! Αξιοποιούμε τις ηχητικές προτάσεις της ηχοϊστορίας, για να αναπαραγάγουμε ήχους με πρώτη ύλη το χαρτί.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: Κατευθύνσεις, Το σώμα μιλάει..., Εκφράσεις προσώπου. Μελέτη Περιβάλλοντος: Αγαθά και επαγγέλματα. Εικαστικά: Πρόσωπα που μιλούν, Προσωπογραφίες μεγάλων ζωγράφων, Οι μάστορες των χαλασμένων παιχνιδιών.</p>
ΑΝΑΣΤΟ-ΧΑΣΜΟΣ	<p>Αναλογιζόμαστε πώς μπορούμε από το μελωδικό διάστημα της 3ης κατιούσας να βοηθήσουμε τους μαθητές να αναπτύξουν την έννοια της διάκρισης του τονικού ύψους και στη συνέχεια να την αναπαραγάγουν με τη φωνή και με μελωδικό όργανο.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Προϋπόθεση για την αυθόρμητη κινητική αντίδραση των παιδιών στην έννοια του τονικού ύψους αποτελεί η δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας, ώστε τα παιδιά να ανταποκριθούν στα μουσικά ερεθίσματα. Ο συντονισμός των κινήσεων του σώματός τους, με τη βοήθεια εποπτικών μέσων (π.χ. κορδέλες) θα μας βοηθήσουν να αξιολογήσουμε κατά πόσο τα παιδιά αντιλαμβάνονται σωστά τις αλλαγές και αν μπορούν να τις επαναλάβουν με ακρίβεια.</p>

A19	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ήρθε, ήρθε η Χελιδόνα!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν τα ήθη και τα έθιμα της άνοιξης. • Να δοκιμάσουν απλές μορφές ενορχήστρωσης. • Να μάθουν να αποδίδουν ρυθμικά μουσικούς συμβολισμούς. • Να συνδυάσουν το τραγούδι με την εκτέλεση μουσικών οργάνων. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα από χελιδονίσματα και κάλαντα του Μάρτη • Ένα λεπτό ξύλο καβίλιας • Κουδουνάκια για κάθε παιδί • Χαρτόνι, ψαλίδι 	<p style="text-align: center;">ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p style="text-align: center;"><i>Πουλάκι, πέταξε!</i> Αντιστοίχιση λέξεων με ρυθμικά μοτίβα.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Παίζουμε με τα τέταρτα (♩) και τα όγδοα (♫). Στα τέταρτα τα παιδιά περπατούν μεμονωμένα στον χώρο, ενώ στα όγδοα σχηματίζουν ζευγάρια. Χορεύουν στη μουσική που ακούν αλλάζοντας σε κάθε στίχο του τραγουδιού ταίρι. Το μουσικό κομμάτι που θα επιλέξουμε θα πρέπει να έχει ξεκάθαρες μουσικές φράσεις.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε διάφορα χελιδονίσματα, όπως το Χελιδόνα έρχεται (Στερεά Ελλάδα), και τα Κάλαντα Μάρτη (Ρόδου).</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι Χελιδόνα έρχεται (Στερεά Ελλάδα). Περιγράφουμε στα παιδιά το έθιμο του χελιδονίσματος και τη σύνδεσή του με τον ερχομό της άνοιξης. Κάνουμε αναφορές στην παλαιότητα του εθίμου και ιδιαίτερα στη χρήση της Χελιδόνας ως μουσικού οργάνου. Συζητάμε και για άλλα έθιμα της πρώτης μέρας της άνοιξης (π.χ. βραχιολάκι του Μάρτη).</p>	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Γράφουμε στον πίνακα το ρυθμικό μοτίβο ♪ ♪ ♪. Συνοδεύουμε το ρυθμικό μοτίβο του τραγουδιού <i>Χελιδόνα έρχεται</i> με κρουστά όργανα. Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ομάδες και τον πίνακα σε δύο μέρη. Στη συνέχεια δίνουμε ένα επιπλέον μοτίβο ως ρυθμικό ostinato. Τα παιδιά, με την καθοδήγησή μας, εκτελούν στα κρουστά όργανα το ρυθμικό μοτίβο που αντιστοιχεί στην ομάδα τους. Αφού κάθε ομάδα εκτελέσει το ρυθμικό της μοτίβο ξεχωριστά, οι ομάδες παίζουν στη συνέχεια ταυτόχρονα. Τα παιδιά επιλέγουν τα μουσικά όργανα με τα οποία θα επενδύσουν τα ρυθμικά μοτίβα, σε μια πρώτη προσπάθεια ρυθμικής ενορχήστρωσης. Κατόπιν προσθέτουμε και το τραγούδι.</p> <p>Παρουσιάζουμε την ηχοϊστορία «Συναυλία από... χαρτί!» στην τάξη μας ή και σε άλλες τάξεις του σχολείου. Μπορούμε να την ηχογραφήσουμε και να τη βελτιώσουμε.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Μια χελιδόνα! Στη συγκεκριμένη κατασκευή θα δώσουμε ιδιαίτερη σημασία, καθώς θα τη χρησιμοποιήσουμε για την αναβίωση του εθίμου από τάξη σε τάξη.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none">• Μοιράζουμε μεταλλόφωνα σε ομάδα παιδιών που παίζουν τη βασική νότα ντο σε οκτάβες, χτυπώντας τέταρτα (ισοκράτης). Μ' αυτόν τον τρόπο συνοδεύουμε το τραγούδι μας.• Διαβάζουμε στα παιδιά την ιστορία <i>Ο Μάρτης και οι δυο γυναίκες του</i> [Πολίτης, Ν. (1902). <i>Ελληνικές παραδόσεις</i>. Αθήνα: αυτοέκδοση].• Αναβιώνουμε το έθιμο από τάξη σε τάξη τραγουδώντας τα κάλαντα του Μάρτη με τις χελιδόνες που φτιάξαμε. Φροντίζουμε να έχουμε ενημερώσει τους εκπαιδευτικούς των άλλων τάξεων για την «επίσκεψή μας», ώστε να μας προσφέρουν «καλούδια», για να γεμίσουμε το καλάθακι της τάξης μας. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: <i>Η Χελιδόνα</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Χελιδόνισμα</i>. Ελληνική Ιστορία: <i>Τα Ελληνάκια</i>. Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Η διδασκαλία στηρίζεται, στο μεγαλύτερο μέρος της, σε παραδοσιακό υλικό από τον κύκλο του χρόνου και βοηθά στην αναβίωση των εθίμων και τη σύνδεσή τους με την κοινωνική ζωή. Το παραδοσιακό υλικό χρησιμοποιείται ως αφετηρία για την ανάπτυξη των ρυθμικών δεξιοτήτων των παιδιών αλλά και για την καλλιέργεια της φαντασίας τους μέσα από τον αυτοσχεδιασμό και τη δημιουργία.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Προοδευτικά, τα παιδιά εξοικειώνονται με τις ρυθμικές αξίες και τη μουσική σημειογραφία, καθώς είναι σε θέση να παίζουν με μεγαλύτερη άνεση και να συνδυάζουν τον ρυθμό, τον λόγο και την κίνηση. Παρατηρώντας την ανταπόκριση των παιδιών κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων που προτείνονται στη συγκεκριμένη ενότητα, είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε τόσο τον βαθμό εξοικείωσης των παιδιών, με τις ρυθμικές αξίες και τη μουσική σημειογραφία όσο και την πρόοδό τους σχετικά με τις δεξιότητες φωνητικής και οργανικής εκτέλεσης.</p>

Α20	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο παπαγάλος	
ΣΤΟΧΟΙ	Οι μαθητές θα πρέπει: <ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν τα <i>μισά</i> (♩) και τα <i>ολόκληρα</i> (♩). • Να εξοικειωθούν με τη μίμηση. • Να εξοικειωθούν με τα σύμβολα των βασικών ρυθμικών αξιών. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Καρτελάκια • Μαρκαδόροι 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Παίξτε τους... παπαγάλους!</i></p> <p>Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και κάθονται πλάτη με πλάτη. Δίνουμε στα παιδιά μουσικά όργανα, φροντίζοντας ώστε κάθε παιδί της μιας ομάδας να έχει ακριβώς το ίδιο όργανο με ένα παιδί της άλλης ομάδας. Κάθε παιδί της Α΄ ομάδας, με την καθοδήγηση και την ενθάρρυνσή μας, παίζει ένα ρυθμικό μοτίβο, που εκείνο επέλεξε. Το παιδί της Β΄ ομάδας που έχει το ίδιο όργανο απαντά, μιμούμενο το ρυθμικό μοτίβο που άκουσε.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Παίζουμε στο τύμπανο <i>τέταρτα</i> (♩) και ενθαρρύνουμε τα παιδιά να φανταστούν ότι κάνουν μια βόλτα στο δάσος. Στη συνέχεια παίζουμε <i>όγδοα</i> (♩) και προτρέπουμε τα παιδιά να τρέξουν στον χώρο ελεύθερα. Με γρήγορες εναλλαγές <i>τετάρτων</i> ή <i>ογδών</i> φροντίζουμε να κρατούμε ζωνρό το ενδιαφέρον της ομάδας.</p> <p>Διδασκαλία για τη ρυθμική αξία του μισού (♩): παίζουμε <i>μισά</i> (♩) και προτρέπουμε τα παιδιά να φανταστούν ότι κάνουν κούνια λέγοντας Τα-α. Τα παιδιά στηρίζονται τότε στο ένα πόδι και τότε στο άλλο τραγουδώντας: κού-νια (παίζουμε νότες σολ-μι με αξίες μισών ♩). Τα παιδιά συνεχίζουν τη «βόλτα» τους, περπατώντας, τρέχοντας και κάνοντας κούνια σύμφωνα με τις αξίες που παίζουμε στο τύμπανο (♩ ♩ ♩).</p> <p>Διδασκαλία για τη ρυθμική αξία του ολόκληρου (♩): κατά τη διάρκεια της «βόλτας» των παιδιών ακούγεται ξαφνικά ήχος από πιατίνο. Προσποιούμαστε ότι ακούμε έναν κεραυνό. Τα παιδιά στέκονται ακίνητα. Στη συνέχεια παίζουμε <i>ολόκληρα</i> (♩) και ζητάμε από τα παιδιά να χτυπήσουν παλαμάκια στο 1ο μέρος του μέτρου συλλαβίζοντας: «Ω! θα βρέ-ξει». Στο «Ω!» χτυπούν δυνατό παλαμάκι. Κατόπιν παίζουμε <i>όγδοα</i> και τα παιδιά προσποιούνται πως τρέχουν για να γλιτώσουν από την μπόρα που έπιασε ξαφνικά! (διδασκαλία: Α. Ματέυ).</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε ήχους πουλιών (παπαγάλου, χελιδονιού, χήνας, απονιού, κόκορα, κούκου, κουκουβάγιας, δεκαοχτούρας) και τα παιδιά καλούνται να βρουν το πουλί που κελαηδά. Μεταφέρουμε στην τάξη την ατμόσφαιρα του ηρωινού (ηχητικό απόσπασμα) και τη συνήθεια των πουλιών να κελαηδούν συνήθως ζημερώματα και σούρουπο. Μπορούμε επίσης να αφηγηθούμε την παράδοση για το πώς απέκτησε η δεκαοχτούρα το όνομά της.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Παίζουμε στο τύμπανο <i>τέταρτα</i> (♩) και <i>όγδοα</i> (♩) και προτρέπουμε τα παιδιά να αντιδράσουν ανάλογα. Σταματάμε απότομα και τους ζητάμε να συνοδέψουν με παλαμάκια τα χτυπήματα του τυμπάνου. Στη συνέχεια παίζουμε <i>μισά</i> (♩) στο τύμπανο και τα παιδιά χτυπούν στον ρυθμό του παλαμάκια. Για την εμπέδωση της ρυθμικής αξίας του <i>μισού</i> (♩), φτιάχνουμε καρτελάκια <i>μισών</i>, επαναλαμβάνοντας τη διαδικασία που είχαμε κάνει για τη γραφική αναπαράσταση των <i>τετάρτων</i> και των <i>ογδών</i>. Τα ονομάζουμε Τα-α (♩). Κάθε παιδί κρατά τώρα 3 καρτελάκια και σηκώνει ψηλά το αντίστοιχο της ρυθμικής αξίας που χτυπάμε στο τύμπανο. Την ίδια διαδικασία επαναλαμβάνουμε και για τα <i>ολόκληρα</i> (♩), παίζοντας το ίδιο παιχνίδι. Κάθε παιδί έχει πια 4 καρτελάκια με όλες τις ρυθμικές αξίες (βλ. παράρτημα στο Τετράδιο Εργασιών του μαθητή).</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά το ποίημα του Ζ. Παπαντωνίου <i>Ο παπαγάλος</i> από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α΄ και Β΄ Δημοτικού. Ακούμε το ηχητικό απόσπασμα <i>Ο παπαγάλος</i> από το CD <i>Το μαντίλι της νεράιδας</i> (LYRA, 2000). Παροτρύνουμε τα παιδιά να διαλέξουν ποιο πουλί θα ήθελαν να είναι και να αναπαραγάγουν τη φωνή του. Δραματοποιούμε το ποίημα.</p>	

	<p>Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Μαλλιαρός</i> (μουσική: Μ. Δούνια, στίχοι: Α. Πάλλη). Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και το συνοδεύουμε με πηχρές κινήσεις. Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες και τους δίνουμε τρίγωνα και κλάβες. Προτρέπουμε τα παιδιά να προσπαθήσουν να αποδώσουν τις ρυθμικές αξίες του <i>μισού</i> (♩) και του <i>ολόκληρου</i> (♫) με τα κρουστά όργανα.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε <i>λαλίτσες, οκαρίνες</i> και το <i>πάνω μέρος της φλογέρας</i>, για να μιμηθούμε ήχους πουλιών.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Το ταξίδι του ήχου, Κάνουμε μια ηχο-ορχήστρα</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Άνοιξη</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Ο παπαγάλος</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να καλλιεργήσουν τις δεξιότητες αυτοσχεδιασμού και εκτέλεσης απλών ρυθμικών μοτίβων στα μουσικά όργανα της τάξης, αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητά τους, τη συνεργασία και τη μουσική και συναισθηματική αλληλεπίδραση με τα άλλα μέλη της ομάδας.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες διαπιστώνουμε κατά πόσο τα παιδιά είναι σε θέση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αυτοσχεδιάσουν με απλά ρυθμικά μοτίβα στα μουσικά όργανα της τάξης τους. • Να εκτελέσουν με μίμηση απλά ρυθμικά μοτίβα με ακρίβεια. • Να ακούσουν με προσοχή και συγκέντρωση τα ρυθμικά μοτίβα που παίζουν οι συμμαθητές τους. • Να ακολουθήσουν τους κανόνες ενός μουσικού παιχνιδιού.

A21	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο Πάνω και ο Κάτω	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την έννοια του τονικού ύψους. • Να μάθουν να ακούν προσεκτικά μουσική, να ανταποκρίνονται και να αναγνωρίζουν μουσικά στοιχεία. • Να πειραματιστούν με τις δυνατότητες της φωνής τους ως προς το τονικό ύψος. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Κόλλες Α4 λευκές, μαύρες ή καφέ σκούρες, γκριζες ή γαλάζιες • Μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΜΑΘΗΤΗ</p> <p><i>Ο Πάνω και ο Κάτω</i> Επιλογές ηχητικών αποσπασμάτων ανάλογα με το σωστό τονικό ύψος.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παίζουμε μια μελωδία προσπαθώντας να γίνονται αισθητές οι διαφορές του τονικού ύψους στις καταλήξεις της μελωδίας. Τα παιδιά θα πρέπει να σηκώνουν τα χέρια ψηλά, να βάζουν τα χέρια στη μέση ή να πιάνουν τις μύτες των ποδιών τους ανάλογα με το τονικό ύψος. Μπορούμε επίσης να προτείνουμε στα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν επιλέγοντας μόνα τους την κίνηση που θα αντιπροσωπεύει τη διαφορά του τονικού ύψους. • Μοιράζουμε στην τάξη λευκές και μαύρες ή σκούρες καφέ κόλλες Α4. Παίζουμε στο μελωδικό όργανο (φλογέρα, κιθάρα, αρμόνιο) που διαθέτουμε οποιαδήποτε μελωδία καταλήγοντας σε μία νότα φιλή ή χαμηλή. Ζητάμε από τα παιδιά να επιλέξουν αν θα σταθούν στα μαύρα ή στα άσπρα χαρτιά. Προτιμότερο είναι να μην εξηγήσουμε πού θα έπρεπε να σταθούν και να τα αφήσουμε να επιλέξουν μόνα τους. 	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε ηχογραφημένα αποσπάσματα όπως: <i>Το πουλάκι, Ο παπούς</i> από το έργο <i>Ο Πέτρος κι ο λύκος</i> του S. Προκοφίεν, <i>Ο ελέφαντας, Το πουλί</i> από <i>Το καρναβάλι των ζώων</i> του C. Saint-Saëns. Στη συνέχεια ακούμε ξανά τα ηχογραφημένα αποσπάσματα και ζητάμε από τα παιδιά να κινηθούν ανάλογα με το τονικό ύψος των κομματιών, δηλαδή τότε πάνω (με τα χέρια ψηλά) και τότε κάτω (περπατώντας σκυφτά).</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Μαζεύω τους... ήχους!</i> Σκορπίζουμε στο πάτωμα πολλά λευκά και μαύρα χαρτιά Α4. Παίζουμε τη μελωδία όπως πριν, αλλά φροντίζουμε να τελειώσουμε σε δύο ή τρεις ψιλούς ή χαμηλούς ήχους. Τα παιδιά μαζεύουν τα αντίστοιχα χαρτιά. Αφού μαζέψουν όλα τα χαρτιά, μπορούμε να επαναλάβουμε τη δραστηριότητα σκορπίζοντας ξανά τα χαρτιά στο πάτωμα. • Σκορπίζουμε στην τάξη λευκά και μαύρα χαρτιά παίζοντας τυχαία νότες σε ψιλές ή χαμηλές τονικές περιοχές. Τα παιδιά πρέπει να κινούνται στον χώρο πατώντας πάνω στα σωστά χαρτιά. • Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Αυτοσχεδιάζουμε παίζοντας μια σειρά από ψιλούς και μια σειρά από χαμηλούς ήχους. Ένα παιδί-εκπρόσωπος από τη μία ομάδα παίζει τυχαία νότες στο μεταλλόφωνο ή στο ξυλόφωνο και ένα από την άλλη ομάδα (εκπρόσωπος) κινείται πατώντας στα σωστά χαρτιά. • Καλούμε τα παιδιά να πουν το όνομά τους χρησιμοποιώντας την τονισμένη συλλαβή με την ψιλή νότα και να διορθώσουν τα λάθη τους (πάνω σε διάστημα 3ης μικρής). <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το πανελλήνιο παινιδοτραγούδο <i>Φεγγαράκι μου λαμπρό</i>. Με αφορμή την 25η Μαρτίου μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και αφηγούμαστε την ιστορία του. Αναφερόμαστε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και στο «κρυφό σχολειό» και εξηγούμε στα παιδιά το νόημα του τραγουδιού.</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζουμε, αυτοσχεδιάζοντας, μια μελωδία στο μελωδικό όργανο που διαθέτουμε, με πολλές εναλλαγές τονικού ύψους (ψιλό, μεσαίο, χαμηλό). Ζητάμε από τα παιδιά, αφού σχηματίσουν κύκλο, να πετούν την μπάλα ως εξής: στο ψιλό τονικό ύψος της μελωδίας πετούν την μπάλα ψηλά, στο μεσαίο ύψος την πετούν στα χέρια κάποιου άλλου και στο χαμηλό ύψος αφήνουν την μπάλα να «σκάσει» στο πάτωμα. • Σε άδεια τάξη ή στην αυλή ορίζουμε τρεις γωνίες (για τον χαμηλότερο, τον ψιλότερο και τον μεσαίο ήχο). Τα παιδιά στέκονται στο κέντρο του χώρου. Αυτοσχεδιάζουμε μια πολύ γρήγορη μελωδία με μελωδικό όργανο και ξαφνικά σταματάμε για περιορισμένο χρονικό διάστημα (κορόνα) σε νότα της επιλογής μας. Τα παιδιά τρέχοντας πρέπει να κατευθυνθούν στο σωστό σημείο και να ακουμπήσουν την παλάμη τους σ' αυτό. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Το ταξίδι του ήχου, Ηχο-παιχνίδια στην τάξη μας, 25η Μαρτίου: διπλή γιορτή</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Σε ποιο επίπεδο είμαστε; Κατευθύνσεις, Επίπεδα χώρου και σωματικά σχήματα</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Ο αγωνιστής με την πένα</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟ-ΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Οι οδηγίες μας για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων πρέπει είναι σαφείς, ώστε τα παιδιά να μην μπερδεύουν το «ψιλά» με το «δυνατά» και το «χαμηλά» με το «σιγά». Γι' αυτόν τον λόγο και θα πρέπει να εισάγονται πρώτα οι έννοιες της δυναμικής και μετά εκείνες του τονικού ύψους.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Τα κριτήρια για την αξιολόγηση των παιδιών είναι: η κατανόηση της έννοιας του τονικού ύψους, η βελτίωση της ικανότητας αντίληψης και κίνησης μέσα στον χώρο, η ανάπτυξη της δημιουργικότητά τους και η καλλιέργεια του τονικού ύψους με τη φωνή τους.</p>

A22	Διδακτική επεξεργασία ενοτήτων: Τα λαζαράκια																				
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν τη φόρμα rondo. • Να αυτοσχεδιάσουν με τον ρυθμό του λόγου, δημιουργώντας φόρμα rondo. • Να αποδώσουν το μελωδικό διάστημα της κατιούσας 3ης μικρής με τονική ακρίβεια. • Να καλλιεργήσουν τη δεξιότητα απόδοσης τραγουδιού με ρυθμική ακρίβεια. 																				
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Καλαθάκια με λουλούδια • Πλαστελίνη • Υλικά για λαζαροκούλουρα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Βρες το ροντό!</i> Εμπέδωση της φόρμας του ροντό με επιλογή της σωστής απάντησης.</p>																		
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και απαγγέλλουμε ρυθμικά: <i>Αυγό, αυγό, αυγό πασχαλινό. Μα τι αυγό;</i> ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪</p> <p>Κάθε παιδί, με τη σειρά, δίνει τη δική του ρυθμική απάντηση, για παράδειγμα: «αυγό σφικτό», «αυγό μελάτο», «κόκκινο αυγό», «πολύχρωμο αυγό», «πράσινο αυγό», «αυγό της κότας» «αυγό της χήνας». Μετά την απάντηση κάθε παιδιού όλη η ομάδα επαναλαμβάνει την ερώτηση.</p> <p>Μουσική ακρόαση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Musique des Automates</i> από το έργο <i>Copelia</i> του L. Delibes (forma rondo). Αντιδρούμε με ηχηρές κινήσεις ή κρουστά όργανα, όταν ακούμε το θέμα που επαναλαμβάνεται. • <i>Πού 'σαι, Λάζαρε;</i> (κάλαντα με τη Δ. Σαμίου). <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Μαθαίνουμε στα παιδιά το ρυθμικό τραγούδι <i>Ήρθε η Πασχαλιά</i> (μουσική: Χ. Σακέλ).</p> <table border="0" data-bbox="225 937 985 1110"> <tr> <td><i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i></td> </tr> <tr> <td><i>μουρμουρά καθώς κυλά</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>λένε, λένε τα πουλιά</i></td> </tr> <tr> <td><i>και το ποταμάκι.</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>πάνω στα κλαδάκια.</i></td> </tr> <tr> <td><i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i></td> </tr> <tr> <td><i>και σουγκρίζει τα αυγά</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>λένε, λένε όλο χαρά</i></td> </tr> <tr> <td><i>το μικρό παιδάκι.</i></td> <td>♪ ♪ ♪ ♪ ♪</td> <td><i>και τα λουλουδάκια.</i></td> </tr> </table> <p>Συζητάμε για τα έθιμα του Πάσχα και τα παιδιά, αφού χωριστούν σε ομάδες, επιλέγουν ένα έθιμο το οποίο δίνει τον τίτλο στην ομάδα τους (π.χ.: <i>λαζαράκια, κουλουράκια, κόκκινα αυγά, λαμπάδες, Ανάσταση</i> κτλ.). Ζητάμε από τα παιδιά να αυτοσχεδιάσουν ένα ρυθμικό μοτίβο το οποίο θα αποδίδει τον τίτλο της ομάδας τους. Τα προτρέπουμε να το τραγουδήσουν χρησιμοποιώντας το μελωδικό διάστημα της 3ης μικρής (σολ-μι). Όταν όλες οι ομάδες είναι έτοιμες, φτιάχνουμε ένα σχεδιάγραμμα στον πίνακα. Οι ομάδες, με τη σειρά, παρουσιάζουν μελωδικά τον τίτλο τους ενώ εμείς βάζουμε ανάμεσα στις διαδοχικές εισόδους τη μουσική φράση: «Πασχαλιά, Πασχαλιά, με τραγούδια και χαρά» (δισ), χρησιμοποιώντας το ίδιο μελωδικό διάστημα. Στη συνέχεια τα παιδιά, ακολουθώντας το σχεδιάγραμμα, μπορούν να παρουσιάσουν ολόκληρη τη σύνθεση βελτιώνοντας την. Κατά τη διάρκεια της εξάσκησης των παιδιών και της παρουσίασης της σύνθεσής τους, εμείς θα πρέπει να κρατάμε σταθερά τον ρυθμό χρησιμοποιώντας πριν από κάθε είσοδο ενδεικτικό ρυθμικό μοτίβο (π.χ.: ♪ ♪ ♪ ♪).</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά κείμενα για τα ήθη και τα έθιμα του Πάσχα.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα <i>Κάλαντα Λαζάρου</i> (Αιανής Κοζάνης). Διδάσκουμε το τραγούδι στα παιδιά, αφού εξηγήσουμε πως, εκτός από κάλαντα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς και 1ης Μαρτίου, έχουμε και κάλαντα Λαζάρου.</p> <p>Αφηγούμαστε την ιστορία του Λαζάρου και τα έθιμα που αναφέρονται ως «λαζαρικά». Συζητάμε και πάλι για την ελληνική γλώσσα και για τις ντοπιολαλιές (κουκό = καρύδια, κουκουτίνα = η μικρή Λαζαρίνα).</p>			<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	<i>μουρμουρά καθώς κυλά</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>λένε, λένε τα πουλιά</i>	<i>και το ποταμάκι.</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>πάνω στα κλαδάκια.</i>	<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	<i>και σουγκρίζει τα αυγά</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>λένε, λένε όλο χαρά</i>	<i>το μικρό παιδάκι.</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>και τα λουλουδάκια.</i>
<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>																			
<i>μουρμουρά καθώς κυλά</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>λένε, λένε τα πουλιά</i>																			
<i>και το ποταμάκι.</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>πάνω στα κλαδάκια.</i>																			
<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>Ήρθε, ήρθ' η Πασχαλιά,</i>																			
<i>και σουγκρίζει τα αυγά</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>λένε, λένε όλο χαρά</i>																			
<i>το μικρό παιδάκι.</i>	♪ ♪ ♪ ♪ ♪	<i>και τα λουλουδάκια.</i>																			

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑ- ΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Κάνουμε Πάσχα με... κουδούνες! Προτρέπουμε τα παιδιά να ψάξουν στο οικείο περιβάλλον τους ή να επισκεφτούν το σιδηροπωλείο της περιοχής τους και να βρουν κουδούνες προβάτων σε διάφορα μεγέθη. Μπορούμε να φτιάξουμε στην τάξη μια σειρά από κουδούνες με διαφορετικό τονικό ύψος, το... κουδουνόφωνο! Εξηγούμε ότι τα κουδούνια ανήκουν σε μια κατηγορία οργάνων, τα ιδιόφωνα, που παράγουν από μόνα τους ήχο. Στην Ήπειρο τα τσομπανόπουλα συνήθιζαν να συνοδεύουν τα κάλαντα του Πάσχα μ' αυτά τα ιδιόφωνα όργανα, αφού τα κρεμούσαν σε μια παραλληλόγραμμη ή τετράγωνη σανίδα, που στερέωναν πάνω σε ένα ραβδί.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Αν υπάρχει χρόνος, μπορούμε να φτιάξουμε λαζαροκουλουράκια στην τάξη με αλεύρι ή με πλαστελίνη.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Τι είναι ο πολιτισμός; Κάθε χρόνος τα έθιμά του και ο χρόνος τα δικά του...</i>, Πάσχα. Φυσική Αγωγή: <i>Σαράντα δίπλες ο χορός.</i></p>
ΑΝΑΣΤΟ- ΧΑΣΜΟΣ	<p>Η φόρμα <i>rondo</i> διευκολύνει τον μαθητή στον αυτοσχεδιασμό, ο οποίος με τη σειρά του αναπτύσσει τη μνήμη και τις δεξιότητες εκτέλεσης. Επίσης, ο αυτοσχεδιασμός μετατρέπει τους ήχους σε εκφραστικές μουσικές ιδέες.</p>
ΑΞΙΟ- ΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων, αξιολογούμε το κατά πόσο η φόρμα <i>rondo</i> τα βοηθά να αναπτύξουν δεξιότητες εκτέλεσης, ενισχύοντας τη δημιουργικότητά τους.</p>

A23	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο κύριος Ντεσιμπέλ		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν έννοιες όπως το crescendo και το diminuendo, αλλά και να μάθουν να τις αποδίδουν στα μουσικά όργανα. • Να μάθουν να ξεχωρίζουν ήχους που διαφέρουν ως προς την ένταση. • Να αντιστοιχίσουν την ένταση με την οποία εκτελείται ένα μουσικό κομμάτι με τη γραφική / εικονική της αναπαράσταση. 		
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πάνινο ζάρι • Αυτοσχέδιο μουσικό όργανο 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p>Ο κύριος Ντεσιμπέλ Αναπαράσταση της δυναμικής του ήχου.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σταθούν σε μια άκρη της αίθουσας με κλειστά μάτια. Ξεκινάμε να βαδίζουμε από την άλλη άκρη της αίθουσας προς το μέρος τους, και πάλι πίσω. Κάθε φορά που φτάνουμε κοντά στα παιδιά, εκείνα πρέπει να το αντιληφθούν και να χτυπήσουν τα χέρια τους μία φορά. Η δραστηριότητα θα πρέπει να επαναληφθεί αρκετές φορές. Κατόπιν συζητάμε με τα παιδιά για την ακουστική εντύπωση που τους δημιούργησαν τα βήματα (την αυξομείωση της έντασής τους). Επαναλαμβάνουμε τη δραστηριότητα και με μουσικά όργανα.</p> <p>Μουσική ακρόαση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bydlo</i> από το έργο <i>Πίνακες από μια έκθεση</i> του Μ. Mussorgsky (κατανόηση του crescendo και του diminuendo). Στο κομμάτι αυτό ο συνθέτης παρουσιάζει μια βοϊδάμαξα με τεράστιους 		

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>τροχούς. Καθώς τα παιδιά ακούν το κομμάτι, μιμούνται την κίνηση της άμαξας, αυξομειώνοντας το βάρος και την ταχύτητα των κινήσεών τους ανάλογα με τις εναλλαγές στη δυναμική και στο τέμπο της μουσικής. Μετά την ακρόαση μπορούμε να απευθύνουμε ερωτήσεις στα παιδιά, όπως: «Πού νομίζετε ότι βρίσκεται η άμαξα; Κινείται ή είναι σταματημένη; Ποια διαδρομή ακολουθεί; Πιστεύετε ότι περνά από ανηφόρες και κατηφόρες;»</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Νάνι του Ρήγα το παιδί</i> (μουσική: Μ. Χατζηδάκης, στίχοι: Ν. Γκάτσος), <i>Στου Μανώλη την ταβέρνα</i>. <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλούμε τα παιδιά να σκεφτούν τις δυναμικές με τις οποίες θα αποδώσουν το καθένα από τα παραπάνω τραγούδια. • Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες. Γράφουμε στον πίνακα έξι ψάρια ή πουλιά ομαδοποιημένα σε τρεις κατηγορίες διαφορετικού μεγέθους (π.χ.: μεγάλα: φάλαινα, μεσαία: δελφίνι, πολύ μικρά: αθερίνα). Τα αριθμούμε από το 1 έως το 6 (είναι σκόπιμο να δείξουμε στην τάξη φωτογραφίες με διάφορα μεγέθη ψαριών). Κάθε ομάδα, με τη σειρά, ρίχνει το ζάρι και ένας μαθητής πρέπει να προσπαθήσει να αναπαραγάγει τον «ήχο του ψαριού» φυσώντας στα μπουκαλόφωνα (δυνατό φύσημα: μεγάλο ψάρι, μέτριο σε ένταση φύσημα: μεσαίο ψάρι και σιγανό φύσημα: μικρό ψάρι). Η ομάδα κρίνει κατά πόσο η ένταση με την οποία αποδόθηκε ο ήχος ήταν πετυχημένη. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νθοϊστορία «Η Πλιτς και ο Πλατς». Η συγκεκριμένη ιστορία μπορεί να αποτελέσει και θέμα της καλοκαιρινής γιορτής για τη λήξη του σχολικού έτους με περιβαλλοντικές προεκτάσεις, καθώς μπορούμε να παρουσιάσουμε μια πλήρη «ορχήστρα» με αυτοσχέδια μουσικά όργανα από ανακυκλώσιμα υλικά.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι <i>Κάτω στον γιαιλό</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι, το οποίο αυτό, αφού σχηματίσουν κύκλο, τραγουδούν διαδοχικά αλλάζοντας τις φράσεις. Προτρύπουμε όσα παιδιά θέλουν να τραγουδήσουν το solo (κάθε φορά διαφορετικό παιδί), ενώ τα υπόλοιπα θα τραγουδούν tutti. Συνοδεύουμε το τραγούδι μας με τα κρουστά όργανα της τάξης.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μουσική για μπουρμπουλήθρες! Φωτοτυπούμε το φύλλο εργασίας για όλους τους μαθητές. Τα παιδιά, με τη βοήθειά μας, κόβουν τα τέσσερα διαφορετικά καρτελάκια που εμπεριέχονται στο φύλλο εργασίας. Έτσι, κάθε παιδί έχει ένα καρτελάκι για το forte, ένα καρτελάκι για το piano, ένα για το crescendo κι ένα για το diminuendo. Παίζουμε μια μελωδία ή ένα ρυθμικό μοτίβο από ένα τραγούδι που είναι γνωστό στα παιδιά αλλάζοντας την ένταση (πότε παίζουμε σιγά, πότε δυνατά, πότε crescendo και πότε diminuendo). Τα παιδιά πρέπει να σκώσουν το αντίστοιχο καρτελάκι.</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα απλό κασετόφωνο ηχογράφησης για να καταγράψουμε τραγούδια που έχουμε διδάξει στα παιδιά με τη χρήση forte – piano, crescendo – diminuendo. Στη συνέχεια τα παιδιά αξιολογούν το κατά πόσο είναι επιτυχημένη η εκτέλεση.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Αντικείμενα από το περιβάλλον μου, Το ταξίδι του ήχου: Συζητάμε και ζωγραφίζουμε</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Αργά – γρήγορα / Απαλή και αργή κίνηση</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Κύριε Ντεσιμπέλ</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Κάθε ηχητική δραστηριότητα θα πρέπει να παρουσιάζεται ως αντίθεση ανάμεσα σε δύο ήχους. Η αλλαγή του ηχοχρώματος μπορεί να μπερδέψει τα παιδιά, γι' αυτό οι αντιθέσεις της δυναμικής θα πρέπει να παρουσιάζονται από την ηχογόνο πηγή: αρχικά από την ανθρώπινη φωνή και στη συνέχεια από τα μουσικά όργανα.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Η εξοικείωση των παιδιών με την προοδευτική αυξομείωση αλλά και γενικότερα με τις εναλλαγές της έντασης ενισχύει τόσο την αντίληψη όσο και την εμπέδωση των βασικών ιδιοτήτων του ήχου. Παράλληλα ενεργοποιεί τη φυσική περιέργεια, την ανάγκη συμμετοχής και έκφρασης. Η εναλλαγή χαλάρωσης και έντασης μέσα από μουσικοκινητικές δραστηριότητες βιώνεται με το παιχνίδι.</p>
-------------------	---

A24	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Παίζοντας... με τις παύσεις!		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να παραγάγουν απλά ηχητικά μοτίβα με τη φωνή, με το σώμα και με μουσικά όργανα. • Να κατανοήσουν την έννοια της παύσης. • Να ερευνήσουν, να επιλέξουν και να συνδυάσουν λέξεις για να δημιουργήσουν απλές μουσικές συνθέσεις. • Να συνεργαστούν και να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους. 		
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Καρτελάκια με αξίες • Κρουστά όργανα • Πέτρες, θαλασσινά βότσαλα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Παίζοντας... με τις παύσεις!</i> Αντιστοίχιση ρυθμικών αξιών με παύσεις.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παίζουμε τέταρτα στο τύμπανο (♩ = 80, σε 2/4), ενώ τα παιδιά βηματίζουν ελεύθερα στον χώρο. Όταν καταλάβουμε ότι τα παιδιά βηματίζουν συγχρονισμένα στα τέταρτα, χτυπάμε δυνατά στο ισχυρό του επόμενου μέτρου. Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι τα παιδιά θα πρέπει να σταματήσουν. Κατόπιν μετράμε τον παλμό με «εσωτερικό ρυθμό» και στο επόμενο ισχυρό χτυπάμε δυνατά το τύμπανο. Τα παιδιά πρέπει να ξεκινήσουν και πάλι τον βηματισμό (τη στιγμή που χτυπάμε στο ισχυρό μέρος του μέτρου μπορούμε να κατευθύνουμε τα παιδιά με την υπόδειξη: «και στα – μα – τώ» ή «και προ – χω – ρώ»). • Με λάχνισμα διαλέγουμε ένα παιδί που θα χτυπάει παλαμάκια στον δικό του ρυθμό, καθώς περπατάει. Η υπόλοιπη τάξη επαναλαμβάνει το προηγούμενο ρυθμικό σχήμα με παλαμάκια. Βοηθάμε τα παιδιά να μετρήσουν 4 χρόνους παύση και ευθύς αμέσως η άσκηση ξεκινά με το παιδί μπροστά από το οποίο θα σταματήσει ο μαθητής που μόλις τελείωσε τη δραστηριότητα (μετά το τέλος της δραστηριότητας μπορούμε να σχεδιάσουμε στον πίνακα 4 φιδάκια εξηγώντας ότι αντιστοιχούν στους 4 χρόνους παύσης που προηγήθηκαν). <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα ηχητικά αποσπάσματα <i>Allegro non molto, Concerto No. 2 in G minor, RV 315</i> από το έργο <i>Summer</i> του A. Vivaldi και <i>Polka pizzicato</i> του J. Strauss.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκουμε ονόματα ψαριών τετρασύλλαβα, τρισύλλαβα και δισύλλαβα, όπως: καρ-χα-ρί-ας, πέ-στρο-φα, τό-νος. Επίσης, βρίσκουμε μία μονοσύλλαβη λέξη σχετική με τη θάλασσα, όπως: πλιτς ή πλατς. Χτυπώντας το τύμπανο συλλαβίζουμε δυνατά το όνομα του ψαριού και ακολούθως κάνουμε, για ίσο αριθμό παλμών, ανάλογη παύση. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές και στο τέλος ρωτάμε τα παιδιά αν κατάλαβαν πόσο διαρκεί η παύση. Την ίδια διαδικασία επαναλαμβάνουμε με όλες τις λέξεις που βρήκαμε (στο συγκεκριμένο σημείο μπορούμε να σχεδιάσουμε στον πίνακα ομάδες παύσεων που αντιστοιχούν στις συλλαβές των λέξεων που προαναφέραμε, δηλαδή μία συλλαβή → ένα φιδάκι, δύο συλλαβές → δύο φιδάκια κ.ο.κ.). • Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες. Δίνουμε σε κάθε ομάδα διαφορετικές λέξεις που παραπέμπουν σε θαλασσινές εικόνες. Καλούμε κάθε ομάδα να φτιάξει την ιστορία της και να ορίσει έναν αφηγητή. Ο αφηγητής διηγείται τη μικρή ιστορία της ομάδας, αλλά, όταν αναφερθεί στις 		

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>λέξεις που δόθηκαν, τότε όλη η ομάδα τραγουδά με ελεύθερη μελωδία και τη δέσμευση να βάζει ενδιάμεσα παύσεις. Φροντίζουμε να «γεφυρώσουμε» (αυτοσχεδιάζοντας λεκτικά ή και μουσικά) τις τρεις ιστορίες των παιδιών, έτσι ώστε να αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο.</p> <p>Δραματοποιούμε την ηχοϊστορία «Η Πλιτς και ο Πλατς».</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το πανελλήνιο ταχτάρισμα <i>Ταχτιρί, ταχτιρό</i>. Μαθαίνουμε το τραγούδι στα παιδιά συνοδευοντάς το με ηχηρές κινήσεις. Ρωτάμε τα παιδιά αν αναγνωρίζουν τις μουσικές αξίες του τραγουδιού. Τα βοηθάμε να το «γράψουν» με τα καρτελάκια αξιών στο πάτωμα. Εξηγούμε τι θα πει «ταχτάρισμα» και αναφέρουμε μερικά ακόμα ταχτάρισματα.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Μουσικά βότσαλα! Είναι μια καλή ευκαιρία για βόλτα στις παραλίες όπου μπορούμε να βρούμε άφθονα βότσαλα. Τα φιλοτεχνούμε με τέμπερες και βερνίκι και... τα μετατρέπουμε σε κρουστά μουσικά όργανα.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά επινοούν τρόπους για να μιμηθούν ήχους που θυμίζουν θάλασσα. Επίσης, προσπαθούν, σε συνεργασία με τα άλλα μέλη της ομάδας, αλλά και με τη συνεχή δική μας ενθάρρυνση, να επινοήσουν ένα «σενάριο» για τη δημιουργία μιας ηχοϊστορίας. Αφού κάθε ομάδα ολοκληρώσει στην ηχοϊστορία της, την παρουσιάζει στις υπόλοιπες ομάδες, παράγοντας τους ήχους με τη φωνή, το σώμα, τα μουσικά όργανα, συμβατικά και αυτοσχέδια ή άλλα ηχογόνα αντικείμενα. • Ζητάμε από τα παιδιά να φέρουν ένα ταχτάρισμα. • Όταν τα παιδιά τραγουδούν το τραγούδι <i>Ταχτιρί, ταχτιρό</i>, μπορούμε στο τέλος κάθε μελωδικής φράσης να προσθέσουμε παύσεις μισού και ολόκληρου. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Αντικείμενα από το περιβάλλον μου: Πόσα είδη υλικών υπάρχουν γύρω μου; Τα ζώα του τόπου μου.</i> Εικαστικά: <i>Το ραντεβού των σκουπιδιών, Οι μάστορες των χαλασμένων παιχνιδιών.</i></p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Το «αντίθετο» του ήχου είναι η σιωπή, καθώς δηλώνει την έλλειψη του ήχου και την ακινησία. Γι' αυτό και η παύση αποτελεί συστατικό στοιχείο της μουσικής, καθώς η μουσική ασχολείται αποκλειστικά με τους ήχους. Επιδιώκουμε λοιπόν να «εκμεταλλευτούμε» την ακινησία, καθώς ακόμη και η παύση αποτελεί στιγμή δράσης στο μουσικό παιχνίδι μας.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρούμε αν τα παιδιά αντιλαμβάνονται την έννοια της παύσης, αν μπορούν να επινοήσουν τρόπους για να μιμηθούν ήχους της φύσης, αν αναπτύσσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, αν μοιράζονται τις σκέψεις και τις ιδέες τους, αν συνεργάζονται με τα άλλα μέλη της ομάδας.</p>

A25	Διαδικτική επεξεργασία ενότπτας: Νότες που μυρίζουν θάλασσα	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να δημιουργήσουν ρυθμικές και μελωδικές φράσεις. • Να ερμηνεύσουν μουσική με κίνηση. • Να αυτοσχεδιάσουν ρυθμικά. • Να συνεργαστούν και να βιώσουν την αισθητική απόλαυση μιας ενορχηστρωμένης σύνθεσης. • Να έρθουν σε επαφή με τις φόρμες Α–Β–Α και Α–Β–Γ–Α. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πολύχρωμα μαντίλια • Δύο πλαστικές παγοθήκες • Λίγο ρύζι, χαρτοταινία 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
	<p><i>Νότες που μυρίζουν θάλασσα</i> Παρτιτούρα ενορχήστρωσης με μη συμβατική σημειογραφία.</p>	

Μουσική ακρόαση: Ακούμε θαλασσινά τραγούδια, όπως *Η τράτα μας η κουρελού* (Τρίκερι, Πηλίου).

Παίζουμε και χορεύουμε: Βάζουμε μουσική, ενώ τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Μοιράζουμε στα παιδιά πολύχρωμα μαντίλια ή χαρτοπετσέτες. Χωρίζουμε το τραγούδι σε μέρη: Α–Β–Α ή Α–Β–Γ–Α και χορογραφούμε κινήσεις για κάθε μέρος, όπως:

Α: Τα παιδιά σε κύκλο και με τα χέρια πιασμένα από τους αγκώνες (λαβή τράτας) χορεύουν δεξιόστροφα και αριστερόστροφα, σύμφωνα με τις οδηγίες μας. Μπορούμε να χτυπάμε με το πόδι την τονισμένη συλλαβή.

Β: Τα παιδιά ανοίγουν και κλείνουν τον κύκλο με τα χέρια ενωμένα, σαν να κάνουν κούνια.

Γ: Με τα χέρια σε ανάταση, ανεμίζουν τα μαντιλάκια ρυθμικά, δεξιά και αριστερά.

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:

• Καλούμε την ομάδα να σχηματίσει κύκλο. Δίνουμε στα παιδιά ένα απλό ρυθμικό ostinato, για παράδειγμα: το δεξί πόδι πατά ↓, το δεξί χέρι στράκα, το αριστερό πόδι πατά ↓, το αριστερό χέρι στράκα. Όταν η ομάδα συντονιστεί και κρατήσει το ρυθμικό ostinato, προτρέπουμε ένα παιδί να προτείνει άλλο ρυθμικό μοτίβο, το οποίο θα παίξει χρησιμοποιώντας το σώμα του ως κρουστό όργανο. Όταν η ομάδα το αναπαραγάγει σωστά, επαναλαμβάνουμε όλοι μαζί το 1ο ostinato. Αμέσως μετά ένα άλλο παιδί προσθέτει το 2ο και ένα άλλο το 3ο. Όταν τα παιδιά καταφέρουν να περνούν από το ένα στο άλλο ostinato σωστά, τα χωρίζουμε σε τρεις ομάδες, καθεμία από τις οποίες παίζει ένα διαφορετικό ρυθμικό μοτίβο. Φροντίζουμε να αλλάζουμε εμείς το ostinato και τους θυμίζουμε ένα από τα υπόλοιπα (οι κνηρές κινήσεις στο σώμα για κάθε ομάδα πρέπει να είναι ευδιάκριτες, π.χ. η Α΄ ομάδα κάνει κινήσεις στο κάτω μέρος του σώματος, η Β΄ στο μέσο του σώματος, η Γ΄ στο πάνω μέρος του σώματος).

• Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και το ένα μετά το άλλο παίζει ένα ρυθμικό μοτίβο 4/4 για δύο μέτρα, με παλαμάκια στο πάτωμα. Η ομάδα επαναλαμβάνει. Το επόμενο παιδί προσθέτει δύο δικά του μέτρα. Η ομάδα επαναλαμβάνει και τα δύο και προχωρά στο τρίτο, που θα δοθεί από το επόμενο παιδί.

Παίζουμε και τραγουδάμε το δημοτικό τραγούδι της Σύρου *Βλέπω καράβια κι έρχονται*. Μαθαίνουμε στα παιδιά τα λόγια του τραγουδιού και στη συνέχεια τραγουδάμε παίζοντας «μουσική σκυταλοδρομία» στις αλλαγές των φράσεων. Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Μοιράζουμε τύμπανα και κουδουνάκια στα παιδιά της μίας ομάδας. Τα τύμπανα συνοδεύουν τον ρυθμό του τραγουδιού στον α΄ και στον β΄ στίχο. Τα κουδουνάκια παίζουν τέταρτα μόνο στο ισχυρό μέρος του μέτρου στον γ΄ και στον δ΄ στίχο.

α΄ στίχος: βάδισμα πατώντας τον ρυθμό των συλλαβών σε κύκλο, στη δεξιά φορά του.

β΄ στίχος: αλλαγή στη φορά του κύκλου.

γ΄ στίχος: βάδισμα προς το κέντρο του κύκλου.

δ΄ στίχος: με την πλάτη προς τα έξω.

Τα παιδιά της άλλης ομάδας κρατιούνται από τους αγκώνες, όπως στον χορό της τράτας (διδασκαλία κίνησης: Δ. Μαζαράκη, Ε. Κεφάλου-Χορς & Β. Δημητράτου).

Σχετικά με το φύλλο εργασίας: Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και για τη διευκόλυνση των παιδιών είναι σκόπιμο κάθε ομάδα να αποδίδει το ρυθμικό της μοτίβο με λέξεις ή με διάφορους ήχους. Για παράδειγμα: ήχος *μπουρούς* για το μισό (↓), η λέξη *κα–ρα–βά–κι* για το ρυθμικό μοτίβο που παίζουν τα ξυλάκια (τέταρτα) κ.ο.κ.

Μιλάμε στα παιδιά για τα επαγγέλματα της θάλασσας και φέρνουμε στην τάξη φωτογραφίες. Συζητάμε για τις δυσκολίες του ναυτικού επαγγέλματος.

Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: Ακτές και θάλασσα, Νησιά. Γλώσσα: *Καράβια, Το πετροκάραβο*. Φυσική Αγωγή: *Παραδοσιακός χορός*. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: *Ο τελευταίος ιππόκαμπος, Τα δελφίνια*. Εικαστικά: *Καράβι που ταξιδεύει στο όνειρο*.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Μαράκα / Ξύστρα παγοθήκη. Χρησιμοποιούμε δύο παγοθήκες τις οποίες γεμίζουμε με κόκκους ρυζιού. Τις ενώνουμε με χαρτοταινία και φτιάνουμε μια μεγάλη επίπεδη μαράκα. Μπορούμε να αξιοποιήσουμε τη μαράκα / παγοθήκη και ως ξύστρα, καθώς μπορούμε να σύρουμε μια μπαγκέτα πάνω της.</p>
ΑΝΑΣΤΟ- ΧΑΣΜΟΣ	<p>Ο ρυθμικός αυτοσχεδιασμός και η καλλιέργεια της ομαδικής μουσικής εκτέλεσης συντελούν στο να αισθανθεί το παιδί ελεύθερο και το βοηθούν να αντιληφθεί την έννοια της φόρμας.</p>
ΑΞΙΟΛΟ- ΓΗΣΗ	<p>Μέσα από δραστηριότητες κίνησης και ενορχήστρωσης μπορούμε να αξιολογήσουμε την εμπέδωση από τα παιδιά των ρυθμικών αξιών, καθώς και την ανταπόκρισή τους στις εναλλαγές των μουσικών φράσεων. Όταν τα παιδιά εξοικειωθούν με τα γραφικά σύμβολα, πολύ εύκολα προχωρούν στη «σύνθεση» μιας παρτιτούρας.</p>

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

25 διδακτικές ενότητες για τη Β' Δημοτικού (σχέδια εργασίας)

B1	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Με τα φτερά του ήχου	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να καλλιεργήσουν την ικανότητα ακρόασης μουσικής με προσοχή και συγκέντρωση. • Να διακρίνουν τα διαφορετικά ηχοχρώματα των ήχων που μπορούν να παραχθούν από το ίδιο ηχογόνο αντικείμενο με διαφορετικούς τρόπους. • Να συνοδεύσουν ένα τραγούδι με μια απλή ενορχήστρωση. • Να αναπτύξουν τη φαντασία τους δημιουργικά, ώστε να μπορούν να παραγάγουν πρωτότυπα ηχοχρώματα. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Χαρτί σέλερ • Κρουστά όργανα • Ηχητικά αποσπάσματα των κομματιών <i>The game of the cat and the four mice</i> του E. Satie, <i>Dripsody</i> του Huge Lecain, <i>The typewriter</i> του L. Anderson 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Ήχοι από... χαρτί! Πειραματισμός με τις ηχητικές δυνατότητες ενός χαρτιού. Ακρόαση και διάκριση ήχων που παράγονται από χαρτί με διάφορους τρόπους.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Συστηνόμαστε και τραγουδάμε αναπαριστώντας με κίνηση τα λόγια του τραγουδιού:</p> <p style="text-align: center;"><i>Καλημέρα, καλημέρα, καλωσορίσατε στον κύκλο μας, στα παιχνίδια, στα τραγούδια, με μουσικές πολλές και με χορούς (διδασκαλία: Α. Σλάβικ).</i></p> <p>Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι, ώσπου να βεβαιωθούμε ότι τα παιδιά το έμαθαν και προσθέτουμε και άλλες κινήσεις όπως: <i>καλημέρα:</i> χαιρετάμε δεξιά-αριστερά, <i>καλωσορίσατε:</i> ανοίγουμε την αγκαλιά μας, <i>στα παιχνίδια, στα τραγούδια, με μουσικές, με χορούς:</i> αποδίδουμε με εκφραστικές κινήσεις τις λέξεις. Επίσης, μπορούμε να χορέψουμε το τραγούδι του καλωσορίσματος με μικρά ρυθμικά βήματα δεξιόστροφα και αριστερόστροφα, ανοίγοντας και κλείνοντας τον κύκλο. Καθώς η ομάδα ξανασυναντιέται μετά τις καλοκαιρινές διακοπές και λαμβάνοντας υπόψη ότι πιθανόν να υπάρχουν και καινούριοι μαθητές στην τάξη ή ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει για πρώτη φορά την ομάδα, καλό είναι να επαναλάβουμε τα παιχνίδια επικοινωνίας τα οποία σχετίζονται με τα ονόματα των παιδιών, όπως στα σχέδια εργασίας της Α' Δημοτικού.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Ο ουράνιος φλογεροπαίκτης</i> (δυτική Κίνα), από τη Μουσική Αγωγή-Μουσικό Ανθολόγιο Α' – ΣΤ'.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και, χρησιμοποιώντας το τραγούδι <i>Χοτάρου κόι</i> από την Ιαπωνία (φόρμα: Α-Β-Α) ως αφορμή, τα παροτρύνουμε να «ταξιδέψουν» το χαρτί που έχουν στα χέρια τους από χώρα σε χώρα, αντικαθιστώντας τη γαπωνέζικη λέξη <i>χο</i> (έλα) με την αντίστοιχη άλλων γλωσσών (π.χ., Αγγλικά: <i>come</i>, Γαλλικά: <i>viens</i>, Γερμανικά: <i>commt</i>, Τουρκικά: <i>γκελ</i>). Τα παιδιά της κάθε ομάδας-χώρας μαθαίνουν να λένε την ξένη λέξη στο α' μέρος του τραγουδιού, συνοδεύοντας ταυτόχρονα με το μουσικό όργανο-χαρτάκι και προσέχοντας να κρατούν παύση, αφού έχουν πρώτα συμφωνήσει στον τρόπο απόδοσής της (τρίβοντας το χαρτάκι στο θρανίο, κουνώντας το γρήγορα στον αέρα, χτυπώντας το με το μολύβι τους, βάζοντάς το στα χείλη καθώς λένε τις λέξεις κτλ.). Όταν επαναλαμβάνεται το α' μέρος, κάθε ομάδα κουνά ρυθμικά το χαρτάκι σαν μαντίλι και χαιρετά την επόμενη ομάδα που παίρνει τη σειρά της. Τα παιδιά μπορούν να αντικαταστήσουν τη γαπωνέζικη λέξη <i>χο</i> με την αντίστοιχη ελληνική λέξη ή με άλλη από την ιδιαίτερη πατρίδα τους (αν έχουμε στην τάξη παιδιά μεταναστών). Επίσης, μπορούν να δημιουργήσουν ομάδες-χώρες και να χορέψουν το <i>Χοτάρου κόι:</i> στέκονται όρθια σε έναν κύκλο όλες οι ομάδες. Στο α' μέρος του τραγουδιού η πρώτη ομάδα λέει τα λόγια της</p>	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>και βηματίζει 2 βήματα (σε τέταρτα, στα ισχυρά μέρη κάθε μέτρου) προς το εσωτερικό του κύκλου και 2 βήματα (σε τέταρτα) πίσω, δύο φορές. Στο β΄ μέρος όλα τα παιδιά κρατούν τα χέρια χαμηλά και βηματίζουν στη δεξιά φορά του κύκλου, ακολουθώντας τον παλμό του τραγουδιού. Στην επανάληψη του α΄ μέρους η πρώτη ομάδα χαιρετά με τα καρτάκια της επαναλαμβάνοντας τις κινήσεις του α΄ μέρους.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νθοιστορία «Ο Τομ Τιριτόμ κι η πολιτεία που ήταν χωρισμένη στα δύο». Προσπαθούμε ώστε η αφήγησή μας να αποδίδει σωστά τους διαλόγους και τις εικόνες της ιστορίας. Συζητάμε με τα παιδιά για τους βασικούς χαρακτήρες της ιστορίας και για τα συναισθήματα που μπορεί να είχαν σε κάθε φάση της εξέλιξής της.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι της Κίνας <i>Το Κινεζάκι</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι, βοηθώντας τα να τοποθετήσουν σωστά τη φωνή τους και με εκφραστικότητα. Τα παροτρύνουμε να αποδώσουν θεατρικά και με τις κατάλληλες κινήσεις τα λόγια του τραγουδιού.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: Τύμπανο... στη στιγμή!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Προτάσεις για τη χρήση μελωδικών οργάνων: Μπορούμε να εισάγουμε τη χρήση εύκολων μελωδικών οργάνων, όπως μεταλλόφωνα, μονές νότες, ξυλόφωνα, πιανέτα, boom whackers. Για παράδειγμα, χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες: η πρώτη ομάδα παίζει στο α΄ μέρος συγκορδία μι-λα σε επαναλαμβανόμενα μισά ↓ του τραγουδιού <i>Χοτάρου κόι</i>, ενώ η δεύτερη ομάδα παίζει το β΄ μέρος με την ίδια συγκορδία και με ρυθμό ♩♩. Τα παιδιά που έχουν τα κρουστά μπορούν να συνοδέψουν την ορχήστρα παίζοντας τον ρυθμό μόνο στο β΄ μέρος ή να χωριστούν σε δύο ομάδες (π.χ. τύμπανα και ντέφια). Έτσι, η πρώτη ομάδα θα παίξει στο α΄ μέρος, ενώ η δεύτερη ομάδα στο β΄ μέρος. Αν θέλουμε, πειραματιζόμαστε με τις ηχητικές δυνατότητες άλλων ηχογώνων αντικειμένων (ξύλο κτλ.).</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Η ζωή στο σχολείο</i>. Μαθηματικά: <i>Λύνω προβλήματα: τα βήματα που ακολουθώ</i>. Γλώσσα: <i>Στον δρόμο για το σχολείο (α΄ τεύχος)</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Οι προτεινόμενες δραστηριότητες παρέχουν ευκαιρίες, ώστε να επιτευχθεί το «δέσιμο» της ομάδας μετά τις καλοκαιρινές διακοπές και να δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για το καλωσόρισμα νέων μαθητών στην ομάδα. Ενθαρρύνουμε όσο μπορούμε τις πρωτοβουλίες και τις προσπάθειες αυτοσχεδιασμού των παιδιών και καλλιεργούμε το ομαδικό πνεύμα.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Παρατηρώντας τη συμπεριφορά των παιδιών κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων, αξιολογούμε το κατά πόσο αυτά δείχνουν εφευρετικότητα προσπαθώντας να παραγάγουν διαφορετικούς ήχους με τα ηχογόνα αντικείμενα, καθώς και σε ποιον βαθμό έχει αναπτυχθεί η ικανότητά τους για προσεκτική ακρόαση της μουσικής. Δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στην παρατήρηση των αντιδράσεων των καινούριων μαθητών, ώστε να βοηθήσουμε, αν χρειάζεται, την ενσωμάτωσή τους στην ομάδα.</p>

<p>B2</p>	<p>Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Έλα κι εσύ, με τη γλυκιά φωνή!</p>
<p>ΣΤΟΧΟΙ</p>	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιήσουν τη φωνή τους ελέγχοντας τους παραγόμενους ήχους ως προς τη χροιά, την ένταση και το τονικό ύψος. • Να διακρίνουν τις φωνές διαφορετικών ανθρώπων με βάση τη χροιά τους και να συνειδητοποιήσουν ότι η χροιά της ανθρώπινης φωνής εξαρτάται από το φύλο και την ηλικία. • Να αυτοσχεδιάσουν με παραλλαγές λέξεων και να βρουν, βάσει κανόνων ομοιοκαταληξίας και ρυθμικής, νέες δημιουργικές λύσεις στο μουσικό αποτέλεσμα.

ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<p>Ηχητικά αποσπάσματα από τη Συνέλευση των ζώων του Γ. Κουρουπού</p>	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p>Τα παιχνίδια της φωνής Διάκριση φωνών με βάση το ηχόχρωμά τους.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και τραγουδάμε μελωδικά το «γεια σου». Ζητάμε από τα παιδιά να το επαναλάβουν ως απάντηση. Εναλλακτικά, τραγουδάμε με διαφορετικό τονικό ύψος και τα παιδιά απαντούν ανάλογα. Στη συνέχεια προτρέπουμε τα παιδιά να σκεφτούν τον χαιρετισμό σε άλλες γλώσσες που γνωρίζουν και να τον τραγουδήσουν μελωδικά.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα <i>Aquasig</i> (ταχάρισμα των Εσκιμών Ινουίτ - Καναδάς) από τη Μουσική Αγωγή - Μουσικό Ανθολόγιο Α΄ - ΣΤ΄ και ηχητικά αποσπάσματα από τη <i>Συνέλευση των ζώων</i> του Γ. Κουρουπού, όπου ο εκτελεστής χρησιμοποιεί τη φωνή του με διαφορετικούς τρόπους, για να αποδώσει διαφορετικούς «χαρακτήρες» του ζωικού βασιλείου. Συζητάμε με τα παιδιά για τους τρόπους με τους οποίους αλλάζει τη φωνή του ο τραγουδιστής, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ζώου που υποδύεται κάθε φορά.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και ζητούμε από κάθε ομάδα να βρει λέξεις που έχουν σχέση με το άνοιγμα του σχολείου και τις δραστηριότητές του. Τις συγκεντρώνουμε όλες στον πίνακα. Προσπαθούμε με τα παιδιά κάθε ομάδας να φτιάξουμε δύο στίχους με τις λέξεις αυτές (π.χ.: <i>το σχολείο άνοιξε / και το μάθημ' άρχισε, ή στο σχολείο με χαρά / πάμε όλοι μας παιδιά ή ήρθε τώρα η στιγμή / για να παίξω μουσική</i> κτλ.). Στη συνέχεια κάθε ομάδα προετοιμάζει ένα μελωδικό και ένα ρυθμικό μοτίβο για την παρουσίαση του διστίχου της, το οποίο θα συνοδεύσει με ρυθμικά κρουστά. Συμβουλευόμαστε τις ομάδες να τραγουδήσουν εκφραστικά τα στίχάκια τους και να δείξουν πώς αισθάνονται με το άνοιγμα του σχολείου. Αφού παρουσιάσει κάθε ομάδα το έργο της και ακουστούν προτάσεις για τη βελτίωσή του, μπορούμε να προτείνουμε ένα δικό μας δίστιχο, που θα αποτελέσει τον συνδυαστικό κρίκο στην τελική παρουσίαση (το επαναλαμβανόμενο μέρος σε φόρμα <i>rondo</i>), κατά την οποία τα παιδιά θα αυτοσχεδιάσουν ελεύθερα με τα κρουστά όργανα. Μπορούμε να προτείνουμε στα παιδιά να αλλάξουν λέξεις από το τραγούδι τους, κρατώντας όμως τον ίδιο αριθμό συλλαβών και τονισμών, ώστε να δημιουργήσουν παράξενες ή και αστειές παραλλαγές, όπως: <i>το βιβλίο άνοιξε / και το μάθημ' άρχισε ή ήρθε τώρα το σκυλί, / για να παίξει μουσική</i>.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο Τομ Τριτόμι κι η πολιτεία που ήταν χωρισμένη στα δύο». Μοιράζουμε στα παιδιά ρόλους (π.χ. του αφηγητή, του Τομ, των χωρικών κ.ά.) και επιλέγουμε ηχογόνα αντικείμενα για να επενδύσουμε ηχητικά την ιστορία.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το αιγαιοπελαγίτικο παιχνιδιότραγούδο <i>Πέντε μπουντικοί</i>. Τραγουδάμε κάθε στροφή με διαφορετικό τρόπο: δυνατά, σιγανά, κοφτά, ψιθυριστά, γελαστά, κλαψιάρικα. Τα παιδιά μπορούν να προτείνουν και δικούς τους τρόπους απόδοσης του τραγουδιού. Προσέχουμε πάντα την ακρίβεια στην προφορά των λέξεων. Παίζουμε μουσική σκυταλοδρομία με τις φράσεις του τραγουδιού, επιμένοντας στο να τραγουδούν τα παιδιά στο σωστό τονικό ύψος.</p>		
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Προτάσεις για τη χρήση μελωδικών οργάνων στο τραγούδι <i>Πέντε μπουντικοί</i>: συγχορδία ντο-σολ για το α΄ μέρος με ρυθμικό μοτίβο ♪♪, ενώ για το β΄ μέρος συγχορδία ρε-σολ με ρυθμικό μοτίβο ♪♪♪ ♪♪. Στο β΄ μέρος προσθέτουμε και τα ρυθμικά κρουστά με το ανάλογο ρυθμικό μοτίβο.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Η συνοικία μου</i>. Γλώσσα: <i>Στον δρόμο για το σχολείο</i>. Εικαστικά: <i>Μορφές από γραμμές, σχήματα και χρώματα</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Σε ποιο επίπεδο είμαστε;</i></p>		

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Οι δραστηριότητες της ενότητας αυτής θα βοηθήσουν τα παιδιά να καταλάβουν τις απεριόριστες δυνατότητες της ανθρώπινης φωνής μέσα από το τραγούδι, το παιχνίδι και τον αυτοσχεδιασμό.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων που προτείνονται μπορούμε να αξιολογήσουμε την ανταπόκρισή τους στις οδηγίες μας, αλλά και να εκτιμήσουμε τον βαθμό στον οποίο έχουν αναπτυχθεί οι ικανότητές τους για προσεκτική ακρόαση και αυτοσχεδιασμό.

B3	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Το σαλιγκάρι		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν τη μελωδική γραμμή μιας σύντομης και απλής μελωδίας. • Να εκτελέσουν με τονική ακρίβεια μια απλή και σύντομη μελωδία με τις νότες σολ και μι. • Να αναπαραστήσουν με τα χέρια και με όλο τους το σώμα την κίνηση της μελωδίας ανάμεσα στους φθόγγους σολ και μι. • Να εξοικειωθούν με τη μουσική σημειογραφία. Να μάθουν να εκτελούν με τη φωνή ή και με μουσικά όργανα, με ρυθμική και τονική ακρίβεια, μια απλή μελωδική φράση «διαβάζοντας» τα καθιερωμένα μουσικά σύμβολα. • Να μάθουν να ανταποκρίνονται στην επιτάχυνση και την επιβράδυνση της ταχύτητας της μουσικής (accelerando - ritardanto) με ανάλογες κινήσεις του σώματος. 		
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Τύμπανα, ξυλάκια, ντέφια • Ηχητικό απόσπασμα από τη Συμφωνία των παιχνιδιών του L. Mozart 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Με το σολ και με το μι παίζω, γράφω μουσική!
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Μόλις χτυπήσουμε τρεις φορές το τύμπανο, τα παιδιά τρέχουν ελεύθερα στον χώρο. Με το πρόσταγμα του τυμπάνου (γρήγορα ♩ σε <i>diminuendo</i>) «κλείνονται» στο καβούκι τους σαν να είναι σαλιγκάρια (επισημαίνουμε στα παιδιά να μαζεύονται γρήγορα). Με νέο πρόσταγμα του τυμπάνου πραγματοποιούν την κίνηση του σπινάλ με όποιο μέλος του σώματος έχουν κλείσει σε σπινάλ. Στη συνέχεια με σταθερά χτυπήματα τετάρτων στο τύμπανο τα παιδιά περπατούν ελεύθερα στον χώρο, ενώ με ένα χτύπημα <i>sforzando</i> δίνουν τα χέρια, για να κάνουν κύκλο. Με νέο χτύπημα του τυμπάνου κλείνει ο κύκλος, με το χτύπημα του ντεφιού ανοίγει. Κατόπιν επιλέγουμε με λάχνισμα ένα παιδί, το οποίο γίνεται οδηγός και, αφού όλα τα παιδιά μπουν σε «τρενάκι», τα οδηγεί σε σπινάλ, ακολουθώντας τα ρυθμικά χτυπήματα του τυμπάνου. Επαναλαμβάνουμε με άλλον οδηγό.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε απόσπασμα από τη Συμφωνία των παιχνιδιών. Τα παιδιά αναγνωρίζουν τους ήχους των πουλιών (κατιόν διάστημα τρίτης μικρής) που περιέχονται στο κομμάτι.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ποια νότα είναι πιο ψηλά;</i> Τα παιδιά κρατούν στεφάνια. Αυτοσχεδιάζουμε μελωδίες με τις νότες σολ και μι και τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Όταν ακούν τη νότα σολ, περπατούν κρατώντας ψηλά τα στεφάνια. Όταν ακούν τη νότα μι, περπατούν με λυγισμένα γόνατα κρατώντας χαμηλά τα στεφάνια. • «Ψαρεύουμε» <i>φαράκια σολ-μι:</i> Παίζουμε στα παιδιά τις νότες σολ και μι, με μελωδικό όργανο που μπορεί να κρατήσει τη διάρκεια του ήχου του (φλογέρα, αρμόνιο, βιολί) ή με την ανθρώπινη φωνή. Στην αρχή παίζουμε μεμονωμένους τους ήχους των δύο νοτών και παροτρύνουμε τα 		

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>παιδιά να τις συνοδεύσουν με κίνηση των χεριών (τα χέρια ψηλά – χαμηλά). Μπορούμε να προτείνουμε και τις χειρονομικές κινήσεις Kodály. Στη συνέχεια χωρίζουμε τα παιδιά σε δυο ομάδες και ορίζουμε έναν αρχηγό, που αναλαμβάνει, αφού συμβουλευτεί την ομάδα του, να βρει τη σωστή νότα. Το παιχνίδι επαναλαμβάνεται και οι ομάδες μαζεύουν βαθμούς. Μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να δώσουν την απάντησή τους τραγουδιστά μιμούμενα τον ήχο του οργάνου.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ζωγραφίζουμε στον πίνακα δύο ψαράκια με διαφορετικά χρώματα και σε διαφορετικό ύψος και ζητάμε από τα παιδιά, καθώς αγγίζουμε τα ψαράκια, να τραγουδούν τις αντίστοιχες νότες. • Στην εξέλιξη του παιχνιδιού μπορούμε να ζητήσουμε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν και να τραγουδήσουν ζευγάρια ανιόντων και κατιόντων διαστημάτων με τις νότες σολ και μι. • Μπορούμε να προετοιμάσουμε το παιχνίδι, ανατρέχοντας στα τραγούδια που μάθαμε στην Α΄ τάξη. • Τα παιδιά παίζουν στα μεταλλόφωνα και τα ξυλόφωνα την α΄ φράση του τραγουδιού <i>Σαλιγκάρι</i>, ακολουθώντας τη σημειογραφική του απεικόνιση (τετράδιο εργασιών). <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο Τομ Τριτόμ κι η πολιτεία που ήταν χωρισμένη στα δύο». Δραματοποιούμε την ιστορία, ενώ παράλληλα εισάγουμε και την ηχητική επένδυση, σύμφωνα με τις επιλογές που κάναμε στα προηγούμενα μαθήματα.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Σαλιγκάρι</i> της Π. Ματέυ. Μαθαίνουμε το τραγούδι στα παιδιά και στη συνέχεια το τραγουδάμε με ερωταπόκριση – κάποιοι αντιπροσωπεύουν τα παιδιά και άλλοι τα σαλιγκάρια. Συνοδεύουμε το τραγούδι με κρουστά: τύμπανο για τα παιδιά, ξυλάκια για το σαλιγκάρι. Εξηγούμε στα παιδιά πως τα σαλιγκάρια τα μαζεύουμε και τα τρώμε. Φτιάχνουμε μια σύντομη ιστορία, για να δραματοποιήσουμε το τραγούδι: οι <i>κυνηγοί</i> περπατούν στο δάσος ψάχνοντας για σαλιγκάρια (τύμπανα παίζουν δυνατά ρυθμό περπατήματος). Βγαίνουν τα <i>σαλιγκάρια</i> (ντέφια), αλλά εκεί που... προχωρούν, αισθάνονται (ήχοι κλαδιών που σπάνε – ξύστρα) το περπάτημα των <i>κυνηγών</i> (τα ντέφια παίζουν τρέμολο, κρεσέντο). Μόλις πλησιάσουν οι <i>κυνηγοί</i> (κρεσέντο τα τύμπανα), τα <i>σαλιγκάρια</i> κοκαλώνουν (πιατίκι) και μαζεύονται στο καβούκι τους. Μια σιγανή βροχή (τα δάκτυλα στα τύμπανα) διώχνει τους <i>κυνηγούς</i> (όγδοα στα τύμπανα) από το δάσος. Παιδιά (γέλια και ανέμελο τρέξιμο) έρχονται: τραγουδούν το τραγούδι με τα κρουστά (τύμπανα και ξυλάκια).</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: άστραψε και βρόντηξε με τη... βροντού!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες και απλώνουμε δύο μακριά σχοινιά (π.χ. μπουγάδας) στο πάτωμα. Τα παιδιά κάθε ομάδας ορίζουν με λάχνισμα τον αρχηγό τους. Τραγουδάμε τυχαία ζευγάρια με τις νότες σολ και μι (π.χ. σολ-σολ, μι-σολ, σολ-μι, μι-μι) σε κάθε μέλος των ομάδων, το οποίο με τη σειρά του πρέπει να πατήσει στα σχοινιά αναπαριστώντας τη σημειογραφική απεικόνιση των νοτών που άκουσε. Στο τέλος ο αρχηγός της ομάδας λέει τις νότες με τη σειρά που είναι «γραμμένες». Αν υπάρχει μεταλλόφωνο, μπορεί να παίξει σ' αυτό τη μελωδία που δημιουργήθηκε.</p> <p>Προτάσεις για τη χρήση μελωδικών οργάνων στο τραγούδι <i>Σαλιγκάρι</i>: α΄ μέρος: μεταλλόφωνα, boom whakers, πιανέτα: συγχορδία ντο-σολ (♩), β΄ μέρος (♩ ♪) στα ρυθμικά κρουστά.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Πάμε μια βόλτα</i>; Εικαστικά: <i>Μορφές από γραμμές, σχήματα και χρώματα</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Απαλή και αργή κίνηση, Αργά-γρήγορα</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Είναι σημαντικό –αξιοποιώντας τις δυνατότητες που μας δίνει αφενός η κινητική αναπαράσταση και αφετέρου η σημειογραφική απεικόνιση– να επιμείνουμε να τραγουδήσουν τα παιδιά με τονική ακρίβεια το τραγούδι, και ιδιαίτερα την α΄ φράση, και να τοποθετήσουν σωστά τη φωνή τους στις νότες σολ και μι.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων μπορούμε να διαπιστώσουμε αν αντιλαμβάνονται τη μελωδική κίνηση της α΄ φράσης του τραγουδιού και να αξιολογήσουν τον βαθμό στον οποίο αναπτύσσονται οι δεξιότητές τους στο τραγούδι και στο παίξιμο των μουσικών οργάνων.</p>
-------------------	--

B4	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Μ΄ ένα τσαμπί σταφύλι... όλοι φίλοι		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εμπεδώσουν ρυθμικές αξίες που ήδη έχουν γνωρίσει: τέταρτα, μισά και παύση τετάρτου, ζευγαράκια ογδών. • Να έλθουν σε μια πρώτη επαφή με τα 5/8 και τα 7/8. • Να συνδυάσουν συλλαβές και λέξεις με ρυθμικά μοτίβα. • Να γνωρίσουν τη διαδικασία του τρύγου, όπως και τα σχετικά ήθη και έθιμα. 		
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Καρτελάκια ρυθμικών αξιών • Νάιλον με φυσαλίδες 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p>Τραγουδάω και... μετράω Αντιστοίχιση των αμπελόφυλλων με τα καλάθια.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Απλώνουμε στο πάτωμα νάιλον με φυσαλίδες, απ΄ αυτά που χρησιμοποιούνται για τη συσκευασία εύθραυστων αντικειμένων. Τα παιδιά πατάνε πάνω στα νάιλον σαν να πατάνε σταφύλια, ενώ ακούγεται κάποιο τραγούδι με έντονο ρυθμό, που παραπέμπει σε γλέντι (π.χ. <i>Μπαίνω μες στ΄ αμπέλι</i>). Σε κάθε αλλαγή στίχου του τραγουδιού αλλάζει και ο τρόπος πατήματος του σταφυλιού (π.χ.: με τα τέσσερα, στις μύτες των ποδιών, καθιστοί, πιέζοντας με τα χέρια, κυλώντας το σώμα μας). Στα ορχηστρικά μέρη τα παιδιά κινούνται ως εξής: είτε βγαίνουν έξω από το νάιλον και χορεύουν σε κύκλο ή περπατούν ελεύθερα έχοντας νοερά καλάθια με σταφύλια στο κεφάλι, τα οποία προσέχουν να μην τους πέσουν, ή κάθονται και χτυπούν παλαμάκια στα ισχυρά του ρυθμού 7/8.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Ο παππούλης</i> (στίχοι: Μ. Δούνια, μουσική: Π. Κούκου) και <i>Πού πας, αφέντη μέρμηγκα</i> (δημοτικό τραγούδι).</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δίνουμε στα παιδιά τις καρτέλες αξιών και γράφουμε στον πίνακα λέξεις σχετικές με τον τρύγο, όπως: <i>τρύγος, μούστος, οίνος, ξίδι, ρώγες, λάκκος</i> (λέγεται <i>πουρλάκι</i> και είναι ο λάκκος στον οποίο μαζεύουμε τον μούστο), <i>ξύσιμο</i> (το επιμελημένο καθάρισμα των βαρελιών), <i>τσάμπουρα</i> ή <i>τσιπούρα</i> (κοτσάνια από συμμένα σταφύλια), <i>τσιπούρο</i>, <i>πειτιμέζι</i>, <i>σουλτανίνα</i>, <i>κοκκινέλι</i>, <i>πατητήρι</i>. Συλλέγουμε και άλλες λέξεις σχετικές με τον τρύγο (π.χ. από τις χώρες καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών) και στη συνέχεια προτρέπουμε τα παιδιά να διαλέξουν μια λέξη και να φτιάξουν ένα ρυθμικό μοτίβο χρησιμοποιώντας τις καρτέλες. Ομαδοποιούμε τα παιδιά ανάλογα με τον αριθμό συλλαβών των λέξεων που επέλεξαν (δισύλλαβες, τρισύλλαβες κτλ.). Κάθε ομάδα, με τη σειρά, παρουσιάζει τις λέξεις της συνοδεύοντάς τες με τα κρουστά όργανα. Συνδυάζουμε μία δισύλλαβη και μία τρισύλλαβη λέξη και εξηγούμε στα παιδιά την έννοια του μέτρου των 5/8. • Επέκταση αυτής της δραστηριότητας αποτελεί η τεχνική της μουσικής σκυταλοδρομίας, κατά την οποία χρησιμοποιούμε εναλλάξ ένα παιδί από την ομάδα των δισύλλαβων και ένα από την ομάδα των τρισύλλαβων λέξεων (αλλάζουμε τη σειρά των ομάδων ♪♪ ♪♪ και ♪♪ ♪♪). Με τον ίδιο τρόπο εξοικειώνουμε τα παιδιά και με τα 7/8 (♪♪♪ ♪♪ ♪), εναλλάσσοντας ένα παιδί από την ομάδα των τρισύλλαβων και δύο παιδιά από την ομάδα των δισύλλαβων ή ένα από την ομάδα των τρισύλλαβων και ένα από την ομάδα των τετρασύλλαβων λέξεων. 		

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νχοϊστορία «Ο Τομ Τριτόμ κι η πολιτεία που ήταν χωρισμένη στα δύο». Μπορούμε να εικονογραφήσουμε την ιστορία με ζωγραφιές των παιδιών ή να κάνουμε τις δικές μας παραλλαγές στην πλοκή της.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι <i>Μπαίνω μες στ' αμπέλι</i> (Ροδολίβος Δράμας). Αφού συζητήσουμε με τα παιδιά για τα αμπέλια, για τον τρύγο, για το ότι όλο το χωριό, άντρες, γυναίκες και παιδιά, τρυγούσαν τα αμπέλια, μαθαίνουμε τα λόγια του τραγουδιού. Σε κάθε νέο στίχο προστίθεται μια νέα ομάδα κρουστών που παίζει στον ρυθμό του.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πρόταση αρμονικής συνοδείας για τα μελωδικά όργανα: συγχορδία: ντο-σολ (♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩) και ρε-λα (♩) • Εναλλακτικά, τραγουδάμε το τραγούδι σε κύκλο μιμούμενοι τις κινήσεις που υποδηλώνουν τα λόγια.
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Προτάσεις για τη χρήση μελωδικών οργάνων: Δοκιμάζουμε να δείξουμε στο μεταλλόφωνο και στη μελόντικα τη μελωδία του τραγουδιού <i>Τα σταφύλια μου τρυγώ</i> (Α. Πριονάς): <i>Τα σταφύλια μου τρυγώ και τον μούστο βγάζω εγώ κι όταν γίνει το κρασί, θα γιορτάσουμε μαζί!</i> Ρυθμικό μοτίβο: ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ Υπόδειξη μελωδίας: σολ σολ μι μι σολ σολ λα / σολ σολ λα λα σολ σολ μι x 2 φορές</p> <p>Διαβάζουμε, δραματοποιούμε και επενδύουμε νηπτικά τον μύθο του Αισώπου «Η αλεπού και τα σταφύλια». Ερευνούμε τη βιβλιοθήκη μας ή το διαδίκτυο, για να βρούμε παραμύθια, μύθους, ιστορίες, έθιμα άλλων χωρών που σχετίζονται με τον τρύγο, τα αμπέλια και τα σταφύλια.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μαθηματικά: <i>Ανακαλύπτω τη συμμετρία γύρω μου</i>. Εικαστικά: <i>Τέχνη της Γης</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Διαφορετικές μορφές μετακίνησης</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Ο παππούλης</i>. Με αφορμή το συγκεκριμένο ποίημα μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να φέρουν παραμύθια για τους δώδεκα μήνες από τη βιβλιοθήκη του σχολείου και να συζητήσουμε για τις εναλλαγές των εποχών, τις ιδιαιτερότητες κάθε εποχής και μήνα, τα ήθη και τα έθιμα των άλλων χωρών που συνοδεύουν τις αγροτικές ασχολίες. Επίσης, μπορούμε να φτιάξουμε στικακία, ένα για κάθε μήνα, και να τα παίξουμε ρυθμικά με τα μουσικά όργανα της τάξης.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Επιμένουμε στην ακριβή ρυθμικά απόδοση του καινούριου ρυθμικού μοτίβου, παίζοντάς το πολλές φορές με πηχρές κινήσεις, με κρουστά όργανα, αλλά και με πολλές επαναλήψεις των λέξεων του τραγουδιού που «πατούν» σ' αυτό το μοτίβο.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες της ενότητας μας δίνεται η ευκαιρία να διαπιστώσουμε το κατά πόσο τα παιδιά έχουν εμπεδώσει τις ρυθμικές αξίες τις οποίες γνώρισαν στην Α' Δημοτικού, αλλά και το κατά πόσο αντιλαμβάνονται το νέο ρυθμικό μοτίβο.</p>

B5	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Βρέχει τραγούδια!
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να καλλιεργήσουν τη φωνή τους. • Να προσανατολιστούν στον χώρο και να συσχετίσουν τον χώρο με τον χρόνο. • Να μάθουν να τονίζουν σωστά τον λόγο. • Να μάθουν να συγχρονίζονται. • Να γνωρίσουν ένα παιχνιδοτραγούδο από άλλη χώρα.

<p>ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα • Απαλή βροχή από το CD Μουσική Αγωγή Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού, track 33 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p>	<p>Τα παιχνίδια της βροχής Αντιστοίχιση διάφορων ειδών βροχής με διαφορετικά επίπεδα δυναμικής.</p>
<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Παίζουμε παιχνίδια με σακουλάκια που περιέχουν σπόρους (διδασκαλία: Ν. Ατέσογλου). Μοιράζουμε στα παιδιά σακουλάκια και τα προτρέπουμε να περπατούν ελεύθερα στον χώρο – κάθε παιδί κρατάει το σακουλάκι του στην ανοικτή του παλάμη. Λέμε όλοι μαζί:</p> <p style="padding-left: 40px;">Το σακούλι μου στο χέρι, ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ περπατώ προσεκτικά, ♪ ♪ ♪ ♪ μη με σπρώξεις, μη μ’ αγγίξεις ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ και μου πέσει ξαφνι-κά! ♪ ♪ ♪ ♪ ♪</p> <p>Στην τελευταία συλλαβή της λέξης «ξαφνικά» πρέπει όλα μαζί να πετάξουν το σακουλάκι τους κάτω. Σκοπός μας είναι ο συντονισμός των κινήσεων με τον τονισμό του λόγου. Λέμε πολλές φορές τη ρίμα, ώστε τα παιδιά να συνηθίσουν το τέμπο. Τη λέμε μια φορά δυνατά και μια φορά σιγά. Στο τέλος πρέπει κάθε φορά να πέφτουν όλα μαζί τα σακουλάκια κάτω. Για να μην κουραστούν τα παιδιά από τις επαναλήψεις, προτείνουμε παραλλαγές της θέσης του σακουλιού. Για παράδειγμα, βάζουμε το σακούλι στον ώμο, στην πλάτη, στο πόδι, στον λαιμό.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ζητάμε από τα παιδιά να αφήσουν τα σακουλάκια στο πάτωμα και να απομακρυνθούν. Λέμε όλοι μαζί: <p style="padding-left: 40px;">Το σακούλι για να φτάσω, περπατώ προσεκτικά, πότε βήματα μεγάλα, πότε βήματα μι-κρά!</p> <p>Στη δεύτερη συλλαβή της λέξης «μικρά» πρέπει όλα τα παιδιά μαζί να πατούν το σακουλάκι. Εννοείται ότι πρέπει όλοι να συγχρονιστούν ώστε να περπατούν στον ίδιο ρυθμό και να πατήσουν το σακουλάκι την ίδια στιγμή.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Riding with thunder</i>, No 5, από το CD <i>Father sky and mother earth</i>.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τραγουδάμε το παιχνιδιοτραγούδο από το Μεξικό <i>Que llueva</i> (βλ. στο παράρτημα), που αναφέρεται στο πόσο χρήσιμη είναι η βροχή και στο πόσο ευτυχισμένους μας. Το παιχνίδι που παίζουν τα παιδιά μ’ αυτό το τραγούδι είναι ένας τρόπος να πουν «ευχαριστώ» στη βροχή. Δύο παιδιά σχηματίζουν «γέφυρα» ενώνοντας τα χέρια τους. Τα υπόλοιπα παιδιά στοικίζονται σε μία ευθεία το ένα πίσω από το άλλο και περνούν κάτω από τη «γέφυρα». Στα λόγια <i>que sí</i> η «γέφυρα» χαμηλώνει πάνω από το παιδί που περνά εκείνη τη στιγμή, αλλά αμέσως ξανασηκώνεται στα λόγια <i>que no</i>. Τα παιδιά της «γέφυρας» τελικά πιάνουν ένα παιδί στην τελευταία νότα του τραγουδιού, το οποίο αντικαθιστά ένα από τα δύο παιδιά της «γέφυρας». • Επιλέγουμε δύο παιδιά που μπορούν να παίξουν σε ξυλόφωνα (έχουμε αφήσει μόνο τις ράβδους σολ και μι ή έχουμε μαρκάρει τις συγκεκριμένες νότες με αυτοκόλλητες ετικέτες) το μελωδικό μοτίβο των φράσεων <i>que sí</i> και <i>que no</i> (♯ ♯). • Αφού τραγουδήσουμε και παίξουμε με το παραπάνω παιχνιδιοτραγούδο, συζητούμε με τα παιδιά για τα διάφορα είδη βροχής (ψιχάλα, ψιλόβροχο, καταιγίδα, μπόρα, χαλάζι κτλ.). Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα διαλέγει μουσικά όργανα και άλλα ηχογόνα αντικείμενα, προκειμένου να δημιουργήσει μια μικρή σύνθεση για ένα από τα παραπάνω είδη βροχής. Μπορούν όμως να χρησιμοποιήσουν και τη φωνή. Προτρέπουμε τα παιδιά να μεταχειριστούν διαφορετικές εντάσεις, συσχετίζοντάς τες με τη δραστηριότητα του τετραδίου εργασιών. 		

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά, χωρισμένα σε δύο ομάδες μπορούν να συνδυάσουν αρμονική συνοδεία ντο-σολ, με το ρυθμικό μοτίβο ♩ ♩ ♩ ♩ και με μελωδικό ostinato σολ / λα-λα (♩ ♩). Τα κρουστά μπορούν να παίξουν σε δύο ομάδες επίσης: οι κλάβες (♩ ♩) και τα κουδουνάκια (♩ ♩). <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παιχνιδιότραγουδο της Θράκης <i>Οι Καριώτες</i>. Αφού μάθουμε στα παιδιά τα λόγια, συζητάμε μαζί τους για τον Οκτώβρη, τον μήνα της σποράς. Εξηγούμε πως το τραγούδι αυτό περιγράφει τη διαδικασία της σποράς. Τραγουδάμε το τραγούδι και περπατάμε σε κύκλο σε παλμό τετάρτων, αλλάζοντας τη φορά του κύκλου σε κάθε φράση. Εναλλακτικά τραγουδάμε το τραγούδι χτυπώντας παλαμάκια στο κι είδα και τα πόδια στο έτσι δα. Χρησιμοποιώντας τα ρυθμικά μας καρτελάκια γράφουμε τον ρυθμό του τραγουδιού μας στο πάτωμα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συνοδεύουμε αρμονικά με συγχορδία μι-σι σε ρυθμό επαναλαμβανόμενων μισών ♩, προσθέτουμε τύμπανα και πιατίνια μαζί σε ρυθμικό μοτίβο ♩ ♩ και κλάβες και ντέφια σε ρυθμό ♩ ♩. • Συζητάμε για τη σημασία της βροχής μετά τη σπορά. Επίσης, μπορούμε να επαναλάβουμε το τραγούδι <i>Βρέχει, βρέχει</i> από το βιβλίο της Α' τάξης.
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Ακούμε το τραγούδι <i>Περπερούνα</i> και συζητάμε για το σχετικό έθιμο. Συγκρίνουμε την <i>Περπερούνα</i> με το τραγούδι <i>Que llueva</i> από το Μεξικό.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Εικαστικά: <i>Με το πινέλο και τα χρώματα της φύσης</i>. Φυσική Αγωγή: <i>Ηχηρές κινήσεις</i>. Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Το νερό, Ο καιρός</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Η γνωριμία των παιδιών με τραγούδια και παιχνίδια από άλλες χώρες και η σύγκρισή τους με ελληνικά τραγούδια και παιχνίδια με κοινή θεματολογία αναδεικνύουν τα κοινά στοιχεία των πολιτισμών. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο η Μουσική Αγωγή λειτουργεί ως μέσο πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, αφού τονίζει τους συνδυαστικούς κρίκους ανάμεσα στον πολιτισμό διαφορετικών λαών, αλλά και αναδεικνύει συγχρόνως την ιδιαιτερότητα καθενός.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες της ενότητας διαπιστώνουμε αν τα παιδιά είναι σε θέση να συντονίσουν τον ρυθμό των κινήσεών τους με τον ρυθμό του λόγου και να προσανατολιστούν στον χώρο, συσχετίζοντας τον χώρο με τον χρόνο. Επίσης, αξιολογούμε την πρόοδο των παιδιών στη χρήση των μουσικών οργάνων και της φωνής με δημιουργικό τρόπο.</p>

B6	<p>Διδακτική επεξεργασία ενότητας: <i>Μια τρομπέτα... θυμάται</i></p>
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίσουν ακουστικά τον χαρακτηριστικό ρυθμό και το ύφος του εμβατηρίου. • Να εκτελέσουν ένα απλό ρυθμικό μοτίβο με κληρές κινήσεις του σώματος ή με μουσικά όργανα και να ανταποκριθούν στη σημειογραφική του αναπαράσταση. • Να εκτελέσουν απλά ρυθμικά μοτίβα με κρουστά μουσικά όργανα, για να συνοδεύσουν ένα απλό τραγούδι. • Να μάθουν να εκτελούν συγχρόνως με άλλους μουσικά μοτίβα, ανταποκρινόμενοι στις οδηγίες. • Να αναγνωρίσουν οπτικά και ακουστικά τα βασικά μουσικά όργανα της μπάντας. • Να μάθουν να κινούνται συντονίζοντας τις κινήσεις τους με τον ρυθμό της μουσικής. • Να καλλιεργήσουν τη δεξιότητα εκτέλεσης ρυθμικών σχημάτων που περιέχουν τέταρτα, όγδοα και παύσεις τετάρτου.

<p>ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα: → <i>Washington march</i> του J.P. Souza → <i>Θριαμβευτικό εμβατήριο</i> (από την όπερα <i>Αϊντα</i>) του G. Verdi → <i>Στρατιωτικό εμβατήριο Ραντέτσκου</i> του J. Straus → <i>Pop and circumstance march</i> του Elgar (No 1 in D, op. 39) • Αποκόμματα από εφημερίδες της εποχής του 1940 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Εν-δου</i>, με βήμα και ρυθμό Ακρόαση και αναγνώριση εμβατηρίων. • <i>Πού πηγαίνουν οι μουσικοί;</i> Αφού τα παιδιά επιλέξουν τη σωστή εικόνα, γίνεται συζήτηση σχετικά με τα μουσικά όργανα της μπάντας. Μπορούμε να δείξουμε εικόνες των οργάνων ή, αν είναι αυτό δυνατό, να ακούσουμε και τον ήχο των σημαντικότερων από αυτά.
<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ποιοι κάνουν παρέλαση; Ακούμε ένα εμβατήριο και τα παιδιά κινούνται κάνοντας παρέλαση. Με το χτύπημα του τυμπάνου τα προτρέπουμε να υποδυθούν διάφορους χαρακτήρες και να παρελάσουν με ανάλογο τρόπο: για παράδειγμα, ως στρατιώτες παρελαύνουν με ψηλά τα γόνατα και με χτυπήματα ποδιών, ως βασιλιάδες παρελαύνουν καμαρωτοί και με επιβλητικά βήματα, ως ρομπότ παρελαύνουν με κοφτές κινήσεις, ως κλόουν και ακροβάτες παρελαύνουν στο τσίρκο, ως ηθοποιοί υποκλίνονται στο τέλος της παράστασης (Λιάτσου, 2001).</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Στρατιωτικό εμβατήριο</i> του Φ. Σούμπερτ, <i>Η αλλαγή της φρουράς</i> (από τη σουίτα <i>Κάρμεν</i>) του Μπιζέ, <i>Υπολοχαγός Kije</i> του S. Prokofiev, <i>Mars</i> του I. Stravinsky, <i>The Comedians</i> του D. Kabalevsky, <i>Washington march</i> του J.P. Souza, <i>Θριαμβευτικό εμβατήριο</i> (από την όπερα <i>Αϊντα</i>) του J. Βέρντι, <i>Στρατιωτικό εμβατήριο Ραντέτσκου</i> του J. Straus, <i>Pop and circumstance march</i> του Elgar (No 1 in D, op. 39). Ακούμε αποσπάσματα από τα εμβατήρια και «κάνουμε παρέλαση».</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Συνοδεία εμβατηρίου με το ρυθμικό ostinato ♩ ♩ ♩ ♩. Όταν αυτό γίνει κατανοητό, μπορούμε να το παραλλάξουμε με το ρυθμικό σχήμα: ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩</p> <p>Τα παιδιά ακούν ένα εμβατήριο και το συνοδεύουν με το ρυθμικό ostinato ♩ ♩ ♩ ♩ με ηχηρές κινήσεις του σώματος ή με μουσικά όργανα. Εννοχυστρώνουμε το τραγούδι <i>Παρέλαση</i> με τύμπανα και ξυλάκια (βλ. παράρτημα). Επαναλαμβάνουμε την ηχοϊστορία «Ο Τομ Τριτόμ κι η πολιτεία που ήταν χωρισμένη στα δύο» εστιάζοντας στον ρυθμό που δίνει ο ήρωας με το τύμπανο κάθε φορά που ανακοινώνει την ώρα. Επεξεργαζόμαστε και νοηματικά την ηχοϊστορία για την ειρήνη και τη φιλία των λαών.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε την <i>Παρέλαση</i> (στίχοι: Ρ. Δερέμπεη, μουσική: Κ. Πατσαντζόπουλος). Μπορούμε επίσης να παίζουμε ρυθμικά το ποίημα της Γλώσσας <i>Η σημαϊούλα μου</i> και να συζητήσουμε για παρόμοιες εμπειρίες των παιδιών που έχουμε στην τάξη μας από άλλες χώρες. Το μάθημα προσφέρεται για την ανάλυση των εννοιών της ειρήνης και του πολέμου, καθώς και των επιπτώσεων του πολέμου στην ανθρωπότητα.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: ένα παράξενο... κόρνο!</p>		
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Προτάσεις για χρήση μελωδικών οργάνων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συνοδεύουμε το τραγούδι <i>Παρέλαση</i> με αρμονική συνοδεία: συγχορδία ντο-σολ (♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩) για το α΄ μέρος και ρε-σολ (♩ ♩ ♩ ♩) και ντο-σολ (♩) για το β΄ μέρος (βλ. και παράρτημα). Τα παιδιά μπορούν να παίξουν το α΄ μέρος της μελωδίας. • Διοργανώνουμε επίσκεψη στην τοπική μπάντα (π.χ. του δήμου, ενός κοντινού Γυμνασίου ή Λυκείου) και παρακολούθηση πρόβας ή παράστασης. Αν υπάρχει στο σχολείο μας μπάντα από μαθητές μεγαλύτερων τάξεων, καλούμε τα παιδιά να μας παρουσιάσουν τα όργανα και να παίξουν για μας ή παρακολουθούμε για λίγο την πρόβα που κάνουν στο προαύλιο μαζί με τους μαθητές που θα παρελάσουν. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: <i>Διαφορετικές μορφές μετακίνησης.</i> Γλώσσα: <i>Πώς λέμε Όχι;</i></p>		

ΑΝΑΣΤΟ-ΧΑΣΜΟΣ	Κατά την προσπάθεια ρυθμικής συνοδείας του τραγουδιού επιμένουμε στη σωστή απόδοση κάθε ρυθμικού μοτίβου, βοηθώντας και καθοδηγώντας τα παιδιά στον ρυθμικό συντονισμό των ομάδων.
ΑΕΙΟ/ΣΗ	Κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων αξιολογούμε την πιστή απόδοση των ρυθμικών μοτίβων από τα παιδιά, τον βαθμό στον οποίο αυτά έχουν εξοικειωθεί με τα σύμβολα των ρυθμικών αξιών, την ικανότητά τους να συγχρονίζουν τις κινήσεις τους με τον ρυθμό της μουσικής και να υποδύονται κινητικά διαφορετικούς χαρακτήρες, αλλά και την ικανότητά τους να συντονίζονται μεταξύ τους, όταν εκτελούν σε ομάδες διαφορετικά ρυθμικά μοτίβα.

B7	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Σε ρωτάω κι απαντάς	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εκτελέσουν με ακρίβεια απλά ρυθμικά μοτίβα που θα ανταποκρίνονται στα σύμβολα των ρυθμικών αξιών, να γνωρίσουν το ρυθμικό μοτίβο τι-Τα (♩ ♪) και να το παίξουν με κρουστά όργανα. • Να επινοήσουν ένα ρυθμικό μοτίβο με τις ρυθμικές αξίες που γνωρίζουν και να το καταγράψουν με τα σύμβολα των ρυθμικών αξιών. • Να εμπεδώσουν τη ρυθμική συνοδεία στο μέτρο των 7/8. • Να εξοικειωθούν με τη φόρμα AB. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα • Εικόνες που θυμίζουν Αφρική • Κρουστά μουσικά όργανα 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Ρυθμικές... συζητήσεις Ρυθμικός διάλογος σε μορφή ερώτησης - απάντησης και εύρεσης της φόρμας AB.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Τα παιδιά σχηματίζουν δύο ξεχωριστούς κύκλους, κρατώντας όλα από ένα κρουστό όργανο. Προετοιμάζουμε τα παιδιά για το μέτρο των 7/8 χτυπώντας στους μηρούς τις πρώτες συλλαβές των λέξεων «κόκκινο μήλο, μήλο», «πράσινο μήλο, μήλο» σε επανάληψη. Ακούμε το τραγούδι <i>Μήλο μου κόκκινο</i>. Στην α' φράση παίζουν τα παιδιά του ενός κύκλου, χτυπώντας παλαμάκια στα ισχυρά μέρη του μέτρου των 7/8 (τέταρτο παρεστιγμένο, τέταρτο, τέταρτο), ενώ τα παιδιά του άλλου κύκλου κινούνται ελεύθερα στον χώρο. Στη β' φράση οι ρόλοι αλλάζουν.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Μινουέτο</i> (από το έργο <i>Μουσική των βασιλικών πυροτεχνημάτων</i>) του G.F. Handel, <i>Πεντοζάλης</i> (παραδοσιακό Κρήτης), <i>Yellow Submarine</i> των Beatles.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Ακούμε το τραγούδι <i>Che Che Kule</i> από την Γκάνα της Αφρικής (σε μορφή ερώτησης - απάντησης). Πριν ξεκινήσουμε να μαθαίνουμε το τραγούδι, συζητάμε με τα παιδιά για τη σημασία της μουσικής και ιδιαίτερα του ρυθμού στην Αφρική. Τους λέμε ότι οι άνθρωποι εκεί πολλές φορές μιλούν ο ένας στον άλλον, στέλνουν μηνύματα ή λένε ιστορίες με τα τύμπανά τους.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να «κουβεντιάσουν» με τα τύμπανα ανά ζεύγη. • Τους δίνουμε δισύλλαβες λέξεις που έχουν σχέση με την Αφρική (ήλιος, ζέστη, ζούγκλα, φίδι) και ζητάμε να τις συνδυάσουν και να τις παίξουν με το ρυθμικό μοτίβο τι-Τα. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν και λέξεις δικής τους προτίμησης. • Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι <i>Che Che Kule</i> ως εξής: τραγουδάμε πρώτοι κάθε φράση και τα παιδιά την επαναλαμβάνουν (ερώτηση - απάντηση, αντιφωνία). Όταν αυτή η διαδικασία επαναληφθεί αρκετές φορές, προσθέτουμε και την κίνηση, που ακολουθεί τον παλμό του τραγουδιού. Σε κάθε φράση κάνουμε κάποια κίνηση τραγουδώντας και τα παιδιά πρέπει να τη μιμηθούν (π.χ. στην α' φράση χτυπάμε παλαμάκια, στη β' φράση χτυπάμε τα πόδια, στην γ' φράση χτυπάμε το στήθος και στην δ' φράση σπκώνουμε τα χέρια ψηλά). 	

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αφού τα παιδιά μάθουν καλά τα λόγια, μπορεί τον ρόλο του «αρχηγού» να παίξει κάποιο παιδί και να αυτοσχεδιάσει με τις κινήσεις του, τις οποίες πρέπει να μιμηθούν τα υπόλοιπα παιδιά. • Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα σε δύο υπο-ομάδες: τους «χορευτές» και τους «μουσικούς». Οι «μουσικοί» και οι «χορευτές» της Α ομάδας είναι οι δημιουργοί, ενώ οι «μουσικοί» και οι «χορευτές» της Β ομάδας είναι οι μιμητές. Η ομάδα Α παίζει τον ρόλο του «αρχηγού» και προσπαθεί να βρει κινήσεις («χορευτές») και ρυθμική συνοδεία («μουσικοί») για κάθε φράση. Παρουσιάζει τις κινήσεις και τη ρυθμική της συνοδεία, ενώ η άλλη ομάδα πρέπει να τη μιμηθεί επαναλαμβάνοντας (οι «χορευτές» μιμούνται τις κινήσεις, οι «μουσικοί» τα ρυθμικά μοτίβα). Κατόπιν οι ρόλοι αλλάζουν. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νθοϊστορία «Ο μικρός κάστορας και η Ηχώ». Προσπαθούμε να εντοπίσουμε τα σημεία στα οποία επαναλαμβάνονται τα λόγια του κάστορα από την Ηχώ.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι της Μακεδονίας <i>Μήλο μου κόκκινο</i> (διδασκαλία διαστήματος 6ης). Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και τα χωρίζουμε σε δύο ομάδες. Στο α΄ θέμα η μια ομάδα συμμετέχει με τύμπανα, πιατίνια, ντέφια και κουδουνάκια μόνο στο ισχυρό μέρος κάθε μέτρου (τέταρτο παρεστιγμένο - παύση - παύση ♩ ♩). Η άλλη ομάδα συμμετέχει στο β΄ θέμα με κλάβες, ξύστρες και μαράκες σύμφωνα με το ρυθμικό μοτίβο (τέταρτο παρεστιγμένο - τέταρτο - τέταρτο ♩ ♩ ♩). Στη συνέχεια οι ρόλοι των ομάδων αντιστρέφονται.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φτιάχνουμε τις δικές μας ζωγραφιές σε φόρμα ΑΒ, παίζοντας με διαφορετικά χρώματα, σχήματα, σχέδια. • Μαθαίνουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Η φωνή μου αντηχεί</i> του Μ. Σταυρίδη. Φροντίζουμε να τραγουδάμε πιο μαλακά τις μελωδικές φράσεις που επαναλαμβάνονται. • Πρόταση για χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Μήλο μου κόκκινο</i>: για το α΄ μέρος: συγχορδία ντο-σολ και ντο-λα ακολουθώντας τις αλλαγές των συγχορδίων του παραρτήματος. Για το β΄ μέρος συγχορδία ντο-σολ για την ταμπουλατούρα C και συγχορδία ρε-σολ για τις Dm και G (βλ. παράρτημα). <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Μαθηματικά: <i>Γνωρίζω καλύτερα τα γεωμετρικά σχήματα</i>. Γλώσσα: <i>Ταξίδι στη Χωχαρούπα</i>.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Η εργασία των παιδιών σε ζευγάρια μπορεί να βελτιώσει τις ικανότητές τους για αποτελεσματική συνεργασία. Φροντίζουμε να ενισχύσουμε αυτή την προοπτική δημιουργώντας ζευγάρια με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενθαρρύνουμε τα πιο μαζεμένα και δειλά παιδιά. Τονίζουμε στα παιδιά την ανάγκη συζήτησης και συμβιβασμού για την ολοκλήρωση της από κοινού εργασίας.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Μέσα από τις κινητικές αντιδράσεις των παιδιών διαπιστώνουμε αν έχουν αντιληφθεί τη φόρμα ΑΒ. Κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων δημιουργίας και εκτέλεσης αξιολογούμε τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά έχουν αναπτύξει τις δεξιότητες αυτοσχεδιασμού και εκτέλεσης απλών ρυθμικών μοτίβων με ηχηρές κινήσεις του σώματος και με τα μουσικά όργανα της τάξης, καθώς και το κατά πόσο έχουν εξοικειωθεί με τη σημειογραφία.</p>

<p>B8</p>	<p>Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Βάζω τις νότες, παίζεις τη μουσική;</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΣΤΟΧΟΙ</p>	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εκτελέσουν με ακρίβεια απλά ρυθμικά μοτίβα «διαβάζοντας» τα σύμβολα των ρυθμικών αξιών που γνωρίζουν. • Να επινοήσουν ένα ρυθμικό μοτίβο με τις ρυθμικές αξίες που γνωρίζουν και να το καταγράψουν με τα σύμβολα των ρυθμικών αξιών. • Να αναπαραγάγουν με ακρίβεια ένα απλό ρυθμικό μοτίβο που άκουσαν.

ΣΤΟΧΟΙ	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν ρυθμικά μοτίβα ακουστικά και οπτικά με τη γραφή τους. • Να συνοδεύσουν ένα τραγούδι με ρυθμική και μελωδική ακρίβεια σύμφωνα με μια απλή ενορχήστρωση. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Χάλκινα/σιδερένια κουδούνια • Μαλακό μπαλάκι 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Ρυθμικοί καθρέφτες</i> Τα παιδιά κόβουν τα καρτελάκια και τα βάζουν με όποια σειρά θέλουν (όχι όλα) για να σχηματίσουν ένα ρυθμικό μοτίβο. Μπορεί επίσης κάθε παιδί ή ομάδα παιδιών να παίζει το μοτίβο με πηχρές κινήσεις σώματος ή με ένα κρουστό όργανο και οι υπόλοιποι να το επαναλαμβάνουν.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ποιος έχει το προβατάκι; Φέρνουμε στην τάξη ένα μπαλάκι και προτρέπουμε τα παιδιά να φανταστούν ότι είναι ένα προβατάκι. Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και το «προβατάκι» περνά από χέρι σε χέρι πίσω από την πλάτη των παιδιών σύμφωνα με τον ρυθμό της μουσικής. Ένα παιδί κάθεται στη μέση του κύκλου και παρακολουθεί τα άλλα παιδιά, καθώς περνούν το «προβατάκι» από χέρι σε χέρι. Όταν χτυπήσουμε το κουδουνάκι, τα παιδιά σταματούν αμέσως να μετακινούν το «προβατάκι». Το παιδί που είναι στη μέση πρέπει να βρει «ποιος» κρατά το «προβατάκι». Αν η απάντησή του είναι σωστή, κάθεται στον κύκλο, ενώ το παιδί που κρατούσε το «προβατάκι» έρχεται στη μέση.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ποιμενική συμφωνία του L.V. Beethoven, No 6, in F, op. 68.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Ενορχήστρωση του τραγουδιού Προβατάκια της Π. Ματέυ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μια ομάδα παιδιών παίζουν στα μεταλλόφωνα συγχορδία ρε-λα (♩ ♩), μια άλλη ομάδα παίζει τύμπανα ακολουθώντας τον παλμό, ενώ μια τρίτη ομάδα παίζει τον ρυθμό των λέξεων «ντιν-ντιν ντιν ντιν-ντιν ντιν» (♩ ♩ ♩ ♩), κάθε φορά που αυτές ακούγονται, με τα ντέφια και με κουδουνάκια που έχουμε κατασκευάσει ή που υπάρχουν στην τάξη μας. • Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις ομάδες. Σε κάθε ομάδα αναθέτουμε να επινοήσει έναν δικό της τρόπο για να συνοδεύσει μία στροφή από το τραγούδι. Όταν οι ομάδες ολοκληρώσουν το μέρος τους, παρουσιάζουμε όλοι μαζί το τραγούδι, καθώς κάθε ομάδα τραγουδά τη στροφή που της αντιστοιχεί. • Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και χωρίζονται σε δύο ομάδες. Παίζουμε στο μελωδικό όργανο που διαθέτουμε ένα από τα τραγούδια που έμαθαν τα παιδιά στην Α' τάξη και ζητάμε να το αναγνωρίσουν. Στη συγκεκριμένη μουσική δραστηριότητα θα παίξει ρόλο η ταχύτητα και θα κερδίσει η ομάδα που θα τραγουδήσει πρώτη τους δύο πρώτους στίχους του τραγουδιού. Στο τέλος επαναλαμβάνουμε το τραγούδι όλοι μαζί, για να το θυμηθούμε ξανά. Στη συνέχεια βάζουμε τα καρτελάκια με τις ρυθμικές αξίες στο κέντρο του κύκλου και ζητάμε από τα παιδιά να «γράψουν» μ' αυτά το τραγούδι. Κάθε ομάδα «συνεδριάζει» μόνη της, δοκιμάζει και «αποτυπώνει» το τραγούδι ρυθμικά στο πάτωμα. Παίζουμε στα παιδιά σχετικά εύκολα τραγούδια, όπως Έλα, καρβάκι / Άλεθε, μύλε, άλεθε / Έβγα, ήλιε / Μαλλιάρós, έτσι ώστε να μπορέσουν όλα τα παιδιά να συμμετάσχουν. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την πχοϊστορία «Ο μικρός κάστορας και η Ηχώ». Δοκιμάζουμε να «παίζουμε» την Ηχώ με τη φωνή μας, κλείνοντας τα μάτια και επαναλαμβάνοντας αυτό που ακούμε από τους άλλους. Καλούμε τα παιδιά σε κύκλο και ζητάμε να αφουγκραστούν τους ήχους που ακούν, κάνοντας απόλυτη ψυχία. Μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τους ήχους και να ζητήσουμε από τα παιδιά να τους επαναλάβουν δίνοντας κατάλληλες εντολές.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα Προβατάκια της Π. Ματέυ. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι. Κάθε φορά που φτάνουμε «ντιν-ντιν», χτυπάμε παλαμάκια. Τραγουδάμε με τον τρόπο της μουσικής σκυταλοδρομίας, αλλάζοντας τις φράσεις, και συνεχίζουμε με κουδουνάκια στα «ντιν-ντιν». Ζητάμε από τα παιδιά να γίνουν «προβατάκια», «βοσκός», «σκύλος» και «παίζουμε» την ιστορία που αφηγείται το τραγούδι μας. Αν έχουμε 3-4 κουδούνια προβάτων, θα τα χτυπήσουμε στο τέλος του τραγουδιού.</p>	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μουσική κουρτίνα από ξύλα!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαβάζουμε, δραματοποιούμε και επενδύουμε ηχητικά τον μύθο του Αισώπου «Ο ψεύτης βοσκός». • Με βάση τα λόγια του τραγουδιού, τα παιδιά επινοούν μια ιστορία για ένα προβατάκι που απομακρύνθηκε από το κοπάδι και χάθηκε και τις περιπέτειές του μέχρι να το ξαναβρεί ο βοσκός. Έπειτα τη δραματοποιούν και την επενδύουν με ήχους.
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Πρόταση για χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Προβατάκια</i>: συγχորδία ρε-λα ακολουθώντας το ρυθμικό μοτίβο ♪ ♪.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Ο μικρός κάστορας και η Ηχώ</i> / Δραστηριότητες: επιμένουμε στην εκφραστική απόδοση της Ηχούς.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Δίνουμε έμφαση στη δουλειά ανά ομάδες και στην αποτελεσματική σύνθεση της δουλειάς των ομάδων κατά την ενορχήστρωση του τραγουδιού, αλλά και κατά το μουσικό παιχνίδι που περιλαμβάνεται στο τετράδιο εργασιών.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων αξιολογούμε την ικανότητα συγκέντρωσης και προσεκτικής ακρόασης καθώς και τις δεξιότητες εκτέλεσης των μοτίβων με ρυθμική ακρίβεια. Επίσης, διαπιστώνουμε σε ποιον βαθμό τα παιδιά έχουν εξοικειωθεί με τη χρήση της μουσικής σημειογραφίας, όσον αφορά τον ρυθμό.</p>

B9	Διαδικτική επεξεργασία ενότητας: Του κόσμου τα κεληδίσματα	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα ηχοχρώματα διαφορετικών μουσικών οργάνων. • Να γράψουν ένα απλό μελωδικό μοτίβο (νότες σολ και μι). • Να αποκτήσουν ένα ρεπερτόριο τραγουδιών από διάφορες χώρες. • Να συνειδητοποιήσουν τις ομοιότητες των παιδικών παιχνιδιολογίων από διαφορετικές χώρες. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Παίζουμε τα κεληδίσματα;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Αντιστοίχιση ηχητικών αποσπασμάτων που μιμούνται πουλιά με τα μουσικά όργανα που πρωταγωνιστούν στο καθένα. • Σημειογραφία με τις νότες σολ και μι.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ζητάμε από τα παιδιά να φέρουν τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα (σφυρίχτρες, βουνούρες) που έχουμε κατασκευάσει στην Α΄ τάξη και να συγκρίνουν τον ήχο τους μ' αυτόν των πουλιών. Μπορούμε να εμπλουτίσουμε τους ήχους μας με πηλινες λαλίτσες (νεροσφυρίχτρες), αλλά και με πλαστικές ή σιδερένιες σφυρίχτρες που έχουμε βρει σε πανηγύρια. Επαναλαμβάνουμε τους ήχους σε ζευγάρια, προσπαθώντας να αποδώσουμε την ηχώ.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε ηχητικά αποσπάσματα από <i>Το πουλί της φωτιάς</i> Ι. Stravinsky, <i>Άνοιξη</i> (από τις <i>Τέσσερις εποχές</i>) του Α. Vivaldi, <i>Το πουλί</i> (από <i>Το καρναβάλι των ζώων</i>) του Saint-Saëns, <i>Το πουλάκι</i> (από τον <i>Πέτρο και τον λύκο</i>) του S. Prokofiev.</p>	

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Τραγουδάμε το τραγούδι *Chapp kaun khleug* (Πιάσε το μικρό γεράκι) από την Καμπότζη. Πρόκειται για ένα δημοφιλές σ' αυτή τη χώρα παιχνιδοτραγουδο, που τα μικρότερα παιδιά μαθαίνουν από τα μεγαλύτερα. [Μετάφραση του α' στίχου: Πιάσε τον μικρό αετό, παίξε με το μικρό ακ (μεγάλο καμποτζιανό πουλί). Τα μικρά πουλιά φωνάζουν: Το μονάκριβό μου.] Το νόημα των στίχων αφορά την αγάπη των παιδιών για την οικογένειά τους. Αφού μάθουμε στα παιδιά το τραγούδι, παίζουμε το εξής παιχνίδι: ένα παιδί παριστάνει την κότα και ένα άλλο τον αετό. Τα υπόλοιπα παιδιά, που είναι τα κοτοπουλάκια, στοικίζονται σε μια γραμμή πίσω από την κότα, κρατώντας σφικτά από τη μέση το ένα το άλλο. Καθώς τα κοτοπουλάκια τραγουδούν το τραγούδι, ακολουθούν την κότα που περπατά στον χώρο. Η κότα κι ο αετός κάνουν τον εξής διάλογο:

Αετός: *Η γιαγιά ζητά φωτιά.*

Κότα: *Δεν έχω φωτιά.*

Αετός: *Τότε δώσ' μου ένα κοτοπουλάκι.*

Κότα: *Έλα και πάρ' το, αν μπορείς.*

Αρχίζει το κυνηγητό. Ο αετός προσπαθεί να πιάσει τα κοτοπουλάκια που ακολουθούν την κότα, η οποία απλώνει τα χέρια της, για να εμποδίσει τον αετό να τα πιάσει. Ο αετός, σπάζοντας τον κλοιό της κότας, προσπαθεί με κατάλληλες κινήσεις να πιάσει ένα κοτοπουλάκι και να το πάει στη φωλιά του. Αν δεν καταφέρει να πιάσει κανένα σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο (π.χ. μετράμε ή χτυπάμε μέχρι το 10), το τραγούδι και ο διάλογος επαναλαμβάνονται. Στη συνέχεια μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να προσθέσουν ρυθμό και μελωδία στον διάλογο κότας και αετού. Μια ομάδα αναλαμβάνει να ντύσει ρυθμικά και μελωδικά (σολ, μι, λα) τα λόγια του αετού και μια άλλη ομάδα να κάνει το ίδιο για τα λόγια της κότας.

Διαβάζουμε στα παιδιά την νχοϊστορία «Ο μικρός κάστορας και η Ηχώ» και τους μοιράζουμε ρόλους. Μπορούμε να παρομοιάσουμε τις φωνές των ζώων με μουσικά όργανα και να παίξουμε την ιστορία μόνο με ήχους.

Παίζουμε και τραγουδάμε το παιχνιδοτραγουδο της Θεσσαλίας *Τρυγόνες*. Αφού μάθουμε στα παιδιά το τραγούδι, τα χωρίζουμε σε δύο ομάδες, τις *τρυγόνες* και τα *γεράκια*. Οι *τρυγόνες* συνοδεύουν το τραγούδι τους με κουδουνάκια και τα *γεράκια* με τύμπανα. Φροντίζουμε ώστε τα παιδιά να αποδίδουν τους στίχους με κίνηση: στο *κλοτσιές θα φάει* κουνάνε απειλητικά τα πόδια, σαν να κλοτσάνε. Όταν μάθουν το τραγούδι καλά, παίζουν το παιχνίδι σε αντικριστές ομάδες: η μία ομάδα αποτελείται από τη *μάνα* με τα *γεράκια* της και η άλλη από τις *τρυγόνες* που είναι πιασμένες από τα χέρια σαν αλυσίδα. Η *μάνα* στέλνει το *γεράκι* της που τρέχει ορμητικά ν' αρπάξει μια *τρυγόνα*. Αν καταφέρει να σπάσει την αλυσίδα, παίρνει μια *τρυγόνα* μαζί του στην ομάδα του. Αν αντιθέτως δεν μπορέσει να πάρει μια *τρυγόνα*, τότε μένει εκείνο στην ομάδα των *τρυγόνων* σαν λάφυρο. Το παιχνιδοτραγουδο επαναλαμβάνεται και κερδίζει η ομάδα με τα περισσότερα μέλη. Συζητάμε για τις ομοιότητες ανάμεσα στο συγκεκριμένο παιχνιδοτραγουδο και το *Chapp kaun khleug* (Πιάσε το μικρό γεράκι) από την Καμπότζη. Παιχνίδι ανάλογο με το *Chapp kaun khleug* υπάρχει και στην ελληνική παράδοση, το *Γριά, γριά έχεις φωτιά*;

Τα παιδιά σχηματίζουν ζευγάρια. Ο ένας παίκτης ενώνει τις παλάμες του με τα δάχτυλα σε διάσταση και καμπυλωμένα, ώστε οι άκρες τους να σχηματίζουν από μέσα κούφωμα και από πάνω «σκαλάκια» σε αψίδα. Τότε ο άλλος παίκτης αγγίζει με τον δείκτη του το πρώτο «σκαλάκι» που σχηματίζεται από τα δύο μικρά δάχτυλα. Σε κάθε «σκαλάκι» γίνεται ο εξής διάλογος:

Γριά, γριά έχεις φωτιά; / Στον απάνω μαχαλά.

Γριά, γριά έχεις φωτιά; / Στον παραπάνω μαχαλά.

Όταν φτάσει στους δείκτες, ρωτά:

Έχεις φωτιά; / Έχω. / Έχεις σκυλιά; Δεν έχω. / Να μπω; / Έλα.

Μόλις κάνει να περάσει το δάχτυλο στη φωλιά που σχηματίζουν οι παλάμες του αντιπάλου τότε αυτός, γαβγίζοντας, πρέπει να κλείσει τις παλάμες, ώστε να πιάσει το δάχτυλο μέσα (Κλιάφα, Βαλάση, 2000).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Πρόταση για χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Τρυγόνες</i>: συγχորδίες ντο-σολ για τη C και ρε-σολ για την G, χτυπώντας στα ισχυρά κάθε μέτρου και ακολουθώντας την ταμπούλατούρα στο παράρτημα.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Η σφυρίχτρα</i> / Δραστηριότητες.</p>
ΑΝΑΣΤΟ- ΧΑΣΜΟΣ	Με κατάλληλες ερωτήσεις ανοίγουμε συζήτηση στην τάξη σχετικά με τις ομοιότητες ανάμεσα σε παιχνίδια, ήθη, παραδόσεις και έθιμα σε όλο τον κόσμο. Αντιπαραθέτοντας παρόμοια τραγούδια-παιχνίδια από διαφορετικές γωνιές της Γης αναδεικνύουμε τα κοινά στοιχεία που ενώνουν τους λαούς.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Μέσα από τις δραστηριότητες της ενότητας μπορούμε να διαπιστώσουμε αν τα παιδιά αναγνωρίζουν τα ηχοχρώματα διάφορων οργάνων, αν συνειδητοποιούν τους τρόπους με τους οποίους η φωνή και τα όργανα μιμούνται ήχους της φύσης και αν έχουν εμπεδώσει όσα μέχρι στιγμής έχουν διδαχτεί όσον αφορά τη μουσική σημειογραφία.

B10	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Έλα να χορέψουμε βαλς	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εξοικειωθούν με το μέτρο των 3/4 μέσα από το τραγούδι, τη δημιουργική κίνηση και ακρόαση και τη ρυθμική συνοδεία. • Να διακρίνουν το ισχυρό μέρος του μέτρου των 3/4. • Να συνδυάσουν φράσεις με ρυθμικά μοτίβα σε μέτρο 3/4. • Να δημιουργήσουν δικές τους φράσεις και ρυθμικά μοτίβα σε μέτρο 3/4. • Να γνωρίσουν χριστουγεννιάτικα τραγούδια και μελωδίες από άλλες χώρες. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα: → <i>Βαλς των λουλουδιών</i> από τον Καρμυθραύστη του P.I. Tchaikovsky → <i>Άγια νύχτα</i> του F. Gruber → <i>Το έλατο</i> • Τρίγωνο • Κρουστά όργανα <p><i>Ρυθμός... στα 3!</i> Αναγνώριση και εκτέλεση ρυθμικών μοτίβων.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Τα παιδιά είναι καθισμένα σε κύκλο. Βάζουμε μουσική της επιλογής μας σε μέτρο 3/4. Με λάχνισμα ένα παιδί γίνεται «αρχηγός», βγαίνει από τον κύκλο και παίρνει το ραβδάκι/χτυπητήρι του τριγώνου. Ένα τρίγωνο περνά από παιδί σε παιδί με τον ρυθμό της μουσικής (σε κάθε παλμό), ενώ τα παιδιά, παράλληλα με τη μουσική, λένε ρυθμικά «πάρε το τρίγωνο» (Τα τα τα / Τα τα τα). Όταν χτυπήσουμε το τύμπανο, τότε το παιδί που έχει το τρίγωνο σηκώνεται και συναντιέται με το παιδί που έχει το ραβδάκι. Μετά από τρία δικά μας χτυπήματα στο τύμπανο, τα δύο παιδιά λένε ρυθμικά «έλα να παίξουμε / τώρα τα κάλαντα» (Τα τα τα / Τα τα τα / Τα τα τα / Τα τα τα), ενώ το παιδί που έχει το ραβδάκι παίζει ρυθμικά το τρίγωνο, ακολουθώντας τον ρυθμό του λόγου. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρις ότου όλα τα παιδιά να παίξουν το τρίγωνο.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Βαλς των λουλουδιών</i> από τον Καρμυθραύστη του P.I. Tchaikovsky, <i>Άγια νύχτα</i> του F. Gruber, <i>Το έλατο</i>.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και κρατούν από ένα ρυθμικό κρουστό όργανο. Χτυπάμε στο τύμπανο τους παλμούς του μέτρου των 3/4, μετρώντας τους και τονίζοντας το ισχυρό μέρος του μέτρου. Καλούμε τα παιδιά να μας ακολουθήσουν χτυπώντας παλαμάκια μόνο στο ισχυρό 	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>μέτρο (στο ένα). Στη συνέχεια επαναλαμβάνουμε την ίδια δραστηριότητα χρησιμοποιώντας τη λέξη «έλατο», κάθε συλλαβή της οποίας αντιστοιχεί σε έναν παλμό του μέτρου. Έπειτα, για να βοηθήσουμε τα παιδιά να αντιληφθούν τον τονισμό του ισχυρού μέρους του μέτρου, τα προτρέπουμε να λένε μόνο την πρώτη συλλαβή της λέξης φωναχτά και τις άλλες δύο ψιθυριστά, ενώ εμείς συνεχίζουμε να συνοδεύουμε ρυθμικά με το τύμπανο όλους τους παλμούς.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δίνουμε στα παιδιά τη στροφή: <p style="margin-left: 40px;"> <i>Να το το έλατο, (♩ ♩ ♩ ♩ ♩)</i> <i>χαρά σκορπί-ζει, (♩ ♩ ♩ ♩ ♩)</i> <i>δώρα σε όλους μας</i> <i>τώρα χαρί-ζει.</i> </p> <p>Αφού τα παιδιά μάθουν να λένε ρυθμικά τη στροφή, τα προτρέπουμε να χτυπούν (Τα) στα κρουστά όργανα μόνο το ισχυρό μέρος του μέτρου, κάνοντας ταυτόχρονα ένα βήμα στη δεξιά φορά του κύκλου και ξεκινώντας με το δεξί πόδι. Θα μπορούσαμε επίσης να ζητήσουμε από τα παιδιά να μπουν σε κύκλο στοιχισμένα το ένα πίσω από το άλλο. Στην περίπτωση αυτή ζητάμε από τα παιδιά στο πρώτο δίστιχο να επαναλάβουν την παραπάνω σειρά κινήσεων (ένα βήμα σε κάθε ισχυρό μέρος του μέτρου), ενώ στο δεύτερο δίστιχο να ανοίξουν και να ξανακλείσουν τον κύκλο με πλάγια βήματα (πρώτο ισχυρό → δεξί πόδι έξω, δεύτερο ισχυρό → αριστερό πόδι συναντά το δεξί, τρίτο ισχυρό → αριστερό πόδι μέσα, τέταρτο ισχυρό → δεξί πόδι συναντά το αριστερό). Η παραπάνω δραστηριότητα θα μπορούσε να επαναληφθεί παράλληλα με την ακρόαση ενός κομματιού σε μέτρο 3/4 με αργό τέμπο (π.χ. Άγια νύχτα).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δείχνουμε στα παιδιά το ρυθμικό σχήμα του μισού, του τετάρτου, των τριών τετάρτων (♩ ♩ ♩ ♩), αποδίδοντας τις ρυθμικές αξίες στο τύμπανο και γράφοντάς τες στον πίνακα με τα σύμβολά τους. Έπειτα γράφουμε στον πίνακα λέξεις ή φράσεις που ταιριάζουν με το δοσμένο ρυθμικό σχήμα, όπως «τα Χριστούγεννα», «βασιλόπιτα», «Αϊ-Βασίλη μου», «να το έλκηθρο», «καρυδόπιτα», «καλαντίσματα» και καλούμε τα παιδιά να τις αποδώσουν ρυθμικά, συνοδεύοντάς τες ταυτόχρονα με τα ρυθμικά όργανα. Στη συνέχεια τους ζητάμε να επινοήσουν άλλες λέξεις ή φράσεις που ταιριάζουν με το δοσμένο ρυθμικό σχήμα, δουλεύοντας ο καθένας μόνος του ή σε ομάδες (διδασκαλία: Α. Πριονάς). <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νχιοιστορία «Ο μικρός κάστορας και η Ηχώ». Ντύνουμε την ιστορία με ήχους χρησιμοποιώντας όργανα της επιλογής των παιδιών. Παρουσιάζουμε την ιστορία έχοντας ορίσει «αφηγητή» και δίνοντας συγκεκριμένο ρόλο σε ομάδες παιδιών. Προσπαθούμε να αποδώσουμε την ιστορία με όσο το δυνατόν λιγότερο λόγο, εκτός από τα σημεία που η Ηχώ τον αναπαράγει.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Χιόνια στο καμπαναριό</i>. Προτεινόμενη αρμονική συνοδεία με τη χρήση μελωδικών οργάνων: στο α' μέρος συγχορδία ρε-λα για την D συγχορδία (ταμπουλατούρα στο παράδειγμα παραρτήματος) και μι-λα για τη συγχορδία Α στην ταμπουλατούρα. Στο ρεφρέν μπορούμε να συνοδεύσουμε ρυθμικά το τραγούδι στον ρυθμό των στίχων με τρίγωνα.</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Γλώσσα: <i>Ποπό! Κόσμος που περνά!</i> (στη συγκεκριμένη ενότητα υπάρχει το τραγούδι <i>Πάει ο παλιός ο χρόνος</i> σε 3/4), Μαθηματικά: <i>Φτιάχνω γεωμετρικά σχήματα</i>. Εικαστικά: <i>Ο κόσμος όλος με σχήματα</i>.</p>
ΑΝΑΣΤΟ-ΧΑΣΜΟΣ	<p>Τόσο οι δραστηριότητες κίνησης όσο και η ενόργανη συνοδεία του τραγουδιού, με βάση την εννοητήρηση που προτείνεται, μπορούν να καλλιεργήσουν την ικανότητα των παιδιών να συντονίζουν την εκτέλεσή τους μ' αυτήν των άλλων μελών της ομάδας. Εμείς φροντίζουμε, λαμβάνοντας υπόψη τις μέχρι τώρα παρατηρήσεις μας, να μοιράσουμε τους ρόλους στα παιδιά με τέτοιο τρόπο, ώστε να αξιοποιήσουμε κατά τον καλύτερο τρόπο τις ιδιαίτερες δεξιότητες του καθενός, αναθέτοντάς του έναν ρόλο στον οποίο θα μπορεί να ανταποκριθεί επιτυχώς.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας μπορούμε να διαπιστώσουμε αν αντιλαμβάνονται το μέτρο των 3/4, αν διακρίνουν τα ισχυρά μέρη του μέτρου και αν μπορούν να ταιριάξουν λέξεις και φράσεις με απλά ρυθμικά μοτίβα. Κατά τη συμμετοχή τους στην οργανική συνοδεία του τραγουδιού μάς δίνεται επίσης η δυνατότητα να διαπιστώσουμε σε ποιον βαθμό έχουν βελτιωθεί οι δεξιότητές τους όσον αφορά την εκτέλεση με ρυθμική ακρίβεια και συντονισμό.
------------	---

B11	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Πινιάτες		
ΣΤΟΧΟΙ	Οι μαθητές θα πρέπει: <ul style="list-style-type: none"> • Να συντονίσουν τις κινήσεις τους με τον ρυθμό της μουσικής που τραγουδούν ή ακούν. • Να εμπедώσουν τα σύμβολα των ρυθμικών αξιών και των παύσεων που έχουν ήδη μάθει. • Να μάθουν να αναγνωρίζουν τα πνοχρώματα διαφορετικών μουσικών οργάνων. • Να γνωρίσουν χριστουγεννιάτικα έθιμα από άλλες χώρες. 		
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Υλικά για τις πινιάτες • Κρουστά όργανα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Χρωματίζω τις πινιάτες Εμπέδωση ρυθμικών αξιών.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Παίζουμε το παιχνίδι <i>Βρες το δώρο!</i> Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο κρατώντας από ένα όργανο. Δένουμε τα μάτια ενός παιδιού με ένα μαντίλι και τοποθετούμε ένα κουτάκι σε ένα σημείο του χώρου εντός του κύκλου. Το παιδί με τα κλειστά μάτια προσπαθεί να βρει το δώρο, καθώς τα υπόλοιπα παιδιά το καθοδηγούν παίζοντας τα όργανα. Έχουμε από πριν συμφωνήσει ότι, όταν ακούει τρίγωνο, θα πηγαίνει μπροστά, όταν ακούει μαράκα, θα πηγαίνει πίσω, όταν ακούει τύμπανο, θα πηγαίνει αριστερά και, όταν ακούει ντέφι θα πηγαίνει δεξιά. Κάθε φορά θα κάνει τόσα βήματα όσοι και οι ήχοι κάθε οργάνου. Βοηθάμε τα παιδιά (σιωπηρά) να καθοδηγήσουν σωστά τον παίκτη.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Καρυοθραύστης</i> του P.I. Tchaikovsky, <i>Messiah</i> και <i>Water music</i> του J.F. Handel.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Μαθαίνουμε στα παιδιά και τραγουδάμε το μεξικάνικο τραγούδι <i>La riñata</i>. Οι πινιάτες είναι πολύχρωμα «κιβώτια» από χαρτόνι και παπιέ μασέ ή από πηλό σε διάφορα σχήματα, τα οποία γεμίζονται με γλυκά, μικρά φρούτα και λικουδιές ή και παιχνίδια. Στις γιορτές (π.χ. γενέθλια, Χριστούγεννα, Πάσχα) τις κρεμάνε από το κλαδί ενός δέντρου ή από τα ταβάνι. Τα παιδιά, το ένα πίσω από το άλλο, κρατώντας ξύλα και με δεμένα τα μάτια, προσπαθούν να σπάσουν τις πινιάτες, για να πάρουν το περιεχόμενό τους. Μπορούμε να επεξεργαστούμε το τραγούδι ως εξής: τα παιδιά τραγουδούν σε κύκλο το τραγούδι και στο ρεφρέν μιμούνται ρυθμικά την κίνηση που κάνουν τα Μεξικανάκια για να σπάσουν τις πινιάτες. Στη συνέχεια προσθέτουμε μια άλλη κίνηση για το α΄ μέρος του τραγουδιού, για παράδειγμα: κλείνουμε τον κύκλο κάνοντας οκτώ μικρά βήματα μπροστά κι έπειτα τον ξανανοίγουμε κάνοντας οκτώ μικρά βήματα πίσω.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα μοραϊτικά <i>Κάλαντα Χριστουγέννων</i>. Συνοδεύουμε το τραγούδι ρυθμικά: τύμπανο και ντέφι παίζουν μισά (♩), ενώ τα υπόλοιπα κρουστά παίζουν Τα Τι-τι (♩♩).</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: ένα... ρακατάκ!</p>		

Μουσική ακρόαση: *It's a small world, Disneyland in California* (1997).

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Δημιουργούμε στην τάξη κλίμα Χριστουγέννων εξιστορώντας μια σύντομη ιστορία (διδασκαλία: Α. Πριονάς):

Η μεγάλη νύχτα έφτασε. Όλα τα παιδιά περιμένουν με ανυπομονησία το πιο ωραίο δώρο του χρόνου... το δώρο του Αϊ-Βασίλη! Οι βοηθοί του Αγίου ασχολούνται πυρετωδώς με το τύλιγμα των χαρούμενων πακέτων και κλείνουν τον μεγάλο σάκο με τις τελευταίες εκπλήξεις. Κατάκοποι, αφήνονται στον πιο γλυκό ύπνο. Από 'δώ και πέρα αναλαμβάνει ο καλός μας Αϊ-Βασίλης. Οι βοηθοί του όμως ξέχασαν να ξυπνήσουν τα ελαφάκια που τραβούν το έλκηθρο... και ο Αϊ-Βασίλης, όπου να 'ναι, πρέπει να ξεκινήσει. Κανένα παιδί δεν πρέπει να χάσει φέτος το δώρο του. Καθένα από τα ελάφια περιμένει το δικό του μελωδικό μαγικό ξύπνημα... Τι λέτε, θα βοηθήσουμε να ξεκινήσει έγκαιρα το έλκηθρο του Αϊ-Βασίλη, για να μη χάσει κανένα παιδί το δώρο του;

- Πριν ξεκινήσει το παιχνίδι, εμψυχώνουμε τα παιδιά απαγγέλλοντας parlando το τετράστιχο:

*Το έλκηθρο του Αϊ-Βασίλη, (♪ ♪ ♪ ♪)
για να ξεκινήσουμε, (♪ ♪ ♪ ♪)
τα ελαφάκια που κοιμούνται (♪ ♪ ♪ ♪)
πάμε να ξυπνήσουμε. (♪ ♪ ♪ ♪)*

(Στα **τι-τι** τα παιδιά χτυπούν τον ρυθμό στα γόνατα, στα **Τα** χτυπούν παλαμάκια.)

- Τα παιδιά χωρίζονται σε οκτώ ομάδες, όσα είναι και τα ελαφάκια, και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να ξυπνήσει το δικό της ελάφι. Για να ξυπνήσει το ελάφι, πρέπει η ομάδα να τραγουδήσει με «μαγικές φωνούλες» τις «χριστουγεννιάτικες λέξεις» που της αντιστοιχούν (βρίσκονται στο φύλλο εργασίας), με συνοδεία ρυθμικών/μελωδικών κρουστών/φλογέρας/μελόντικας. Η προσπάθεια κάθε ομάδας μπορεί να συνδυάζει: α) ρυθμική συνοδεία με κρουστά όργανα, β) τραγούδι από «μαγικές φωνές», γ) παίξιμο με μελωδικά όργανα και, τέλος, δ) όλα μαζί. Η τάξη χειροκροτεί την προσπάθεια των ομάδων και υποδεικνύει το σωστό. Μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά συνοδεύοντας στο πιάνο, στο αρμόνιο κτλ.

- **Παίζουμε και τραγουδάμε** τα ικαριώτικα *Κάλαντα Πρωτοχρονιάς*. Γνωρίζουμε χριστουγεννιάτικα ήθη και έθιμα από όλο τον κόσμο, καθώς τα Χριστούγεννα γιορτάζονται διαφορετικά από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το κλίμα, την ιστορία ή τη νοοτροπία κάθε λαού. Στη Νορβηγία, για παράδειγμα, αφήνουν μια γαβάθα χυλό, το λεγόμενο «nisse», στη σιταποθήκη, για να φάει ο καλικάντζαρος που προστατεύει το κτήμα τους, ενώ, αφού στολίσουν το χριστουγεννιάτικο δέντρο, πιάνονται όλοι χέρι-χέρι γύρω από αυτό και τραγουδούν τρία χριστουγεννιάτικα τραγούδια. Στη Μεγάλη Βρετανία, τα παιδιά δεν ταχυδρομούν το γράμμα τους στον Αϊ-Βασίλη αλλά το ρίχνουν στη φωτιά στο τζάκι, ώστε να ανεβεί από την καμινάδα και να ταξιδέψει ως τον Βόρειο Πόλο. Αν το γράμμα καεί αμέσως, πρέπει να το ξαναγράψουν.

- Μαθαίνουμε να λέμε *Καλά Χριστούγεννα* και σε άλλες γλώσσες του κόσμου: Merry Christmas (στα Αγγλικά), Frohe Weihnachten (στα Γερμανικά), Joyeux Noël (στα Γαλλικά), С Наступающим Рождеством (στα Ρωσικά), Gezuar Krishitlindjen (στα Αλβανικά), Feliz Natal (στα Πορτογαλικά), Buon Natale (στα Ιταλικά), Cestitamo Bozic (στα Γιουγκοσλαβικά), Feliz Navidad (στα Ισπανικά), Wesolych Swiat Bozego Narodzenia (στα Πολωνικά).

Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Γλώσσα: *Ποπό! Κόσμος που περνά!* (συλλέγουμε ιστορίες από όλο τον κόσμο για τον Άγιο Βασίλη). Εικαστικά: *Πρόσωπα που μιλούν* (δημιουργούμε ένα μεγάλο κολάζ από πρόσωπα που εκφράζουν συναισθήματα και προσπαθούμε να αποδώσουμε ηχητικά και με παίξιμο στα όργανα τα συναισθήματά τους, πλάθοντας ιστορίες για τις γιορτινές ημέρες που πλησιάζουν).

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα ποντιακά Κάλαντα Φώτων. Συνοδεύουμε το τραγούδι με μελωδικά όργανα σύμφωνα με συγκεκριμένο αρμονικό ostinato: συγχορδία ρε-λα σε ρυθμό ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩. Μπορούμε να συνοδεύσουμε ρυθμικά το τραγούδι με κρουστά όργανα.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μελωδικές καμπανούλες!</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Πραγματεύομαστε με διάφορους τρόπους (δραματοποίηση, παντομίμα, κατασκευές, εκμάθηση τραγουδιών, αυτοσχεδιασμό, παιχνίδια ρόλων) τα παρακάτω ήθη και έθιμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, και ιδιαίτερα στα νησιά, τα Χριστούγεννα στολίζουν μικρά παραβάκια. Στη Χίο, για παράδειγμα, τα παιδιά κατασκευάζουν όλη τη χρονιά το παραβάκι των Χριστουγέννων, προσπαθώντας να το κάνουν πιστό αντίγραφο ενός αληθινού πλοίου. Τα παραβάκια τους βγάζουν καπνό και έχουν φώτα. Τα παιδιά σε ομάδες, κρατώντας το παραβάκι τους, λένε πρώτα τα κάλαντα στη γειτονιά τους. Σε κάθε ομάδα υπάρχει ο «καπετάνιος» και οι «ναύτες». Όταν τελειώσουν το καλάντισμα στα σπίτια, οι ομάδες μαζεύονται στην κεντρική πλατεία και διαγωνίζονται σε κάλαντα και «πατινάδες» (τραγούδια δηλαδή που σχολιάζουν επίσημα πρόσωπα ή περιέχουν ευχές). Στο τέλος βραβεύεται η καλύτερη ομάδα. • Οι Ιάπωνες περιμένουν την παραμονή των Χριστουγέννων τον δικό τους Αϊ-Βασίλη, τον <i>Χοτέισο</i>, που έχει μάτια και στο πίσω μέρος του κεφαλιού του, για να βλέπει τα άτακτα παιδιά, και ο οποίος κρατάει μια μεγάλη σακούλα με παιχνίδια. • Οι Ιταλοί πιστεύουν ότι η καλή μάγισσα <i>Μπεφάνα</i> πετάει την παραμονή των Θεοφανείων με τη μαγική της σκούπα από σπίτι σε σπίτι και, κατεβαίνοντας από την καμινάδα, γεμίζει με παιχνίδια τα παπούτσια των καλών παιδιών. Τα άτακτα παιδιά θα βρουν, αντί για το δώρο, ένα τσουβάλι κάρβουνο.
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Οι δραστηριότητες αναβίωσης εθίμων από την Ελλάδα και από όλο τον κόσμο, καθώς και η χρήση πρωτότυπου υλικού διδασκαλίας για την εξοικείωση των παιδιών με τη μουσική σημειογραφία μπορούν να κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των παιδιών, αλλά και να μας τροφοδοτήσουν με ιδέες για περαιτέρω έρευνα, με σκοπό τη δημιουργία του δικού μας διδακτικού υλικού, που θα ταιριάζει στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της τάξης μας.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας διαπιστώνουμε αν τα παιδιά αναγνωρίζουν τους φθόγγους <i>σολ</i>, <i>μι</i> και <i>λα</i> και αν είναι σε θέση να εκτελέσουν μελωδικές φράσεις μ' αυτούς τους φθόγγους. Επίσης, αξιολογούμε τον βαθμό στον οποίο έχουν αναπτυχθεί οι δεξιότητές τους να τραγουδούν και να εκτελούν με τονική ακρίβεια στα μελωδικά κρουστά όργανα απλά μελωδικά μοτίβα.</p>

B14	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Χιόνι... χιόνισε!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν το μέτρο των 5/8 μέσα από την ενεργητική ακρόαση, το τραγούδι, την κίνηση και το παίξιμο οργάνων. • Να μάθουν να τραγουδούν με ρυθμική και τονική ακρίβεια. • Να γνωρίσουν έργα από την έντεχνη ελληνική μουσική σε μέτρο 5/8. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα • Φελιζόλ, λευκό τούλι 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Ακούω και ταιριάζω Αντιστοίχιση ρυθμικών μοτίβων με φράσεις.</p>

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ακούμε την <i>Ευγενική κυρία</i> από τα 30 <i>Νυχτερινά</i> του Μ. Χατζιδάκι (διδασκαλία: Λ. Αρζιμάνογλου). Τα παιδιά, ξαπλωμένα στο πάτωμα της τάξης, ακούν χαλαρά τη μουσική. Ξαναβάζουμε το ηχητικό απόσπασμα και τα προτρέπουμε να χτυπήσουν παλαμάκια στον ρυθμό. Ξαπλωμένα ακόμη, αποδίδουν τον ρυθμό με την κίνηση του σώματός τους. Στη συνέχεια σκάνονται και χορεύουν ελεύθερα στον χώρο. Η κίνηση, τόσο στο πάτωμα όσο και όταν τα παιδιά είναι όρθια, είναι διαρκής, ενόσω η μουσική παίζει.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Snow is dancing</i> από το έργο <i>Children's Corner</i> του C. Debussy.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Βρίσκουμε λέξεις και φράσεις που να ταίριαζουν στο μέτρο των 5/8: «χιόνισε-χιόνι», «Δήμητρα-Ρέα», «ήρθε το-κρύο». Λέμε τις λέξεις ή τις φράσεις και χτυπάμε τον ρυθμό τους, τονίζοντας την 1η και την 4η συλλαβή. • Δίνουμε στα παιδιά τύμπανα και κλάβες (ή πέτρες, αν έχουμε) και τα προτρέπουμε να περπατούν, συντονίζοντας το βήμα τους με τον ρυθμό των 5/8. Βοηθάμε τα παιδιά παίζοντας στα τύμπανα τέταρτο παρεστιγμένο και τέταρτο (↓ ↓). Στη συνέχεια χτυπάμε στα τύμπανα όλα τα όγδοα (Τι-τι-τι, Τι-τι), τονίζοντας το 1ο και 4ο όγδοο. Τα παιδιά περπατούν ακολουθώντας τον ρυθμό των τονισμών (Τα παρεστιγμένο Τα). Κατόπιν δοκιμάζουμε να χτυπήσουμε στο τύμπανο μόνο τα ισχυρά (1ο και 4ο όγδοο), προτρέποντας τα παιδιά να βηματίζουν σε κάθε όγδοο. Για να τα βοηθήσουμε, μπορούμε να λέμε ρυθμικά, χτυπώντας το τύμπανο, μια φράση σε μέτρο 5/8. (Η δραστηριότητα κάνει χρήση ασκήσεων ρυθμικής Dalcroze και αποτελεί προσαρμογή σε σχετική διδασκαλία της Λ. Αρζιμάνογλου.) • Δημιουργία ηχοεικόνων για το χιόνι: Χρησιμοποιούμε ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα, γκλόκενσπιλς κτλ., στα οποία αφήνουμε τις νότες της πεντατονικής κλίμακας. Με τα μεταλλόφωνα μιμούμαστε το στρωμένο χιόνι παίζοντας απαλές, μεγάλης διάρκειας νότες. Με τα ξυλόφωνα παίζουμε μικρά μοτίβα ως ostinati, μιμούμενοι τις χιονονιφάδες που πέφτουν. Με τα γκλόκενσπιλς παίζουμε glissando, για να μιμηθούμε τις χιονονιφάδες που τις παίρνει ο άνεμος και τις στροβιλίζει. Μπορούμε επίσης να προσθέσουμε ήχους γκονγκ, κουρτίνας ή τριγώνων ή ό,τι άλλο νομίζουμε ότι θα ταίριαζε. • Παίζουμε το παιχνίδι <i>Ο χορός των χιονονιφάδων</i>. Έχουμε ετοιμάσει το «χιόνι» μας τρίβοντας φελιζόλ σε σακουλάκια. Χωρίζουμε την τάξη σε χιονονιφάδες (κορίτσια) και σε σύννεφα χιονιού (αγόρια). Με τη συνοδεία της μουσικής που έχουμε δημιουργήσει οι χιονονιφάδες χορεύουν αέρινα στον χώρο, «ψαλιδίζουν» γρήγορα τα χέρια τους, κινούν ανάλαφρα λευκά τούλια, τρέχουν στις μύτες των ποδιών τους. Τα σύννεφα του χιονιού, ακινητοποιημένα σε διαφορετικά σημεία της τάξης, σκορπίζουν χιόνι, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία του κατάλληλου σκηνικού. Μπορούμε μ' αυτόν τον τρόπο να αναπαραστήσουμε μουσικοθεατρικά τον χορό του χιονιού, χωρίζοντας την τάξη σε μουσικούς και σε ηθοποιούς. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο μικρός θλιμμένος ήχος» του Alan Ridout και συζητάμε μαζί τους για τους βασικούς χαρακτήρες της ιστορίας. Ανταλλάσσουμε ιδέες για το πώς θα τους ζωντανέψουμε. Είναι μια καλή ευκαιρία να δουλέψουμε το ύψος του ήχου.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το <i>Χιόνι, χιόνι, χιόνισε</i> (κείμενο δημοτικό, μελωδία: Π. Ματέυ). Το παραπάνω τραγούδι πρέπει πρώτα να το απαγγείλουν τα παιδιά ομαδικά, κρατώντας τον ρυθμό της μουσικής. Η απαγγελία πρέπει να γίνει πολύ σιγανά, σχεδόν ψιθυριστά. Έπειτα προτρέπουμε τα παιδιά να το τραγουδήσουν με πολύ σιγανή φωνή και, τελικά, τα αφήνουμε να βρουν τον δικό τους τρόπο να το αποδώσουν με κινήσεις, ιδίως την τελευταία φράση, <i>όλα τα κουκούλωσε</i> (διδασκαλία: Π. Ματέυ).</p>
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Συλλέγουμε παραμύθια για τον χειμώνα από τις χώρες προέλευσης των παιδιών. • Φτιάχνουμε σύνθετες λέξεις με συνθετικό το χιόνι και τις μελοποιούμε στα μεταλλόφωνα. Προσπαθούμε να δημιουργήσουμε διάφορα ρυθμικά μοτίβα. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Ο χιονάνθρωπος</i>. Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Ο καιρός</i>, <i>Ο κύκλος του νερού</i>. Μαθηματικά: <i>Γνωρίζω τα αριθμητικά μοτίβα</i>. Εισαγωγή στην προπαίδεια.</p>

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Είναι σημαντικό κατά τη δημιουργική δραστηριότητα που προτείνεται (δημιουργία μουσικού κομματιού για το χιόνι) να διαμορφώσουμε την κατάλληλη ατμόσφαιρα, για να απελευθερωθεί η δημιουργικότητα των παιδιών, δίνοντας ωστόσο και κάποιες κατευθύνσεις, ώστε να τα βοηθήσουμε. Η αναζήτηση της χρυσής τομής ανάμεσα στην απόλυτη ελευθερία και την καθοδήγηση αποτελεί ένα σημείο προβληματισμού και αναστοχασμού για τον εκπαιδευτικό.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων διαπιστώνουμε αν αντιλαμβάνονται το μέτρο των 5/8 και αν είναι σε θέση να ανταποκριθούν κινητικά ή να εκτελέσουν με ακρίβεια απλά ρυθμικά μοτίβα που βασίζονται σ' αυτό το μέτρο. Επίσης, αξιολογούμε τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά έχουν αναπτύξει τις ικανότητές τους στον αυτοσχεδιασμό και την εκτέλεση απλών μοτίβων στα μουσικά όργανα της τάξης.

B15	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Απ' τα ψηλά στα χαμηλά!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την ανοδική και την καθοδική μελωδική κίνηση και τις επαναλήψεις των όμοιων φθόγγων. • Να χρησιμοποιήσουν αυθαίρετα σύμβολα, για να αναπαραστήσουν τη μελωδική κίνηση των φθόγγων μιας απλής μελωδίας. • Να αντιστοιχίσουν μια απλή μελωδία με τη γραφική της παρτιτούρα, που απεικονίζει την κίνηση της μελωδίας. • Να αυτοσχεδιάσουν με τη φωνή και με κηρές κινήσεις του σώματος. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Ανεβοκατεβαίνοντας μουσικά σκαλοπάτια Ακρόαση και αναγνώριση των φθόγγων της ανιούσας και της κατιούσας μείζονος κλίμακας.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ακούμε το <i>Can, can</i> του J. Offenbach και προτρέπουμε τα παιδιά να αποδώσουν το απόσπασμα με κινήσεις: με τα χέρια στη μέση προτάσσουν εναλλάξ τότε το δεξί και τότε το αριστερό πόδι. • Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Τους δίνουμε μια φράση και ζητάμε να αυτοσχεδιάσουν μια ιστορία. Κάθε παιδί, με τη σειρά, πρέπει να προτείνει μια φράση που να αποτελεί λογική συνέχεια της προηγούμενης. Κατόπιν μπορούμε να αυτοσχεδιάσουμε τραγουδώντας μελωδικά μοτίβα με συνδυασμούς από τις νότες <i>ρε, μι, σολ, λα</i> και να προτρέψουμε τα παιδιά να δημιουργήσουν δικά τους, ταιριάζοντάς τα με τα λόγια. Η αρχική φράση θα μπορούσε να είναι: «Πήγαμε χθες εκδρομή, όταν...» ή «Είχα πάει στη θάλασσα και κολυμπούσα και ξαφνικά...» κτλ. <p>Μουσική ακρόαση: <i>Ντο, ρε, μι</i> από τη <i>Μελωδία της ευτυχίας</i> (track 3, Μουσική Αγωγή - Μουσικό Ανθολόγιο Α΄ - ΣΤ΄), Πιανίστες από <i>Το καρναβάλι των ζώων</i>: Ακούμε τους πιανίστες και ανεβοκατεβάζουμε το σώμα μας, όπως ανεβοκατεβαίνουν οι μουσικές σκάλες που παίζουν.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καθισμένοι σε κύκλο ακούμε το τραγούδι <i>Chumbara</i> (παραδοσιακό τραγούδι από το Κεμπέκ), το οποίο βασίζεται στην επανάληψη λέξεων χωρίς νόημα όπως: <i>τσούμπαρα, φίντολι, τσόουμπερσκι</i> (<i>chumbara, fydolee, chowberski</i>). Μαθαίνουμε το τραγούδι στη γλώσσα του και το τραγουδάμε με τις αυθεντικές λέξεις. Βοηθάμε τα παιδιά, με κατάλληλες ερωτήσεις, να διαπιστώσουν πως όλες οι χωρίς νόημα λέξεις του τραγουδιού («nonsense words») είναι τρισύλλαβες. Τα προτρέπουμε να βρουν κι εκείνα τρισύλλαβες λέξεις χωρίς νόημα (π.χ. τσιμαγιά, λεκομί κτλ.), «παίζοντας» με τα γράμματα και τις συλλαβές. Όταν όλα τα παιδιά βρουν τη δική τους λέξη, 	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>τραγουδάμε το τραγούδι ως εξής: το πρώτο παιδί του κύκλου τραγουδά τα δύο πρώτα μέτρα αντικαθιστώντας την πρώτη λέξη του τραγουδιού με τη λέξη που το ίδιο επινόησε. Στη συνέχεια τραγουδάμε όλοι μαζί την ίδια λέξη. Κατόπιν ξεκινά το δεύτερο παιδί του κύκλου να τραγουδά τα δύο πρώτα μέτρα αντικαθιστώντας τη λέξη του τραγουδιού με τη λέξη που εκείνο επινόησε και η ομάδα συνεχίζει μαζί του το υπόλοιπο τραγούδι. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο, μέχρι να τραγουδήσουμε όλες τις λέξεις που βρήκαν τα παιδιά.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τραγουδάμε το τραγούδι <i>Απ' τα ψηλά στα χαμηλά</i> της Ν. Ατέσογλου. Κάθε φορά που ακούμε τις νότες να «κατεβαίνουν σκαλί-σκαλί» (7ο-8ο μέτρο του τραγουδιού), λυγίζουμε το σώμα μας σιγά-σιγά, μέχρι τα χέρια μας να αγγίξουν το πάτωμα. <p style="text-align: center;"><i>Ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο.</i> <i>Οκτώ σκαλάκια θ' ανεβώ / και θα σταθώ στο πιο ψηλό!</i> <i>Ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο.</i> <i>Και πάλι θα τα κατεβώ, / να βρω το ντο το χαμηλό!</i></p> <p>Εναλλακτικά, μπορούμε να τραγουδήσουμε το τραγούδι ρυθμικά (ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας) με τις παλάμες μας: η μία παλάμη χτυπά πάνω στην άλλη ή κάτω από την άλλη. Μπορούμε να παίξουμε αργά το τραγούδι στα μεταλλόφωνα ή στα ξυλόφωνα, φροντίζοντας βέβαια να αλλάζουμε νότες (δεξί χέρι και αριστερό χέρι).</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την πχοϊστορία «Ο μικρός θλιμμένος ήχος». Ζητάμε από τα παιδιά να βρουν τρόπους, ώστε να ζωντανέψουν με καινούριες ιδέες τους χαρακτήρες της ιστορίας. Αφού ολοκληρώσουν τις σκέψεις τους για την καλύτερη απόδοση των χαρακτήρων, αποφασίζουν με ποια πχογόνα αντικείμενα θα ζωντανέψουν την ατμόσφαιρα του δάσους.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το κλιμακωτό παραμυθοτραγούδο <i>Ντίλι, ντίλι το καντήλι</i>. Μαθαίνουμε το τραγούδι πρώτα ρυθμικά. Όταν όλα τα παιδιά μάθουν τα λόγια, μπορούμε να το επεξεργαστούμε ως εξής: ξεκινά ένα παιδί τραγουδώντας τον πρώτο στίχο. Κάθε καινούριος στίχος τραγουδιέται από άλλο παιδί. Κάθε φορά που επαναλαμβάνονται οι στίχοι, τους τραγουδάμε όλοι μαζί. Καθώς εξελίσσεται κλιμακωτά η ιστορία που αφηγείται το τραγούδι, αυξάνεται ανάλογα και ο αριθμός των παιδιών που τραγουδούν.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: κρόταλο... με μανταλάκια!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Πρόταση για τη χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Ντίλι, ντίλι το καντήλι</i>: συγχορδία ρε-λα με χρήση επαναλαμβανόμενου ρυθμικού μοτίβου (♩ ♪). Μπορούμε επίσης να τραγουδήσουμε και <i>Το κυνηγητό</i> του Γ. Σακελλαρίδη, που είναι κλιμακωτό τραγούδι.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: <i>Επίπεδα χώρου και σωματικά σχήματα.</i></p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα και να επινοήσουν τις δικές τους χωρίς νόημα, ενδεχομένως αστείες ή παράξενες λέξεις και να δημιουργήσουν το σενάριο μιας ιστορίας, όπως και να αυτοσχεδιάσουν φωνητικά. Μέσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες η αυτενέργεια και η φαντασία των παιδιών μπορούν να απελευθερωθούν. Ερευνούμε και προβληματιζόμαστε σχετικά με τη δημιουργία του κατάλληλου συναισθηματικού κλίματος για μια τέτοια απελευθέρωση.</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας διαπιστώνουμε αν αντιλαμβάνονται την ανοδική και την καθοδική κίνηση της μελωδίας και τις επαναλήψεις όμοιων φθόγγων και αν είναι σε θέση να αντιστοιχίσουν διαφορετικά είδη μελωδικής κίνησης με τις γραφικές τους απεικονίσεις. Επίσης, αξιολογούμε τον βαθμό στον οποίο έχουν αναπτύξει ικανότητες αυτοσχεδιασμού.</p>

B16	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Μαγικός καθρέφτης	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να τραγουδήσουν μια απλή μελωδία σε μορφή κανόνα. • Να εκτελέσουν επαναλαμβανόμενα ρυθμικά μοτίβα σε μορφή κανόνα. • Να μάθουν να αναγνωρίζουν τη νότα ρε. 	
ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	Ξυλάκια, τύμπανα	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Πού είναι το... ρε; Σημειογραφία της νότας ρε.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Παίζουμε μαγικό καθρέφτη; Χωρίζουμε τα παιδιά σε ζευγάρια, τα οποία στέκονται αντικριστά. Ένα παιδί από κάθε ζευγάρι ορίζεται «αρχηγός». Βάζουμε μουσική της επιλογής μας. Ο «αρχηγός» κάθε ζευγαριού κινείται στον ρυθμό της μουσικής, αυτοσχεδιάζοντας τότε με αυθόρμητες ή τυχαίες κινήσεις και τότε με συγκεκριμένες (π.χ. χτένισμα, βούρτσισμα δοντιών κτλ.). Το δεύτερο παιδί κάθε ζευγαριού πρέπει να κάνει ακριβώς τις ίδιες κινήσεις, σαν να είναι το είδωλό του στον καθρέφτη. Στη συνέχεια οι ρόλοι «αρχηγού» και «μιμητή-ειδώλου» αντιστρέφονται.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε διάφορους κανόνες όπως: <i>Viva la musica, Frère Jacques</i>.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χτυπάμε απλά και ευδιάκριτα μοτίβα 4/4 όπως: ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ και ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ κρατώντας σταθερό τον παλμό. Στα τέταρτα τα παιδιά περπατάνε μόνα τους, ενώ στα όγδοα γίνονται ζευγάρια και τρέχουν. • Ζητάμε από τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο και τα χωρίζουμε σε δύο ομάδες: η πρώτη ομάδα παίρνει τις κλάβες, ενώ η δεύτερη τα τύμπανα. Μαθαίνουν να παίζουν όλοι μαζί ρυθμικά ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ και ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪. Αφού εμπεδώσουν το ρυθμικό μοτίβο, ζητάμε να το παίξουν σε κανόνα. Ξεκινούν πρώτα τα ξυλάκια: ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ και ακολουθούν τα τύμπανα, μπαίνοντας στο δεύτερο μέτρο με το ίδιο ρυθμικό μοτίβο. Στη συνέχεια αντιστρέφονται οι ρόλοι. • Επίσης, μπορούμε, αφού χωρίσουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες, να τις μάθουμε να παίζουν ρυθμικό κανόνα με body percussion: ♪ ♪ ♪ ♪ με παλαμάκια, ♪ ♪ ♪ ♪ με χτυπήματα των ποδιών στο πάτωμα, ♪ ♪ ♪ ♪ φωνάζοντας χα, χα, χα, χα, ♪ ♪ ♪ ♪ με στράκες. • Χωρίζουμε την τάξη σε τρεις ομάδες, καθεμία από τις οποίες μαθαίνει να τραγουδά το <i>Frère Jacques</i> σε γλώσσα που επιλέγει η ίδια. Στη συνέχεια τραγουδούν σε κανόνα. <p>Μαθαίνουν το τραγούδι στα Γαλλικά: <i>Frère Jacques, Frère Jacques, dormez-vous, dormez-vous? Sonnez les matines, sonnez les matines, ding, ding, dong, ding, ding, dong.</i></p> <p>Το μαθαίνουν και στα Αγγλικά: <i>Are you sleeping, are you sleeping, Brother John, Brother John? Morning bells are ringing, morning bells are ringing, ding, ding, dong, ding, ding, dong.</i></p> <p>Το μαθαίνουν και στα Ελληνικά: <i>Η καμπάνα του χωριού μας, την ακούτε, παιδιά, τι γλυκά σημαίνει, τι γλυκά σημαίνει, ντιν, νταν, ντον, ντιν, νταν, ντον.</i></p>	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νιοϊστορία «Ο μικρός θλιμμένος ήχος». Τα παιδιά δοκιμάζουν να αναπαραστήσουν ολόκληρη την ιστορία του μικρού θλιμμένου ήχου. Προτείνουμε ιδέες και λύσεις για την καλύτερη απόδοσή της. Για παράδειγμα, ομάδες παιδιών αποδίδουν τις διαφορές του τονικού ύψους, που πρέπει να είναι έντονες. Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη φωνή τους, αλλά και μουσικά τονικά όργανα. Επίσης, μπορούν να βρουν ένα μικρό μοτίβο σε κάποιο όργανο και να το παίζουν κάθε φορά που εμφανίζεται ένας συγκεκριμένος χαρακτήρας.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι της Νισύρου <i>Ο βοσκός κι ο βασιλιάς</i>. Μαθαίνουμε το τραγούδι στα παιδιά και παίζουμε μουσική σκυταλοδρομία αλλάζοντας τις φράσεις. Αναθέτουμε σε δύο παιδιά τους ρόλους του βοσκού και του βασιλιά. Τα συγκεκριμένα παιδιά τραγουδούν μόνο τα λόγια του βοσκού και του βασιλιά, ενώ η υπόλοιπη ομάδα τραγουδά τα λόγια που αφηγούνται την ιστορία.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες οι οποίες τραγουδούν το τραγούδι σε κανόνα. • Μπορούμε να υποστηρίξουμε με αρμονική συνοδεία το τραγούδι παίζοντας συγχορδία ρε-λα στην αρχή κάθε μέτρου με μελωδικά όργανα σε ρυθμό μισών ♩ (βλ. παράρτημα).
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<p>Πρόταση για τη χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Ο βοσκός κι ο βασιλιάς</i>: συγχορδία ρε-λα για την ταμπουλατούρα Dm και ρε-σολ για την Gm σε παλμό μισών ♩ (βλ. παράρτημα).</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: Όμοια - ταυτόχρονη κίνηση, Ευθείες και καμπύλες.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Βοηθάμε τα παιδιά να κατανοήσουν πόσο σημαντικό είναι να συγκεντρώνονται στο δικό τους μέρος για την επιτυχή εκτέλεση των μελωδιών/κανόνων από ομάδες. Προσπαθούμε να βρούμε τρόπους για να βοηθήσουμε τα παιδιά να εκτελούν ομαδικά, με τη φωνή ή με τα όργανα, τον κανόνα, χωρίς να επηρεάζονται από την άλλη ομάδα.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρώντας τις αντιδράσεις των παιδιών διαπιστώνουμε αν αντιλαμβάνονται τον κανόνα κι αν είναι σε θέση να παίξουν επαναλαμβανόμενα ρυθμικά μοτίβα με τα όργανα ή με κνηρές κινήσεις και να τραγουδήσουν μια απλή μελωδία σε μορφή κανόνα.</p>

B17	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Πιερότοι και κολομπίνες	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εμπεδώσουν μέσα από ρυθμικές και μελωδικές δραστηριότητες το μέτρο των 5/8. • Να μάθουν τραγούδια, ήθη και έθιμα της Αποκριάς. • Να έρθουν σε επαφή με μουσική από διάφορες εποχές, χώρες, πολιτισμούς και περιοχές της Ελλάδας. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	Μπαλόνια	<p style="text-align: center;">ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Ταίριαξε ρυθμούς και στολές Ακρόαση ρυθμικών μοτίβων και αντιστοίχισή τους με λέξεις.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Βάζουμε εύθυμη χορευτική μουσική που σχετίζεται με τις Αποκριές (λατινοαμερικάνικους ρυθμούς, ταραντέλες κτλ.). Τα παιδιά χορεύουν ελεύθερα στον χώρο. Όταν η μουσική σταματήσει, τραγουδάμε ρυθμικά με παλαμάκια σε 5/8: <i>Τι 'σαι ντυμένος, τι 'σαι ντυμένος, τι 'σαι ντυμένος, τι 'σαι ντυμένος</i>, τι: Όταν φτάσουμε στο «τι:», επιλέγουμε με κίνηση σώματος ένα παιδί, το οποίο πρέπει με παντομίμα να δείξει «τι έχει ντυθεί». Τα υπόλοιπα παιδιά θα πρέπει να μαντέψουν την αποκριάτικη στολή που «έχει ντυθεί» (διδασκαλία: Ν. Ατέσογλου).</p>	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική ακρόαση: <i>Tarantella Napolitana</i> από την κινηματογραφική ταινία <i>Ο Νονός</i>.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> Μαθαίνουμε στα παιδιά το αποκριάτικο τραγούδι (στίχοι-μουσική: Ν. Ατέσογλου): <i>Ήρθε το καρναβάλι, / ήρθε η Αποκριά. Κάθε παιδάκι πάλι, πάλι, / κάνει τον μασκαρά!</i> <p>Ακούμε το ηχητικό απόσπασμα (ενορχήστρωση: Ν. Παπαθανασίου) και προτρέπουμε τα παιδιά να χορέψουν ελεύθερα. Τους λέμε να σκεφτούν τι στολή θέλουν να φορέσουν στις φετινές Αποκριές. Όταν τραγουδήσουμε για δεύτερη φορά το τραγούδι και φτάσουμε στο <i>κάνει τον μασκαρά</i>, τα παιδιά δείχνουν με κινήσεις τι έχουν επιλέξει να ντυθούν. Σ' αυτό το σημείο μπορούμε να συναρτήσουμε το παιχνίδι επικοινωνίας παραλλάσσοντάς το. Ένα παιδί κάνει την ερώτηση: <i>Τι 'σαι ντυμένος, τι 'σαι ντυμένος, τι 'σαι ντυμένος, τι;</i> χτυπώντας στο ντέφι συγκεκριμένο ρυθμικό μοτίβο (τέταρτο παρεσιγμένο ♩ - τέταρτο ♪) και δείχνοντας κάποιο άλλο παιδί, το οποίο πρέπει να του δείξει με παντομίμα την επιλογή του. Όταν το δεύτερο παιδί ολοκληρώσει την παντομίμα, καλούνται όλα τα παιδιά να φωνάξουν τη σωστή απάντηση. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται με ένα διαφορετικό κάθε φορά παιδί να κάνει την παντομίμα.</p> <ul style="list-style-type: none"> Γράφουμε στον πίνακα λέξεις που παραπέμπουν σε αποκριάτικες στολές: καουμπούι, αστροναύτης, πιερότος, σουπερμαν, μάγισσα, και καλούμε τα παιδιά να απαντήσουν με τη φράση «είμαι...». Τα βοηθάμε να συνδυάσουν τις λέξεις δίνοντάς τους, εναλλακτικά, τους δύο τύπους των 5/8 (τέταρτο παρεσιγμένο - τέταρτο ή τέταρτο - τέταρτο παρεσιγμένο). Τα παιδιά λένε τις λέξεις συνοδεύοντάς τες με παλαμάκια ή με κάποιο ρυθμικό όργανο ή με body percussion. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο μικρός θλιμμένος ήχος». Αφού ολοκληρώσουμε την ηχοϊστορία, μπορούμε να την ακούσουμε από τον ηχογραφημένο ψηφιακό δίσκο, όπως τη διηγείται ο Α. Ridout με το κοντραμπάσο (<i>Saint-Saëns, Carnival des animaux, A. Ridout Little sad sound, Philips</i>).</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το αποκριάτικο τραγούδι <i>Πώς το τρίβουν το πιπέρι</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> Τραγουδάμε στα παιδιά το τραγούδι χτυπώντας παλαμάκια και λέγοντας τα λόγια ψιθυριστά. Όρθιοι σε κύκλο, βαδίζουμε στον ρυθμό των μισών (♩). Οι μαθητές τραγουδούν το τραγούδι «κρατημένοι σφιχτά ο ένας κοντά στον άλλον από τους αγκώνες, βαδίζουν στον κύκλο πάντα σε ρυθμό μισών, αλλά με πλάγια κατεύθυνση. Με το δεξί πόδι κάνουν ένα πλάγιο βήμα, το αριστερό πόδι έρχεται μετά και ενώνεται με το δεξί και συνεχίζουν με τον ίδιο τρόπο. Στην απάντηση αφήνουν τα χέρια, για να κάνουν τις κινήσεις του τραγουδιού» (διδασκαλία: Μαζαράκη, Κεφάλου-Χορς, Δημητράτου). <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μπαλονομαράκες!</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Πρόταση για τη χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Πώς το τρίβουν το πιπέρι</i>: συγχορδία ρε-λα και ρε-σολ σε παλμό μισών (♩) και σύμφωνα με τις αλλαγές της ταμπολατούρας (βλ. παράρτημα). Μπορούμε να τραγουδήσουμε και το <i>Μια γριά, μπαμπόγρια</i>. Συζητάμε για το χιουμοριστικό περιεχόμενο των στίχων. Προσπαθούμε να προσθέσουμε στο τραγούδι έναν δικό μας αστείο ήχο. Θυμόμαστε αποκριάτικα τραγούδια που μάθαμε στην Α΄ Δημοτικού. Αφηγούμαστε και δραματοποιούμε έθιμα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Καλούμε στην τάξη έναν μουσικό που παίζει έγχορδο όργανο ή επισκεπτόμαστε μια ορχήστρα εγχόρδων και παρακολουθούμε τις πρόβες της. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Χαρταετοί</i>.</p>
<p>ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Τα ρυθμικά μοτίβα σε μέτρο 5/8 βιώνονται με τον εσωτερικό ρυθμό του κάθε παιδιού και με όσο το δυνατόν πιο πολύμορφες εμπειρίες που αφορούν την κίνηση του σώματος στον χώρο, τις ηχηρές κινήσεις, τα λεκτικά μοτίβα και τα μουσικά ακούσματα.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων διαπιστώνουμε αν τα παιδιά αντιλαμβάνονται το μέτρο των 5/8 και αν μπορούν να ανταποκριθούν σ' αυτό με ρυθμό λόγου, κίνηση και παίξιμο οργάνων.
-------------------	--

B18	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Χορεύω στον ρυθμό σου	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να καλλιεργήσουν – μέσα από την ενεργητική ακρόαση, το τραγούδι, την κίνηση και το παίξιμο οργάνων – την αισθητική αντίληψη του μέτρου των 7/8. • Να τραγουδήσουν με ρυθμική και τονική ακρίβεια. • Να εξοικειωθούν με τη χρήση της μουσικής σημειογραφίας. • Να γνωρίσουν έργα από την παραδοσιακή και την έντεχνη ελληνική μουσική σε μέτρο 7/8. 	
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Χρωματίζω τα έγχορδα όργανα
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Ζητάμε από τα παιδιά να καθίσουν σε κύκλο και, ενόσω εμείς κρατάμε σταθερό παλμό τετάρτου με το τύμπανό μας, οι μαθητές, ένας ένας, ξεκινούν, αριστερόστροφα από εμάς, να παίζουν το ρυθμικό μοτίβο που τους αναλογεί: αγόρια → ♩ ♯, κορίτσια → ♪ ♯. Η δραστηριότητα μπορεί να επαναληφθεί με παραλλαγές, σύμφωνα με τις προτάσεις των παιδιών. Για παράδειγμα, χτυπάμε ένα παλαμάκι και παύση για κάθε παιδί με αθλητικά παπούτσια, δύο παλαμάκια και παύση για κάθε παιδί με αθλητική φόρμα.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τον <i>Καλαματιανό</i> από τους 36 χορούς του Σκαλκώτα και το <i>Ούλα χαλάλι του</i>, παραδοσιακό τραγούδι της Κύπρου.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Δίνουμε στα παιδιά παροιμίες και τα βοηθάμε να τις ταιριάξουν σε ένα ρυθμικό μοτίβο 7/8. Για παράδειγμα: «Άνθρωπος αγράμματος, ξύλο απελέκτο», «Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει καλοκαίρι θα μυρίσει», «Του Φλεβάρη το φεγγάρι ήλιος της ημέρας μοιάζει» (Κυριακίδου-Νεοφύτου, 2005). Για να βοηθήσουμε τα παιδιά, μπορούμε να παίζουμε με ένα κρουστό όργανο συνεχώς τον ρυθμό (τέταρτο παρεστιγμένο - τέταρτο - τέταρτο) και εκείνα να αυτοσχεδιάζουν ρυθμικά με τα λόγια των παροιμιών. Στη συνέχεια, αφού πειραματιστούμε και καταλήξουμε σε συγκεκριμένο ρυθμικό μοτίβο για κάθε παροιμία, χωριζόμαστε σε ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνεται μία παροιμία. Τα παιδιά κάθε ομάδας επιλέγουν κρουστά όργανα για να συνοδεύσουν τη ρυθμική απόδοση της παροιμίας. Μπορούμε επίσης να δοκιμάσουμε να «ντύσουμε» τις παροιμίες και με απλά μελωδικά μοτίβα (νότες σολ, μι, λα, ρε). Σε επόμενη φάση μπορούμε να καλέσουμε τα παιδιά να κάνουν μεταξύ τους ερωτήσεις και να δίνουν απαντήσεις σε τύπο ρυθμικού διαλόγου ή να αφηγηθούν μια φανταστική ιστορία σπριζόμενη σε ρυθμικό ostinato: ♩ ♩ ♩ (τέταρτο παρεστιγμένο - τέταρτο - τέταρτο), που θα εκτελείται σταθερά από εμάς ή από όλη την ομάδα.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την πχοϊστορία «Ο λυράρης κι η νεράιδα». Προσπαθούμε να διαβάζουμε πολύ περιγραφικά, ώστε να αναγνωρίζουν τα παιδιά τα σημεία που μπορούν να αποδώσουν ηχητικά τις εικόνες του παραμυθιού. Εντοπίζουμε τους χαρακτήρες του έργου. Μπορούμε να ακούσουμε μικρά ηχητικά αποσπάσματα με λύρα από την Κρήτη, τον Πόντο και την Κωνσταντινούπολη. Συζητάμε για τις διαφορές στο σχήμα και τον ήχο του μουσικού αυτού οργάνου.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το <i>Παντρεύουνε τον κάβουρα</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και τα προτρέπουμε να βρουν ήχους και χαρακτηριστικές κινήσεις για κάθε ζώο. Αφού παρουσιάσουν τις ιδέες τους, δραματοποιούμε το τραγούδι και βοηθάμε τα παιδιά να τις αποδώσουν</p>	

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>καλύτερα. Δίνουμε σε κάθε παιδί από ένα όργανο και στο Ντράγκα ντρούγκα τα 'ργανα χτυπάνε όλοι ρυθμικά. Με λάχνισμα διαλέγουμε τον κάβουρα και τη χελώνα. Δίνουμε μερικές ακόμα ιδέες για τη δραματοποίηση του τραγουδιού:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο ποντικός μπορεί να φοράει γυαλιά και με τα νύχια του να ξύνει τη μεμβράνη του τυμπάνου, για να ακούγεται σαν να γράφει. • Ο σκαντζόχοιρος μπορεί να κρατάει στέφανα χάρτινα ή από άλλο υλικό, να έχει περάσει όμως κουδουνάκια, σε αυτά για να ηχούν, όταν τα «αλλάζει». • Ο τζιτζικας μπορεί να παραστήσει την κίνηση του βιολονίστα ή να τραγουδήσει τη φράση για να παίξει το βιολί του μέσα σε ένα καζού (αυτοσχέδιο μουσικό όργανο). • Ο γάιδαρος μπορεί να αναπαρασταθεί από ένα παιδί... με γκάρισμα! • Ο μέρμηγκας μπορεί να κουβαλάει κάτι στην πλάτη και να σέρνει τα πόδια του από το βάρος. Μπορεί να συνοδεύει τις κινήσεις του με ένα τύμπανο: απαλό χτύπημα στο κέντρο του για το βήμα και σύρσιμο μέχρι την άκρη του στεφανιού του τυμπάνου για το σύρσιμο των ποδιών. • Ο βάτραχος μπορεί να αδειάζει ένα ποτήρι νερό μέσα σε ένα άλλο άδειο ποτήρι. • Η αλεπού μπορεί να αποδοθεί από δύο παιδιά που θα συντονίσουν ήχο με κίνηση: ένα κάνει την κίνηση του μαδήματος της κότας και το άλλο παίζει νότα-νότα στο ξυλόφωνο. • Στην τελευταία στροφή τραγουδούν, χορεύουν και παίζουν όλοι μαζί.
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Τραγουδάμε το παραδοσιακό τραγούδι Έλα, βρε Χαραλάμψη και... χορεύουμε καλαματιανό. • Σε ομάδες ζωγραφίζουμε τις σκηνές του τραγουδιού Παντρεύουνε τον κάβουρα και φτιάχνουμε ένα μεγάλο κολάζ, τοποθετώντας τις ζωγραφιές στη σειρά σύμφωνα με την ιστορία που διηγούνται. • Πρόταση για τη χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού Παντρεύουνε τον κάβουρα: μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μεταλλόφωνα κτλ. για τη συγχορδία ντο-σολ με ρυθμό ♩ ♩ (τέταρτο παρεστιγμένο - τέταρτο - τέταρτο) από την αρχή του κομματιού και για τη συγχορδία ρε-σολ από τους στίχους τα 'ργανα, ωρέ τα 'ργανα μέχρι το τέλος της στροφής. • Μαθαίνουμε χορούς από άλλες χώρες. Επισοούμε καινούριες χορογραφίες αξιοποιώντας ηχητικά αποσπάσματα από διαφορετικά μέρη του κόσμου. Συνδυάζουμε τα ηχητικά αποσπάσματα και με ανάλογους πίνακες με θέμα τον χορό και την κίνηση. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: Ελληνικές παραδοσιακές στολές, Σαράντα δίπλες ο χορός, Ο πίνακας του Θεόφιλου. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: «Σκυριανό πανηγύρι», πίνακας του Πολύκλειτου Ρέγκου και απόσπασμα από δημώδες άσμα, σελ.131.</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Προβληματιζόμαστε και ερευνούμε όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να ενισχύσουμε την αυτενέργεια των παιδιών και να ενθαρρύνουμε την ενεργό συμμετοχή όλων στις ομαδικές δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων διαπιστώνουμε αν αντιλαμβάνονται το μέτρο των 7/8 κι αν είναι σε θέση να ανταποκριθούν κινητικά σε μουσικά κομμάτια και να εκτελέσουν με ακρίβεια απλά ρυθμικά μοτίβα που βασίζονται σ' αυτό το μέτρο. Επίσης, αξιολογούμε τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά έχουν αναπτύξει τις ικανότητές τους στον αυτοσχεδιασμό και στην εκτέλεση μουσικών μοτίβων στα όργανα της τάξης.</p>

B19	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Χρώματα και σχήματα
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εξοικειωθούν με παιγνιώδη τρόπο με τα γεωμετρικά σχήματα (κύκλος, τρίγωνο, κύλινδρος). • Να εξοικειωθούν με τους ρυθμούς των 3/4 και των 4/4. • Να φτιάξουν τη δική τους παρτιτούρα με χρώματα και σχήματα.

ΥΛΙΚΑ / ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπασματα • Νήμα σε διάφορα χρώματα • Μαρκαδόροι 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Ταξίδι στη «Χώρα των Χρωμάτων και των Σχημάτων» Εκτέλεση και δημιουργία μιας μη συμβατικής γραφικής αναπαράστασης.
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δίνουμε σε κάθε παιδί από ένα κομμάτι μάλλινο νήμα μισό περίπου μέτρο μακρύ, κόκκινο ή μπλε. Αρχικά ζητάμε από τα παιδιά να σχηματίσουν με το μάλλινο νήμα γεωμετρικά σχήματα (κύκλο, τετράγωνο, παραλληλόγραμμο, τρίγωνο). Διαλέγουμε ένα σημείο της αίθουσας όπου έχουμε κάνει ένα μεγάλο πλαίσιο με μάλλινο νήμα άλλου χρώματος. Βάζουμε μουσική και τα παιδιά περπατούν ελεύθερα κρατώντας το νήμα τους. Όταν σταματήσει η μουσική, το παιδί που είναι πλησιέστερα στο πλαίσιο μπαίνει μέσα και σχηματίζει ένα γεωμετρικό σχήμα. Η δραστηριότητα συνεχίζεται έως ότου όλα τα παιδιά σχηματίσουν το δικό τους γεωμετρικό σχήμα. Δημιουργείται έτσι μια εικόνα μέσα στο πλαίσιο την οποία σχολιάζουμε όλοι μαζί. Στη συνέχεια προσπαθούμε να αναπαραστήσουμε την εικόνα με μαρκαδόρους. • Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Τα ενημερώνουμε ότι, ενόσω εμείς παίζουμε στο τύμπανο, εκείνα πρέπει να κινούνται ως εξής: όταν παίζουμε στη μεμβράνη του τυμπάνου, εκείνα κάνουν όσο το δυνατόν πιο μεγάλα βήματα μπροστά, ενώ, όταν παίζουμε στο στεφάνι του τυμπάνου, κάνουν μικρά βήματα προς τα πίσω. Κάνουμε πολύ γρήγορες εναλλαγές ανάμεσα στη μεμβράνη και στο ξύλο και προτρέπουμε τα παιδιά να αντιδρούν ανάλογα. Για να γίνει το παιχνίδι πιο ενδιαφέρον, προτείνουμε τα εξής: «δύο παιδιά να σχηματίσουν κύκλο», «τρία παιδιά να σχηματίσουν τρίγωνο», «τέσσερα παιδιά να σχηματίσουν τετράγωνο» ενώνοντας τα χέρια ή σχηματίζοντας με τα σώματά τους το γεωμετρικό σχήμα κτλ. <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε γερμανικούς και αυστριακούς παραδοσιακούς χορούς σε 3/4: <i>Im Bendel Obe, Hubelhaus Menuett</i> και σε 4/4: <i>Dei Oben Uff Em Bergli</i>, όπως και το <i>Τραγουδήστε, τραγουδήστε</i> (διασκευασμένο αγγλικό παραδοσιακό τραγούδι από τον Σ. Ουλκέρογλου). Χτυπάμε παλαμάκια σε ρυθμό 3/4 και 4/4, για να διαπιστώσουμε τις διαφορές. Ακούμε επίσης τα τραγούδια <i>Η μαγιονέζα ή το κίτρινο χρώμα</i> και <i>Ο χορός των μπιζελιών ή το πράσινο χρώμα</i> από τη Λιλιπούπολη.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Καλούμε τα παιδιά σε κύκλο και τους παίζουμε σταθερά χτυπήματα τετάρτων στο τύμπανο, μέχρι να συντονιστεί το περπάτημα όλων. Τονίζουμε το πρώτο ισχυρό στο τύμπανο, ενώ συνεχίζουμε να μετράμε τους παλμούς με τη φωνή μας. Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να βρουν μια ακολουθία αργών κινήσεων που να «χωρούν» στη χρονική των 4/4. Συνεχίζουμε μέχρι οι κινήσεις να γίνουν πολύ συγκεκριμένες. Ζητάμε από τα παιδιά να προσθέσουν και έναν ήχο στην κίνησή τους. Όταν όλα έχουν συνδυάσει την κίνησή τους με τον ήχο, ζητάμε από κάθε παιδί να δείξει στα άλλα αυτόν τον συνδυασμό. Διαλέγουμε έναν «μαέστρο», για να δείξει τον συνδυασμό της κίνησης και του ήχου του στην ομάδα, και κατόπιν η ομάδα τον επαναλαμβάνει. Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας κρατάμε το τέμπο με το τύμπανο.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την πνοϊστορία «Ο λυράρης κι οι νεραίδα». Αφηγούμαστε όλοι μαζί την ιστορία του λυράρη. Τα παιδιά θα δώσουν ιδέες για τους ήχους του χωριού, της πόλης, αλλά και του δάσους όπου πήγε τη νύχτα ο λυράρης μας. Καταγράφουμε τις ιδέες και αποφασίζουμε ποιες θα κρατήσουμε. Ανάλογες ιδέες μπορούμε να βρούμε και για την απόδοση του παιξίματος της λύρας από τον λυράρη, επινοώντας διαφορετικά μοτίβα για τον τρόπο με τον οποίο παίζει κάθε φορά τη λύρα. Μπορούμε να καταλήξουμε σε ένα ηχογραφημένο απόσπασμα για τη στιγμή κατά την οποία ο λυράρης τελειοποιεί την τεχνική του.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το τραγούδι <i>Μιαν ημέρα ένας γάτος</i> (διαβατικό διάστημα 6ης). Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και τους μοιράζουμε μεταλλόφωνα, τύμπανα και κλάβες. Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες, ανάλογα με το όργανο που κρατούν. Ζητάμε από κάθε ομάδα να βρει ένα ρυθμικό μοτίβο για να συνοδέψει το τραγούδι. Οι ομάδες παρουσιάζουν τις ιδέες τους και όλοι μαζί συνοδεύουν το τραγούδι.</p>		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	<ul style="list-style-type: none"> Μοιράζουμε πολύχρωμα κανσόν στα παιδιά και τα προτρέπουμε να σχεδιάσουν και να κόψουν κύκλους, τετράγωνα, τρίγωνα, παραλληλόγραμμα. Επιλέγουμε συγκεκριμένο χρώμα για συγκεκριμένο σχήμα: π.χ. κόκκινο/κύκλος, πράσινο/τετράγωνο, μπλε/τρίγωνο, κίτρινο/παραλληλόγραμμο. Επέκταση στη μουσική δημιουργία: Όταν δοκιμάσουν τη δραστηριότητα αρκετά παιδιά, ζητάμε από ένα παιδί να κάνει την κίνηση και τον ήχο του για δύο μέτρα και, στη συνέχεια, να τη «δώσει» σε άλλο παιδί και εκείνο με τη σειρά του σε άλλο, μέχρι να παίξουν όλα τα παιδιά. Διαβάζουμε την ιστορία <i>Το μικρό μαύρο καλαμαράκι ψάχνει χρώματα</i> της Κλαίρης Γεωργέλλη, που αναφέρεται στη διαφορετικότητα και τη φιλία. Μπορούμε να δημιουργήσουμε μαζί με τα παιδιά μία ανάλογη ιστορία για τους ήχους που παράγονται από τα μουσικά όργανα και τη διαφορετικότητά τους. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Εικαστικά: <i>Η γέφυρα του ουράνιου τόξου, Ο κόσμος όλος με σχήματα, Με το πινέλο και τα χρώματα της φύσης</i>. Γλώσσα: <i>Πώς γίνεται; Πώς παίζεται;</i> (γ΄ τεύχος, <i>Τα χρωματιστά μολύβια</i>).</p>
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	<p>Η κινητική δραστηριότητα με κομμάτια διαφορετικών μέτρων δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να αισθανθούν τη δομή κάθε μέτρου και τα βοηθά να διακρίνουν τα ισχυρά μέρη του μέτρου. Επιπλέον, οι δραστηριότητες της συγκεκριμένης ενότητας μας δίνουν τη δυνατότητα να ελέγξουμε τις γνώσεις των παιδιών σχετικά με τα γεωμετρικά σχήματα και τα χρώματα.</p>
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων της ενότητας, αξιολογούμε την κινητική ανταπόκρισή τους στα μέτρα των 3/4 και των 4/4, την ικανότητά τους να ερμηνεύουν μια μη συμβατική γραφική αναπαράσταση με τα μουσικά όργανα της τάξης, ακολουθώντας συγκεκριμένες οδηγίες, αλλά και να δημιουργούν μια δική τους πρωτότυπη γραφική αναπαράσταση.</p>

B20	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Μου το 'πε η άνοιξη		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> Να αντιστοιχίσουν απλά ρυθμικά μοτίβα με φράσεις. Να διακρίνουν τα ηχοχρώματα των φωνών των συμμαθητών τους. Να γνωρίσουν μουσικά όργανα από διάφορες χώρες του κόσμου. Να γνωρίσουν τραγούδια, ήθη και έθιμα σχετικά με τον ερχομό της άνοιξης από την Ελλάδα και από άλλες χώρες. 		
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> Εικόνες, ζωγραφιές, φωτογραφίες μουσικών οργάνων και τοπίων που θυμίζουν άνοιξη από διαφορετικές χώρες Ηχητικά αποσπάσματα από διάφορα μουσικά όργανα 	ΤΕΤΡΑΛΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Ποια λόγια ταιριάζουν; Αντιστοίχιση ρυθμικών μοτίβων και φράσεων.</i></p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και κλείνουν τα μάτια τους. Ακουμπάμε ένα παιδί ελαφρά στον ώμο. Το παιδί σηκώνεται, κάνει αργά δυο γύρους έξω από τον κύκλο, στέκεται πίσω από ένα παιδί και του λέει αλλάζοντας τη φωνή του: «καλωσήρθες άνοιξη». Το παιδί που κάθεται στον κύκλο πρέπει να μαντέψει ποιος του είπε τα λόγια. Καθισμένοι σε κύκλο προσπαθούμε να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον των παιδιών με εικόνες και ζωγραφιές μουσικών οργάνων που έχουμε γνωρίσει και με εικόνες ανοιξιάτικων τοπίων από διαφορετικές χώρες. 		

Ακούμε ηχητικά αποσπάσματα από μουσικά όργανα που παρουσιάζονται στις εικόνες. Προσπαθούμε να συνδυάσουμε μουσικά όργανα με τοπία, με σκοπό να προσδιορίσουμε τη χώρα προέλευσής τους, ή με μουσικά έργα που συνδέονται με τη συγκεκριμένη χώρα, π.χ.: μαράκες – Βραζιλία, ακορντεόν – Γαλλία, μαντολίνο – Ιταλία, κιθάρα – Ισπανία, μπαλαλάικα – Ρωσία, didjeridoo – Αυστραλία. Συζητάμε με τα παιδιά προκειμένου να εστιάσουν σε λεπτομέρειες που μπορούν να τα βοηθήσουν σχετικά με την επιλογή τους.

Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα έργα: *Γαλάζιος Δούναβης* του J. Strauss (αυστριακή άνοιξη), *Το πέταγμα της μέλισσας* του R. Korsakov (ρωσική άνοιξη), *Απρίλη μου ξανθή* του Μ. Θεοδωράκη, *Μία η άνοιξη* του Δ. Σαββόπουλου και *Χελιδονίσματα* παραδοσιακό Δωδεκανήσου (Ελληνική άνοιξη).

Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Καλούμε τα παιδιά σε κύκλο και τα προτρέπουμε να προσέλθουν σαν ανοιξιότικο αεράκι σύμφωνα με μουσική που έχουμε βάλει. Ο κύκλος αποτελεί το «μυστικό» σημείο συνάντησης για την υποδοχή της άνοιξης στο δάσος. Όλα τα παιδιά πρέπει να υποδυθούν κάποιο ζώο (π.χ. βατραχάκι, κατσίκια κτλ.) βγάζοντας χαρακτηριστικούς ήχους. Αυτοσχεδιάζοντας με διαφορετικά ηχοχρώματα και ρυθμούς δημιουργούμε τη δική μας *Ανοιξιότικη συμφωνία*. Στη συμφωνία μας μπορούμε να συμπεριλάβουμε και τραγούδια που έχουμε τραγουδήσει ξανά, όπως τον *Κούκο* και τον *Μαλλιάρό*. Επίσης, μπορούμε να προτρέψουμε τα παιδιά να μιμηθούν ήχους της άνοιξης με μουσικά όργανα (καμπανούλες, ξύστρα, κουρτίνα, λαλίτσα κτλ.) ή να μιμηθούν τις κινήσεις των ζώων. Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν και λέξεις από το τετράδιο εργασιών, επιλέγοντας ρυθμικά μοτίβα και μουσικά όργανα. Φτιάχνουμε μ' αυτόν τον τρόπο ένα μουσικό έργο με αρκετές εναλλαγές, συνδυάζοντας ήχο, κίνηση, τραγούδι, χρήση οργάνων. Στο τέλος θα παρουσιάσουμε την *Ανοιξιότικη συμφωνία* μας με έναν «μαέστρο», δηλαδή ένα παιδί που θα σταθεί σε ένα αυτοσχέδιο πόντιουμ και θα διευθύνει με δικές του κινήσεις το «μουσικό μας έργο».

Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο λυράρης κι η νεράιδα». Ολοκληρώνουμε την ιστορία του λυράρη. Οι «νεράιδες» θα πρέπει να βρουν τα βήματα για τον χορό τους. Δραματοποιούμε την ηχοϊστορία και διορθώνουμε τυχόν λάθη ή επιμελούμαστε κάποιες λεπτομέρειες που θα δώσουν ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Ζητάμε από τα παιδιά να φέρουν φωτογραφίες ή πληροφορίες για τη λύρα του Πόντου και τη λύρα της Κρήτης.

Παίζουμε και τραγουδάμε ρυθμικά παιχνιδοτράγουδα από τον κύκλο του χρόνου, όπως *Ο Μάρτης* ή το *Μαρτάκι*. Φτιάχνουμε βραχιολάκια ή δαχτυλίδια με κόκκινη και άσπρη κλωστή, τις οποίες στρίβουμε μαζί. Τα φοράμε, για να μη μας κάψει ο ήλιος του Μάρτη, τραγουδώντας ρυθμικά: *Δωσ' μου την ασπράδα, πάρε τη μαυράδα*. Επίσης, σε κάποια μέρη τα παιδιά βγάζουν το βραχιολάκι, όταν δουν την πρώτη πεταλούδα της άνοιξης. Το δένουν σε ένα λουλούδι για να το δει η πεταλούδα και της τραγουδάνε ρυθμικά: *Πάρε τη βαράδα, δωσ' μου την αλαφράδα*. Στην Ήπειρο τα παιδιά κρεμούν το βραχιολάκι-μαρτάκι σε έναν θάμνο, όταν δουν το πρώτο χελιδόνι, για να το πάρει και να φτιάξει τη φωλιά του, τραγουδώντας πάλι ρυθμικά:

Δόνι, δόνι, χελιδόνι, / πάρε κόκκινη κλωστή, / για να πλέξεις τη φωλιά / και να κάνεις φαμελιά.

Η άνοιξη συνδέεται και με άλλα ρυθμικά παιχνιδοτράγουδα σχετικά με τον ερχομό των πελαργών και των κούκων. Στη Θεσσαλία τα παιδιά, φορώντας το βραχιολάκι τους, τραγουδούσαν μόλις έβλεπαν τον πρώτο πελαργό: *Λέλεκα, παντέλεκα, πάρε τον χειμώνα, φέρε το καλοκαίρι*. Ζητάμε από τα παιδιά να συγκεντρώσουν τραγούδια, παιχνίδια, ήθη και έθιμα σχετικά με την άνοιξη από τις ιδιαίτερες πατρίδες τους. Συζητάμε για τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: χελιδόνα!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ	Κόβοντας μικρά κομματάκια από σελίδες περιοδικών φτιάχνουμε κολάζ με θέμα την άνοιξη, όπως τη φανταζόμαστε.
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Τα παραδοσιακά παιχνιδοτράγουδα από τον κύκλο του χρόνου προσφέρουν την ευκαιρία για την ανάπτυξη των ικανοτήτων εκτέλεσης με τη φωνή και με μουσικά όργανα απλών ρυθμικών και μελωδικών μοτίβων. Παράλληλα εξοικειώνουν τα παιδιά, με ευχάριστο και παιγνιώδη τρόπο, με τα ήθη και τις παραδόσεις του λαού μας, αλλά και άλλων χωρών. Προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε τις σχετικές εμπειρίες των παιδιών από το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον τους, ενώ, αν υπάρχουν στην τάξη παιδιά με καταγωγή από άλλες χώρες, εκμεταλλευόμαστε την ευκαιρία, ώστε να προβάλλουμε τραγούδια, έθιμα και παραδόσεις από τις χώρες προέλευσής τους και να αναδείξουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους με τα ελληνικά τραγούδια, ήθη και έθιμα.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Μέσα από τις δραστηριότητες που προτείνονται στην ενότητα διαπιστώνουμε κατά πόσο έχει αναπτυχθεί η ικανότητα των παιδιών να αντιστοιχίζουν λέξεις και φράσεις με απλά ρυθμικά μοτίβα και να διακρίνουν ακουστικά τα πνοχρώματα των φωνών των συμμαθητών τους και των μουσικών οργάνων.

B21	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Χελιδονάκι, πέταξε!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύξουν τις ακουστικές τους δεξιότητες. • Να εξασκήσουν μέσα από το παιχνίδι τις δυναμικές και το τέμπο. • Να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά. • Να δημιουργήσουν συνθέσεις στα μελωδικά όργανα χρησιμοποιώντας ήχους ψηλού και χαμηλού τονικού ύψους. • Να αξιοποιήσουν σε δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης τα αυτοσχέδια όργανα που έχουν κατασκευάσει. 	
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Μαλακή μπάλα • Χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι • Μελωδικά και αυτοσχέδια όργανα 	<p style="text-align: center;">ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p><i>Πότε δυνατά και πότε σιγά... Θυμάσαι τον φίλο μας τον Ααα;</i></p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Καλούμε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Χτυπάμε στο τύμπανο σταθερό παλμό (τέταρτα), ενώ τα παιδιά περνούν την μπάλα-χελιδονάκι από χέρι σε χέρι ακολουθώντας τον ρυθμό. Μπορούμε να προσθέσουμε ξαφνικά και την παύση του τετάρτου (ζ), η οποία κάνει το παιχνίδι πιο ενδιαφέρον, καθώς τα παιδιά έχουν την τάση να περνούν την μπάλα από χέρι σε χέρι γρήγορα. Το αποτέλεσμα θα είναι να βρίσκονται πάντα σε ετοιμότητα, αφού δε γνωρίζουν πότε θα γίνει η παύση, και επομένως η μπάλα θα παραμένει στα χέρια του παιδιού που την είχε τελευταίο για μεγαλύτερο διάστημα. Ο ρυθμός που θα επιλέξουμε από την αρχή θα πρέπει να έχει τέμπο 2/4, 3/4, 4/4 και να μη σταματά κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Εναλλακτικά, ο ρυθμός μπορεί να δίνεται σταθερά και από μια ομάδα παιδιών σ' όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού με παλαμάκια ή κουδουνάκια. Στη συνέχεια προτρέπουμε τα παιδιά να καθίσουν στο πάτωμα και να παίξουν παιχνίδια με την μπάλα-χελιδονάκι ως εξής: βάζουμε στα χέρια ενός παιδιού μια μαλακή μπάλα</p>	

<p>ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>η οποία περνά από χέρι σε χέρι πίσω από την πλάτη κάθε παιδιού, χωρίς να πέσει κάτω. Οι οδηγίες μας προς τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν διαφορετικές δυναμικές και ταχύτητες, όπως: «Το χελιδονάκι κινείται γρήγορα... τώρα! / αργά... τώρα», «Το χελιδονάκι τρέχει γρήγορα... πιο γρήγορα... αργά... πιο αργά».</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε από το Μουσικό Ανθολόγιο τα κομμάτια <i>El café</i> (Αργεντινή - χαμηλό επίπεδο), <i>Κούρου-κούρου</i> (Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής - μεσαίο επίπεδο), <i>Ο ουράνιος φλογεροπαίκτης</i> (δυτική Κίνα - ψηλό επίπεδο). Συζητάμε με τα παιδιά για το τονικό ύψος των τραγουδιών (ποιες φωνές είναι πιο ψηλές ή πιο χαμηλές), τις δυναμικές, την ιδιαιτερότητα της γλώσσας και τα συναισθήματα που μας προκαλούν τα τραγούδια.</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Σε χαρτί του μέτρου η τάξη θα ζωγραφίσει ένα «μαγικό νησί» που θα έχει στοιχεία από διάφορες ηπείρους. Το νησί θα έχει τη διάταξη της πυραμίδας και θα περιβάλλεται από θάλασσα. Χαμηλά, στη βάση, τα παιδιά θα ζωγραφίσουν αμμουδιά, βότσαλα και φοίνικες (Ωκεανία) και θα συνεχίσουν με θάμνους, οι οποίοι αποτελούν και το διαχωριστικό μεταξύ του χαμηλού επιπέδου και του μεσαίου. Στο μεσαίο επίπεδο θα ζωγραφίσουν ένα χωριό από καλύβες (Αφρική) και πάνω από το χωριό ένα ποταμάκι, το οποίο θα διαχωρίζει το μεσαίο από το ψηλό επίπεδο. Στο ψηλό επίπεδο θα ζωγραφίσουν έλατα που θα καταλήγουν στην κορυφή της πυραμίδας, όπου δε θα υπάρχει τίποτε άλλο παρά η κορυφή ενός βουνού με χιόνια (Ευρώπη). Η συζήτηση κατά τη διάρκεια της δημιουργίας της ζωγραφιάς θα είναι συνεχής, με σκοπό τα διαφορετικά επίπεδα να είναι αρκετά ξεκάθαρα ως προς τα ιδιαίτερα στοιχεία τους. Η ζωγραφιά θα «μεταφερθεί» τώρα στα μουσικά όργανα, όπου θα αποτελέσει μια πρωτότυπη παρτιτούρα. Η τάξη θα χωριστεί σε τρεις ομάδες από μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα και αυτοσχέδια όργανα που έχουμε ήδη κατασκευάσει. Οι μαγικές θα «μεταμορφωθούν» σε χελιδόνια, που θα πετάξουν πάνω από τις διάφορες χώρες που απεικονίσαμε, αλλάζοντας ταχύτητες, δυναμικές πετάγματος και ύψη. Τα μεταλλόφωνα και τα ξυλόφωνα θα ξεκινήσουν να παίζουν τις τρεις χαμηλότερες νότες, υποδηλώνοντας το χαμηλότερο επίπεδο σε επαναλαμβανόμενο ρυθμικό μοτίβο. Τα αυτοσχέδια όργανα θα αντιπροσωπεύουν ήχους που προκύπτουν από την παρτιτούρα του «μαγικού νησιού»: άμμος → μαράκες, κύματα → ocean drum, μουσική από μπουρμπουλήθρες, αέρας → σωλήνες ηλεκτρολόγου κτλ. Κάθε φορά που θα αλλάζουμε επίπεδο, οι νότες στα μεταλλόφωνα και στα ξυλόφωνα θα μετακινούνται στις τρεις επόμενες νότες, για να δηλώσουν το μεσαίο και το ψηλό επίπεδο. Σιγά σιγά και με την προσθήκη των οργάνων η παρτιτούρα θα μεταμορφωθεί σε μια ζωντανή παλέτα από ήχους. Μπορούμε να κρεμάσουμε το έργο σε έναν τοίχο της τάξης και να αλλάζουμε επίπεδα και δυναμικές αξιοποιώντας κάθε καινούρια ιδέα των παιδιών για μια πλήρη ενορχήστρωση. Έτσι, το χελιδονάκι θα αλλάζει χώρες, εποχές και τρόπο πετάγματος.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νθοιστορία «Ο Λυράρης κι η νεράιδα». Τα παιδιά απολαμβάνουν την ολοκληρωμένη απόδοση της ιστορίας τους. Όταν τελειώσουν, μπορούν να παρουσιάσουν τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν για τη λύρα.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το παραδοσιακό αιγαιοπελαγίτικο τραγούδι <i>Χελιδονάκι μου γοργό</i>. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι και αλλάζοντας φράσεις από ομάδα σε ομάδα παίζουμε μουσική σκυταλοδρομία. Αφού τα παιδιά μάθουν τα λόγια, τα βοηθάμε να βρουν κινήσεις για τις μελωδικές φράσεις του τραγουδιού, για παράδειγμα: περπάτημα στον κύκλο στην πρώτη φράση, άνοιγμα των χεριών στη δεύτερη, βάδισμα προς το κέντρο του κύκλου στην τρίτη και βάδισμα προς τα έξω στην τέταρτη φράση.</p>
<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Πρόταση για τη χρήση μελωδικών οργάνων στην εκτέλεση του τραγουδιού <i>Χελιδονάκι μου γοργό</i>: συγχορδία ντο-σολ σε παλμό μισών παρσειγμένων (♩) για τα πρώτα δύο μέτρα, συγχορδία ντο-λα μόνο για το επόμενο τέταρτο παρσειγμένο (♩) και στη συνέχεια συγχορδία ντο-σολ ακολουθώντας τον ίδιο ρυθμό. Η παρτιτούρα μπορεί να εμπλουτιστεί και με τραγούδια άλλων χωρών, ενώ στο τέλος μπορούμε να παρουσιάσουμε την ενορχήστρωσή μας και σε άλλες τάξεις.</p> <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Φυσική Αγωγή: <i>Η χελιδόνα</i>. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Χελιδόνισμα</i>.</p>

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	Η κινητοποίηση των παιδιών να δημιουργήσουν τη δική τους μουσική, ερμηνεύοντας τη μη συμβατική γραφική παρτιτούρα, αποτελεί μια πρόκληση για τον εκπαιδευτικό. Είναι σημαντικό να παρέχουμε κατευθύνσεις στα παιδιά, προτείνοντας τρόπους για την ερμηνεία της γραφικής παρτιτούρας. Οι κατευθύνσεις αυτές ωστόσο δε θα πρέπει να παρεμποδίσουν την ελεύθερη δημιουργική έκφραση των παιδιών, τα οποία, αξιοποιώντας τις προηγούμενες εμπειρίες τους και την ανεξάντλητη φαντασία τους, μπορούν να προτείνουν τις δικές τους πρωτότυπες ιδέες, συμβάλλοντας ουσιαστικά στο τελικό αποτέλεσμα της δραστηριότητας μουσικής δημιουργίας.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Παρατηρώντας τις αντιδράσεις των παιδιών κατά τις δραστηριότητες που προτείνονται στην ενότητα, μπορούμε να διαπιστώσουμε σε ποιον βαθμό τα παιδιά έχουν εμπεδώσει τις έννοιες του τονικού ύψους και του τέμπο και να εκτιμήσουμε την πρόοδο των ικανοτήτων τους για δημιουργία πρωτότυπων μουσικών συνθέσεων με βάση μια μη συμβατική γραφική αναπαράσταση.

B22	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ταξίδι στην ...Πασχαλινοχώρα!	
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συνδυάσουν τον λόγο με τον ρυθμό. • Να μάθουν να συντονίζουν τις κινήσεις τους με τον ρυθμό της μουσικής. • Να ανταποκριθούν επιτυχώς σε απλές ενορχηστρωτικές οδηγίες. • Να αυτοσχεδιάσουν με τα συμβατικά και τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα με αφορμή μια πασχαλινή ιστορία. • Να γνωρίσουν έθιμα και παραδόσεις από άλλες χώρες που σχετίζονται με το Πάσχα. 	
ΥΛΙΚΑ /ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πλαστικές σακουλίτσες • Στεφάνι, κούλα-χουπ 	<p>ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ</p> <p>Φτιάξε μια... κότα!</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Φουσκώνουμε σακουλίτσες με τις οποίες τυλίγουμε σάντουιτς, ώστε κάθε παιδί να έχει τη δική του. Τα παιδιά περπατούν στον χώρο με μουσική υπόκρουση, προσποιούμενα πως κρατούν μια λαμπάδα κι ένα αυγό και προσέχοντας να μη σβήσει η φλόγα της λαμπάδας. Όσο ακούγεται η μουσική, τα παιδιά κινούνται ελεύθερα, ενώ, μόλις σταματήσει, τα παιδιά γίνονται αντικριστά ζευγάρια τραγουδώντας ρυθμικά:</p> <p><i>Η ω-ραί-α μου λα-μπά-δα</i> </p> <p><i>θα α-νά-ψει στη στιγ-μή!</i> </p> <p>και σ' αυτό το σημείο αλλάζουν λαμπάδες.</p> <p>Όταν η μουσική ξεκινήσει πάλι, τα παιδιά θα κινηθούν σε ζευγάρια κρατώντας τις λαμπάδες τους. Όταν η μουσική σταματήσει για δεύτερη φορά, τα ζευγάρια θα γίνουν τετράδες και θα τραγουδήσουν ρυθμικά το ίδιο μοτίβο: <i>Και τ' αυγό μου θα τσουγκρίσω / αύριο με τη Λαμπρή!</i> Τραγουδώντας την τελευταία συλλαβή τα παιδιά τσουγκρίζουν τα αυγά-σακουλίτσες. Για να δούμε ποιος θα νικήσει!</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα έργα: <i>Η ημέρα της Λαμπρής</i> (ποίημα του Δ. Σολωμού, το οποίο μελοποιήθηκε από τον Ν. Ξυδάκη στον δίσκο του <i>Προς τον κύριον Γεώργιον δε Ρώσση</i>, που κυκλοφόρησε το 1990 με μελοποιημένα ποιήματα του Σολωμού), <i>Όλοι πάνε στην εκκλησιά</i> (παραδοσιακό δημοτικό της Αττικής με τη Δ. Σαμίου), <i>Σήμερα Χριστός Ανέστη</i> (παραδοσιακό δημοτικό με τη Δ. Σαμίου), <i>Κάλαντα Λαζάρου</i> (από τη Στερεά Ελλάδα), <i>Magnificat</i> (πασχαλινό ορατόριο του J.S. Bach).</p>	

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση: Βρισκόμαστε στο δάσος της Πασχαλινοχώρας. Οι χωρικοί πιστεύουν πως μια κακιά μάγισσα ζει στο δάσος τους και κάθε Πάσχα ξυπνάει, για να πάρει όλες τις λαμπάδες και τα κόκκινα αυγά! Η μάγισσα (τα παιδιά θα της δώσουν όνομα) ζει μέσα σε ένα τεράστιο πηγάδι! Η τάξη στέκεται γύρω από αυτό το πηγάδι (στεφάνι κούλα-κουπ). Με λάχνισμα βρίσκουμε ποιος θα γίνει μάγισσα, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά δίνουν τα χέρια, για να κυκλώσουν το υποτιθέμενο πηγάδι. Μπορούμε επίσης να ζωγραφίσουμε τουβλάκια σε ένα απλό χαρτόνι, το οποίο θα δέσουμε κυλινδρικά και θα αποτελέσει το πηγάδι μας. Τα παιδιά χοροπηδάνε γύρω από το πηγάδι τραγουδώντας (βλ. παράρτημα): <i>Μάγισσα! Μάγισσα! Βγες απ' το πηγάδι!</i></p> <p>Το παιδί-μάγισσα, που είναι κουλουριασμένο μέσα στο πηγάδι, απαντά τραγουδώντας: <i>Ω! Ω! Ω! Σε λίγο θε να βγω! / Κι αν θα βγω και θα με δείτε, / τότε πώς θα φοβηθείτε!</i></p> <p>Τα παιδιά κάνουν την κίνηση σαν να τραβούν σχοινί από το πηγάδι, σκυφτά, γιατί είναι βαρύ, και τραγουδούν και πάλι αμέριμνα: <i>Μάγισσα, πλησίασε κοντά! / Μάγισσα, δε σε φοβάμαι πια!</i></p> <p>Και τότε η μάγισσα, αργά αργά, ξεδιπλώνεται θυμωμένη... <i>Ω! Ω! Ω! Σε λίγο θε να βγω! / Κι αν θα βγω και θα με δείτε, / τότε πώς θα φοβηθείτε!</i></p> <p>Στο «φοβηθείτε» η μάγισσα πρέπει να βγει και να κυνηγήσει τα παιδιά, που σκορπίζουν τρέχοντας τρομαγμένα! Όμως, τελικά, θα καταφέρουν πάλι να τη ρίξουν στο πηγάδι και να το ασφαλίσουν με έναν βράχο... μέχρι το επόμενο Πάσχα (διδασκαλία: Π. Ματέυ και Α. Ματέυ)! Η ιστορία είναι βασισμένη στο <i>Unk, Unk, Unk</i> του Carl Orff, από το <i>Orff Schulwerk</i>, τόμος 1ο). Η ιστορία μπορεί να αποδοθεί με κρουστά ρυθμικά και μελωδικά όργανα, καθώς και με διαφορετικές δυναμικές και glissando.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα <i>Κάλαντα Λαζάρου</i> και το παραδοσιακό τραγούδι της Λέσβου <i>Πάνω στην κούνια κάτσανε</i>.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μια... κότα!</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<p>Συζητάμε με τα παιδιά για τα πασχαλινά ήθη και έθιμα και άλλων χωρών. Το παραδοσιακό σοκολατένιο κουνελάκι που φέρνει αυγά στα παιδιά είναι έθιμο της Γερμανίας. Η γερμανική παράδοση λέει ότι μια φτωχή γυναίκα, που δεν μπορούσε να προσφέρει γλυκίσματα στα παιδιά της, τα έστειλε στον κήπο όπου είχε κρύψει αυγά. Τα παιδιά βρήκαν ένα κουνέλι και αποφάσισαν ότι αυτό το ζωάκι τούς έφερνε τα πασχαλινά αυγά που είχε ωρύτερα διακοσμήσει η μητέρα τους. Στην Αυστρία το Πάσχα προσφέρουν σοκολατένιους κόκορες, στη Σουηδία σοκολατένιους κούκους, ενώ στη Γαλλία σοκολατένιες καμπάνες.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Αξιοποιώντας τις ρίμες που προκύπτουν από ιστορίες και έθιμα σχετικά με το Πάσχα μάς δίνεται η δυνατότητα να καλλιεργήσουμε τις ρυθμικές δεξιότητες των παιδιών, εισάγοντας με τρόπο φυσικό και ευχάριστο πολυπλοκότερα ρυθμικά μοτίβα.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες που προτείνονται στην ενότητα, μπορούμε να αξιολογήσουμε την ικανότητα των παιδιών να συντονίζουν τις κινήσεις τους με τον ρυθμό της μουσικής, αλλά και με τις κινήσεις των συμμαθητών τους. Επιπλέον, μπορούμε να διαπιστώσουμε την πρόοδο που έχουν σημειώσει τα παιδιά στην απαγγελία ριμών με ρυθμική ακρίβεια, αλλά και την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται επιτυχώς σε απλές ενορχηστρωτικές οδηγίες και να αυτοσχεδιάζουν προκειμένου να επενδύσουν μουσικά μια απλή ιστορία.</p>

B23	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Τραγούδια από... κούνια!		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να έρθουν σε επαφή με το ποιητικό περιεχόμενο των νανουρισμάτων. • Να διαπιστώσουν την τρυφερότητα των νανουρισμάτων από όλο τον κόσμο. • Να αναπτύξουν τη δημιουργική μουσική, χορευτική, θεατρική και εικαστική τους έκφραση. 		
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Ηχητικά αποσπάσματα • Αυτοσχέδια κούκλα ή κάποιο αγαπημένο παιχνίδι των παιδιών 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Τραγούδια και σχήματα
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Σχηματίζουμε κύκλο με τα παιδιά. Στη μέση του κύκλου «τοποθετούμε» μια κούνια, για να «κοιμίσουμε» το μωρό μας. Βοηθάμε τα παιδιά να απομνημονεύσουν το παρακάτω νανούρισμα και να το «παίζουν»:</p>		
	<p>— Η δική μου θυγατέρα είναι μόσχος και κανέλα. — Το δικό μου το παιδί είν' βενέτικο φλουρί. — Το παιδί μου, το παιδί μου, η ανάσα κι η ζωή μου. — Θα το στείλω στη δασκάλα, να 'ν' καλύτερο από τ' άλλα, ω, ω, ω, ω.</p> <p>Τα παιδιά μπορούν να κρατούν μια κούκλα στα χέρια ή να έχουν κατασκευάσει μια αυτοσχέδια. Κάθε φορά που ρωτούν ή απαντούν, η κούκλα, αλλάζει χέρια. Στο «ω, ω, ω, ω» το παιδί που κρατά την κούκλα θα πρέπει αφού την παραδώσει στον διπλανό του στα δεξιά, να κάτσει κάτω, να διπλώσει τα χέρια του και να «κοιμηθεί». Όταν μείνει ένα παιδί στον κύκλο, ακούμε το αγγλικό παραδοσιακό νανούρισμα <i>Sleep, baby, sleep</i>. Το τραγούδι χρησιμεύει ως οδηγία για να «κοιμηθούν» και τα υπόλοιπα παιδιά, τα οποία πρέπει να μείνουν ακίνητα. Στη συνέχεια τραγουδάμε για να σηκωθούν όρθια: <i>Σήκω ήσυχα</i> (ρε ♩, μι ♩, φα δίεση - φα δίεση ♩, φα ♩). Τα παιδιά που έχουν καταφέρει να παραμείνουν εντελώς ακίνητα επιβραβεύονται.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε τα τραγούδια <i>Nami, nami ya zgherei</i> (παραδοσιακό Λιβάνου), <i>Laila, laila</i> (Ισραήλ), <i>Dourme negrito</i> (Κούβα), <i>Bo e la ri bo</i> (παραδοσιακό Ιταλίας), <i>Τίκι - τίκι - τίκι</i> (Κάτω Ιταλία), <i>Bahanin ninnisi</i> (Τουρκία), <i>Twinkle, twinkle, little star</i> (παραδοσιακό Αγγλίας).</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τοποθετούμε τους μαθητές κυκλικά και μοιράζουμε τα μουσικά όργανα της τάξης δημιουργώντας ομάδες ίδιων οργάνων. Γράφουμε στον πίνακα το όνομα που επιθυμούν τα μέλη να έχει η ομάδα τους και εξηγούμε ότι ο τρόπος παιξίματος των οργάνων σ' αυτό το μουσικό παιχνίδι πρέπει να είναι <i>riannissimo</i>, καθώς ο στόχος είναι να κρατήσουμε το μωράκι κοιμισμένο. Με λάχνισμα βγαίνει η «μαμά»-κορίτσι ή ο «μπαμπάς»-αγόρι του «μωρού», που είναι μια πετσέτα τυλιγμένη, την οποία κρατά στην αγκαλιά η «μαμά» ή ο «μπαμπάς». Για λάχνισμα χρησιμοποιούμε το ταχτάρισμα <i>Νένινε του λέγανε</i>: <i>Νένινε του λέγανε και μου το παντρεύανε</i> <i>και του δίνανε σεντούκι, της χελώνας το καβούκι,</i> <i>και του δίνανε κουτάλα, της χελώνας τα ποδάρια,</i> <i>και του δίνανε προικιά ένα κόσκινο φλουριά. Βγαίνεις...</i> <p>Στη συνέχεια τραγουδάμε την πρώτη στροφή ενός από τα τρία νανουρίσματα: 1. <i>Νάνι, νάνι, νανάκια του</i>, 2. <i>Νάνι, νάνι</i>, 3. <i>Νένινε του λέγανε</i> και η «μαμά» ή ο «μπαμπάς» εναποθέτει το «μωρό» μπροστά από μια ομάδα παιδιών. Τα παιδιά της συγκεκριμένης ομάδας καλούνται να απαντήσουν τραγουδώντας την ίδια στροφή και συνοδεύοντας με τα μουσικά όργανα της τάξης σωστά και σιγανά. Κάθε φορά που μια ομάδα καταφέρνει να «απαντήσει» σωστά, παίρνει στον πίνακα εκατό βαθμούς και «πιστοποιητικό καλού και στοργικού γονιού», που μπορεί να είναι ένας χρωματιστός ζωγραφισμένος φάκελος δίπλα στο όνομα της ομάδας. Κάθε φορά τραγουδάμε και διαφορετικό νανούρισμα. Το παιχνίδι τελειώνει, όταν όλες οι ομάδες πάρουν το «πιστοποιητικό» τους.</p>		

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά μπορούν να παίξουν στα κρουστά και μελωδικά τους όργανα (μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα) το νανούρισμα <i>Νένινε του λέγανε</i>. Το βασικό ρυθμικό μοτίβο του νανουρίσματος είναι ♪ ♪ ♪ ♪ ♪, ενώ η μελωδική φράση είναι ντο-σολ, σολ-σολ, λα-λα, σολ. Μπορούμε να χωρίσουμε τα μελωδικά όργανα σε συνοδείας συνοδείας και σε σόλο. Τα μελωδικά κρουστά συνοδείας μπορούν να παίζουν σε συγχορδία ντο-σολ και ρυθμικό οστινάτο ♪ ♪ ♪. Επίσης, μπορούμε να κάνουμε μια προοδευτική ενορχήστρωση του νανουρίσματος, σκιτσάροντας στον πίνακα τη σειρά εισόδου κάθε ομάδας, και να δημιουργήσουμε στο τέλος μια ενιαία ορχήστρα με το σύνολο της τάξης. Ακολούθως μπορούμε να σκιτσάρουμε και μια ανάλογη διαδικασία αποδέσμευσης από το τραγούδι, κατά την οποία κάθε ομάδα, με τη σειρά, θα σταματά να παίζει. Η εκτέλεση του κομματιού γίνεται με <i>riantissimo</i>. <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την νχοϊστορία «Ο πολύχρωμος μαρκαδόρος και η τελεία». Τα παιδιά λένε τις ιδέες τους για την καλύτερη παρουσίαση του «μαρκαδόρου» και της «τελείας». Βρίσκουμε τα όργανα και τα νχογόνα αντικείμενα με τα οποία θα αποδώσουμε το απαλό αεράκι, τον άνεμο που δυναμώνει, τις φωνές του πολύχρωμου μαρκαδόρου, τον τύπο με το ψηλό καπέλο...</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε το κυπριακό νανούρισμα <i>Άγια Μαρίνα</i>.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: κουδουνίστρες!</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνδυάζουμε τη διδακτική ενότητα με τον εορτασμό της Ημέρας της Μητέρας. Μπορούμε να διερευνήσουμε το θέμα «μητέρα» με αφορμή την ανάγνωση του παραμυθιού <i>Θα σ' αγαπώ για πάντα</i> της Ελένης Ρώσση-Πετσιού (εκδ. Ρώσση). • Δραματοποιούμε το παραμύθι που προαναφέρθηκε και ζωγραφίζουμε τη λέξη «μαμά» και σε άλλες γλώσσες. • Χορεύουμε χορογραφίες μας με διάφορα θέματα, για παράδειγμα: <i>Το πιο γλυκό νανούρισμα</i> και <i>Νάνι του ρήγα το παιδί</i> του Μ. Χατζιδάκι. • Συλλέγουμε και νχογραφούμε τραγούδια που μιλάνε για την αγάπη της μάνας, αλλά και νανουρίσματα από τις οικογένειες των παιδιών σε διαφορετικές γλώσσες. • Παρουσιάζουμε πίνακες με θέμα τη μητέρα και το παιδί. • Δημιουργούμε ένα σκηνικό με φωτογραφίες μαμάδων και παιδιών, ανθρώπων και αγαπημένων τους ζώων. • Κατασκευάζουμε αυτοσχέδιες κούκλες. Πληροφορούμε τα παιδιά για τις αρχαίες ελληνικές κούκλες, τις «πλαγόνες», και ζητάμε να αναφέρουν τη λέξη «κούκλα» στη γλώσσα της καταγωγής τους (<i>Λύσις και Τιμαρέτη: η καθημερινή ζωή στην Αρχαία Αθήνα</i>, Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης). <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Η Αρετούσα</i>, <i>Θα σ' αγαπώ ότι κι αν γίνει</i>. Εικαστικά: <i>Ο Πάουλ Κλε μιλάει μ' ένα παιδί</i>, <i>Ταξίδια με τον ζωγράφο της χαράς και του ονείρου</i>.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Διαπιστώνουμε αν τα παιδιά, πέρα από την απόκτηση γνώσεων, τη βελτίωση μουσικοκινητικών ικανοτήτων, την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων, την εξάσκηση σε θέματα έρευνας, αλλά και μέσα από δημιουργικές και ταυτόχρονα ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ευαισθητοποιήθηκαν σημαντικά ως προς το θέμα της μητρικής αγάπης.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Η ανταπόκριση στις δραστηριότητες θα πιστοποιήσει αν το ενδιαφέρον των παιδιών αποτελεί ισχυρό κίνητρο για να επινοήσουν το δικό τους νανούρισμα για το αγαπημένο τους αδελφάκι ή παιχνίδι ή και ζώο. Η έρευνα και η μαγνητοφώνηση των νανουρισμάτων θα πρέπει να πραγματοποιηθούν από τα παιδιά, με τη δική μας συνεργασία, διευκόλυνση και καθοδήγηση. Η επίσκεψη σε μουσειακούς χώρους, αλλά και η οργάνωση εξωσχολικών δραστηριοτήτων θα ενισχύσουν το ενδιαφέρον των παιδιών για την απόδοση του θέματος μέσα από την τέχνη. Η ενεργός συμμετοχή των γονιών είναι ευπρόσδεκτη (συμμετοχή στις εξόδους, σε ανάλογη γιορτή, στη συλλογή νανουρισμάτων/φωτογραφιών).</p>

B24	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Στο μαγαζί του ρολογά		
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εμπεδώσουν τις ρυθμικές αξίες που γνωρίζουν (τέταρτα, ζευγάρια ογδών, μισά). • Να εμπεδώσουν τη φόρμα ροντό ανταποκρινόμενα σ' αυτή με κινήσεις του σώματος. • Να συνδυάσουν λέξεις και φράσεις με ρυθμικά μοτίβα. • Να αναπτύξουν δεξιότητες εκτέλεσης με ρυθμική και τονική ακρίβεια στα μελωδικά κρουστά όργανα. • Να συσχετίσουν το μέγεθος των ηχογόνων αντικειμένων με το τονικό ύψος των ήχων που παράγουν. 		
ΥΛΙΚΑ/ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Αντικείμενα (όπως νόμισμα, συνδετήρας, μολύβι, γόμα, κλειδί, μπίλια κτλ.) • Ηχητικά αποσπάσματα 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Μουσικά κουτιά!</i> Ακούμε και ταιριάζουμε εικόνες με ηχητικά αποσπάσματα.</p>
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Απλώνουμε στο πάτωμα διάφορα αντικείμενα (όπως νόμισμα, συνδετήρα, μολύβι, γόμα, κλειδί, μπίλια κτλ.). Ένα παιδί γίνεται «αρχηγός» και του κλείνουμε τα μάτια. Τότε τα υπόλοιπα παιδιά παίρνουν από το πάτωμα ένα αντικείμενο. Ο «αρχηγός» ρωτά ρυθμικά ή και μελωδικά ποιος έχει ένα από τα αντικείμενα (π.χ. <i>Ποιος έχει τα κλειδιά;</i> ♩ ♪ ♪ ♪). Το παιδί που έχει το αντικείμενο απαντά επίσης ρυθμικά ή και μελωδικά (<i>Εγώ έχω τα κλειδιά.</i> ♩ ♪ ♪ ♪). Έπειτα όλη η ομάδα επαναλαμβάνει λέγοντας το όνομα του παιδιού (π.χ.: <i>Ο Γιάννης έχει τα κλειδιά.</i> ♪ ♪ ♪ ♪). Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να επαναληφθεί και με μουσικά όργανα αντί για αντικείμενα. Μάλιστα, σ' αυτή την περίπτωση, μπορεί το παιδί που απαντά να παίζει κιόλας ρυθμικά στο όργανό του.</p> <p>Μουσική ακρόαση: Ακούμε το <i>Το βιεννέζικο μουσικό ρολόι</i> (2ο μέρος από τη σουίτα Hány Janos του Z. Kodály). Ο Hány Janos είναι ο πρωταγωνιστής λαϊκών παραμυθιών της Ουγγαρίας. Σύμφωνα με την ουγγρική παράδοση, πρόκειται για έναν καυχησιάρη και ονειροπόλο γεροστρατιώτη που διηγείται τα ανδραγαθήματά του στον στρατό. Μία από τις ιστορίες που του άρεσε να διηγείται ήταν για ένα παλάτι στο οποίο υπήρχαν χρυσά δέντρα και λουλούδια. Στο παλάτι αυτό υπήρχε κι ένα τεράστιο μουσικό ρολόι, από το οποίο έβγαιναν στρατιωτάκια κάθε φορά που χτυπούσε. Αφού μιλήσουμε στα παιδιά για τον Hány Janos, ακούμε <i>Το βιεννέζικο μουσικό ρολόι</i>, που είναι σε μορφή ροντό. Κάθε φορά που ακούμε το επαναλαμβανόμενο θέμα Α (το θέμα του ρολογιού), μιμούμαστε τα στρατιωτάκια που περπατούν ρυθμικά. Ακούμε επίσης <i>Το ρολόι</i> (συμφωνία του J. Haydn).</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στο <i>μαγαζί του ρολογά</i> (διδασκαλία: Άννα και Πολυξένη Ματέυ). Έχει βραδιάσει πια και τα παιδιά, κουρασμένα από το απογευματινό παιχνίδι τους, ετοιμάζονται να γυρίσουν στα σπίτια τους, όταν ο... (λέμε ένα όνομα) βρίσκει στον δρόμο ένα κλειδί με ένα ταμπελάκι, που γράφει «μαγαζί». Από ποιο μαγαζί να είναι το κλειδί; Περπατούν σιγά, φτάνουν στον φούρνο και δοκιμάζουν το κλειδί (κάνουν την κίνηση του ξεκλειδώματος της πόρτας). Αυτό είναι; Όχι! Πάνε στο βιβλιοπωλείο, στο φαρμακείο, στο μαγαζί του ρολογά... Ναι, ναι, αυτό είναι! <p><i>Στο μαγαζί του ρολογά,</i> <i>τικ-τακ, τικ-τακ</i> <i>μια μέρα μπήκαμε κρυφά.</i> <i>Τικ-τακ, τικ-τακ.</i> (κουνάνε τον δείκτη του χεριού)</p> <p><i>Ρολόγια βρήκαμε πολλά,</i> <i>τικ-τακ, τικ-τακ</i> <i>χτυπούσαν όλα ρυθμικά.</i> <i>Τικ-τακ, τικ-τακ.</i> (κουνάνε τον δείκτη του χεριού)</p> <p><i>Τα πιο μεγάλα και χοντρά,</i> <i>τικ-τακ, τικ-τακ</i></p>		

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>χτυπούν αργά και δυνατά. Τικ-τακ, τικ-τακ. (με χοντρή φωνή)</p> <p>Τα πιο μικρά, πιο βιαστικά, πιο σιγανά, πιο ελαφρά. Τικ-τακ, τικ-τακ, τικ-τακ, τικ-τακ (με ψιλή, τσιρικτή φωνή)</p> <p>Και τα ηλεκτρονικά, τικ-τακ, τικ-τακ προχωράνε σιωπηλά... Τικ, τακ, τικ, τακ. (ψιθυριστά ανοίγουν το στόμα στον ρυθμό, αλλά δεν ακούγονται)</p> <p>Στο μαγαζί του ρολογά, τικ-τακ, τικ-τακ που τότε μπήκαμε κρυφά! Τικ τακ, τικ τακ (πολύ δυνατά)</p> <p>• Πρόταση διδασκαλίας της μελωδίας στα μελωδικά κρουστά: Βοηθάμε τα παιδιά να εκτελέσουν το παραπάνω μοτίβο στα κρουστά όργανα μελωδίας, από τα οποία έχουμε αφαιρέσει τις ράβδους ντο, ρε, φα και σι. Προτρέπουμε τα παιδιά να αλλάζουν κάθε φορά χέρι (δεξί - αριστερό) στο σολ. Μπορούμε να ακολουθήσουμε την παρακάτω πρόταση για τη χρήση των κρουστών οργάνων μελωδίας ή να την παραλλάξουμε, ανάλογα με τα διαθέσιμα όργανα. Τις δύο πρώτες στροφές παίζουμε στα sorpano ξυλόφωνα, την 3η στροφή (Τα πιο μεγάλα και χοντρά) σε alto ξυλόφωνο και την 4η (Τα πιο μικρά...) σε καμπανάκι, ενώ ψιθυρίζουμε τα λόγια. Στο τικ-τακ κάνουμε μόνο κινήσεις με τις μπαγκέτες.</p> <p>Διαβάζουμε στα παιδιά την ηχοϊστορία «Ο πολύχρωμος μαρκαδόρος και η τελεία». Ολοκληρώνουμε και στήνουμε σιγά σιγά την ιστορία μας. Προσθέτουμε ιδέες, διορθώνουμε κινήσεις και αυτοσχεδιάζουμε, συνθέτοντας <i>Το τραγούδι του μαρκαδόρου</i>.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Καθώς το μάθημα πλησιάζει προς το τέλος, επινοούμε ένα ρυθμικό τραγούδι για να κλείσουμε, όπως: <i>Τικ-τοκ, η ώρα περνά, / Τικ-τοκ κι ο χρόνος κυλά.</i> • Μπορούμε να μιμηθούμε τους δείκτες του ρολογιού και να προτρέψουμε τα παιδιά να παρουσιάσουν το παραπάνω τραγούδι σε δικό τους ρυθμικό μοτίβο, φροντίζοντας να κουνούν τα χέρια τους κάθε φορά με τον ρυθμό. • Με αφορμή τη συζήτηση για τον ήρωα Hány Janos, από τη λαϊκή παράδοση της Ουγγαρίας, συζητάμε για ήρωες λαϊκών παραμυθιών από διάφορα μέρη του κόσμου (π.χ.: Ρομπέν των δασών - Αγγλία, Beowolf - Δανία, Peer-Gynt - Νορβηγία, Αλαντίν - Αραβία) και αφηγούμαστε τα σχετικά παραμύθια. <p>Ενδεικτική διαθεματική προσέγγιση: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: <i>Το ρολόι της Μάρως</i>. Μελέτη Περιβάλλοντος: <i>Τα παλιά αντικείμενα διηγούνται</i>.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Στο πλαίσιο μιας ευχάριστης δραστηριότητας τα παιδιά αναπτύσσουν τις ικανότητές τους για εκτέλεση με ρυθμική και τονική ακρίβεια στα ρυθμικά και μελωδικά κρουστά, ενώ παράλληλα μαθαίνουν να συντονίζουν το παίξιμό τους μ' αυτό των συμμαθητών τους. Επιπλέον, η δραστηριότητα μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης τους δίνει τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν τη σχέση ανάμεσα στο μέγεθος των ηχογόνων αντικειμένων και στο τονικό ύψος των ήχων που παράγουν.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Μέσα από τις δραστηριότητες της ενότητας μπορούμε να διαπιστώσουμε τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά έχουν εμπειρώσει τις ρυθμικές αξίες που έχουν μέχρι τώρα διδαχτεί, αλλά και να αξιολογήσουμε την πρόοδό τους όσον αφορά την ικανότητα εκτέλεσης απλών ρυθμικών και μελωδικών μοτίβων με τη φωνή και τα μουσικά όργανα. Επιπλέον, μέσα από τη δραστηριότητα ακρόασης μπορούμε να διαπιστώσουμε αν τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη φόρμα ροντό και αν διακρίνουν το επαναλαμβανόμενο θέμα του μουσικού αποσπάσματος.</p>

B25	Διδακτική επεξεργασία ενότητας: Ο γύρος του κόσμου																										
ΣΤΟΧΟΙ	<p>Οι μαθητές θα πρέπει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να τραγουδήσουν επαναλαμβανόμενα ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα. • Να μάθουν να συνδυάζουν τον ρυθμό, τον λόγο και την κίνηση. • Να αναγνωρίσουν και να διακρίνουν ακουστικά απλά ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα. 																										
ΥΛΙΚΑ/ ΜΕΣΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Κρουστά όργανα τάξης • Χρωματιστά μαντιλάκια, χαρτοπετσέτες και κορδέλες 	ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	<p><i>Μια μεγάλη μουσικοπαρέα!</i> Οπτική διάκριση έγχορδων, κρουστών και πνευστών οργάνων.</p>																								
ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<p>Παιχνίδια επικοινωνίας: Μοιράζουμε σε κάθε παιδί από μία χαρακτηριστική εικόνα (ανθρώπων, τοπίων κτλ.) από κάποια ήπειρο. Βάζουμε χαρακτηριστικά μουσικά κομμάτια από τις διάφορες ηπείρους και καλούμε τα παιδιά των οποίων η εικόνα αντιστοιχεί με τη συγκεκριμένη ήπειρο να σχηματίσουν κύκλο, μέχρι να παίξουμε συγκεκριμένο αριθμό χτυπημάτων στο τύμπανο (π.χ. δέκα χτυπήματα). Τα παιδιά της ομάδας, πιασμένα από το χέρι σε κύκλο, κινούνται στον ρυθμό της μουσικής, μέχρις ότου σταματήσει το μουσικό κομμάτι. Συνεχίζουμε με άλλα μουσικά κομμάτια από άλλες ηπείρους, μέχρι να συμμετάσχουν στο παιχνίδι όλα τα παιδιά της τάξης. Μπορούμε μάλιστα να δώσουμε σε ένα παιδί από κάθε ομάδα ένα χρωματιστό ύφασμα (με την αντιστοιχία χρωμάτων-ηπείρων που προτείνεται στην παρακάτω δραστηριότητα μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης) και να το προτρέψουμε να τοποθετήσει το μαντίλι σε ένα σημείο της αίθουσας, γύρω από το οποίο θα πρέπει να συγκεντρωθούν τα παιδιά της ομάδας.</p> <p>Μουσική ακρόαση: <i>Μουσικές του κόσμου:</i> CD Auvidis Series #1, #2, #3 UNESCO Collection (<i>Musiques et musiciens du monde, Anthologie des Musiques Traditionnelles, Musiques Traditionnelles d' Aujourd'hui</i>).</p> <p>Μουσική δημιουργία και εκτέλεση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χωρίζουμε την τάξη σε έξι ομάδες - ηπείρους, που «εκπροσωπούνται» από συγκεκριμένα κρουστά όργανα (διδασκαλία: Α. Πριονάς): <table border="0" data-bbox="231 1073 901 1292"> <tr> <td>Ευρώπη</td> <td>(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)</td> <td>(ροζ)</td> <td>(ντέφια)</td> </tr> <tr> <td>Αμερική</td> <td>(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ ♯)</td> <td>(κόκκινη)</td> <td>(μαράκες)</td> </tr> <tr> <td>Αφρική</td> <td>(σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)</td> <td>(καφέ)</td> <td>(τύμπανα)</td> </tr> <tr> <td>Ωκεανία</td> <td>(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ μι ↓ ♯)</td> <td>(πράσινο)</td> <td>(ξυλάκια)</td> </tr> <tr> <td>Ασία</td> <td>(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)</td> <td>(κίτρινο)</td> <td>(τριγωνάκια)</td> </tr> <tr> <td>Ανταρκτική</td> <td>(σολ ↓ σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)</td> <td>(άσπρο)</td> <td>(κουδουνάκια)</td> </tr> </table> <p>Τοποθετούμε τα κρουστά όργανα σε έξι περιοχές της τάξης και κρατάμε έξι μεγάλα χρωματιστά μαντιλάκια, ένα χρώμα για κάθε ήπειρο. Με το παρακάτω λάχνισμα τα μοιράζουμε στους μαθητές, που στέκονται όρθιοι σε διάταξη κύκλου:</p> <p><i>Μια ήπειρος έχει κρυφτεί / σ' ένα χρωματιστό πανί.</i></p> <p>Κάθε φορά που ένα μαντιλάκι δίνεται σε ένα παιδί, όλες οι ομάδες φωνάζουν το όνομα της ομάδας-ηπείρου που αυτό συμβολίζει. Το παιδί τοποθετεί το μαντιλάκι στο κέντρο της ομάδας του και μοιράζει τα αντίστοιχα όργανα στα μέλη της ομάδας. Στην επόμενη φάση, παίζουμε με ένα μελωδικό μουσικό όργανο τα μελωδικά μοτίβα των διάφορων ηπείρων, όπως δίνονται παραπάνω και μαθαίνουμε σε κάθε ομάδα το δικό της. Στη συνέχεια παίζουμε διάφορες μελωδίες για να αποσπάσουμε την προσοχή των παιδιών. Σε άυλο χρόνο σταματάμε και παίζουμε το μελωδικό μοτίβο μίας ηπείρου. Τα παιδιά της σωστής ομάδας πρέπει να αναγνωρίσουν το μελωδικό τους μοτίβο και να απαντήσουν τραγουδώντας και συνοδεύοντας με τα κρουστά τους όργανα το όνομα της ηπείρου τους. Όποια ομάδα θα καταφέρει να παίρνει έναν βαθμό,</p>			Ευρώπη	(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(ροζ)	(ντέφια)	Αμερική	(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ ♯)	(κόκκινη)	(μαράκες)	Αφρική	(σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)	(καφέ)	(τύμπανα)	Ωκεανία	(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(πράσινο)	(ξυλάκια)	Ασία	(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(κίτρινο)	(τριγωνάκια)	Ανταρκτική	(σολ ↓ σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)	(άσπρο)	(κουδουνάκια)
Ευρώπη	(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(ροζ)	(ντέφια)																								
Αμερική	(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ ♯)	(κόκκινη)	(μαράκες)																								
Αφρική	(σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)	(καφέ)	(τύμπανα)																								
Ωκεανία	(μι ↓ μι, μι ♪ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(πράσινο)	(ξυλάκια)																								
Ασία	(μι ↓ σολ ↓ μι ↓ ♯)	(κίτρινο)	(τριγωνάκια)																								
Ανταρκτική	(σολ ↓ σολ, σολ ♪ μι ↓ ♯)	(άσπρο)	(κουδουνάκια)																								

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ</p>	<p>ενώ όποια δεν αναγνωρίζει το μοτίβο της χάνει τη σειρά της και περιμένει τον επόμενο γύρο. Αυτό συνεχίζεται, μέχρι να ολοκληρωθεί με επιτυχία η αναγνώριση των μοτίβων από τις έξι ομάδες. Τέλος, όλες οι ομάδες, σε κυκλική διάταξη, η μία μετά την άλλη, βηματίζουν ρυθμικά τραγουδώντας το τραγούδι «Ο γύρος του κόσμου» συνοδεύοντας ρυθμικά με τα κρουστά όργανα τα λόγια του τραγουδιού που τους υποδεικνύουμε:</p> <p><i>Ας δούμε τώρα ποιος θα πει τη μελωδία τη σωστή. Μια ήπειρος έχει κρυφτεί σ' ένα χρωματιστό πανί. Αν θες λοιπόν, έλα κι εσύ, να τη φωνάξουμε μαζί.</i> (βλ. παράρτημα)</p> <ul style="list-style-type: none"> Μπορούμε να παραλλάξουμε την παραπάνω δραστηριότητα αντικαθιστώντας τη φράση «Μια ήπειρος» με τις λέξεις: <i>Η Ευρώπη τώρα..., Η Αμερική..., Η Αφρική..., Η Ωκεανία..., Και η Ασία..., Η Ανταρκτική...</i>, ανάλογα με το ποια ομάδα θέλουμε να ανταποκριθεί και να γίνει αντικείμενο μίμησης από τις άλλες. Όταν μία ομάδα παίζει το δικό της μοτίβο στέκεται με πρόσωπο προς το κέντρο του κύκλου. Οι υπόλοιπες ομάδες τη μιμούνται. Κάθε ομάδα ξεκινά λέγοντας το όνομά της με μελωδικό τρόπο, όπως το υπόδειγμα, ενώ οι υπόλοιπες ομάδες απαντούν αμέσως μιμούμενες το μελωδικό και ρυθμικό μοτίβο της ομάδας. Όταν ολοκληρωθεί αυτή η δραστηριότητα, όλες οι ομάδες, η μία μετά την άλλη, φωνάζουν δυνατά το όνομά τους και πετούν τα μαντιλάκια τους στον αέρα! <p>Διαβάζουμε στα παιδιά όποια νχοϊστορία επιλέξουν από όσες έχουν διδαχτεί. Τα προτρέπουμε ακόμη να αυτοσχεδιάσουν φτιάχνοντας τη δική τους νχοϊστορία την οποία μπορούν να παρουσιάσουν στο τέλος της σχολικής χρονιάς.</p> <p>Παίζουμε και τραγουδάμε τα τραγούδια <i>Μανουσάκια</i> (παραδοσιακό) και <i>Φίλοι, φίλοι, καρυοφύλλι</i>.</p> <p>Κατασκευάζουμε το δικό μας μουσικό όργανο: μουσικά μπαστουνάκια... από την Ινδία!</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Διαβάζουμε στα παιδιά τον αρχαίο μύθο της Ευρώπης και σε χαρτί του μέτρου ζωγραφίζουμε τη χώρα προέλευσης των παιδιών, με σκοπό την οριοθέτησή της στον χάρτη της Ευρώπης. Συζητάμε για την καλή γειτονία και την αλληλεγγύη μεταξύ των λαών. Μαθαίνουμε στα παιδιά το τραγούδι <i>Αν όλα τα παιδιά της Γης</i> σε ποίηση Γ. Ρίτσου. Φτιάχνουμε σελιδοδείκτες με θέμα: Τα παιδιά του κόσμου. Κόβουμε λωρίδες σε χρωματιστό χαρτόνι, και μοιράζουμε στα παιδιά πατρόν με κεφαλάκια που αντιπροσωπεύουν τις διάφορες φυλές και τα κολλάμε στην λωρίδα.
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ</p>	<p>Προβληματιζόμαστε σχετικά με τη σύνθεση των ομάδων, φροντίζοντας ώστε να συνυπάρχουν σ' αυτές παιδιά με διαφορετικές κλίσεις και επίπεδα ικανοτήτων. Η επιτυχής διαμόρφωση των ομάδων έχει μεγάλη σημασία για την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης που προτείνονται στην ενότητα.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ</p>	<p>Παρατηρώντας τα παιδιά κατά την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης διαπιστώνουμε τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά είναι σε θέση να αναγνωρίσουν απλά ρυθμικά και μελωδικά μοτίβα και να ανταποκριθούν σ' αυτά, σύμφωνα με τις οδηγίες μας, επιδεικνύοντας την απαιτούμενη ετοιμότητα. Επίσης, μέσα από τη δραστηριότητα του τετραδίου εργασιών, αξιολογούμε την ικανότητα των παιδιών να διακρίνουν τις «οικογένειες» των πνευστών, των κρουστών και των έγχορδων οργάνων.</p>

12 + 3 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΗ

Σφυρίχτρα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Οκτώβριος
Υλικά: εύκαμπτος λεπτός σωλήνας ηλεκτρολόγου (1.20 εκ.) / ψαλιδάκι / νερομπογιές / χρωματιστά κορδόνια / έγχρωμη κολλητική ταινία

Τυλίγουμε τον σωλήνα δύο φορές αφήνοντας ελεύθερες τις δύο άκρες του. Με ένα κομματάκι κολλητική ταινία δένουμε τον σωλήνα στα σημεία που είναι τυλιγμένος ή απλώς «δένουμε κόμπο» τον σωλήνα. Μπορούμε να βάψουμε τη σφυρίχτρα με μπογιές και να τη στολίσουμε με κορδόνια.

Χάρτινο μεγάφωνο

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Οκτώβριος
Υλικά: χαρτόνι / ψαλιδάκι

Διπλώνουμε το χαρτόνι σε σχήμα κώνου και το κολλάμε με κόλλα. Φυσάμε με διαφορετικό τρόπο μέσα από αυτό και «άκουμε» τον ήχο που παράγεται.

Μπαστούνι της βροχής

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Οκτώβριος
Υλικά: σκληρός χάρτινος σωλήνας από συσκευασία αλουμινοχαρτου ή διαφανούς μεμβράνης / λευκός εύκαμπτος σωλήνας του ηλεκτρολόγου / φακές ή ρυζάκι / χρωματιστή μονωτική ταινία / μαρκαδόροι, τέμπερες, χρωματιστά κορδόνια

Τοποθετούμε στο εσωτερικό του χάρτινου σωλήνα τον σωλήνα του ηλεκτρολόγου ο οποίος είναι μεγαλύτερος σε μήκος από τον χάρτινο, αφού τον έχουμε πρώτα «τσακίσει» και στριφογυρίσει. Κλείνουμε τη μία πλευρά με μονωτική ταινία και ρίχνουμε τα σπόρια (τόσο μέσα στον εσωτερικό σωλήνα όσο και στον χάρτινο) δοκιμάζοντας τον ήχο. Τα σποράκια θα πρέπει να κυλούν με άνεση ανάμεσα στους σωλήνες, για να έχει διάρκεια ο ήχος. Τέλος, κλείνουμε και την άλλη πλευρά και στολίζουμε το μπαστούνι της βροχής με χρώματα και υλικά που προτιμάμε!

Πιάτα που ηχούν και μπαγκέτες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Νοέμβριος
Υλικά για πιάτα: καπάκια με χερούλια από παλιές κατσαρόλες / χοντρός χρωματιστός σπάγκος
Υλικά για τις μπαγκέτες: ξύλινες κουτάλες / χτυπητήρια για τα αυγά / στρογγυλό πινέλο βαψίματος / καλαμάκια από σουβλάκια / φελλοί

Περνάμε τον σπάγκο από τα χερούλια. Ένα παιδί κρατά το πιάτο, ενώ κάποιο άλλο μπορεί να παίξει με τις μπαγκέτες πάνω σ' αυτό.

Τρομπονέρα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Νοέμβριος
Υλικά: γυάλινο μπουκάλι (από μπίρα) / ψαλιδάκι / ηλεκτρολογικός σωλήνας εξωτερικών εγκαταστάσεων / νερό

Ο σωλήνας που θα κόψουμε θα πρέπει να είναι μεγαλύτερος από το μπουκάλι. Στο ένα άκρο του σωλήνα θα δημιουργήσουμε μια λοξή εγκοπή σε γωνία 45°. Γεμίζουμε το μπουκάλι κατά τα ¾ με νερό και τοποθετούμε μέσα τον σωλήνα. Ανεβόκατεβάζοντας τον σωλήνα μέσα στο μπουκάλι αλλάζει το μήκος της στήλης του αέρα που πάλλεται, μεταβάλλοντας και τον ήχο.

Μουσική των νερών

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Νοέμβριος
Υλικά: μπουκάλια ίδιου μεγέθους / νερό / τέμπερες

Έχουμε στην τάξη μια συλλογή από ίδια γυάλινα κατά προτίμηση μπουκάλια, στα οποία ρίχνουμε νερό σε διαφορετική όμως ποσότητα σε κάθε μπουκάλι. Τα δοκιμάζουμε φυσώντας τα και όταν έχουμε φτιάξει τις νότες που θέλουμε, μια πεντατονική κλίμακα δηλαδή ή μια κλίμακα διατονική, τότε μπορούμε να ρίξουμε σε κάθε μπουκάλι διαφορετικό χρώμα τέμπερας, ώστε να ξεχωρίζουν πιο εύκολα οι νότες τους. Τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάσουν ή και να δοκιμάσουν μοτίβα από τραγούδια που ξέρουν. Μπορεί το κάθε παιδί να «παίξει» με μια δική του σκάλα, ώστε να έχει τη δυνατότητα να φτιάξει τη σύνθεσή του, αλλά θα διασκεδάσουν και θα πειραματιστούν ακόμα και με μία νότα όλα τα παιδιά.

Ο κυρ Βοριάς

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Νοέμβριος

Υλικά: σωλήνες ηλεκτρολόγου σε διάφορα μεγέθη και χρώματα / ψαλίδι

Κόβουμε τους σωλήνες ηλεκτρολόγου σε διάφορα μήκη. Περιστρέφοντας τους σωλήνες πάνω από το κεφάλι μας με δύναμη, παράγεται ο ήχος του κυρ Βοριά.

Κουδουνάκια που πχούν

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Δεκέμβριος

Υλικά: κουδουνάκια / δερμάτινο κορδόνι ή σύρμα πίπας / σατέν κορδέλες / ψαλιδάκι

Φτιάχνουμε βραχιολάκια για πόδια και χέρια περνώντας αρκετά κουδουνάκια στο κορδόνι μας. Στερεώνουμε με κόμπους τα κουδουνάκια πάνω στο κορδόνι. Μπορούμε να στολίσουμε τα κουδουνάκια μας με σατέν πολύχρωμες κορδέλες.

Ξύστρα από χάντρες & μικρό τυμπανάκι

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Δεκέμβριος

Υλικά: καλαμάκια από σουβλάκια / πολύχρωμες χάντρες / σατέν κορδέλες / φελλός / κουτάκι από πατατάκια

Καρφώνουμε το καλαμάκι στον φελλό, για να τον στερεώσουμε. Δένουμε τις σατέν κορδέλες ανάμεσα στον φελλό και την πρώτη χάντρα. Περνάμε τώρα και τις υπόλοιπες χάντρες. Στην κορυφή θα κάνουμε κόμπο, για να στερεώσουμε όλες τις χάντρες. Μπορούμε να αλλάξουμε τον ήχο της ξύστρας χρησιμοποιώντας μικρές και μεγάλες χάντρες και χάντρες από διαφορετικό υλικό (μεταλλικές – πλαστικές). Για το τυμπανάκι θα πρέπει να αφαιρέσουμε το πλαστικό καπάκι από το κουτάκι και με μια μπαγκέτα να χτυπήσουμε την κλειστή του επιφάνεια, για να παράγουμε ήχο.

Χορδόκουτο

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Ιανουάριος

Υλικά: κουτί από παπούτσια / λαστιχάκια με διαφορετικό πάχος / ψαλιδάκι

Χαράζουμε τις στενές πλευρές του κουτιού με το ψαλιδάκι. Περνάμε λαστιχάκια γύρω από το κουτί. Μπορούμε να τσιμπήσουμε τις χορδές με

τον δείκτη και τον αντίχειρα. Στη συνέχεια προσπαθούμε να τις «καϊδέψουμε» με το δάχτυλο όλες μαζί.

Καστανιέτες από καρυδόσουφλα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Φεβρουάριος

Υλικά: χαρτόνι 12 εκ. (το καπάκι από το κουτί με τα παπούτσια) / καρύδι / κόλλα

Χωρίζουμε προσεκτικά το καρύδι σε δύο μέρη, αδειάζοντας το περιεχόμενο. Διπλώνουμε στη μέση το χαρτόνι και κολλάμε τα καρυδόσουφλα πάνω στις πλευρές του χαρτονιού προσέχοντας το ένα να βρίσκεται ακριβώς απέναντι από το άλλο.

Χελιδόνα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Μάρτιος

Υλικά: πατρόν για το χελιδονάκι / σπάγκος / καλαμάκι από σουβλάκι / βαμβάκι / μαύρος μαρκαδόρος / συρραπτικό

Κόβουμε το χελιδονάκι και το βάφουμε. Κολλάμε λίγο βαμβάκι στο μέρος της κοιτίτσας του. Στο μέρος της μύτης συρράπτουμε τον σπάγκο, τον οποίο δένουμε στην κορυφή από το καλαμάκι. Μπορούμε να δέσουμε και ένα κουδουνάκι στο καλαμάκι. Περιστρέφουμε το χελιδονάκι πάνω από το κεφάλι μας, το οποίο πετά «ελεύθερα».

Κουδούνες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Απρίλιος

Συλλέγουμε χάλκινες κουδούνες και κουδουνάκια.

Μουσική για μπουρμπουλήθρες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Μάιος

Υλικά: μπουκάλια / πλαστικά καλαμάκια / νερομπογιές

Γεμίζουμε τα μπουκάλια με διαφορετική ποσότητα νερού. Χρωματίζουμε το νερό με νερομπογιές. Προσπαθούμε να φυσήξουμε στο στόμιο του μπουκαλιού και στη συνέχεια φυσάμε μέσα από τα καλαμάκια.

Ζουζουνοπεταλούδα

Υλικά: χρωματιστό χαρτόνι / σπάγκος / ξύλινα

μανταλάκια / φελλός / μπαλόني / κόλλα / ψαλίδι / μολύβι / κοπίδι

Κόβουμε το χαρτόνι 10x10 εκ. και το διπλώνουμε στη μέση. Σκιτσάρουμε με το μολύβι τα μισά των φτερών της πεταλούδας και τα κόβουμε με το ψαλίδι. Εάν δεν μπορούμε να κόψουμε το χαρτόνι διπλωμένο, κόβουμε πρώτα τη μισή πλευρά του χαρτονιού, αντιγράφουμε το σχέδιο στη δεύτερη και κόβουμε και αυτήν. Αφαιρούμε το μεταλλικό σπирάλ από το ξύλινο μανταλάκι και κολλάμε τα ξυλάκια στη μέση του χαρτιού, δεξιά και αριστερά από το τσάκισμα, μαζί με ένα κομμάτι σπάγκο. Στη συνέχεια κόβουμε ένα κομμάτι φελλού στη μέση και το τοποθετούμε με την κόλλα επάνω στο μανταλάκι. Θα λειτουργήσει σαν τον καβαλάρη στα βιολιά. Για να παράγει ήχο, η πεταλούδα μας, τοποθετούμε μια λωρίδα κομμένη από το μπαλόني εντελώς ίσια γύρω γύρω από το μανταλάκι με τον φελλό. Ο ήχος θυμίζει ζουζούνι και βγαίνει όταν στριφογυρίζουμε την πεταλούδα κρατημένη από τον σπάγκο.

12 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΤΑΞΗ

Τύμπανο... στη στιγμή!

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Σεπτέμβριος

Υλικά: πλαστική ή πήλινη γλάστρα / μπαλόني / λαστικάκι

Κόβουμε ένα κομμάτι από μπαλόني. Προσαρμόζουμε το μπαλόني τεντώνοντάς το, στο ανοικτό μέρος μιας μικρής πήλινης ή πλαστικής γλάστρας με γείσο. Από πάνω περνάμε ένα λάστιχο, για να στερεωθεί καλύτερα το μπαλόني.

Άστραψε και βρόντηξε με την... Βροντού!

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Οκτώβριος

Υλικά: Χαρτονένιος κυλινδρικός σωλήνας / Πλαστική μεμβράνη (από κατάστημα με είδη για φωτοτυπίες) / ελατήριο λεπτό και μακρύ

Κλείνουμε τη μια άκρη του σωλήνα με την διάφανη μεμβράνη. Τρυπάμε το κέντρο της μεμβράνης με ένα καρφί. Στερεώνουμε εκεί το ελατήριο με υγρή ισχυρή κόλλα ή με σιλικόνη.

Ένα παράξενο... κόρνο!

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Οκτώβριος

Υλικά: εύκαμπτο λάστιχο ποτίσματος / πλαστικό χωνί / πλαστική κολλητική ταινία ηλεκτρολόγου

Τυλίγουμε το λάστιχο μία φορά και ενώνουμε τα σημεία που διπλώνουν με την κολλητική ταινία ηλεκτρολόγου. Στη μία άκρη βάζουμε το χωνί και, για να το παίξουμε, μιλάμε, φωνάζουμε, ψιθυρίζουμε στην άλλη άκρη του σωλήνα.

Μουσική κουρτίνα από ξύλα!

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Νοέμβριος

Υλικά: ξύλινο ή πλαστικό κοντάρι / ξυλάκια δέντρων με διαφορετικό πάχος / τέμπερες και πινέλα / λεπτός σπάγκος και ψαλιδάκι

Μαζεύουμε μικρά κομμάτια ξύλων με διαφορετικό πάχος. Βάφουμε τα ξυλάκια σε διάφορα χρώματα και δένουμε κάθε ξυλάκι με ένα κομμάτι λεπτού σπάγκου. Κρεμάμε τα ξυλάκια, δένοντάς τα με κόμπο, στην ξύλινη βέργα.

Ρακατάκ

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Δεκέμβριος

Υλικά: στρογγυλό χάρτινο κουτί από τρίγωνα / τυράκια / χρωματιστό σχοινί / 2 ξύλινες χάντρες / ξυλάκι από σουβλάκια ή λεπτή καβίλια / χαρτί περιτυλίγματος ή λευκό χαρτί στο μέγεθος του κουτιού / χρώματα

Κολλάμε χαρτί περιτυλίγματος ή ζωγραφίες των παιδιών πάνω στο κουτί. Τρυπάμε αντικριστά το κλειστό κουτί στην περιφέρειά του και στερεώνουμε το ξυλάκι. Τρυπάμε το κλειστό κουτί στο κέντρο του. Περνάμε μέσα από τις τρύπες ένα κομμάτι σχοινί περίπου 20 εκ. Στις δύο άκρες του σχοινιού στερεώνουμε από μία χάντρα.

Μελωδικές καμπανούλες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Δεκέμβριος

Υλικά: πήλινες γλάστρες σε διάφορα μεγέθη / κορδόνι ή χοντρό σπάγκο / τέμπερες και πινέλα / πλαστικό ή ξύλινο μακρύ χερούλι σκούπας ή σφουγγαρίστρας / ξύλινες μπαγκέτες

Βάφουμε τις πήλινες γλάστρες με διαφορετικά χρώματα και σχέδια. Περνάμε τον σπάγκο ή το κορδόνι μέσα στην τρύπα που έχει στη βάση της

η κάθε γλάστρα, κάνοντας έναν γερό κόμπο για να είναι στεραιωθεί ο σπάγκος. Κρεμάμε τις γλάστρες-καμπανούλες ανάποδα από το χερούλι.

Κρόταλο με μανταλάκια

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Ιανουάριος

Υλικά: ξύλινα μανταλάκια (8 για κάθε κρόταλο) / κορδόνι χρωματιστό / χρώματα / τέμπερες

Βάφουμε τα μανταλάκια. Τα περνάμε στο κορδόνι. Στερεώνουμε τις άκρες του κορδονιού.

Μπαλονομαράκες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Φεβρουάριος

Υλικά: μπαλόνια διαφορετικού μεγέθους / ρύζι / φακές / μεταλλικές μπίλιες / σουρωτήρια

Ρίχνουμε ρύζι ή φακές μέσα σε μπαλόνια διαφορετικού μεγέθους. Τα φουσκώνουμε και τα κλείνουμε κανονικά. Ενώνουμε δύο ίδια σουρωτήρια που θα περιέχουν μεταλλικές μπίλιες και φτιάχνουμε με τον ίδιο τρόπο τις μαράκες.

Χελιδόνα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Μάρτιος

Υλικά: ένα λεπτό καλάμι ή λεπτή καβίλια, περίπου 30 εκ. / πατρών για χελιδόνι / ψαλίδι / κουδουνάκια (2 για κάθε χελιδόνι) / χρωματιστό κορδόνι

Φτιάχνουμε το χελιδόνι. Το στερεώνουμε στο ξύλο τρυπώντας στον λαιμό και δένοντάς το με το κορδόνι. Περνάμε τα κουδουνάκια στο λαιμό του χελιδονιού. Αν έχουμε χρόνο, μπορούμε να στερεώσουμε το ξύλο με το χελιδόνι σε ένα καλάθι που θα έχουμε στολίσει με φύλλα κισσού και λουλούδια. Μπορούμε να τραγουδήσουμε τα κάλαντα στις άλλες τάξεις και να μας γεμίσουν το καλάθι μας με αυγά!

Κότα

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Απρίλιος

Υλικά: κουτάκια στρογγυλά από πατατάκια / κορδόνι χρωματιστό / κολοφώνιο, δηλαδή ρετσίνι (θα χρειαστούμε περίπου 5 κουτιά ρετσίνι, το πιο φτηνό που θα βρούμε σε καταστήματα που πουλάνε μουσικά όργανα, για 20 – 25 κότες) / ψαλίδι / μαρκადόρους / χαρτιά / πατρών κότας σε χαρτόνι

Τρυπάμε τη μεταλλική βάση του κουτιού με ένα καρφί. Εκεί στερεώνουμε το κορδόνι, που πρέ-

πει να κρέμεται προς τα κάτω, έξω από το κουτί. Ζωγραφίζουμε τα χαρτιά και τα κολλάμε γύρω από το κουτί. Χρωματίζουμε και κόβουμε την κότα. Κόβουμε με το ψαλίδι, σε δύο αντικριστά σημεία, το επάνω μέρος του κουτιού. Εκεί θα στερεώσουμε την κότα.

Κουδουνίστρες

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Μάιος

Υλικά: μεταλλικές μπίλιες / σουρωτήρια ίδιου μεγέθους

Ενώνουμε δύο σουρωτήρια που θα περιέχουν μεταλλικές μπίλιες και φτιάχνουμε τις κουδουνίστρες.

Μουσικά μπαστούνια... από την Ινδία!

Προτεινόμενη χρονική περίοδος: Ιούνιος

Υλικά: μεταλλικά κουδουνάκια / κόλλες χαρτιού γκοφρέ / σατέν πολύχρωμες κορδελίτσες / τέμπερες / σπιρτόξυλα / μακρόστενοι πλαστικοί ή χάρτινοι σωλήνες από καραμέλες

Βάφουμε τους σωλήνες με μαύρο χρώμα και τους αφήνουμε να στεγνώσουν. Βουτάμε τα σπιρτόξυλα σε διάφορα χρώματα τέμπερας και δημιουργούμε σχέδια με μικρές τελίτσες πάνω στους σωλήνες. Όταν στεγνώσουν, στερεώνουμε στη μία άκρη τα κουδουνάκια, τα οποία δένουμε με τις πολύχρωμες κορδελές. Τα μελωδικά μπαστούνια χρησιμοποιούνται από τους Ινδούς για τα **ragas** (μελωδικά σχήματα) και τα **talas** (ρυθμικά μοτίβα) που συντροφεύουν τους χορούς τους σε τοπικά παραδοσιακά φεστιβάλ.

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα αυθεντικά μουσικά κείμενα των τραγουδιών τροποποιήθηκαν ως προς την ακριβή ρυθμική τους δομή, ως προς τη μελωδία ή την τονικότητα, ώστε να ανταποκρίνονται στις ικανότητες φωνητικής εκτέλεσης και στη μελωδική έκταση των φωνών των παιδιών της Α΄ και Β΄ Δημοτικού.

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ο ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ (Α1)

Ο κα - ρα - κα - τσά - νης μπή - κε στο τη - γά - νι κι έ - σπα - σε τ' αυ - γά για -
 τί Κα - ρα - κα - τσά - νη μπή - κες στο τη - γά - νι κι έ - σπα - σε τ' αυ - γά
 ΠΑ - ΡΕ ΤΩ - ΡΑ ΚΙ Α - ΠΟ Ε - ΜΕ - ΝΑ ΜΙ - Α ΚΑΡ - ΠΑ - ΖΙΑ

ΚΟΥΚΟ ΕΛΑ ΕΔΩ (Α3)

Κού - κο έ - λα 'δω έ - λα κά - τω να σε δω
 έ - λα να σε σώ - σω και να σε γλυ - τώ - σω
 να σε πα΄ - ρω α - γκα - λί - τσα να σε βά - λω στη φω - λί - τσα
 κού - κα έ - λα 'δω κρύ - ψου απ' το κυ - νη - γό

ΑΛΛΙ (Α3)

Α - λα - λί, α - λα - λί, έ - τσι κά - νει το που - λί

ΒΡΕΞΕ, ΒΡΕΞΕ (Α4)

G

Βρέ - ξε βρέ - ξε Πα - να - γιά

Η ΜΙΚΡΗ ΕΛΕΝΗ (Α4)

A D A D A

Η μι- κρή Ε - λέ - νη κά - θε - ται και κλαί - ει
για - τί δε την παί - ζου - νε οι φι - λε - νά - δες της
Ση - κω ε - πά - νω κλει - σε τα μά - τια
D A D E
κοί - τα - ξε τον ή - λιο κια - πο - χαι - ρέ - τη - σε

ΑΛΦΑ ΒΗΤΑ (Α5)

F C F C F

Άλ - φα βή - τα γά - μα δέλ - τα πο - ντι - κός με τη τρο - μπέ - τα
C F C F
έ - σκυ - ψε να πιά - σει πέ - τρα να χτυ - πή - σει την Α - νέ - τα
C F C F
την Α - νέ - τα το Γιωρ - γά - κη το μι - κρό πα - λη - κα - ρά - κι

ΒΡΕΧΕΙ ΒΡΕΧΕΙ ΚΑΙ ΧΙΟΝΙΖΕΙ (Α7)

7
 Βρέ-χει βρέ-χει και χιο - νί - ζει και τα μάρ-μα - ρα πο - τί - ζει κι η για-γιά μου τη - γα - νί - ζει
 βρέ-χει βρέ-χει και χιο - νί - ζει τα χο - ρά-φια μας πο - τί - ζει κι η για-γιά μου κο-σκι - νί - ζει

14
 το σπα-νά-κι με το ρύ-ζι σαν του πάπ-που τη σα-ρί-κα βρέ-χει βρέ-χει και βρο-ντά έ - λα Πα-να-
 να μου κά-νει μια κο-λί-κα

19
 γιά κο - ντά να βρα-χούν τ'α - μπέ - λια μας και τα πε - ρι - βό - λια μας
 να μας κά - νου νε απ' ό - λα να τα τρώ - με το χει - μώ - να

ΑΝΤΡΙ ΒΙΤΣΑ (Α8)

A D A D A

A - ντρι Βί - ντρι Βί - τσα και κα - λο - γε - ρί - τσα

ΕΛΑ ΚΑΡΑΒΑΚΙ (Α10)

Dm

Έ - λα κα - ρα - βά - κι, φέ - ρε μας λα - δά - κι ν'α -
 φτω την κα - ντη - λιν - τσαν, να χαί - ρου - νταν οι Α - γιοι

ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ (Α10)

C

E - να τρα - γου - δά - κι λέ - ω μα - λα - κά

G C G C

με τα δύο μου χέ - ρια το χτυ - πώ σω - στά

C

E - να τρα - γου - δά - κι λέ - ω δυ - να - τά

G C G C

με τα δύο μου πό - δια το πα - τώ σω - στά

ΜΥΛΟΣ (Α11)

C

Α - λε - θε μύ - λε ά - λε - θε,

βγά - λε τ'α - λεύ - ρι σου ψι - λό,

F G⁷ C

να φας κίε - σύ να φάω κίε - γώ

ΚΑΛΑΝΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΣΑΜΟΥ (A12)

C Dm C C Dm

Χρι - στού - γεν - να Πρω - τού - γεν - να πρώ - τη γιορ - τή του χρό - νου

ΧΕΙΜΩΝΑΣ (A14)

1. Α α α, αρ - χί - ζει η πα - γω - νιά Πάει ο ή - λιος, έ - χει φώ - γει

7 και το κρύ - ο μας τυ - λί - γει. Α - α - α αρ - χί - ζει η πα - γω - νιά!

ΕΒΓΑ ΗΛΙΕ (A15)

Το τραγούδι «Εβγα Ήλιε» ακολουθεί την ίδια μελωδική γραμμή του «Βρέξε, βρέξε» (A4)

ΝΑ ΠΟΝΤΙΚΕ ΤΟ ΔΟΝΤΙ ΜΟΥ (A16)

$\text{♩} = 100$ A (x 3)

Να πο - ντι - κέ το δό - ντι μου
να γί - νει σι - δε - ρέ - νιο
να τρώ - ω 'γώ το κρι - θι - νο

και σύ το σι - τα - ρέ - νιο

Ο ΠΟΝΤΙΚΟΣ (A17)

Dm C Dm

Φορ - τώ - σαμ' έ - να πο - ντι - κό άι - ντε μπρε

C

εν - νιά κι - λά ρε - βύ - θια σα - ρά - ντα κο - λο - κύ - θια

ΗΡΘΑΝ ΤΡΕΙΣ ΣΠΑΝΟΙ (A18)

Cm

Ήρ-θαν τρεις σπα-νοί απ' την πό-λη πέ-ντε τρί-χες εί-χαν ό-λοι
 Ήρ-θε κι έ-νας Τη-νια-κός— πέ-ντε τρί-χες μο-να-χός

Eb Cm Bb Eb 1. Cm 2.

Ήρ-θε κι έ-μπρε μπε μπε ήρ θε κι έ-νας Τη-νια-κός ταν τον εί δαν
 Οι σπα-νοι ι - ι - ι οισπα-νοί ό -

Οι σπα-νοί ό - ταν τον εί - δαν πή-γαν και τον συ νε-πή-ραν
 Απ' την πό-λη κα-τε-βαί-νω και στη Βε-νε-τιά ηη-γαί-νω

Eb Cm Eb Cm Eb

βρεκα-λώς μπε μπε μπε Βρεκα-λώς τον Πο-λυ γέ-νη Βρε κα-λώς τον
 θέλω να ι - ι - ι θέ-λω ν' α-γο - ρά-σω χτέ-νια θέ - λω ν' α-γο -

Cm Eb 1. Cm 2.

Πο-λυ γέ-νη κι α πό πού-θε κα-τε-βαί-νει γαν τα γέ-νια
 -ρά-σω χτέ-νια για-τί μ' έ-φα -

ΧΕΛΙΔΟΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ (A19)

C F C (simile)

χε-λι-δό να έρ-χε-ται απ' τη Μαύ-ρη θά-λασ-σα θά-λασ-σα κι αν πέ-ρα-σε έ-κα-τσε και λά-λη-σε

μωρ' κα-λή νοι - κο-κυ-ρά σ' έ-βγα έ βγα στο κε λά-ρι φέρ' α-βγά Σα - ρα-κο-στιά και σχοι-νιά πε-ντη-κο-στιά

για να δέ-σου - με τον Μά-η και τον Τσι - λι-μπουρ-δά-κι κι αν δεν έ - χε - τε α-βγά

πέρ-νου-με την κλωσ-σα-ριά να να γεν-νά - ει να κλωσ-σά - ει και να σέρ-νει τα που-λιά

Ο ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ (Α20)

C G

Έ - χουμ' έ - να σκού - λο μού - ρο μάλ - λια - ρό

C G7 C

κι - γα - πάει να μπαί - νει μέ - σα στο νε - ρό

ΦΕΓΓΑΡΑΚΙ ΜΟΥ ΛΑΜΠΡΟ (Α21)

C F C F C

Φεγ - γα - ρά - κι μου λα - μπρο φέγ - γε μου να πρ - πα - τώ

F C F C

να πι - γαί - νω στο σχο - λειό να μα - θαί - νω γράμ - μα - τα

F C G C

γράμ - μα - τα σπου - δάγ - μα - τα του θε - ού τα πραγ - μα - τα

ΛΑΖΑΡΟΚΑΛΑΝΤΑ ΑΙΑΝΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (Α22)

Η κου - τί - τσα σας α - βγά γεν - νά - ει κι η φου - λί - τσα σας δε τα χω - ρά - ει

του κα - λα - θά - κι μ' θέλ' α - βγό κι η τζι - πού - λα μ' θέλ' κου - κό

Λα - ζα - ρί - να κου - κου - τί - να βαλ' α - βγό στην κα - λα - θί - να

ΤΑΧΤΙΡΙ ΤΑΧΤΙΡΟ (Α24)

♩ = 144

G D G D G D

Τα - χτι - ρί τα - χτι - ρό το παι - δί θέ λει χρ -
D G D G D G D G

ρό τα - χτι - ρί τα - χτι - ρό τα βιο - λιά δεν είν' ε - δώ

ΒΛΕΠΩ ΚΑΡΑΒΙΑ ΚΙ ΕΡΧΟΝΤΑΙ (Α25)

♩ = 120

C G C

Βλέ - πω κα - ρά - βια κι έρ - χο - νται
ω - ραί - α που μου φεί - νο - νται

C G C

κα - ρα - βά - κια π'αρ - με - νί - ζουν
τη καρ - δού - λα μου ρα - γί - ζουν

Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ (Β1)

♩=60

Η πα - τρι - δα μου εί - ναι μα - κρυ - νή
 τη λέ - νε Κί - να και εί - ναι ξε - ζω - ρι - στή

ΗΟΤΑΡU ΚΟΙ (Β1)

♩=100

hoh hoh hoh - tah - roo koy
 χο χο χο - τα - ρου κόν

aht - chee noh mee - zoo wah nee - gah - ee - zoh
 ατ - τσι(chi) νο μι - ζο α νι - γκα - ι - ζο

koht - chee noh mee - zoo wah ah - mah - ee - zoh
 κοτ - τσι(chi) νο μι - ζο α α - μα - ι - ζο

hoh hoh hoh - tah - roo koy
 χο χο χο - τα - ρου κόν

ΠΕΝΤΕ ΜΠΟΥΝΤΙΚΟΙ (Β2)

♩=100 C

Πέ - ντε μπου - ντι - κοί κι οι τέσ - σε - ρις μουν - τζού - ροι

γά - μο κά - να - νε μι δυο κου - νιά σι - τά - ρι

Gomiz

σού - ρλου - λου του - τούρ - λου - λου μι δυο κου - νιά σι - τά - ρι

ΣΑΛΙΓΚΑΡΙ (Β3)

♩=100 C

Σα - λι - γκά - ρι έ - βγα στο χορ - τά - ρι

βγάλ' τα κε - ρα - τά - κια σου πού'ν τα πο - δα - ρά - κια σου

Δεν έ - χω πο - δα - ρά - κια μον' έ - χω κε - ρα -

τά - κια και σπι - τά - κι κου - βα - λά - ω ό - που στέ - κω

κι ό - που πά - ω και σπι - τά - κι κου - βα - λά - ω ό - που στέ - κω

κι ό - που πά - ω Α! _____

ΤΑ ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΜΟΥ ΤΡΥΓΩ (B4)

C

Τα στα - φύ - λια μου τρυ - γώ και το μού - στο βγά - ζω ε -
 γώ κι ό - ταν γί - νει το κρα - σί θα γιο - ρτά - σου - με μα - ζι

ΜΠΑΙΝΩ ΜΕΣ Τ΄ ΑΜΠΕΛΙ (B4)

$\text{♩} = 100$ C

Μπαί - νω μες τ' α - μπέ - λι σα νοι -
 Να κι ο νοι - κο - κύ - ρης που 'ρχε -
 Dm

κο - κυ - ρά
 ται κο - ντά

QUE ILUEVA (B5)

$\text{♩} = 100$ C

Kai yweh - vah kai yweh - vah Lah rah - nah ahs tah ehn lah
 κε λουέ - βα κε λουέ - βα λα ρα - να ες τά εν λα
 kweh - vah Lohs rah - hah - neo - tohs kohn - tahn Lah
 λουέ - βα λος πα - για - ρί - τος καν - ταν λα
 loo - nah seh leh - vahn - tah, kai see kai
 λού - να σε λε - βάν - τα κε σι κε
 noh! kai ki - gah oon chah - pa - rohn
 κε κε κάι - γκά ουν τσα (cha) - πα - ρον

ΟΙ ΚΑΡΙΩΤΕΣ (B5)

♩=70 Em

Πέ - ρα - σα ξε - πέ - ρα - σα

πέ - ρα - σα ξε - πέ - ρα - σα

των Κα - ρυώ - των τα χω - ριά

ΠΑΡΕΛΑΣΗ (B6)

♩=100 C

Έ - να δύ - ο έ - να δύ - ο

περ - πα - τά - με στο σχο - λεί - ο

G7

χέ - ρι μπρος και χέ - ρι πί - σω

C

το κορ - μί κρα - τά - ω ί - στο

CHE CHE KOOLAY (B7)

$\text{♩} = 68$ A

Che-che koo-lay Che-che koo-lay Che-che ko-fee sa, Che-che ko-fee sa,
 Ko-fee sa-lan-ga, Ko-fee sa-lan-ga. Ka-ha shee lan-ga, Ka-ha shee lan-ga
 Whoops! Ah lye lye! Whoops! Ah lye lye!

ΜΗΛΟ ΜΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟ (B7)

$\text{♩} = 240$ C F C

Μή - λο μου κόκ - κι - νο ρόι - δο βαμ - μέ - νο
 C Dm C G C
 για - τί - με - μάρα - νες - τον πι - κρά - μέ - νο

ΠΡΟΒΑΤΑΚΙΑ (B8)

mp *pp* *pp*

1. Προ - βα - τά - κια στη πλα - γιά, ντιν - ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ά - σπρα, μαύ - ρα, κα - στα - νά, ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν
 9 ντιν, βο - σκούν πέ - ρα στα λι - βά - δια και στα πρά - σι - να χορ -
 13 *pp*
 τά - ρια ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν ντιν

CATCH THE BABY FALCON (B9)

♩=100

Catch the ba - by fal - con small. The lit - tle
bird sends forth her call

ΤΡΥΓΟΝΕΣ (B9)

♩=90

Πολ - λές τρυ - γό - νες έχ'ς ε - σό - κι ε -
γώ καμ - μά δεν έ - χω

ΧΙΟΝΙΑ ΣΤΟ ΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟ (B10)

♩=50

Χιό - νια στο κα - μπα - να - ριό
που Χρι - στού - γεν - να - ση - μαί - νει
Χιό - νια στο κα - μπα - να - ριό
ξύ - πνη - σ'ό - λο το - χω - ριό
ντιν ντιν ντάν ντιν ντιν ντάν
ντιν ντιν ντάν ντιν ντιν ντάν

LA PINATA (B11)

♩=120

A D A

Τα Χρι-στού - γεν - να στο Με - ξι - κό τις πι -

E A D

νιά - τες θα κρε - μά - σου-με και με βή - μα ό - λου

A F# B E B# E

ρυθ - μι - κό για ε - λά - τε να τις σπά - σου-με

A D E A

τις πι - νιά - τες σπά - σε και τα δώ - ρα πιά - σε

D E A

χό - ρε - ψε και γέ - λα στη γιορ - τή μας έ - λα

ΜΟΡΑΪΤΙΚΑ ΚΑΛΑΝΤΑ (B11)

♩=78

D

Χρι - στού-γεν - να Πρω - τού - γεν - να πρώ -

Aomit3

τη - γιορ - τή - του - χρό - νου

ΚΑΛΑΝΤΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ ΙΚΑΡΙΑΣ (B12)

Dm C Dm

A - γιος Βα - σί - λης έρ - χε - ται 'πο πί - σω απ το κα - μά - ρι

Dm C Dm

βα - στά μυ - τζή - θρες και τυ - ριά βα - στά κι έ - να 'γκι - νά - ρι

Dm C Dm C Cm

Βά - λε μας κρα - σί να πού - με και του χρό - νου να σας πού - με

ΠΕΤΑ ΕΛΑΦΙ (B12 - B13)

C F C

Πέ - τα ε - λά - φι πέ - τα - ξε ψη - λά
δó - ρα στεί - λε σ'ό - λα τα παι - διά

ΑΓΙΑ ΝΥΧΤΑ (B13)

$\text{♩} = 80$ G

A - για νύ - χτα σε προ - σμέ - νουν

D G

με χα - ρά οι χρι - στια - νοί

C G

και με πί - στη α - νυ - μνού - με

C G

τι Θε - ó - δο - ξο - λο - γού - με

D G

μ'έ - να στό - μα μια φω - νή

D G

ναι με μια φω - νή

ΟΣΗΜΕΡΟΝ ΤΑ ΦΩΤΑ (B13)

♩=150 **Dominant**

Ο - σή - με - ρον τα Φώ - τα
 γρα - - - γρα η πό - ρτα
 σύ - ρο - με κο - πί - δα
 πά - με στα χαμ - ψί - α

ΧΙΟΝΙ ΧΙΟΝΙ ΧΙΟΝΙΣΕ (B14)

♩=200 **Em**

Am Em Am Em
 Χιό - νι χιό - νι χιό - νι - σε, τα που - λιά, πα - γώ - νι - σε,
 πόρ - τες τρύ - πες βού - λω - σε, ό - λα τα κου - κού - λω - σε

CHUMBARA (B15)

♩=100

Chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra
 chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra
 chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra
 chum, chum, chum, chum, chum, chum, chum, chum,
 Chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra
 chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra
 chum - ba - ra - - - - - chum - ba - ra chum, chum

ΝΤΙΛΙ - ΝΤΙΛΙ ΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ (Β15)

Εποδός ♩=100
Dm omits

Ντή - λι ντή - λι ντή - λι ντή - λι το κα - ντή - λι που

Οργανικό
μέρος

έ - φεγ - γε και κέ - ντα - γε η κό - ρη το μα - ντή - λι

Πρώτη στροφή

Πή - γε και ο πο - ντι - κός και πή - ρε το φυ - τί - λι μεσ'

α - πο το κα - ντή - λι που έ - φεγ - γε και κέ - ντα - γε η κό - ρη το μα - ντή - λι

Εποδός

Οργανικό
μέρος

Ντή - λι ντή - λι ντή - λι της κό - ρης το μα - ντή - λι

Ο ΒΟΣΚΟΣ ΚΙ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ (B16)

♩=90 Dm Gm

Ο βο - σκός κι ο βα - σι - λιάς

Dm

στοί - χη - μα ε - βά - λα - νε

στοί - χη - μα ε - βά - λα - νε

και στοι - χη - μα - τί - σα - νε

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ (FRERE JACQUES) (B16)

C

Η κα - μπά - να του χω - ριού μας

την α - κούς πως χτυ - πά

G C G C

τι γλυ-κά ση-μαί - νει τι γλυ-κά ση-μαί - νει

ντιγκ ντανγκ ντονγκ ντιγκ ντανγκ ντονγκ

ΤΟ ΠΙΠΕΡΙ (B17)

$\text{♩} = 100$
Dm

Πως το τρί πως το τρί πως το τρί-βουν το πι - πέ - ρι

C Dm

πως το τρί-βουν πως το τρί-βουν και το ψι - λο - κο - σκι - νί - ζουν

ΠΑΝΤΡΕΥΟΥΝΕ ΤΟΝ ΚΑΒΟΥΡΑ (B18)

$\text{♩} = 248$
C

Πα - ντρεύ - ου - νε τον κά - βου ρα ω!

και του δί - νουν τη χε - λω - να ντρα - γκα ντρο - γκα

1. Dm (x 7) 2. Dm

τα 'ργα - να - κα τα 'ργα - να - ω - ρε τα 'ργα - να

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΕΝΑΣ ΓΑΤΟΣ (B19)

♩=90

Chords: B^b, tr, Cm, E^b, B^b, Cm, B^b, tr, Cm, B^b, tr, Cm, Cm, B^b, E^b, Cm

Μιαν η - μέ - ρα έ - νας γά - τος βά - ζει ρού - χα σαν πα - τέ - ρας
 παίρ - νει το για - λό για - λό βρι - σκει πο - ντι - κούς χο - ρό

ΚΑΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ (B20)

♩=200

Chords: Dm, C

Πε - ρι - στε - ρά - κι πέ - τα - ξε ηύ - ρε
 πύρ - γο κι έ - κα - τσε και χα - μο - κε - λαί - δι -
 σε Μάρ - τη Μάρ - τη μου κα - λέ

ΧΕΛΙΔΟΝΑΚΙ ΜΟΥ ΓΟΡΓΟ (B21)

♩=60

Χε - λι - δο - νά - κι μου γορ - γό
 γλυ - κό μου χε - λι - δο - νι
 πού ή - σουν που - λί μ' τό - σον και - ρό
 σε καρ - τε - ρού - σα σαν τρε - λό

ΜΑΓΙΣΣΑ (B22)

♩=90

Μά-γισ-σα μά-γισ-σα βγεσ απ' το πη-γά - δι ω! ω! ω! σε
 λί-γο θε να βγώ κι αν θα βγώ και θα με δεί-τε τό-τε πως θα φο-βη-θεί-τε
 ω! ω! ω! σε λί-γο θε να βγώ Μά - γισ - σα πλη-
 σί - α - σε κο-ντά Μά - γισ - σα δε σε φο - βά - μαι πια.
 ω! ω! ω! σε λί-γο θε να βγώ κι αν θα βγώ και θα με δεί-τε
 τό - τε πως θα φο - βη - θεί - τε ω! ω! ω! σε λί - γο θε να βγώ

ΘΕΛΩ Ν' ΑΝΕΒΩ ΨΗΛΑ ΚΑΛΕ (B22)

$\text{♩} = 100$ C

Θέ - λω ν' α - νέ - βω στα ψη - λά κα -

λέ θέ - λω ν' α - νέ - βω στα ψη - λά κα -

G C

λέ στου αη Γιωρ - γιού το δώ - μα στου

G C

αη Γιωρ - γιού το δώ - μα

ΚΑΛΑΝΤΑ ΛΑΖΑΡΟΥ (B22)

$\text{♩} = 100$ C

Πού 'σαι Λά - ζα - ρε που

εί - ναι η φω - νή σου

που σε γύ - ρευ - ε η

μά - να κι α - δερ - φή σου

X3

Βά - για Βά - για των Βα - γιών
 τρό - με ψά - ρι και κο - λιό
 και την άλ - λη Κυ - ρια - κή

τρό - με το πα - χύ αρ - νί

NANI NANI (B23)

C Dm C Dm A Dm

Nά - νι νά - νι νά - νι νά - νι ύ - πνο ή - συ - χο να κά - νει
Να κοι - μά - ται σαν τ'αρ - νά - κι να ξυ - πνά σα - ν τ'αη - δο - νά - κι

NANI NANI NANAKIA TOY (B23)

C F C F C

Nά - νι νά - νι να - νά - κια του ύ - πνε μου στα μα - τά - κια του

NE-NI-NE ΤΟΥ ΛΕΓΑΝΕ (B23)

C F C x7 G C

Νε - νι - νε του λέ - γα - νε έ - να κό - σκι - νό φλου - ριά

ΣΤΟ ΜΑΓΑΖΙ ΤΟΥ ΡΟΛΟΓΑ (B24)

C F C

Στο μα - γα - ζί του ρο - λο - γά τικ τακ τικ
βρή - κα - με πολ - λά τικ τακ τικ

1.

τακ μια μέ - ρα μπή - κα - με κρυ - φά τικ τακ τικ τακ ρο - λο - για
τακ χτυ - πού - σαν ό - λα ρυ - θμι - κά τικ τακ τικ

2.

F C

τακ τα πιο με - γά - λα και χο - ντρά τικ τακ

χτυ - πούν αρ - γά και δυ - να - τά τικ τακ

F C

τα πιο μι - κρά πιο βια - στι - κά τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ

τακ πιο σι - γα - νά πιο βια - στι - κά τικ τακ τικ τακ τικ τακ τικ

F C

τακ και τα η - λε - κτρο - νι - κά τικ τακ τικ

τακ προ - χω - ρά - νε σιω - πη - λά τικ τακ τικ τακ

ΜΑΝΟΥΣΑΚΙΑ (B25)

$\text{♩} = 240$

Gm Dm Gm Dm Gm Dm Gm Dm

E - μέ - να η μά - να μ' μ'έ - σται - λε να μά - σω μα - νου σά - κια ε -

Gm Dm Gm Dm Gm Dm Gm Dm

μέ - να η μά - να μ' έ - σται - λε να μά - σω μα - νου - σά - κια

C Gm Dm C Gm Dm

μα - νου - σά - κια μα - νου - σά - κια μό - σχους και γα - ρυ - φα - λά - κια.

ΦΙΛΟΙ ΦΙΛΟΙ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΙ (B25)

$\text{♩} = 70$

Φί - λοι φί - λοι κα - ρυο φύλ - λι

σαν οι άν - θρω - ποιεί - ναι φί - λοι

στην καρ - διά τους και στα χεί - λη

έ - χουν γλύ - κα σαν στα - φύ - λι

Ο ΓΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (B25)

C

1. G C 2. G C

Μια ή - πει - ρος έ - χει κρυ - φτεί σ' έ - να χρω - μα - τι στό πα - νί. Αν
θες λοι - πόν, έ - λα κι ε - σύ, να τη φω - νά - ξου - με μα - ζι!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Ανωγειανάκης, Φ. (1976). *Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα*. Αθήνα: Μέλισσα.
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1995). *Λαχνίσματα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1995). *Γλωσσοδέτες – μαντέματα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αργυρίου, Μ. (2008). Θεσμοί πολιτισμού και Εκπαιδευτικά Προγράμματα (α΄ και β΄ μέρος). Στο *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*, τεύχ. 3, 4., σελ. 49-53. Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ - Fagotto.
- Αργυρίου, Μ. (2008). *Μαθαίνω τα ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα και παιχνίδια*. Αθήνα: Διάπλαση.
- Αργυρίου, Μ. (2008). *Μουσικό ντόμινο*. Αθήνα: Διάπλαση.
- Αργυρίου, Μ. (2007). *Ο μαγικός ήχος της σιωπής*. Αθήνα: Διάπλαση.
- Αργυρίου, Μ., & Διονυσίου, Ζ. (2007). *Μεθοδολογικές και βιωματικές προσεγγίσεις των τάξεων από την Α΄ έως και την ΣΤ΄ Δημοτικού*. Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Αθήνα, Απρίλιος 2005). Αθήνα: Gutenberg - ΕΕΜΑΠΕ.
- Αργυρίου, Μ., & Λουλάκη-Τσούτσια, Ε. (2009). Παιχνίδια και λαλούμενα στο Μουσείο Λαϊκών Οργάνων: δραστηριότητες με τη χρήση εκπαιδευτικού φακέλου. Στο Μ. Αργυρίου, & Π. Καμπύλης (Επιμ.), *Η συμβολή του εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική πράξη: Θεωρία και εφαρμογή στη Μουσική Εκπαίδευση*. Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου 8-10 Μαΐου. Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ, (σελ. 157-162).
- Αργυρίου, Μ., Μπτρόπουλος, Β., & Σαρρής, Δ. (υπό έκδοση). *Η μουσική εκπαίδευση στο Ολοήμερο Σχολείο*. Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ.
- Ατέσογλου, Ν., & Σλάβικ, Α. (2006). *Η παρέα του Άι-Βασίλη*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Βαλάση, Ζ. (2007). *Παπαρούνα κόκκινη*. Αθήνα: Κέδρος.
- Βαρελάς, Δ. (2009). Η χρήση μουσικού εκπαιδευτικού λογισμικού στο μάθημα της μουσικής. *Μουσική σε πρώτη βαθμίδα*, 7-8. Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ.
- Βενιζέλου, Γ., Καλαμπαλίκη, Ε., Καλοσύπη, Α., Κονταξάκης, Γ., Λαυρεντάκη, Φ., Μαυροειδής, Γ., & Πατρίκη, Α. (1991). *Βιβλίο δραστηριοτήτων για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Δέφνερ-Καφή, Κ. (2008). *Τα θεωρητικά της μουσικής σαν «υποχρεωτικό μάθημα»*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Ζαχαρενάκη, Κ. (1999). *Κάλαντα κα παράδοση δωδεκαήμερου*. Γιάννενα: Δωδώνη.
- Ζωγράφου, Μ., Καμπέρη, Ε., & Μπιρμπίλη, Μ. (2006). Η χρήση του portfolio στην προσχολική εκπαίδευση στο Δ. Κακανά, Κ. Μπότσογλου, Ν. Χανιωτάκης, & Ε. Καβαλάρη (Επιμ.), *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση: Παιδαγωγική και διδακτική διάσταση: 71 κείμενα για την αξιολόγηση*. Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ (Βόλος, Οκτώβριος 2005). Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη. (σελ. 239-246).
- Θεοδωρίδης, Ν. (1994). *Τραγουδοπαιχνίδια για φίλους μουσικόφιλους*. Θεσ/νίκη: Ίδρυμα. Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Καλιβιώτης, Α. (2007). *Παιχνίδια - Ηχητικά αντικείμενα*. Αθήνα: Απόπλους.
- Καμπύλης, Π. (2002). *Η άορατη ορχήστρα συνοδεύει τα τραγούδια μας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καμπύλης, Π., & Σπετσιώτης, Ι. (2000). *Το εργαστήρι της Μουσικής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καραδήμου-Λιάτσου, Π. (2003). *Η μουσικοπαιδαγωγική τον 20ό αιώνα: Οι σημαντικότερες απόψεις για την προσχολική ηλικία*. Αθήνα: Orpheus.
- Κεφάλου-Χορς, Ε. (2001). *Ρυθμική: Το χρονικό της ρυθμικής. Σύστημα και μέθοδος διδασκαλίας*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Κλιάφα, Μ. & Βαλάση, Ζ. (2000). *Ας παίξουμε πάλι*. Αθήνα: Κέδρος.
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το θεατρικό παιχνίδι*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κυνηγού-Φλάμπουρα, Μ. (2008). *Μικρές ιστορίες με ήχους και κίνηση*. Αθήνα: Διάπλαση.

- Κυνηγού-Φλάμπουρα, Μ. (2006). *Μουσικά ρυθμικά και κινητικά παιχνίδια*. Αθήνα: Διάπλαση.
- Κυνηγού-Φλάμπουρα, Μ. (1998). *Λαϊκά μουσικά όργανα του κόσμου*. Αθήνα: Ακρίτας.
- Κυνηγού-Φλάμπουρα, Μ. *Φίλοι, φίλοι, καρυφύλλι*. Αθήνα: Φ. Νάκας.
- Κωχ, Μ. (2005). *Τα τραγούδια πάνε θέατρο*. Αθήνα: Verso CD.
- Κωχ, Μ. (2002). *Τα χρωματιστά τραγούδια*. Αθήνα: Verso CD.
- Κωχ, Μ. (1999). *Μια γιορτή με τη Μαρίζα. Τραγούδια και παιχνιδοτράγουδα*. Αθήνα: Verso CD.
- Κωχ, Μ. (1999). *Να τα πούμε; Τα παιδιά λένε τα κάλαντα με τη Μαρίζα* Κωχ. Αθήνα: Verso CD.
- Κωχ, Μ. (1999). *Η γοργόνα ταξιδεύει τον μικρό Αλέξανδρο*. Αθήνα: Verso CD.
- Λεμπέση, Λ., & Τσαφταρίδης, Ν. (1994). *Μουσική Αγωγή 1*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Μαγαλιού, Μ. (2007). *Η συμβολή των μουσικών δραστηριοτήτων στη μουσική ανάπτυξη και την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσα από κινητικές και εικονικές αναπαραστάσεις (Διδακτορική διατριβή)*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών.
- Μαζαράκη, Δ. (1970). *Ελληνικά τραγούδια για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Φ. Νάκας.
- Μακροπούλου, Ε., & Βαρελάς, Δ. (2005). *Τραγουδώντας λέξεις*. Αθήνα: Fagotto.
- Μακροπούλου, Ε., & Βαρελάς, Δ. (2001). *Μουσική, το πιο συναρπαστικό παιχνίδι*. Αθήνα: Fagotto.
- Ματέυ, Π. (1986). *Ρυθμική*. Αθήνα: Παπαρηγορίου-Νάκας.
- Ματέυ, Π. (1982). *Δόνια χελιδόνια*. Αθήνα: Γ. Νάκας.
- Ματέυ, Π. (1968). *Ελληνικά παιδικά τραγούδια και χοροί*. Β΄ τεύχος. Γερμανία: Schott.
- Ματέυ, Π. (1963). *Ελληνικά παιδικά τραγούδια και χοροί*. Α΄ τεύχος. Γερμανία: Schott.
- Ματέυ, Π., & Δούνια, Μ. (1970). *Τα πρώτα τραγούδια*. Θεσ/νίκη: Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Ματθαίου, Σ. (1996). *Μουσικό τετράδιο για νηπιαγωγούς*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ματοαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρη.
- Μέγας, Γ. (1996). *Ελληνικά παραμύθια Α΄ και Β΄ τόμοι*. Αθήνα: Εστία.
- Μπενέκος, Α. (1992). *Δημιουργικότητα και αγωγή. Στο Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό, 3, 1343-1347*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΔΕΠΠΣ - ΑΠΣ) Μουσικής*. ΦΕΚ, τ. 2, αρ. φ. 304/13-03-03 (4069-4084).
- Παλάζη, Χ. (1995). *Φεγγαράκι μου λαμπρό*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Παμουκτσόγλου, Α. (2002). *Ολοήμερο Σχολείο: Ιστορική πραγματικότητα και προοπτική. Τα Εκπαιδευτικά, 65-66, σελ. 166-174*.
- Πανεπιστήμιο Cukurova, YADIM, Κέντρο Ξένων Γλωσσών (2008). *Γλώσσες από κούνια. 35 νανουρίσματα στα Τούρκικα, Δανέζικα, Ελληνικά, Τσέχικα, Αγγλικά, Ιταλικά και Ρουμάνικα*. Άδανα, Τουρκία: Alev Dikici House.
- Παπαζαρής, Α. (1999). *Μουσική μάθηση και εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπαζαρής, Α., Πατσαντζόπουλος, Κ., & Μαγαλιού, Μ. (2003). *Διαθεματικές δραστηριότητες με άξονα τη μουσική*. Αθήνα: Δίπτυχο.
- Πατσαντζόπουλος, Κ. (1995). *Τα πρώτα μουσικά βήματα*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Παχτίκου, Γ. (1905). *Δημώδη Ελληνικά άσματα*. Αθήνα.
- Πρόγραμμα Μελίνα (1996). *Ο ήχος της μουσικής*. Βιβλίο Δασκάλου. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.
- Σακελαρίδης, Γ. (2009). *Μουσικές δραστηριότητες για παιδιά 3-12 χρόνων*. Αθήνα: Φ. Νάκας.
- Σακελαρίδης, Γ. (1994). *Παίζοντας με τη μουσική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σάλλα, Τ. (2008). *Καλλιτεχνική παιδεία και παιδαγωγικά συστήματα. Ιστορία της εικαστικής παιδείας στα εκπαιδευτικά συστήματα*. Αθήνα: Νήσος.

- Σαμίου, Δ. (2008). *Ο κυρ Βοριάς... και άλλα τραγούδια για παιδιά*. Αθήνα: Κ.Σ.Δ.Μ.Δ. Σαμίου CD.
- Σέρρη, Λ. (1994). *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σέρρη, Λ. (1995). *Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας (6η έκδοση)*. Αθήνα: Gutenberg (1η έκδοση 1982).
- Σέρρη, Λ. (1995). *Προσχολική Μουσική Αγωγή: Η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σμωλ, Κ. (1983). *Μουσική, κοινωνία, εκπαίδευση* (μτφρ. Μ. Γρηγορίου). Αθήνα: Νεφέλη.
- Σουλακέλλης, Θ. (2005). *Φιντάνι, φιντανάκι*. Αθήνα: Κ.Α.Λ.Μ.Ε. CD.
- Σταυρίδης, Μ. (1985). *Μουσικό εργαστήρι*. 5 τόμοι. Αθήνα: Gutenberg.
- Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά, Μ. (2007). *Κάθε μέρα πρεμιέρα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Το λαουσοάκι. Περιοδική έκδοση, Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, ΥΠ.ΠΟ.
- Τσαφταρίδης, Ν. (1997). *Μουσική, κίνηση, λόγος*. Αθήνα: Νήσος.
- Τσαφταρίδης, Ν. (1996). *Παραδοσιακά τραγούδια για παιδιά*. Αθήνα: Φ. Νάκας.
- Τσαφταρίδης, Ν. (1995). *Αυτοσχέδια μουσικά όργανα: Κατασκευές*. Αθήνα: Σ. & Μ. Νικολαΐδης-editions Orpheus.
- Τσιτούρη, Α. (2002). *Το μουσείο, ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης*. Στο *Πρακτικά του Περιφερειακού Σεμιναρίου, 20-22 Σεπτεμβρίου 2002*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ICOM.
- Τσιτολοσπεργκερ, Χ. (1999). *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*. Αθήνα: Πατάκης.
- Τσούτσια-Λουλάκη, Ε. (2006). *Παίζω μουσική, οι παιχνιδιάτορες της φλογέρας*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Τσούτσια-Λουλάκη, Ε. (2008). *Κάθε τραγούδι μια ιστορία*. Στο *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*, τεύχ. 5. Αθήνα: Fagotto-ΕΕΜΑΠΕ. σελ. 142-145.
- Χαραλάμπους, Α. (2001). *Μουσικά παιχνίδια στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία (το κόκκινο, το κίτρινο, το πράσινο)*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χατζημανωλάκη, Β. *Ήχος μύθος σαν ενώσουν*. Αθήνα: Libro.
- Χορς-Κεφάλου, Ε., Μαζαράκη, Δ., & Δημητράτου, Β. (1979). *Μέθοδος Διδασκαλίας τραγουδιών*. Αθήνα : Ο.Ε.Δ.Β.
- Χρυσοστόμου, Σ. (2006). *Η αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα της Μουσικής: Οι απόψεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών μουσικής*. Στο Δ. Κακανά, Κ. Μπότσογλου, Ν. Χανιωτάκης & Ε. Καβαλάρη (Επιμ.), *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση: παιδαγωγική και διδακτική διάσταση: 71 κείμενα για την αξιολόγηση*. Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ (Βόλος, Οκτώβριος 2005). Θεσ/νίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, σελ. 539-546.
- Χρυσοστόμου, Σ. (2007). *Η Μουσική στην εκπαίδευση: Το δίλημμα της διεπιστημονικότητας*. Αθήνα: Παπαρηγορίου-Νάκας.
- Abbado, C. (1995). *Το σπίτι των ήχων*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Apsley, B. (2002). *Ας παίξουμε μουσική* (μτφρ. Κ. Γραμμένου). Αθήνα: Σαββάλας.
- Beaumont, E. (1999). *Εικόνες από τον κόσμο της μουσικής*. Αθήνα: Modern Times
- Jeunesse, G., & Delafosse, G. (1993). *Η μουσική*. Αθήνα: Δελφθανάσης.
- Maki, J. (1995). *Η χαρά της μουσικής*. Αθήνα: Πατάκης.
- Roka, N. (2006). *Μουσική: Ιδέες για παιχνίδια, δραστηριότητες, κατασκευές* (μτφρ: Π. Αυγουστίνου). Αθήνα: Σαββάλας.
- Regner, H. (1988). *Ας μάθουμε να αγαπάμε τη μουσική*. Αθήνα: Dian Books.
- Saint-Saëns, C. (1992-1993). *Το καρναβάλι των ζώων*. Αθήνα: Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.
- Simsa, M. (2006). *Η συναυλία των ζώων*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Simsa, M. (2006). *Οι τέσσερις εποχές. Μια ιστορία γραμμένη πάνω στη μουσική του Αντόνιο Βιβάλντι*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Ξενόγλωσση

- Arter, J.A., & Spandel, V. (1992). Using portfolios of student work in instruction and assessment. *Educational Measurement Issues and Practice*, 12, pp. 36-44.
- Bamberger, J. (1991). *The mind behind the musical ear. how children develop musical intelligence*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Benson, T.R., & Smith, L.J. (1998). Portfolios in first grade: Four teachers learn to use alternative assessment. *Early Childhood Education Journal*, 25(3), pp. 173-180.
- Blacking, J. (1973). *How musical is man?* Seattle: University of Washington Press.
- Boswell, J. (Ed.) (1985). *The young child and music: contemporary principles in child development and music education*. Reston, VA: Music Educators National Conference.
- Bruner, J. (1996). *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University.
- Cambell, P. S. (1998). *Songs in their heads: Music and its meaning in children's lives*. New York: Oxford University Press.
- Cole, P. (1985). Dewey and the galleries: Educational theorists talk to museum educators. *The Museologist*, 48.
- Dalcroze, E.J. (1967). *Rhythm, music and education* (translated by H.F. Rubinstein). Surrey: The Dalcroze Society (first edition 1921).
- Davidson, L., & Colley, B. (1987). Children's rhythmic development from age five to seven: Performance, notation and reading of simple rhythmic patterns. In J.C. Peery, I.W. Peery & T.W. Draper (Eds.), *Music and child development* (pp. 107-135). New York: Springer-Verlag.
- Davidson, L., & Scripp, L. (1988). Young children's musical representations: Windows on music cognition. In J.A. Sloboda (Ed.), *Generative processes in music: The psychology of performance, improvisation and composition* (pp. 195-230). Oxford: Clarendon Press.
- Deasy, R.L. (Ed.) (2002). *Critical links. Learning in the arts and student academic and social development*. Washington: Arts Education Partnership.
- Dowling, W.J. (Ed.) (1999). The development of music perception and cognition. In D. Deutsch, *The psychology of music* (pp. 603-625). New York: Academic Press (first edition 1982).
- Ferguson, L. (2005). The role of movement in elementary music education: A literature review. *Update-Applications of Research in Music Education*, 23(2), pp. 23-33.
- Forrai, K. (1995). *Music in preschool*. Budapest: Kultúra.
- Flowers, P.J. (1993). Evaluation in early childhood Music. In M. Palmer & W. Sims (Eds.), *Music in Prekindergarten: Planning and Teaching* (pp. 37-43). Reston: Music Educators National Conference.
- Gardner, H. (1973). *The arts and human development*. New York: Wiley.
- Gardner, H. (1993). *Frames of mind. The theory of multiple intelligences*. London: Fontana Press (first edition 1993).
- Gardner, H. (1990). *Art education and human development*. California: The Getty Center for Education in the Arts.
- Gembris, H. (2002). The development of musical abilities. In R. Colwell & C. Richardson, *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 487-508). New York: Oxford University Press.
- Grace, C. (1992). *The portfolio and its use: Developmentally appropriate assessment of young children*. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education. ED351150.
- Hargreaves, D.J. (1986). *The Developmental Psychology of Music*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hargreaves, D.J., & Zimmerman, M. (1992). Developmental theories of music learning. In R. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning*. (pp. 377-391). New York: Schirmer Books.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). Education, communication and interpretation: Towards a critical pedagogy

- in museums. In E. Greenhill (Ed.), *The educational role of museum*, Routledge. London and New York, 2nd edition.
- Jordan-Decarbo, J.A., & Nelson, J.A. (2002). Music and early childhood education. In R. Colwell & C. Richardson, *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 210-242). New York: Oxford University Press.
- Kenney, S.H. (1997). Music in the developmentally appropriate integrated curriculum. In H. Craig, D. Hart, C. Burts, & R. Charlesworth (Eds.), *Integrated curriculum and developmentally appropriate practice birth to age eight* (pp. 103-144). State University of New York Press.
- Kokas, K. (1999). *Joy through the magic of music*. U.S.A: Brigham Young University.
- McClellan, E. (2004). Initial knowledge states about assessment: Novice teachers' conceptualizations. *Teaching and Teacher Education*, 20, pp. 523-535.
- McDonald, D.T., & Simons, G.M. (1989). *Musical growth and development: Birth through six*. New York: Schirmer Books.
- Mead, V.H. (1996). More than mere movement. Dalcroze eurhythmics. *Music Educators' Journal*. January 1996, pp. 38-41.
- National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (NACCCE) (1999). *All our futures: Creativity, culture and education*. Sudbury: DFEE Publications.
- Orff-Schulwerk, *Music for Children*, American Edition, Vol. 1, Pre-school (1982), based on Carl Orff & Gunild Keetman, *Music fur Kinder*. Schott Music Corporation.
- Orff, C. (1978). *The schulwerk* (translated by M. Murray). New York: Schott Music Corporation.
- Peery, J.C., & Peery, I.W. (1986). The role of music in child development. In J.C. Peery, I.W. Peery & T.W. Draper, *Music and child development* (pp. 3-31). New York: Springer Verlag.
- Runfola, M., & Swanwick, K. (2002). Developmental characteristics of music learners. In R. Colwell & C. Richardson, *The new handbook of research on music teaching and learning*. New York: Oxford University Press.
- Runkle, A.(1969). *Music for today's boys and girls* . U.S.A: Allyn and Bacon, INC.
- Scott-Kassner, C. (1992). Research on music in early childhood. In R. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning* (pp. 633-650). New York: Schirmer books.
- Scott-Kassner, C. (1993). Musical characteristics. In M. Palmer & W.L. Sims, *Music in prekindergarten: Planning and teaching* (pp. 7-13). Reston, Virginia: Music Educators National Conference.
- Scripp, L. (2002). An overview of research on music and learning. In R.L. Deasy (Ed.), *Critical links. Learning in the arts and student academic and social development* (pp. 132-136). Washington: Arts Education Partnership.
- Shehan-Cmabell, P., & Scott-Kassner, C. (1995). *Music in childhood from preschool through the elementary grades*. Belmont: Wadsworth Group.
- Silver-Burdett, G. (Ed.) (1998). *The music connection*. Book 1. Part 1. Atlanta GA.
- Silver-Burdett, G. (Ed.) (1998). *The music connection*. Book 2. Part 1. Atlanta GA.
- Uptis, R. (1987a). Toward a model for rhythm development. In J.C. Peery, I.W. Peery & T.W. Draper (Eds.), *Music and child development* (pp. 54-79). New York: Springer-Verlag.
- Vajda, C. (1974). *The Kodaly way to music*. London: Boosey & Hawkes.
- Warner, B. (1991). *Orff-Schulwerk-Applications for the classroom*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

Προτεινόμενοι ιστότοποι

www.pi-schools.gr

<http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Mousiki/index.html> (εκπαιδευτικό υλικό για το μάθημα της Μουσικής από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου)

<http://www.primarymusic.gr> (Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)

<http://www.eeme.gr> (Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση)

<http://www.peemde.gr> (Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Δημόσιας Εκπαίδευσης)

<http://www.iema.gr> (Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής)

<http://www.lyravlous.gr> (Κέντρο Ελληνικής Μουσικής Κληρονομιάς)

<http://www.mmb.org.gr> (Βιβλιοθήκη Μεγάρου Μουσικής Αθηνών-Λίλιαν Βουδούρη)

<http://www.isme.org> (International Society of Music Education)

<http://www.menc.org> (The National Association for Music Education)

<http://www.aosa.org> (American Orff-Schulwerk Association)

<http://www.dalcrozeusa.org/home.htm> (Dalcroze Society of America)

<http://www.oake.org> (Organization of American Kodaly Educators)

<http://artsedge.kennedy-center.org/artsedge.html>

<http://artswork.asu.edu/arts/teachers/assessment/resources.htm>

<http://edweb.sdsu.edu/courses/edtec670/Cardboard/Matrix.html>

<http://artswork.asu.edu/arts/teachers/standards/index.htm>

<http://www.musictherapy.org/factsheets/musiced.html>

<http://www.myc.com> (music for young children homepage)

<http://www.musiclessons.gr>

http://clubs.pathfinder.gr/school_music

<http://www.maqamechos.com> (ιστοσελίδα για την παραδοσιακή μουσική)

<http://www.kithara.gr> (ακόρντα και στίχοι τραγουδιών)

<http://approaches.primarymusic.gr/approaches/>

<http://www.specialeducation.gr>

<http://www.theatroedu.gr>

<http://www.palatine.ac.uk/> (Performing Arts Learning And Teaching Innovation Network)

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιοσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει βιβλιοσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

BIBΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

